

قەوژارتنا دلان

ژ دەغەلئ خرابی وگۆنەهان

تە حسین ئیبراھیم دۆسکی

نافى كىيى: فەوزارتنا دلان

نقىسەر: تەحسین ئىبراھىم دۆسكى

دەرھىنانا نافەرۆكى: تەحسین دۆسكى

بەرگ: مەمەد مەلا ھەمدى

چاپا ئىكى ۲۰۰۹

چاپخانە: ھارار - دھۆك

ژمارا سپارتنى: ()

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٧﴾ وَاجْعَلْ لِي
لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٨﴾ وَاجْعَلْ لِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿٨٩﴾ وَأَغْفِرْ
لَأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٩٠﴾ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٩١﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ
مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٩٢﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٩٣﴾ ﴾

(سورة الشعراء: ٨٣-٨٩)

پیشگوئن

الحمد لله العليم الخبير، خلق الإنسان في أحسن تقويم وتقدير، وهداه إلى صراطه المستقيم بالتوفيق والتيسير، والصلاة والسلام على محمد البشير النذير، الداعي إلى ربه بإذنه السراج المنير، وعلى آله الطاهرين، وصحابته أجمعين، نور الظلمات ومصايح الدياجير، وعلى من تبعهم، وسار على نهجهم أفضل مسير.

هندی نه فسا مروقییه نه شیّت سه عادهت وکه یفخو شیا ژ راستی و دورستی ب دهست خو فیه بینت، کو که یفخو شیا ئاخره تی یه، حهتا خودانی وی هه می ئه خلاقین کریت وره وشتین ره زیل ژ نک رانه کهت، وهه می ئه خلاقین جوان وره وشتین قهنج وپاک ل نک خو پیدای نه کهت.. ونه فس د قی مه سه لی دا وه کی وه کی له شیه، له ش - وه کی ئه م دزانی - چاره نابت حهتا ئه وهه می ئیش وعلله تان ژ خو دوبر نه ئیخت، ووان هه می ئه گهران ب کار نه ئینت بین ئه و پئی ساخلم دبت، وکانی چاوا ساخلمی بناخه یه د له شی دا، ونساخی تشته کی (طارئه) ژ بهر هنده که ئه گهران ب سه ر دا دئیت، وه کی خوارنا نه یا دورست یان گوهورینا حال وئه حوالان، وه سا ئه صل د نه فسی ژ ی دا ئه وه ئه و یا ساخلم بت و ل سه ر وی خورستی و فطره تی بت یا خودی ئه و ل سه ر دای، پاشی ئه و جهووی ئه و تیدا دژیت کاری تی دکهت وگوهورینان ب سه ر دا دئیت، وپیغه مبه ر - سلا ف لی بن - ئیشاره تی یو قی چهن دی دکهت ده می دیژت: ﴿كُلْ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجَّسِّنَانِهِ - هه ر زارو که کی بت ل سه ر فطره تی دبت، قیجا ده بابین وی وی دکه نه جو هی یان فه له یان

مه جووسی ﴿١﴾ یه عنی: ده میّ نهو دبت نه صل د وی دا نهوه نهوی نه فسه کا ساخلم هبت، به لیّ کیّ ماسی وره وشتین ره زیل و بیّ بها نهو ژ ده ور و بهرین خو وهر دگرت.

ولهش کانیّ چاوا ده میّ پهیدا دبت ل سهری نه ییّ تمامه، به لکیّ نهو ب پهروهرده کرن و ب خودانکرن و چاقدیّ ریا دورست، و ب خوارن و فّه خوارنن پاقرّ تمام دبت، نه فس ژ ی هدر یا وه سایه، ده میّ نهو پهیدا دبت نهو ل سهری دیّ یا کیّ م بت، به لیّ خودیّ نهو وه سا یا ئافراندی ویّ بهر ههشی ههیه کو نهو ب پاقرّ کرن و فّه وژارتن و ب خودانکرنیّ بهر ب تمامیّ فّه بجت.

وههر که سه کیّ بخوازت لهشیّ خو ژ ئیش ونه خو شیان پاراستی بهیلت دقیت نهو د (پهروهرده یا ساخلمه می) ییّ دا خو شاره زا بکهت، وه سا نهو که سیّ بخوازت نه فسا خو ژ سهر داچوون و علله تان بیاریژت دقیت نهو د (پهروهرده یا نه خلاق) دا خو شاره زا بکهت، وههر وه کی چاره کرنا لهشی هندیّ دخوازت خودان ته حه مولا نه خو شی و ته حللیا دهرمانی بکهت، وه سا چاره کرنا نه فسیّ ژ ی هندیّ دخوازت خودان صه بریّ ل سهر نه خو شی وزه حه تا خو وه ستاندنیّ بکهت حه تا نهو بشیت دلیّ خو ژ هه می ده غه ل وزیانان فّه وژیرت و پاقرّ بکهت، وههر ئیک ژ مه حه تا بشیت دلیّ خو پاقرّ بکهت، دقیت نهو دلیّ خو بنیاست و بزانت دیّ چاوا شیت فی دلی ژ هه می ده غه لان فّه وژیرت و ژ هه می کیّ ماسیان پاقرّ کهت..

* * *

تشتیّ مرّو فی ب سهر هه می چیکرییّ دی دئیخت، و سه راتییّ دده تیّ نهوه مرّو فّه وه سا ییّ هاتییه ئافراندن نهو ییّ بهر هه فّه کو خوداییّ خو بنیاست،

(١) بوخاری و موسلم فیّ حه دیسیّ فّه دگوهرن.

وکاری بۆ رازیوونا وی بکەت، وئە ئیاسینا وی بۆ خودایی وی ب دلی دبت، لەو دله - ژ مروۆفی - ئەو پارچەیا ب بها یا وی دکەتە جهی خطابا خودی ووی هیژای هندی دکەت ئەو بته (خەلیفی) خودی..

ومروۆف دلی خو خودایی خو دنیااست، و ب دلی کاری بۆ وی دکەت، و بەر ب وی قە دچت، وخو نیزیکی وی دکەت.. وەر ئەندامەکی دی یی هەبت د لەشی مروۆفی دا بۆ فی دلی وەکی خزمەتکارەکیه، د ئەمر و فەرمانا وی دایه، وئە قەیه مەعنا وی حەدییسی یا ژ پیغمبەری - سلاؤ لی بن - هاتییه قە گوهاستن وتیدا هاتی: ﴿.. أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ - و هندی لەشە پارچەیهك تیدا هەیه ئە گەر ئەو چیوو لەش هەمی دی چی بت، وئە گەر ئەو خراب بوو لەش هەمی دی خراب بت، وئەو پارچە دله﴾ (۱).

ژ فی چەندی گرنگیا دلی و پاقر کون و قەوژارتنا وی بۆ مە ئاشکەرا دبت، چونکی ئەو دلی ژ دەغەل و زەغەلی گونەھ و خرابییان نەئیتە پاقر کون و قەوژارتن ئەو یی بەرھە ئاب کور و ناھیا خودی وەر گرت.

و " دل " بۆ دو تستان دئیتە گۆتن:

ئیک: ئەو پارچەیا گۆشتی ئەوا د لەشی دا هەمی، و ئاخفتن ل دور فی پارچەیی دکەفتە د بن ئختصاصی دختوران قە.

دو: ئەو راستیا مروۆف خودایی خو یی دنیااست.

وپە یو هندییه کا قەشارتی د ناڤەرا ئان هەردو مەعنايان دا هەیه، بەلی عەقڵی مروۆفی د دیار کرنا وی پە یو هندیی دا حییه تی مایه، و د فی چەندی

(۱) بوخاری و موسلم قە دگو هیژن.

دا و ب فئ مهعنائی دل ژى وه کی عهقلی ونهفسی ورحی یه. ومروؤ دهمی
هزرا خو د وان گیانداران دا دکهت یین خودی - د گهل وی - دانینه سهر
رویى عهردی، دی بینت ئەه گیانداره ههمی وهسا یین هاتینه دان ههر ئیک
ژ وان - ب رپکا وی ئیلهاما بو هاتییه دان - لی دگه رپیئت وان رپکان
ب کار بینت یین نفسی خو پی بپاریزت، وه کی شهوه تا خوارن و فه خوارنی،
زیده بوونی، ب کارئینانا هند هیژ وههست وپیحه سیانان یین ئەو پی بیته
پاراستن.. و د فئ ههمیی دا مروؤ ژى پشکدارى گیاندارانه، وزیده تر ژ وان
وی دو تاییه تمه ندی هه نه:

ئیک: زانین، چ زانینا ب خودی وناؤ و سالو خه تین وی بت، چ زانینا وی
تشتی بت پی ئەو د ژینا خو دا مفایى بو خو ژى دبیت.

دو: حکمهت و کاربنه جهی، وئه فه ئەو حاله تی نه فسییه یی مروؤ خه له تی
وراستیی پی ژیک جودا دکهت، د ههمی کار وکریان دا.

فئجا ههر مروؤه کی تو بینى کارى خو بکه ته تیرو کرنا خوشیین له شی،
و ب کارئینانا وان رپکان یین ب تنی نفسی وی پی بیته پاراستن، وچو ددی
نه، ئەو وی خو ئینا رپزا گیاندارین دی، فه رقا وی ووان نابت، وهه چیی
کارى بکهت دا تاییه تمه ندیا زانینی و حکمه تی ل نک خو ب خودان بکهت
وپیئش بیخت، ئەو وی لایى " مروؤینی " یی ل نک خو زال کر، و دل ورحا
خو بهر ب بلندیی فه بر، و خو هیژای هندى کر ژ گیاندارین دی بیته
جودا کرن.

ومروؤ ئەه چیكریى ئم دبیین له شی وی وه کی قه له عیه کا ئاسی یه، دل
تیدا میر و حاکمه، وحه تا ئەه حاکمه بشیئ مهمله که تا خو ژ هیپشا دوژمنى
بپاریزت دثیئ ئەو هندهك له شکهرى بیخته خزمه تا خو وکارى پاراستی پی
بکهت، و ئەو له شکهرى دل سهر کیشییا وی دکهت، پیئج رهنگه:

ئېك: ئەندامىن لەشى، وهكى دەست وپپيان.

دو: هەر پىنج ئەندامىن هەست پى كرنى، وهكى چاڧ ودهڧ.. وهتد.

سى: هېز وشيانا كرنا كارى.

چار: ئىراده وحهز كرن يا كو كار پى دئېنه ئەنجامدان.

پىنج: زانين وهزر كرن.

ودل هەتا د كارى پاراستنى دا ب سەر كهڧت دڧىت ئەو ڧان هەمى
لەشكهراڻ بۆ خۆ ب كار بينت، وئەگەر هات ووى ئەڧ لەشكهره ب كار
نەئىنان ونەفس هېلا د دەستى كەربى وشەهوەتى دا مسوگەر زيان دى
ب وى كهڧت، ودى خسارەت بت خسارەتە كا ئاشكهرا، چونكى ل وى
دەمى عەقل دى بته پالە بۆ ب جهئىنانا هەوجهيىن شەهوەتى.

وجهى زانين وحكمەتى دلە، بەلى گەلەك جاران دل ژى ڧالا دبت ژ بەر
چەند ئەگەرەكان وهكى:

۱- ئەگەر دل پى خودان كيماسى بت، يەعنى: ئەو دل هېشتا نەگەهشت
بت، وهكى دلى زارۆكى.

۲- ئەگەر دل پى بېزار بت، يەعنى: دلەك بت (عەجز) ل نك هەبت، و
ژ بەر ڧى عەجزى نەشېت زانين وحكمەتى د ناڧ خۆ دا بحەوينت، وهكى
دلى مروڧى جاهل ونەزان.

۳- ئەگەر دل پى بى ئاگەه بت، وهكى دلى مروڧى غافل وئاگەه ژ خۆ
نەماى.

۴- ئەگەر دل هاته پەردەپۆش كرن، وهكى دلى مروڧى گونەهكار، ژ بەر
گونەها وى پەردەپەكى تارى ب سەر دلى دا دئىت، ڧىجا زانين وحكمەت
رېكا خۆ بۆ وى دلى نابىنت.

۵۔ ئەگەر دل تارى بوو، وهكى دلىٰ وى كهسى يىٰ ههردهم نرميىٰ دخوازت، وچو جاران بهرىٰ وى لىٰ نينه ئەو بهر ب بلنديىٰ قه بچت، يهعنى: مهعنايىن مرؤفينى ل نك خو ب سهر مهعنايىن ههيوانيىٰ بيخت.

ودلىٰ ئەگەر خو ژ فان ئاستهنگان دا پاش ئەو دىٰ بته ئەو جه يىٰ ملياكهت لىٰ داددهن، ورهه يىٰ وسه كينه تىٰ لىٰ دبارين، بهلىٰ ئەگەر ئەو نه شيئا قىٰ چه ندىٰ بكهت ئەو دىٰ بته ئەو جه يىٰ شهيتان خه رزىٰ خو لىٰ ددان، وهيلينا خو لىٰ چىٰ دكهت..

و ژ ئەقا بوړى بو مه ئاشكهرا بوو كو دل ژ سىٰ لايان قه شىلى دبت، يان ژى بلا بيزين: ب سىٰ ئەگه ران ئەو پاقزيبا خو ژ دهست ددهت:

۱ - ب رىكا ئيك ژ ئەگه رين ئاشكهرا، وهكى: ههر پىنج (حهواسان).

۲ - ب رىكا ئيك ژ ئەگه رين قه شارتي، وهكى: ههست وشه هوه تان.

۳ - ب رىكا ئيك ژ وان هزر وخيالىن ب سهر دلىٰ دا دئين.

ب وى شهرتي ئەگەر ئەڤ رىكه ب دورستى نه هاتنه ب كارئينان.

وبهري ئەم به حسىٰ وان دهر گه هان بكهين يىن شهيتان تىرا قهستا دلىٰ دكهت دا وى بن دهستى خو بكهت، دىٰ بيزين: دل ئەو پارچه ديا له شىيه يا گه لهك جاران ژ بن (ئيرادا) خودانى دهر دكهت، يهعنى: دل دهڤه ره كا ئازاده د له شىٰ مرؤفى دا، لهو دىٰ بينى گه لهك جاران دلىٰ مرؤفى بىٰ وى دىٰ چته تشته كى، يان قيانا تشته كى د ناڤ خو دا دىٰ ههوينت، ئەگەر تو پسبارى ژ خودانى بكه ي بو ته قيانا قى تشتي هه باندبييه؟ دىٰ بيزته ته: نزا!

وههر ئەڤ دله يه گه لهك جاران - ديسا دىٰ بيزين: بىٰ خودانى - دچته هندهك تشتان يىن كو شهر يعهت وعه قل ژى ژى نه يى رازى، هندهك تشتين وهسا يىن كو ئەو ب خو ژى پشتى هنگى يى ژى نه رازى، وچونكى دل - وهكى بهري نوكه مه گوته - نه د دهستى مرؤفى دايه مسوگەر گه لهك

جاران خودان نه‌شیت دلیّ خو ژ وان (وه‌سواسان) بگرت یین ب سهر
دا دئین، وئو حاله‌تین ب سهر دلی دا دئین چار حاله‌تن:

۱- ئەو هزرا بیی خودانی ب سهر دلی دا دئیت وئو نه‌شیت وی
بزقپنت.

۲- فیانا قیّ هزری، یان: هز کرنا ب جهئینانا وی.

۳- دانا حوکمی ژ لایی دلی فه ل سهر وی هزری کو ئەو یا پیتقی
ب جه بیّت.

۴- بزاقکرن بو ب جهئینانا وی هزری، کرنا وی یان گوتنا وی.

و ژ ره‌ما خودی یه ب مروقی ئەوی مروژ ههر سی حاله‌تین ئیکی
عه‌فی کرییه، یه‌عنی: هندی هزر تشته‌ک بت د دلی دا، ونه‌بته گوتن یان
کریار خودی لی ناگرت، وه‌کی د گوتنه‌کا پیغه‌مبه‌ری دا - سلاف لی بن -:
﴿إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمِّي مَا حَدَّثْتُ بِهِ أَنْفُسَهَا مَا لَمْ تَعْمَلْ أَوْ تَتَكَلَّمْ - خودی
ل ئوممه‌تا من نه‌گرتیه ئەو تشتی دئیته سهر هزرا وان هندی ئەو کاری پی
نه‌که‌ت یان نه‌بیژت ﴿^(۱)

وده‌می ئەو گوتنا خودی ئەوا د دو‌ماهییا سووره‌تا (البقره) دا هاتییه
هاتییه خواری: ﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي
أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٥﴾ - ههر تشته‌کی ل عه‌سمانان و ل عه‌ردی ملکی
خودی یه، وئو تشتی هوین د نه‌فسا خو دا ئاشکه‌را بکه‌ن یان فه‌شیرن
خودی پی دزانت، ودی حسیی سهر وی د گهل هه‌وه که‌ت، فیجا یی وی

(۱) موسلم فه‌دگو‌هیرت.

بقيت دى لى بورت، ويى وي بقيت دى عه زاب دت. و خودى ل سهر
 هدر تشته كى يى خودان شيانه ﴿﴾.

هنكى هندك صه حابى هاتنه نك پيغه مبهري - سلاؤ لى بن - و گوتى:
 باره كى گران ل مه هاته كرن، ئيك ژ مه تشته كى وه سا دئيتنه سهر دلى يى وي
 نهقيت بمينته د دلى دا، قيچا چاوا حسيبا وي د گدل مه بيته كرن؟ پيغه مبهري
 - سلاؤ لى بن - گوته وان: ﴿ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَقُولُوا كَمَا قَالَ أَهْلُ الْكِتَابِينَ مِنْ
 قَبْلِكُمْ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا، بَلْ قُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ -
 ئهري هه وه دقيت وه كى جوهرى وفه لان بيژن: مه گوهر لى بوو وئهم
 گوهداريى ناكهين، هوين بيژن: مه گوهر لى بوو ومه گوهدارى بو كر،
 خودايى مه ل مه نه كره، وزقپين بو نك تهيه ﴿ ودهمى وان وه گوتى، نايه تا
 دى هاته خوارى: ﴿ لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا
 اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ كُنَّا مُسِيئِينَ أَوْ أخطَانًا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا
 حَمَلْتُهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ ۖ وَاعْفُ عَنَّا
 وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴾ —
 خودى وي تشتى ژ به نييين خو ناخوازت يى ئه وه نه شين بكه، خودايى مه
 ئه گهر تشته كى ته ل سهر مه فهر كرى مه ژ بير كر تول مه نه گره، يان
 ئه گهر ئهم خه له ت بووين ومه تشته كى كرى ته ئهم ژى دايته پاش، خودايى
 مه وتو باره كى ب زه حهت يى ئهم نه شيينى ژ وي يى ته ل گونه هكارين بهري
 مه كرى تول مه نه كه، خودايى مه وتو باره كى گران ژ داخوازي
 و گرفتاريان يى ئهم نه شيينى ل مه نه كه، وتو گونه هين مه ژى بيه، وعه بيين
 مه فه شيرو، وقه نجيبى د گدل مه بكه، تو خودان وسه كارى مه يى، قيچا
 تو مه ب سهر وان بيخه يين باوهرى ب دينى ته نه نيناي و كافر بووين ﴿﴾.

ژ ڦی ټایه تی ژ ی ټاشکه را دبت کو هر تشته کی د بن شیانا مروڤی دا
 نه بت خودی ل مروڤی ناگرت، به لی ټهو تشتی د شیانا مروڤی دا بت - ټه گهر
 خو هزرا دلی ژ ی بت - خودی ل مروڤی دگرت ټه گهر ټهو هزر یا دورست
 نه بت، وه کی د حه دیسه کی دا هاتی: ﴿إِذَا التَّقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ
 وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ - ټه گهر دو موسلمان ب شیری چوونه ئیک ودو ټهوی
 کوشتن کری وی ټهاتی هاتی هه ر دو د ئاگری دانه﴾ ئینا هنده کان
 گوت: ټه ڦی کوشتن یا کری، وټهوی هاتی هه کوشتن بوچی؟ گوت: ﴿إِنَّهُ
 كَانَ حَرِيصًا عَلَى قَتْلِ صَاحِبِهِ - چونکی وی ژ ی دڤیا هه فالی خو
 بکوژت﴾^(۱).

یه عنی: ټه ڤیانا وی یا دلی دبت ټه گه را هندی ټهو ژ ی وه کی کوژه کی
 خو هیژای ئاگری جه هنده می بت.

وېشتی ڦی چندی دی بیژین: ټهو دهر گه هیښ شهیتان تیرا دئیته دلی دا
 وی دهسته سهر بکهت چهند دهر گه هه کن، دڤیت خودان کاری بکهت دا
 وان دهر گه هان بگرت هتا بیته پاراستن، وټهو نه شیت وان دهر گه هان بگرت
 هتا پی زانا نه بت.. وټهو دهر گه هه ټه نه:

۱ - ڤیانا دنیایی ژ بهر شهوه تین وی.

۲ - کهر ب ڤه بوون.

۳ - دلر هشی وحه سویدی.

۴ - به خیلی وچرپکی.

۵ - حه ژیکرنا مالی.

۶ - ربعدتی وڤیانا جاه ومه نصب وشوهره تی.

(۱) بوخاری وموسلم ژ ی ڤه دگوهرت.

۷ - طه مە عى .

۸ - ئىسراف د خوارن وجلكى دا .

۹ - لەزكرنا د كاران دا .

۱۰ - تېكەللىيا غافل وعامبيان .

ئەفەنە ئەو دەرگەھ يېن شەيتان تېپرا قەست دلى دكەت، وئەم - ئەگەر
خودى حەز بکەت - د بەرپەرپن بېت دا دى بەحسى فان هەمى دەرگەهان
کەين، وکانى چاوا مروؤ دى شىت وان ل بەر شەيتانى گرت .
وہەژىيە بېژين بو بەرہەفکرنا فى نفيسينى مە مفايە کى زيده ژ دو کتیبان
وہرگرتيہ :

۱ - پەرتوؤکا (منهاج مختصر القاصدين) يا زانايى مەزن (أحمد بن قدامة
المقدسي).

۲ - پەرتوؤکا (تصفية القلوب من أدران الأوزار والذنوب) يا ئىمام (یحیی
بن حمزة الدمار).

ھىقييا مە ژ خودايى مەزن ئەوہ ئەف نفيسينه جھى سوؤ ومفايى بت .

تە حسين ئىبراھىم دۆسكى

دھۆك ۸ / ۱۱ / ۲۰۰۶

پشکا ئیکى

ئەو دەرگەھىن شەيتان تىرا
قەستە دلى مروقى دكەت

دهرگه هی ئیکی

فیانا دنیایی ژ بهر شه هوه تین وی

مه زنتیرین دهرگه شه یتان تیرا قهستا دلی مروفی دکهت فیانا ژینا دنیایی
یه ژ بهر وان خوژی وشه هوه تین ئه رزان یین تیدا ههین، وهه مروفه کی
بقیته نه فسا خو پاقر بکهت، ودلی خو ژ دهغلی خرابیی وگونه هی
فهوژیرت دقیت ب دنیایی نه ئیته خاپاندن، وباش بزانت کو دنیایی ده مرئ
خو یی کورتی دریژ دا ری ل بهر گه لهك وهلیین خودی گرتیه ونه هیلایه
ئهو کاروانی بگه هینه قویناغی و ب دورستی بگه هنه خودی.. ههرو ههسا
دقیت ئهو بزانت کو ئه ژ دنیایه یا ئهو نوکه تیدا دریت ئهو واره یی بابی وی
یی ئیکی بو عقوبه لی هاتییه دانان پشتی وی یی ئه مریا خودی کری
و ژ به حهشتی هاتییه ده ریخستن، وئهو واری مروژ پی بیته عقوبه دان نه
دهسکه فیتییه که ب دهست مروفی دکهت، بهلکی ئهو سجنه که ئهو لی
دئینه گرتن.

ومروژ ئه گهر ههرا خو د دنیایی دا بکهت دی بینت ئهو سی پشکه:

۱- ئهو بارا ژ ی بو ته دمنت حهتا د گهل ته دئیه ئاخهرتی، وهکی:
باوهری وزانین وکاری باش، وئه ژ پشکه ئهو نینه یا شریعت وعقل
ب چافه کی کیم بهری خو ددهتی، یان دهافیتی.

۲- ئهو بارا ژ ی بو ته دبهت کو فان وکسه رل ئاخهرتی، وهکی: خو شیرنا
ب خرابی وگونه هان، وئه ژ پشکه یه یا دلی بهقهه دکهت وروژ بو روژی وی

تاری دکهت حهتا نه هیلت رونا هییا باوهری ریکا خو بو بینت، وئه ؤ باره به
ژ دنیایی شریعت وعقل دهافیتی و مروقی ژئی ددهته پاش.

۳- ئەو بار ژ دنیایی یا بو مروقی بته هاریکار ل سهر کاری ئاخهرتی،
وه کی: خوارنا و قه خوارنا حهلال ئەوا هیژی ددهته لهشی و خوشییرنا
ب خوشی ونعمه تیپ دورست، وئه ؤ پشکه ل سهر ئیهتا خودانی رادوهست،
ئه گهر ئیهتا وی یا باش بت ئەو ب خیر بو دئیته نفیسین، وئه گهر نه.. نه!

د استیا دنیایی د کیتاب وسوننه تی دا:

ئەو ئایه تیپ قورئانی وحه دیسین پیغه مبهری - سلا ؤ لی بن - یین به حسی
دنیایی ب خرابی دکهن، و بهری مه ددهنه هندی ئەم خو ژئی دویر بکهین
ودلی خو نه بهینی گه له کن، و مه خسه د بئی پشکا دووی ژ دنیایی یه ئەوا
ل ئاخهرتی بو خودانی دبه کو ؤان وکه سهر، ژ وان ئایهت وحه دیسان:

۱- د ئایهتا (۲۴) یدا ژ سوورهتا (یونس) خودایی مه زن دیبژت: ﴿إِنَّمَا
مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أُنزِلَتْهُ مِنَ السَّمَاءِ فَأَخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ
وَالْأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَدِرُوا عَلَى
أَتْنَهَا أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَبْ بِالْأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ - هه ما مه ته لا ژینا دنیایی وه کی مه ته لا بارانه کی یه مه
ژ عهسمانی ئینایه خواری، قیجا گه له ک رهنگین شینکاتی یین د نا فیک
ههلبووی بئی شین بووین ژ وی بهرهمی مرو ؤ بو خو دکهته قویت، و ژ یی
حه یوان ژئی دخون، حهتا ده می خه ملا عهردی ئاشکه را دبت، و خه لکی فی
عهردی هزر دکهن کو ئەو دی شین وی دورین ومفای بو خو وه رگرن،
فهرمانا مه ب تییرنا فی شینکاتی و خه ملا عهردی ب شه ؤ یان ب رۆژ هات،
ئینا مه ئەو شینکاتی و داروبار وه کی تشته کی دوری وبی مفا لیکر، ههر

وهكى نهو شينكاتى وداروبار بهرى هنگى ل سهر عهردى شين نه بووى، فيجا
 هدر ولسا تشتى هوين شانازيى بى دهن ژ خوشى وجوانيا دنيايى نهو زى
 ناميت و خودى دى وى پويچ كهت. و كانى چاوا مه مه ته لا قى دنيايى بو
 هه وه گوت وراستيا وى ناشكه راكر - گهلى مرو فان - ولسا نه م هيجد
 و نايه تان بو وى ملله تى ناشكه را دكهين بى هزرا خو تيدا بكهت، ومفاي
 دنيا و ناخره تى بو خو زى وهر بگرت.

۲- و د نايه تا (۲۰) يدا ژ سووره تا (الحديد) دييژت: ﴿اعْلَمُوا أَنَّمَا
 الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ
 غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا وَفِي الْآخِرَةِ
 عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ - گهلى
 مرو فان هوين بزنان هدى زينا دنيايى يه هه ما يارى وموژيلاهييه، لهش
 ياريان بى دكه و دل پيغه موژيل دهن، و نهو خه مله كه بو هه وه، وهوين
 د نافه را خو دا شانازيى ب خوشى وزيده بيا مالى وعه يالى دهن، مه ته لا
 وى وهكى وى بارانى يه يا كه يفا وهرازان ب شوينكاتيى وى ديئت، پاشى
 نهو شينكاتييه هسك دبت، لهو تو دى بينى نهو زهر دبت پشتى كو كه سك
 بووى، پاشى نهو دبه پيش وهوير وهوير دبت، و ل ناخره تى عه زابه كا دژوار
 بو كافران ولييورين ورازيبونه ك ژ خودى بو خودان باوهران ههيه. وهه ما
 زينا دنيايى بو وى بى كارى بو دكهت و ناخره تى ژ بير دكهت ب تنى
 پهرتالى خاپاندنى يه.

۳- ويغه مبه ر - سلاف لى بن - دييژت: ﴿وَاللَّهُ مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا
 مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِبْصَعَهُ هَذِهِ - وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ - فِي الْيَمِّ فَلْيَنْظُرْ بِمِ
 تَرَجُعْ - نهز ب خودى كه مه مه ته لا دنيايى ل ناخره تى هه ما وهكى وى يه نيك

ژ هه وه قی تېلا خو - وئېشارهت ب تېلا شاهدی دا - بکه ته د ده ریایی دا،
 فېجا بلا بهری خو بده تی کانی چ دی پیڅه ئیت ﴿^(۱)﴾.

۴ - وپیځه مېهر - سلاؤ لی بن - دبیزت: ﴿مَا لِي وَمَا لِلدُّنْيَا مَا أَنَا فِي
 الدُّنْيَا إِلَّا كَرَآكِبٍ اسْتَطَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا - من و دنیا یی
 چ د گهل ئیک هدی، هه ما نه ز د دنیا یی دا وه کی سویاره کی مه خو دایه بهر
 سیه را داره کی پاشی چوو وهیلا ﴿^(۲)﴾.

۵- و دبیزت: ﴿لَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تُعْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بُعُوضَةٍ مَا سَقَى
 كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةَ مَاءٍ - نه گهر دنیا یی ل نك خودی په ری پیڅه کی ئینا وی
 فره کا ئافی زی نه ددا کافره کی ﴿^(۳)﴾.

دا کو دنیا مه نه خاینت:

وحده تا ئهم ب دنیا یی نه ئینه خایاندن، فېجا ئینا وی دلی مه داگیر
 بکه ت، ومه ژ کار کرنا بو ئاخره تی دویر بکه ت، دقیت ئهم راستیا وی
 بزاین، ومه دقیت راستیا وی - ل قیری - د چهند نمونه ومه ته له کان دا
 بهر چاؤ بکه یین:

۱- ههر که سه کی عقل هه بت و دنیا نیاسی بت دی زانت کو دنیا
 - نه گهر چهند مروؤ تیدا بمینت زی - عه مری وی یی کورته وزوی دپورت،
 ههر چنده مروؤ گله که جار ان دلی خو ب هندی خو ش دکه ت کو نه و یا
 زی دریژه و دی بو مروؤی مینت!

(۱) موسلم فه دگو هیزت.

(۲) ترمذی فه دگو هیزت.

(۳) ترمذی فه دگو هیزت.

ئەرى جاره كى ته بەرى خۆ دايە سىبەرا دارە كى دەمى ل عەردى ددەت
وهىنكاتى وخوشىيى ددەتى؟

يا ژ مروڤى ڤە ئەو سىبەر يا راوەستايە و ژ جە ناچت، دەمى بىنە كى تو
ژى غافل دى پاشى لى دزڤريه ڤە دى بىنى ئەو ل جەي خۆ نەمايه، دى
لى گەريىى.. وهى! چ زوى چوو، بەرى بىنە كى ل ڤىرى بوو! چاوا ئەز
ب چوونا وى نەحسىام؟ بەلى چوو.. پى نەڤىت بىڤرى ڤە گىڤرى، چوو،
وهندى تو بىيى تو نەشېى بزڤرينى!

دنيا ژى يا وهسايە.. سىبەرا هوين وخۆشه، ل بەر چاڤىن ته يا راوەستايە،
لەو تو پى دىيە خاپاندن، يا ژ ته ڤە ئەو ناچت، ئەو ب خۆ يا دچت،
كەنگى دى زانى يا دچت؟

دەمى تو بەرى خۆ ددەبى پشتى ئەو دچت.. هنگى ژ نوى تو دى زانى
چەند تو يى نەزان بووى دەمى ته خۆ پى پشت گەرم كرى، وتە هيڤيىن
پىڤه گريداين، پاشى ئەو چووى وتو هيلايە ب تنى، جاره كى بىنە بەر
چاڤىن خۆ تو يى ل سەر ليڤا دووى يا ژيى خۆ يى راوەستاي و د ناڤهرا ته
ومرنى دا بهوستە كا مای، تو يى كارى خۆ دكەى دا خاترا خۆ ژ دنيايى
بخوازى.. هنگى بەرىخودانا ته بو دنيايى دى يا چاوا بت، وگوتنا ته بو وى
دى چ بت؟

جاره كى به حسى دنيايى ل نك حەسەنى به صرى هاته كرن، وى گۆت:

(أحلام نوم أو كطل زائل)

(إن اللبيب بمثلها لا يخدع)

گۆت: ئەو وه كى وان خەوانە يىن مروڤ د خەوى دا دينت، يان وه كى
وى سىبەرى يە يا دچت، مروڤى تىگەهشتى پى نائىتە خاپاندن.

نه گهر ته دیت مروّځه کی خو ب خه ونه کی پښت گهرم کر، یان هیڅیښ
خو ب سیه ره کی څه گریډان، تو دی بو وی چ بیژی؟

۲- مروّځین دنیا جه رباندی زانییه کو ژ تبعه تی وی یه نهو خو بو دوست
وعاشقین خو دخه ملینت، خو جوان نیشا وان ددهت، ب نازکی د بهر چاڅ
ودلین وان را دبور، هتا نهو ژی پښت راست دین وکهیف پی دیت،
وهزر دکهن هنده ئیدی نهو گه هښتنه مرادی، ته هند دیت دربه کی و هسا
وه شانندی دلی وی د نیقی را که لاشت، وچاقین وی ب روڼدک هیلان!

به ری خو بده دهور و بهرین خو، وان مروّځین دنیایی ل ده سپنکی پهر داغی
وان تزی کری، خوشی پیدا کرین، دلین وان سهر خوش کرین، هتا وان
هزر کری صولحه کا بهر دهمام د ناقه درا وان وسه عاده تی دا یا هاتییه موړ کرن،
نه ما ئیدی نهو نه خوشیسی بینن، یان بنیاسن.. ونهو د فی بی خوشیسی دا،
د بهنجری ب فان ههمی خوشیان، ژ نشکه کی څه پهر داغ د دهستی دا دی
شکیت، دل ژ خوشیسی دی پرویس بت، وه کی وی ئافاهیسی کافل دی لی
تیت یی نه څه سهد ساله مایه بی خودان وکوند لی دخوینت!

کا نهو خوشیښ بو ری؟ کا نهو هزارا وان دکر؟ ههمی چوون.. فیجا دی
بینی خهمی پهر دی خو یی رهش ب سهر وان ئینا خوار، و دنیا ههمی د چاقان
دا تاری کر، ههر وه کی دنیا نه ههر نهو دنیایه یا بهری هنگی وان هزر کری
خوشتقییا بهر دلی وانه.

دیژن: جاره کی دنیا وه کی پیرژنه کا چرچ یا خو وه کی کچه کا چارده
سالی خو خه ملاندی هاته بهر چاقین عیسا پیغه مبهری - سلاڅ لی بن -، ئینا وی
گو تی: ته شوی ب چه ندا کریه؟ وی گو ت: ئوو.. ههر نائینه هژمارتن!
گو تی: باشه وان تو بهر دای یان مرن؟ وی گو ت: نه، ههمی من کوشتن! ئینا
عیسا پیغه مبهری گو تی: روی رهشی بو وان بت یین ژ نوی ته ماره دکهن،

چاوا ئەو عىبرەتتى بۆ خۆ ژ زەلامىن تە يىن بۆرى وەرناگرن، تو هەمىيان دكوژى، وئەو ژ تە ناترسن.

۳- دنيا ئەگەر ب سەر فە تو بەرى خۆ بدەيى دى بينى ئەو گەلەك يا جوان وخوشكوکە، يا ب خەمل وخيژە، بهارا دلانە، وخوشيا چافانە، بەلى ئەگەر تو دەمەكى ل نك راپوۋەستى، و ژ نيزيك بەرى خۆ بدەيى، تشتە كى دى تو دى بينى گەلەك يى جودا، وەكى وى دىمى كریت وقورمچى يى خودان ب حوكمى صبغ ومكياجى بينتە پيش سى وحلى بكەت، پاشى بارانا راستيى ب سەر دا بيت وحەقيقەتا وى نيشا خەلكى بدەت، هنگى پەردە دى ژ سەر رابت وەرەر كەسەك دى راستيى زانت..

راستيا دنيايى كەنگى بۆ مروفي ئاشكەرا دبت.. گوهداريا ئايەتى بکە
كانى ئەو چ دييژت: ﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾
وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَٰلِكَ يَوْمَ الْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَاقِبٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾
لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكُشِفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾﴾
(ق: ۱۹-۲۲). سەكەرەاتا مرنى ب حەقىيى دئيت، راستيى د گەل خۆ
دئيت، چافين خودانى ب دورستى فەدكەت، پەردەى ژ سەر رادكەت، لەو
ئەو ب دورستى تشتى ديبنت.. گوھى خۆ بدەنە وان كەسان ئەوين دكەفەنە
بەر مرنى راستيا دنيايى دى ھەو ھەو ژ وان گوھ لى بت.

۴- گاڤا دنيايى ب سەر دلى تە دا گرت وخۆل بەر چافين تە شرين كر
سەرھاتيا خۆ د گەل دنيايى بينە سەر ھزرا خۆ، بەرى تو بى وپشتى تو
دمرى، و دەمى تو يى ساخ، سى حالەتن يى چارى بۆ نينە:

حالەتى ئىكى: بەرى تو بىيە دنيايى، وى چەند سال وزەمان بۆراندینە،
وچەند مروف ديتینە؟

حاله تیّ دووی: پستی تو ژ دنیایّ بار دکه ی، ئەو چەند سال وزەمان
ومروڤان دیّ بینت؟

حاله تیّ سیی: دەمیّ تو ییّ ساخ، چەند سالان دیّ بۆرینی؟

پاشی ڤان هەر سیّ دەمان بدە بەر ئێک، و بەریّ خوّ بدە هەڤالینیا خوّ
ودنیایّ، دیّ زانی ئەو چەند یا کورتە.. ئەریّ ما ژ عەقلییە مروڤ ژ ڤێڤنگی
ڤێکە کیّ بت، ئارمانجەک ل بەر بت، ل سەر ڤێکیّ جەهە کیّ خوڤش بینت،
سیبەرە کا هۆین، ئاڤە کا سار و شرین، دەمە کیّ لیّ بمینت دا بیڤنا خو
ڤەدەت، و خوّ بوّ ڤویناغا داها تی بەر هەڤ بکەت، پاشی خوڤشیا وی جەهی وی
ژ بێرڤە ببەت حەتا ئێکا هەند ژ یّ چیّ بکەت ئەو ئارمانجا خوّ ب پشت گوڤ
ڤە لیّ بدەت و ڤێکا خوّ بەردەت، حەتا کاروان بچت و وی بهیلت؟

ئەڤە مەتە لا مروڤی و دنیایّ یە.. ئەو بوّ یین بەری تە نەمایە، و بوّ یین پستی
تە ژ ی نامینت، ڤیجا بوچی تو دیّ دلیّ خوّ بیّ خوڤش کە ی؟

ه- هەر کارە کیّ هەبت ب دویماییا وی دئیە هەلسەنگاندن، و شەرتی
شۆلان بەراهی نینە، ماری دەمیّ تو بیینی و دەست بکە یە چەرمیّ وی گەلەک
کە یفا تە دیّ پیّ ئیّت، پیّ حلی و نەرمە، بە لیّ گاڤا تو نێزیک بووی و تە
ئاگەھ ژ خوّ نەما ئەو دیّ ب تە ڤەدەت، هەنگی ژەهرا وی تاما ویّ خوڤشیی
ل نک تە ناھیلّت یا تە ژ دەستکرنە چەرمیّ وی دیتی.

چەند تو خوڤشیی ب دنیایّ بە ی، بەسە بوّ تە نەخوڤشی دەمیّ تو بێرا
خۆ ل دویماییا وی دئینی، ڤیجا هیشتا تو ل بەراهییّ دویمایییّ ژ بێرا خو
نەبە، دا دەمیّ تو دگەھییە دویمایییّ پەشیمانیّ بەراهییّ نە بی.

دهرگه‌هی دووی که رب فه‌بوون

دهرگه‌هی دووی یی شه‌یتان تیڤا قه‌ستا دلی مروقی دکه‌ت دا وی ده‌سته‌سه‌ر بکه‌ت که رب فه‌بوونه نه‌وا ب عه‌ره‌بی دیڤژنی: (الغضب)، ژ به‌ر وان نه‌نجامین خراب یین که رب د گهل خو دئیت، ووان گرفتاریین مه‌زن یین نه‌و دلی تووش دکه‌تی.

وچونکی نه‌و مروقی که رب دلی وی داگیر دکه‌ت بو د سه‌ردا برنی یی ب سانا‌هیت‌ره شه‌یتان پتر خو نیژیکی وی دکه‌ت، وپتر هیقیین خو ب وی فه‌گری دده‌ت، وه‌ر ژ به‌ر فی چه‌ندی بوویه پیغه‌مبه‌ری - سلا‌فی بن - پتر ژ جاره‌کی گۆته وی مروقی داخوای شیرته‌کی ژ یی کری: ﴿لا تغضب - که‌ریین خو فه‌نه‌که﴾^(۱)، وده‌می مروقه‌کی پسپار ژ یی کری: نه‌و چ تشته من ژ غه‌زه‌با خودی دپاریژت؟ گۆتی: ﴿لا تغضب - که‌ریین خو فه‌نه‌که﴾^(۲).

وکه‌رب چریسکه‌کا ئاگریه‌ گا‌فا که‌فته دلی وجهی خو تی‌دا کر وه‌کی وی په‌لی لی دئیت نه‌وا د بن خولی قه‌ دئیه‌ فه‌شارتن، ه‌ر جاره‌کا بایه‌کی لی‌دا و نه‌و خولی را‌کر په‌ل دی گه‌ش بت و دو‌ر وره‌خین خو سو‌ژت، و (خو‌مه‌زن‌کرن و دفن بلندی) نه‌و بایه‌یی په‌لا که‌ریی د دلی دا گه‌ش دکه‌ت، و خوینی دکه‌لینت، و خوین ده‌می که‌لی له‌شی هه‌می گه‌رم دکه‌ت،

(۱) وه‌کی بوخاری ژ یی فه‌گوهاستی.

(۲) وه‌کی نه‌بوو یه‌علا ژ یی فه‌گوهاستی.

قېچا دوير نينه نهو سهرى بكيشته هندى نهؤ غزه به خو ل سهرى بدهت
وعه قلى د ناؤ خو دا بېچت، وهزرى ل نك نه هيلت، وچى گاځا دل وعه قلى
ههردو پيځفه هاتنه پېچان خودان ژ رېزا مروځينيى دكهفت!

شوينوارين كهرې:

وهكى مه ديار كرى كهرې ناگره كه ده مې د دلى دا پهيدا دبت هندهك
شوينوار و كارتېكرنېن خراب ل سهر هه مې له شى دهيلت، ول قيرى نه م دى
نېشاره تى دهينه چار ژ وان شوينوارين بهر هه مه كى خراب پيځفه دئيت:

ئيك: نهو كه سى كهرين وي قه دېن رهنكى سهر وچاځين وي هند كريت
دبت غزه ب ژى دفرت، و نه گهر نهو كه س پشتي هنكى خو بېنت دى
شهرمى ژ خو كهت كو نهؤ نهؤ مروځى هندى كريت نهو بت!

دو: كه ربا زېده هه قسارى نه زمانى بهر ددهت، لهو تو دى بينى نهو
كه سى كهرين وي قه دېن هندهك ناخفتنېن وesa دبېژت، نه گهر پشتي هنكى
تو ناخفتنېن وي بو قه گپرى دى شهرمى ژى كهت.

سى: نه ندامين دى بين له شى وهكى دهست وپيان نهو ژى ژ دهست
خودانى دهر دكهفن، نهو نه شيت ئيدى كونترولى ل سهر بكهت، لهو
دى بينى نهو - دا كو دلى خو هوين بكهت - دى شكهستن وليدان
ودراندن و خراب كرنى كهت، ودوير نينه نهو كوشتنى ژى بكهت، وهنكى
فهرقا وي ومروځى دين نابت، بهلكى مروځى دين ژى ژ وي چيتره چونكى
گه لهك ژ وان تشتين نهو دكهت مروځى دين ناكهت.

چار: نه گهر نهو كه سى كهرين وي قه دېن بشيت دره به كى بدانته وي يى
كه رين وي قه كرين دى دانتي نه گهر خو نهو درب گه لهك يى دژوار ژى
بت، و نه گهر نه شيا وي چه ندى بكهت نهو كه رب د دلى دا دى غولغولت
وبته كينه كا دژوار نه گهر نه شيا يى بهرانبهر بسوزت خودانى دى سوزت،

لهو دى بىنى نهو قهت رحهت نابت وهه مى دهمان دى ههست ب خهه
و كو فانان كهت حهتا نه بىنت تولا وى ل يى بهرانبهر قه دبت.

كه رب د نايه تهك وحه دى سه كى دا:

ژ بهر نهفا بو رى خودى و پيغه مبهرى وى - سلاؤ لى بن - نهه ژ فى
سالو خهتى داينه پاش، و نهه ل هندي هشيار كرين كو ههر جاره كا مه بقيت
نهه ب سلامهتى بمينين دقيت نهه ل ده مى كه رب قه بوونى بشين خو بگزين.

و د قورئان وسونهتى دا ل گهلهك جهان و ب گهلهك رهنگان به حسى
كه ربى هاتيه، وهه مى هندي دگه هين كو مروقى نهه وحليم، نهو
دشيت خو بگرت ونه هيلت كه رب سه رى ژ وى بسيت، نهوه مروقى
نمونه يى شه يتان نه شيت وى بيخته داقين خو.

د نايه تا (۲۶) یدا ژ سووره تا (الفتح) خودايى مه زن كافر وخودان
باوهران هه قبه رى ئيك دكهت وجودا هيبى د نافه را وان دا ناشكه را دكهت،
و ديژت: ﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ فَإِنَّ اللَّهَ
سَكِنَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ
بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ د فى نايهتى دا خودايى مه زن
دها قيته كافران ژ بهر هندي چونكى كه ربا وان بهرى وان سه رگه رميا
جاهلييهتى نهوا ئيكا هند ژ خودانى چى دكهت كو نهو پشته فانيا باطلى
بكهت و بى زانين تهعه صوبى بو بكهت، وحه قيبى وهرنه گرت، و بهرانبهرى
وان نايهتى مه دحين پيغه مبهرى وخودان باوهران كر چونكى ل شوينا كه ربى
سه كينهت وته ناهيبى دلين وان تژى كرينه.

و پيغه مبه رى - سلاؤ لى بن - د گوته كا خو دا ديژت: ﴿لَيْسَ
الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْعُصْبِ - مروقى ب هير

ودژوار نه ئه وه یی ب خو لیکدان یی زیره ک بت، بهلکی ئه وه یی ل ده می کهر ب فه بوونی بشیته خو ﴿^(۱)﴾.

ئه گهرین کهر ب فه بوونی:

وحده تا کو ئهم بشیین کهر با خو دا کهین ونه هیلین شهیتان د فی دهر گه می را بیست وقه ستا دلین مه بکهت، دقیت ئیکه مین جار ان ئهم ب وان ئه گهران زانا بین یین کهر بی د دلی دا پهیدا دکهن، پاشی وان رپکان ژ ی بزانین یین ئه ؤ دهر ده پی دئیه چاره سه رکرن.

ل سه ری دی بیژین: هژماره کا ئه خلاقین خراب هه نه خودانی پالدهن کو ئه و گهر م بیت و کهر ب خو ل دلی بدهت، ژ وان ئه خلاقان:

۱- خو مه زنکرن: مرو فه کی تو دی بین ی گه له ک د خو دگه هت، وه زر دکه ت ئه و گه له ک یی مه زنه، فی جا گا فا وی دیت که سه کی دی فی بهایی ناده تی یی ئه و دده ته خو، یان کاره کی وه سا دکه ت یی ئه و هزر دکه ت دبه ته کی مکر ن بو بهایی وی دی بین ی کهر بین وی دی فه بن، ونیزیک ژ فی ئه خلاق ی (ئی عجا به) یه عنی: مرو فه ک گه له ک یی ب خو مو عجب بت وه زره کا مه زن ژ خو بکه ت.. و چاره سه ری ورا کر نا فی ئه گهر ی ب هن دی دیت مرو فی (ته و اضعی) ل نک خو پهیدا بکه ت.

۲- ترانه وجره کیشی: ترانه وباری ب رهنگه کی زیده، وجره کیشی وجه ده ل گه له ک جار ان سه ری دکیشه هن دی کهر بی ل نک خودانی پهیدا دکه ت، و چاره یا فی ئه خلاق ی ژ ی ئه وه مرو فه ئه خلاق ی بهر ان بهر ل نک خو پهیدا بکه ت بشیته ئه زما نی خو، و ل شوینا ده می خو ب جره کیشی وجه ده لی فه بیورینت خو ب کارین ب مفا فه موژیل بکه ت.

(۱) بوخاری وموسلم فه دگو هیزن.

۳- غه دره و گه هاندنا زيانی: وئۀه ژى دېته ئه گه را هندى كهرېين كه سى بهرانبهر ښه بېن، ونه هيلانا فى ئه خلاقى ب هندى دېت مروؤ بېرا خو ل مه زنيا خودى بينته ښه، وېزانت كو دويماهيا غه ردى يا خرابه، و مروؤى ب وهفا بت دى ژ راستگويان ئيته هژمارتن.

۴- حرصا ل سهر مالى ومه نصبان: و كو بهرى مروؤى لى بت زوى خو زهنگين بكهت وبگه هته جهين بلند، ئۀه ژى گه لك جارن دېته ئه گه را هندى خودان كاره كى وهسا بكهت كهرېين يى بهرانبهر ښه كهت، يان كاره كى وهسا بينت كهرېين وى ب خو ښه بېن، وحتا ئه و بشيت خو ژ ښى ژى پياريزت، دښت وى قه ناعهت ب وى رزقى ههبت يى خودى داىي.

ورا كرنا هدر ئه خلاقه كى ژ ښان ئه خلاقين خراب ب ئيكى دى يى باش زه همت وخو وهستندن پى دښت، چونكى گه لك جارن خه لك كهر ب ښه بونى حسيب دكهن زيره كى وميرينى، ودا كرنا كهر بى حسيب دكهن ترس ونه زيره كى.

چاره يا كهر ب ښه بونى:

ئۀ گه ر هات و چاره كى مروؤ كه فته بهرانبهر ههلوسته كى وهسا كو كهرېين وى پى ښه بېن، وحتا ئه و بشيت خو بگرت و كاره كى يان گوته كا وهسا نه كهت پشې هنگى ژى په شيمان بت دښت ئه و دو ړېكان ب كار بينت: ب زانينى، و ب كړيارى.

ب زانينى: كو ئه و شهبش مه سه لان ل بېرا خو بينت وخو پى زانا بكهت: يا ئيكى: هزرا خو د وان نايهت وحه ديسان دا بكهت يين دهر حقا قه در وبهائى وان كه سان دا هاتين يين ل ده مى كهر ب ښه بونى كهر با خو دادكهن، وه كى وى نايهت يى يا تيدا هاتى: ﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ

وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ
وَالضَّرَّاءِ وَالْكَبِيرِ وَالْغَلِيظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾
(آل عمران: ۱۳۳-۱۳۴) ووه کی ناشکرا ئەو ئایەتە هندی دگههین کو
ئەو کەسێ کەربا خوۆ داکەت و ل خەلکی ببۆرت دی ژ وان بت یی
ل ئاخەرەتی دچنە بەحەشتی.

یا دووی: دەمی کەریبێ وی فەدبێ، وئەو لی دگههین کەربا خوۆ داریژت
وتولا خوۆ بستیت، دقیت ئەو ل بیرا خوۆ بینتەفە کو شیانا خودی ل سەر
جزادانا وی پترە ژ شیانا وی ل سەر تۆلستاندنا وی ژ وی مروۆفی، وئەگەر
ئەو مروۆ ئەفرۆ یی هەوجە لیبۆرینا وی بت، رۆژە دی ئیت ئەو زی دی
هەوجە لیبۆرینا خودی بت، و خودی رەحیی ب وی کەسێ دبت یی
رەحیی ب خەلکی دبت.

یا سیی: دقیت ئەو ل بیرا خوۆ بینتەفە کو دویماییا دوژمنی ونەیارەتی،
و کەرب و تۆلستاندن ل دنیا یی بەری ئاخەرەتی یا خرابە، و د کەفن دا مەزنان
گوتییە: ئاگری خولی ژێ مینت.. وئەگەر ئەو ئەفرۆ شیا دربی خوۆ بوەشینتە
کەسەکی و ل خەلەتییا وی نەبۆرت، کی نابێژت رۆژە دی ئیت ئەو
کەس ب سەر وی دی کەفت و دربەکی مەزنتر دی دانتی؟

یا چاری: بلا ئەو بیرا خوۆ ل وی حالی کریت بینتەفە یی ئەو دگههینی
دەمی کەریبێ وی فەدبێ، وەکی رەها ستویی وی ستویر دبت، و نایچاقین وی
دی بیژی دویشکەکی یی پێفە دای، و دەنگی وی بلند دبت و فەدلەرزت..
و هتد ژ وان سالۆخەتین کریت یی وی قەت بی خوش نابت ل نک وی پەیدا
بێ.

یا پێنجی: دقیت ئەو ل بیرا خوۆ بینتەفە کو کەرب فەبوون و غەزەب وی
ل بەر شەیتان شرین دکەن، ووی ژ خودی دویر دکەت، و کەرب دا کرنا وی

وی ل بهر خودی شریں دکهت ووی نیژیکی شهیتانی دکهت، و مروقی
ب عهقل ژ بهر خدم و عیجزیه کا بهروخت شهر مزارییا دین و دنیا
ب دهست خو څه نائنت.

یا شهشی: بلا نهو ل بیرا خو بینته څه کو کهرب څه بوونا وی ل سهر وی
تشتیه بی ل دویف ئیرادا خودی چیبوی نه ل دویف ئیرادا وی، و نه څه
نیشانا هندی یه کو وی دقت ئیرادا خو ب پیش ئیرادا خودی بیخت.

نه څه ژ لایی زانیی څه، بی په یوهندی ب دلی څه هه، و ژ لایی کریاری
څه دقت نهو وی چاره بی ب کاربنت یا پیغمبهری - سلاؤ لی بن - نیشا
مه دای و نهو ژ ی نه څه یه:

ئیک: نه گهر تشته کی کهریښ وی څه کرن بلا نهو خو ب خودی
پیار ژ خرابیا شهیتانی و بیژت: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) چونکی
کهرب وه کی مه گوئی ژ شهیتانییه و دهر گه هه که ژ وان دهر گه هان یښ نهو
تیرا قهستا دلی مروقی دکهت.

دو: یا باش نهوه گاڤا کهریښ مروقی څه بوون نهو وه زعی خو بگوهورت،
نه گهر بی ژ بیان څه بت پروینت، و نه گهر بی پروینشتی بت رازیت.
سی: ویا باشتو نهوه نهو ده سنقیزا خو بگرت و گهر ماتیا خو ب سارییا
ثافی بهت.

سی رهنګین کهرب څه بوونی:

مرو څه بهر انبه کهری سی رهنګن، دو ژ ی د خرابن، ورهنگه ک بی باشه.
رهنگی ئیکی: نهو مرو څه بی دله کی سار هه، چ تشت کهریښ وی
څه نه کهن نه گهر خو تشته کی و هسا بت کهرب پی بیته څه کرن ژ ی، و نه څه نهو
مرو څه بی بی عار بت، و نه څه رهنګیه بی ئیمامی شافعی - خودی ژ ی

رازی بت - د دهر حدقی دا دبیرت: نهو کهره یی کهریین وی بینه فه کرن
و کهریین وی فه نه بن!

رهنگی دووی: نهو کسه یی سهره تشتی بهر کهدتی ونه کبه ر کهدتی
کهریین وی فه دبن، هدا دهره جدیه کی کهر ب و غه زه ب یا بوویه
سالو خه ته کی ب وی فه نویسیای، ونه و بی دئیه نیاسین.

رهنگی سیی: رهنگی نافنجی ونه فه نه وه یی کهر با خو ب عه قلی ودینی
فه گری ددهت، ل جهی کهر بی کهریین وی فه بن، و ل جهی نه یی کهر بی
کهریین خو فه نه کهدت، ودهمی کهریین وی فه دبن زی ئیکا هند نه کهدت
ژ کاری خو په شیمان بت.

وهیژای گوتنی یه کو ئیک ژ وان توخه کسان یین خودی رۆژا قیامه تی
سیه را خو لی دکهدت نه وه یی عیجز دبت و کهریین وی فه دبن دهمی دبیت
بی نه مرپا خودی دئیه کرن، چونکی ژ پیتقییین فیانا خودی یه مروؤ عیجز
بت دهمی دبیت نه مری خودی یی دئیه بی لیدان، و بسته بی ل سهر کرنا
گونه هی د ناؤ خه لکی دا یا به لاؤ دبت.

دهرگه‌هی سییی دلره‌شی وحه‌سویدی

دهرگه‌هی سییی ژ وان دهرگه‌هان یین شه‌یتان تیپرا قه‌ستا دلی مروّقی دکه‌ت دلره‌شی وحه‌سویدییه، ودهرگه‌هی دووی یی به‌ری نوکه مه به‌حس ژئی کری که‌رب بوو، وئاشکه‌رایه کو دل ئه‌گهر تژی که‌رب بوو و خودان نه‌شیا فی که‌ربا هه داکه‌ت، و نه‌شیا که‌ربا خو دارپژت وتولا خو بستینت ژئی، هنگی ئه‌ف که‌ربا هه دی د هنافین خودانی خو دا غه‌ونت، وه‌ر د ویری دا هه‌وده‌ت و به‌ کینه‌کا دژوار، وئو دلی تژی کین بیت دی ره‌ش بت، وئو گهر ره‌ش بوو دی به‌ ژیده‌ری حه‌سویدی و سه‌ره‌کانیا هه‌می خرابیان.

وو‌ه‌کی مه دیتی په‌یوه‌ندییه‌کا موکم د ناقبه‌را که‌ربی و کینی دا هه‌یه، له‌و ئه‌م هه‌رده‌م ملین وان دده‌ینه ئیک و دیبژین: که‌رب و کین، یه‌عنی: هه‌ر وه‌کی مه دقیت بیژین: که‌رب کینی د گهل خو دئینت.. و کینی حه‌سویدی ژئی دزیت، وحه‌سویدی به‌ری هه‌ر تشته‌کی خودانی خو دسوژت، چونکی حه‌سویدی ئه‌وه دلی مروّقی بیشت ده‌می دبینت باشیه‌ک یا گه‌ه‌شتیه‌ که‌سه‌کی دی، له‌و تو دی بینی مروّقی حه‌سوید قه‌ت رحه‌ت نابت حه‌تا نه‌بینت ئه‌و نعه‌ما گه‌ه‌شتیه‌ وی که‌سی یی ئه‌و حه‌سویدی یی دبه‌ت ل نک نه‌مینت. ژ فی چه‌ندی بو مه دیار دبت کو کین (ئه‌وا ب عه‌ره‌بی دیبژنی: الحقد) به‌ری دارا که‌ربی یه (ئه‌وا ب عه‌ره‌بی دیبژنی: الغضب)، وحه‌سویدی به‌ره‌مه‌می مه‌زنی کینی یه.. فیجا هه‌ر که‌سه‌کی بقیت دلی خو ژ حه‌سویدی

ڦه وژيرت دڦيت بهرى هنگى نه هيلت کين جهي خو تيدا بکته، وحه تا جهي کيني د دلى دا چي نه بت، دڦيت دل ژ که ربي بيته پاراستن.

حه سويدى د کيتاب وسونه تي ۱۱:

ژ بهر بهرهمه مي حه سويديي يي خراب، وشويناوړين وي يين ويرا نکه ر ل سهر دلي، خودي ويغه مبهري - سلاؤ لي بن - هم گه له ک يين لي هشيار کرين وژي داينه پاش، وه کي ژ فان نموونه يان بوو مه ناشکهره دبت:

۱- د دوماهيا سووره تا (الفلق) دا خودايي مه زن بهري مه دده ته هندى دهمي هم دوعايان بو خو ژ خودي دکه ين وخو ب وي ژ خرابيان دپاريزين، هم خو ژ خرابيا مروفي حه سويد پپاريزين، وه کي گوټي: ﴿وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾ چونکي حه سويديي هنده ک جاران کارتيکرنه کا خراب ل سهر وي مروفي ژي هه يه يي حه سويدي يي دنيته برن.

۲- و د نايه ته کي دا ژ سووره تا (النساء) خودايي مه زن ب عه جيي ڦه پسپاره کي ل دور وان که سان دکه ن يين حه سويديي ب خه لکي دبه ن ژ بهر وي ڦه نجيا خودي د گهل وان کري وديژت: ﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ يه عنى: نه ڦه کاره کي عه جيي ژ وان، وبابه تي مروفي ب عه قله نينه نه وي ب ڦي رهنکي بت.

۳- نه بوو هورهيره ديژت: من گوهل پيغه مبهري بوو - سلاؤ لي بن - گوټ: ﴿سَيَصِيبُ أُمَّيْ دَاءُ الْأُمِّمِ - دهردي ملله تان دي نوممه تا من گرت﴾ گوټن: دهردي نوممه تان چيه نه ي پيغه مبهري خودي؟ گوټ: ﴿الْأَشْرُ، وَالْبَطَرُ، وَالتَّكَاثُرُ، وَالتَّنَافُسُ فِي الدُّنْيَا، وَالتَّبَاعُدُ، وَالتَّحَاسُدُ، حَتَّى يَكُونَ الْبَغْيُ، ثُمَّ يَكُونُ الْهَرَجُ - به طراني، وبهري ئيك راکرنا د کو مکرنا مالي

ودنيایى دا، وژيک دویرکه فتن، وحه سويدى پيک برن، ههتا کو ته عدايى
ل ئيک ودو بکهن، پاشى کوشتن پهيدا بت ﴿١﴾.

٤ - زوبه يري کورى عه ووامى دييژت: پيغه مبهري - سلاؤ لى بن -
كُوت: ﴿دَبَّ إِلَيْكُمْ دَاءُ الْأُمَمِ قَبْلَكُمْ: الْحَسَدُ وَالْبَغْضَاءُ، هِيَ الْحَالِقَةُ، لَا
أَقُولُ تَخْلُقُ الشَّعْرَ، وَلَكِنْ تَخْلُقُ الدِّينَ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ
حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَفَلَا أُبَيِّنُكُمْ بِمَا يُبَيَّنُّ ذَاكُمْ لَكُمْ؟ أَفَشُوا
السَّلَامَ بَيْنَكُمْ - دهردى ملله تيى بهرى ههوه هوين گرتن: حه سويدى
ونه ثيان، نهوه تراشيني دکهت، نهز ناييژم: نهو موى دتراشت، بهلکى نهو
دينى دتراشت، نهز بوى کهمه يى نهفسا من د دهستى دا هوين ناچنه
به حهشتى ههتا هوين ههز ژ ئيک ودو نه کهن، وما نهز وى تشتى بو ههوه
نه ييژم يى ثيانى بنه جه دکهت؟ سلاؤى د ناچه را خو دا بهلاؤ بکهن ﴿٢﴾.

٥ - نه بوو هوره يره دييژت: پيغه مبهري - سلاؤ لى بن - كُوت: ﴿إِيَّاكُمْ
وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَحَسَّسُوا، وَلَا تَجَسَّسُوا، وَلَا
تَحَاسَدُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا - هشار بن
هزرا خهلهت ژ خهلكى نه کهن، چونكى هزرا خهلهت درهوترين گوته، و
ب دزى فه گوهداريا كهسى نه کهن، و ل دويشف سهح وسويين كهسى
نه گهرن، وحه سويديى ب ئيک ودو نه بهن، وپشت نهدهنه ئيک ودو،
ونه ثيانى نه هافينه ئيک ودو، وبه نييى خودى بن وبرا بن ﴿٣﴾.

ودثيى ژ بير نه کهين ئيکه مين بى نه مرييا خودى هاتييه کرن کو ژ لايى
ئبليسى فه بوو ده مى بو ئاده مى نه چوويه سوجدى نه نجمى حه سويديى بوو،

(١) وهكى طه برانى ژى فه دگوهيژت.

(٢) وهكى ترمذى فه دگوهيژت.

(٣) وهكى بوخارى فه دگوهيژت.

چاځين وى پى نه رابون خودى نهو قهنجى د گهل ناده مى كرى ئينا خو دفن
بلند كړ وگوت: نه ز وى چيترم.. وهه ر حه سويدى بوو بهرى كورى
ناده مى قابيلي دا هندى نهو برابى خو هابيلي بكوژت.

ژ بهر فى چهندي يا هاتييه گوتن: حه سويدى سهره كانيا هه مى خرابيانه،
وژنده را هه مى گرونه هانه.

نه گهرين په يدا بونا حه سويديي:

حه سويديي هژماره كا نه گهران بو هه نه، ل فيرى نه م ب كورتى ئيشاره تى
دى دهينى، بو هندى دا نه م پى ناگه هدار بين:

نه گه را ئيكى: نه ياره تى ونه ثيان:

هه ر جاره كا نه ياره تى ونه ثيانا كه سه كى كه فته دلى مروقى، مروځ دى
لى گه رييت فى نه ياره تيا خو ده ركه ت، فيجا نه گه ر نهو نه شيا ب خو فى
نه ياره تياي ده ركه ت، وزيانى بگه هيته نه يارى خو، نه و نه ثيانا وى دى
وهه ر گه رييت وبته حه سويدى، يه عنى: نهو دى حه ز كه ت نه خو شى وبه لا
بگه هه نه وى كه سى، ونه گه ر هات ووى ديت قهنجى يان نعمه ته ك گه هشته
وى كه سى دى حه سويديي پى به ت و حه ز كه ت نهو نعمه ت ل نك وى
نه مينت.

نه گه را دووى: دفن بلندى وخو مه ز نكرن:

يان ژى مروځ گه له ك د خو بگه هت، وهه زر بكه ت كه س ژ وى چيتر
وباشتر نينه، فيجا نه گه ر وى ديت قهنجيه ك گه هشته كه سه كى دى، يان مال
ومه نصبه ك كه فته ده ستان دى هه زر كه ت كو دثيا نهو قهنجى يان مال
ومه نصب بو وى بان نه بو كه سى دى، فيجا نه و هه زره دى بهرى وى ده ته
حه سويديي، ودى حه ز كه ت نهو قهنجى بو وى كه سى نه مينت، ژ بهر كو
ترسا وى نه وه نهو قهنجى يان مال و مه نصب وى كه سى ب سهر وى بيخت.

نه گه را سيبی: نزم بهر پخودانا خه لکی:

نزم بهر پخودانا بو خه لکی نه وه مروؤ خه لکی هه ميبی کيم بينت، وهزر بکته نهو چو نينن، و ب راستی نهؤ نزم بهر پخودانه ههر نه نجاما خو مدزنکرنی يه، نهو مروؤفی خومه زنکرن ل نک هه بت، دی خه لکی کيم بينت، ونه وی خه لکی کيم بينت دی بو نه خوش بت بينت قه نجيه ک بگه هته وان، فيجا نه گهر جاره کی قه نجيه ک گه هشته ئیک ژ وان دی بو وی نه خوش بت، و دی حهز کته نهو قه نجی ل نک وی نه مينت.. ونه قه يه حه سويدی.

نه گه را چاری: خوئينانه رپزا خه لکی:

يه عنی: مروؤ هزر بکته چ فهرقی د نابهرا مروؤفی وخه لکی دی دا نينه ب تايه تی وی خه لکی د سهر وی دا، چ ژ لایي مال ومه نصبان قه بت، يان ژ لایي دهوله مهندي ومال مهنیي قه بت، هنگی نهو دی هزر کته کو دقيت نهو ژي وه کی خه لکی دی با، و چونکی نهو نه وه کی وانه، يه عنی: نهو تشتی وان هه وی نينه، نهو دی حه سويديی ب وان بهت.

نه گه را پينجی: ترسا ژ دهست دانا نارمانجه کی:

وه کی کو دو کس (مونافه سی) ل سهر ئیک نارمانجی بکهن، وههر ئیک ژ وان حهز بکته وی نارمانجی ب دهست خو بيخت، فيجا ههر ئیک ژ وان بترست یی دی بو گه هشتنا وی نارمانجی بهری وی راکته لهو حه سويديی پی بهت، وحهز نه کته چو قه نجی بگه هنی، ونهو حه سويدي ومونافه سا د نابهرا هه ويان دا و د نابهرا خویشک وبرايان دا پهيدا دبت ژ فی رهنگيه، وههر حه سويديه کا د نابهرا ئیک جینی مروؤقان دا پهيدا دبت وه کی خوانده فان وماموستا وزانا وخه لکی ئیک کاری دا ژ فی رهنگيه.

نه گه را شه شی: ځایانا پیشکښی ومه زنیی:

کو مروځه کهز بکهت د ناڅخه لکي دا یی پیشکښ بت، وبکه هته جهین بلند، ومه زنی ب دهست څه بیت، وکاری بکهت دا څی چهندی ب دهست خو څه بیت، ووی پی خوش بت خه لک مه دحین وی بکهت، څیجا نه گهر وی دیت هه څکویغه د څی چهندی دا بو وی پهیدا بوو دی کهر با خو هافیتی، وحه سویدی پی بدت.

نه گه را هفتی: نه فسا پیس ودلی رهش:

هنده که مروځ هه نه نه فسه کا پیس وده کی ره شی هه ی، دویر ژ ځان هه می نه گهرین بوړی بو وان نه خوشه بینن یان گوهر لی بن خودی قهنجی یا د گهل مروځه کی کری، وهه ر جاره کا وان زانی کهسه کی نعمته کا کهه شتی بو وان گهله که نه خوش دبت ودلین وان ژ کهر پی وحه سویدی تری دبن.. وحهز دکهن نهو قهنجی ل نک وی کهسی نه مینت نه گهر خو نهو قهنجی بو وان نه ئیت زی، وئه څه نه گهره ژ هه می نه گهران خرابتره، چونکی چاره سهر کرنا وی ژ یا هه میان ب زه هه تره!

حه سویدی.. ورهنگه کی درست:

پشتی بو مه دیار بووی کو حه سویدی ئیک ژ وان ده رگه هین مه زنه یین شه یتان تیرا قهستا دلی مروځی دکهت، وپشتی ژ نایهت وحه دیسان گونه ه وحه رامیا څی نه خلاق خراب بو مه ناشکه را بووی، مه دځیت دیار بکهین کو رهنگه کی (مونا فسا درست) هه یه ژ حه سویدی نایته هژمارتن نهو زی نه څه یه مروځ کهز بکهت وه کی مروځین قهنج لی بیت بیی کو داخوازا نه مانا قهنجی ل نک وان بکهت، یه عنی: مروځی پی نه خوش نه بت کو خودی قهنجی د گهل کهسه کی دی بکهت، به لی مروځ کهز بکهت کو نهو زی وه کی وان بت، وئه څه یه مه عنا وی حه دیسی نهوا تیدا هاتی: پیغه مبه ر - سلاف

لَىٰ بِن - دبیژت: ﴿لَا حَسَدَ إِلَّا عَلَىٰ اثْنَتَيْنِ: رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَقَامَ بِهِ
 آتَاءَ اللَّيْلِ، وَرَجُلٌ أَعْطَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يَتَصَدَّقُ بِهِ آتَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ - د دو
 تستان ب تنی دا حهسویدی ههیه: زهلامه کی خودی زانینا قورئانی یا دایی
 فیجا نهو ب شهف رادبت وی دخوینت، وزهلامه کی خودی مالی دایی فیجا
 نهو ب شهف ورژر خیران پی دکهت ﴿^(۱)، ومهخسه د ب فی حهسویدی نهو
 نینه مروف حهز بکهت خودی وی قهنجیی ژ وی مروفی بستینت و بدهته
 مروفی.. نه! بهلکی مروفی د فیئت خودی قهنجیه کا وه کی وی د گهل مروفی
 ژی بکهت، دا مروف ژی بشیت وی رهنگی خیری بکهت، یه عنی: بو
 هندی دا مروف (مونافه سی) ل سهر کرنا خیری د گهل وی کهسی بکهت،
 و دهلیل ل سهر فی چهندی گوتنا خودی یه: ﴿وَفِي ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ
 الْمُتَنَافِسُونَ﴾ یه عنی: د فی چهندی دا بلا نهو بهری ئیک ودو راکهن،
 و مونافه سی بکهن.

و د نایه ته کا دی دا خودایی مهزن دبیژت: ﴿سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ
 وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ۚ —
 لهزی د وان نه گهران دا بکهن بین لیپورین پی ب دهست هه وهفه دئیت
 وه کی توبه کرنی و خودویر کرنا ژ گونه هان، دا جزایی هه وه ببه لیپورین
 ژ خودایی هه وه و به حه شته کا فره هییا وی هندی عهرد و عه سمنانان بو وان یا
 هاتییه ناماده کرن بین باوهری ب خودی و پیغه مبهری وی ئینای ﴿ولهز کرن
 و بهری ئیک راکرن هنگی چی دبت ده می ههر ئیکی دل تی هه بت بهری
 هه فالی خو راکهت و بترست هه فالی وی ب بهرا وی بکهفت ووی
 بهیلت.

(۱) وه کی بوخاری و موسلم ژی قه دگوهیزن.

چاره یا هسوییدی:

هتا مروۋ بشیت هسوییدی ژ خو دوبر بیخت، ولسی خو ژ دهردی وی پاریژت، دقیت نهو چند ریکه کان ب کار بینت:

ئیک: دقیت نهو بزانت کو زیانا هسوییدی بهری ههر کهسه کی دگه هته وی ب خو، زبانی دگه هینته دینی وی و دنیا یا وی، دینی وی چونکی نهو ب فی کاری خو بی نه مرپا خودی دکهت و هزا خو ب سهر نه مری خودی دنیخت، و دنیا یا وی چونکی نهو دلی خو تژی قهر دکهت، و ناگره کی و هسا د دلی خو دا هل دکه تی بهری ههمی تشتان وی ب خو دسوژت، و ناهیلت دهلیقه کی نهو تهنا ورحهت بت.

دو: عه قلی ساخله م قه بویل ناکهت خودانی وی ب دهستین خو وی دهردی ل نک خو پهیدا بکهت بی نه خوشیا بهردهوام بو ژی چی دبت، چاوا مروۋ قه بویل بکهت ژ بهر قه نجیه ک گه هشتیه ئیکی دی نهو ژینا خو تژی خه م و که سهر بکهت؟

سی: دقیت مروۋ قی قه ناعهت ب وی رزقی ههبت یی خودی دایی، و ب وی قه دهری ژ یی رازی بت یا خودی بو دانای، و بزانت تشته ک نه دگه هته وی و نه دگه هته کهسه کی دی بی قه دهرا خودی.

چار: بلا نهو ل بیرا خو بینته قه کو هسوییدیا وی چو زبانی ناگه هینته وی کهسی یی نهو هسوییدی پی دبهت، چونکی هسوییدیا وی وی نعمه تی رانا کهت یا خودی دایه وی کهسی یی نهو هسوییدی پی دبهت.

پنج: بلا نهو بهری خو بده تی کانی نهو نه گهرا د پشت پهیدا بو نا هسوییدی را ل نک وی چیه، پشتی هنگی بلا کاری بکهت کو وی نه گهری نه هیلت دا بشیت وی هسوییدی ب خو ژی نه هیلت.

دەرگه‌هی چاری به خیلی وچریکی

به‌ری نوکه مه گۆتوو: حه‌سویدی ئێک ژ ئه‌نجامین خرابین که‌ری یه،
وئێک ژ وان دەرگه‌هین مه‌زنه یین شه‌یتان تیرا قه‌ستا دلی مرۆفی دکه‌ت، دا
ده‌سته سهر بکه‌ت، وئهو که‌سی حه‌سویدی ریکا خو بو دلی وی کر،
که‌له‌ک پێقه‌ ناچت حه‌سویدی دلی وی دی ره‌ش که‌ت، وئه‌گهر دلی
وی ره‌ش بوو دهرده‌کی دی یی مه‌زن دی ب دویف دا ئیت، کو دبه‌
دەرگه‌هه‌کی دی ژ وان دەرگه‌هان یین شه‌یتان تیرا دئیته‌ دلی، ئه‌و ژ ی
به‌خیلی وچریکیه‌..

به‌خیلی چیه؟

به‌ری ههر تشته‌کی یا گرنگه‌ ئه‌م ب دورستی بزاین کانی به‌خیلی چیه؟
وچریکیی چ توخویب بو هه‌نه؟ چونکی ژ تشتین ئاشکه‌رایه‌ کو ههر
که‌سه‌کی هه‌بت - ئه‌گهر چه‌ند یی به‌خیل ژ ی بت - هزر دکه‌ت ئه‌و
که‌سه‌کی مه‌رده، ودبت کاره‌ک ژ که‌سه‌کی دهرکه‌فت پاشی خیلاف ل سهر
ده‌سینشانکرنا وی کاری چی بت، هنده‌ک بیژن: خودانی فی کاری
مرۆقه‌کی به‌خیله، وهنده‌ک بیژن: ئه‌و یی به‌خیل نینه.. مه‌عنا: دقیت ئه‌م
ل سهر بزاین به‌خیلی چیه؟ دا پشتی هنگی بزاین به‌خیل کیه؟

وحه‌تا ئه‌و مه‌سه‌له‌ باش بو مه‌ ئاشکه‌را بت دی بیژن: هندی ماله بو
حکه‌مه‌ته‌ک ومه‌خسه‌ده‌کی یی هاتییه‌ دان ئه‌و ژ ی ئه‌وه‌ پێقیین خه‌لکی یی بیته‌

ب جهئيان، وکانی چاوا مروؤ دشیّت مالی د وی رپکی دا خهرج نه کهت یی کو پیتقییه تیدا خهرج بکهت، وهسا نهو دشیّت وی مالی زیدهی ههوجهیی ژی خهرج بکهت یان د وی رپکی دا خهرج بکهت یا پیتقی بوو تیدا نه هاتبا خهرجکرن، ورپکه کا سیی ژی ههیه: کو مروؤ مالی خو ب رهنگه کی عادل خهرج بکهت ل وی جهی خهرج بکهت یی پیتقییه لی یتته خهرجکرن، و ل وی جهی خهرج نه کهت یی کو پیتقییه لی نه یتته خرجکرن، وئه فیه رپکا نافنجی و دورست.

ژ قی چهندا بوری بو مه ئاشکهرا دبت کو دهستگرتن ل جهی دهستقه کرنی به خیلیه، ودهستقه کرن ل جهی دهستگرتنی (تهبذیر) و به طرانییه، و مهردینی نهوه ههه تشتهک ل جهی وی یی دورست بیتته کرن، وئه چندهیه قورئان ئیشاره تی بو ددهت دهمی دبیرت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ — وئهن یین نه گهر تشتهک ژ مالی خو خهرج کر دهست بهردای نابن، وخو دهست گرتی ژی لی ناکهن، وخهرجکرن وان یا نافنجیه د نافهرا دهست بهردان ودهست گرتنی دا ﴿(الفرقان: ۶۷)﴾.

قیجا ههه کهسهک حهتا بزانت کانی نهو یی مهده یان یی چرپکه دقت بزانت نهو تشتی پیتقییه بیتته خهرجکرن چیه؟

وبو بهرسف دی بیژین: تشتهک ههیه ژ لایی شهرعی فه پیتقییه بیتته خهرجکرن وه کی زه کاتی بو نموونه، و تشتهک ههیه ژ لایی وژدان و مروه تی فه پیتقییه بیتته خهرجکرن وه کی هاریکارییه کا زیده بو کهسه کی ههوجه، و مروفی مهرد نهوه یی فان ههردو پیتقییان ب جه بینت، وئهو ههردو پیتقییان ب جه نه ئینت یان ئیک ژ ههردو پیتقییان نهو کهسه کی به خيله ههه چهنده نهو پیتقیی شهرعی ب جه نه ئینت به خیلیا وی پتیره.

وبه خيلي ره وشته كې كړيټه ژ هدر كهسه كې ههټ، بهلې ټهو ژ زهلامې كړيټتړه، و ژ مروځين مه زن ودهوله مه ند هيشتا كړيټتړه، چونكي ټهو وان ل بهر خهلكي رهش دكهټ.

وبه خيلي دو په ننگن: كو مروځ به خيليي ب مالي خو بكهټ وخو ژ مه ردينيي بدهټه پاش، ورهنگي دي ټهوه مروځ به خيليي ژ مالي كهسه كې دي بكهټ، يه عني: پي خوښ نهټ كهسه كې دي ژي يي مه رد بدهټ، لهو دي بيني د سهر به خيليا خو را ټهو فهرمانې ب به خيليي ل خهلكي ژي دكهټ، وه كي ټايهټ به حس ژي دكهټ: ﴿الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ - ٢٧﴾ ټهوين به خيليي دكهن وفهرمانا ب به خيليي ل خهلكي ژي دكهن ﴿النساء: ٣٧﴾.

وبه خيليي چه ند دهره جه بو هه نه، ودهره جا ژ هه مبيي مه زنتر ټهوه مروځ د گهل خو ب خو يي به خيل بت، دلي وي بچهټه تشته كي وچريكي وي تشتي نه خوټ، يان ب دهست خو نه ټيخت.. ويا هاتييه گوتن: مروځي به خيل ټهو كهسه يي دژيت فهير دا بمرت زهنگين!

به خيلي د قورټان وسونه تي دا:

چونكي به خيلي ژ وان سالو خهټين كړيټه خودي ويځه مبهري وي - سلاډ لي بن - ټهم بين ژي داينه پاش، وټه گهر ټهم بهري خو بدهينه كيتابي وسونه تي دي بينين ل گهلهك جهان به حسي في سالو خهټي خراب يي هاتييه كرن، وفهرمان يا ل مه هاتييه كرن كو خو ژي بدهينه پاش، ژ وان جهان:

١- خودايي مه زن دبېژت: ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا أَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا يَخْلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ ١٨﴾
 وَلِلَّهِ مِيرَاتُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٩﴾ - ټهوين قهلسيي

ب وی تشتی خودی ژقهنجیا خو دای دکن بلا هزر نه کهن نه ژقهلسیه
 بو وان باشه، بهلکی نهو خرابیه بو وان، چونکی نه ژماله یی وان
 کو مگری ل رۆژا رابوونی دی بته توکه کهفته ستویی وان. و خودایی
 مه زنه خودانی ملکی، و نه وه یی پشتی نه مانا خه لکی هه میی دمینت، و نهو
 ب هه می کریارین هه وه یی شاره زایه، و نهو دی جزایی هه ر ئیکی ل دویف
 هه قی وی ده تی ﴿ (آل عمران: ۱۸۰).

مه عنا: به خیلیی نهو خودان هزر دکه ت دی مفایه کی گه هینتی، چو خیر
 تیدا نینه، چونکی نهو به خیلی - د دنیا یی دا - وی ل بهر خه لکی ره ش
 دکه ت، و ل ناخه رته تی وی به رانه ر خودی شه ر مزار دکه ت.

۲- و ل جهه کی دی خودایی مه زن ناشکه را دکه ت کو هه ر که سه کی
 بشیت خو ژ چریکی و به خیلیا نه فسا خو پاریژت نهو وی ئیقله ح دیت
 وه کی دبیزت: ﴿ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَالِحُونَ ﴾ - وهه چیی
 ژ چریکی و به خیلیا نه فسا وی هاته پاراستن، نهو نهون یین هه می خیری
 ب ده ست خو ژقه دینن، و ب مراد دکه شن ﴿ (التغابن: ۱۶).

مه عنا: خودویر کرنا ژ به خیلیه مفایی دگه هینته خودانی و ئیقله حی
 ب ده ست وی ژقه دینت.

۳- و د ئایه ته کا دی دا خودایی مه زن ب مه ده ته زانین کو هه ر
 که سه کی خو ژ دانا خیران بده ته پاش، و به خیلیی ب وی رزقی بکه ت یی
 خودی دایی نهو به خیلیی ل خو دکه ت، چونکی خودی یی ده وله مه نده
 و مروقه یی هه زار، و رۆژه ک دی نهو دی هه وجهی دانا خودی بت، خودی
 دبیزت: ﴿ هَتَانَتْهُمْ هَتُولَاءٍ تُدْعُونَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ
 وَمَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلْ عَن نَفْسِهِ ۖ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ ۖ وَأَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ ۖ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا
 يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَلَكُمْ ﴾ - گه لی خودان باوه ران نه وه

هوین بۆ خه ر جکرنا مالی د ریکا جهادا دوژمنین خودی دا یین دئینه گازیکن، قیجا د نا فه وه دا هدیہ یی قه لسییی دکهت، وهه چیی قه لسییی بکهت هه ما نه وه قه لسییی ل خو دکهت، وخودییه یی بی منهت ژ هه وه هوین هه ژارین وینه، وئه گهر هوین پشت بدهنه باوه ریا ب خودی وپیگیریا ب فه رمانا وی، نه وه دی ملله ته کی دی ب هه وه گوهورت، پاشی نه وه کی هه وه پشت نادهنه نه مری خودی، به لکی دی گوهداریا وی ویا پیغه مبهری وی کهن، و ب مال وجانی خو نه وه دی جهادی د ریکا وی دا کهن ﴿محمد: ۳۸﴾.

۴ - عه بدلاهی کوری عه مری دیبژت: پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - گوت: ﴿إِيَّاكُمْ وَالشُّحَّ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِالشُّحِّ، أَمَرَهُمْ بِالْبُخْلِ فَبَخِلُوا، وَأَمَرَهُمْ بِالْقَطِيعَةِ فَقَطَّعُوا، وَأَمَرَهُمْ بِالْفُجُورِ فَفَجَرُوا - هشیاری چریکییی بن، چونکی هه ما یین بهری هه وه ب چریکییی یین چو وینه هیلاکی، وی فه رمان ب قه لسییی ل وان کر قیجا وان قه لسی کر، وفه رمان ب برینا مروفاینییی ل وان کر قیجا وان مروفاینی بری، وفه رمان ب زیده گافییی ل وان کر قیجا وان زیده کافی کر ﴿^(۱)﴾.

۵ - نه نه سی کوری مالکی دیبژت: پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - دگوت: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ وَالْجُبْنِ وَالْهَرَمِ وَالْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ - یا ره بی نه ز خو ب ته دپاریزم ژ بیزاری وکسلانییی، وترسینوکییی، وپیراتییی، وبه خیلییی، وئه ز خو ب ته دپاریزم ژ عه زابا قه بری وفتنا ساخی مرنی ﴿^(۲)﴾، وئه گهر نه م بهری

(۱) وه کی نه بو داوود ژی قه دگوهرت.

(۲) وه کی موسلم ژی قه دگوهرت.

خو بدهينه گوتنن زانايين مهزني نومه تي ژي دي بينين ههمي ل سهر هندي
کومبووينه کو باوهرييا دورست وچاکی د گهل به خيليي کوم نابن:

زاهدي مهزن (بشر الحافي) ديژت: نه گهر مروژ بهري خو بدهته به خيلي
دلي مروژي دي رهق بت! وتيکه ليا به خيلان به لايه ل سهر دلي خودان
باوهران!

ويك ژ هفالين ئيمام نه همدی ديژت: نهز ل نك نه همدی کوري
هنبه لي ويه حياي کوري مه عيني پوينشم وخه لك مشه ل دور ورهخين وان
دروينشتي بوون، نهو ههمي ل سهر هندي کوم بوون کو كهس ژ وان
زه لامه كي چاك نانياست يي به خيل بت!

ويمامي شه عبي ديژت: نهز نزانم مروژي به خيل يان يي دره وين جهي
کي ژ ههردووان کو برتره د جه ههني دا؟!

ومو حه همدی کوري مونكه دري ديژت: نه گهر خودي خرابيا ملله ته كي
فيا خرايپن وان دي كه ته مهزني وان، ورزقي وان دي نيخته دهستي به خيلپن
وان.

خرايپن به خيليي:

وبه خيلي هنده سالوخته كي پيسه ژ بهر وان خرايپن مهزن يپن کو تيدا
ههين، ژ وان خرايپان:

۱- به خيلي دژي باوهري يه، ونه و كهسي باوهرييه كا دورست ب خودي
ههبت، د گهل عهدين وي يي به خيل نابت.

۲- به خيلي گهلهك خرايپن مهزن د گهل خو دينت، وه كي دلره قي
ويي ره جي وي مروفاينيي.. وهتد.

۳- مروژي به خيل نه خودي ههز ژي دكهت، ونه مروژ.

۴- ئه‌وى به‌خيل بت هزرا خراب ژ خودى دكه‌ت، چونكى ئه‌و هزر دكه‌ت ئه‌گه‌ر وى ده‌ستى خو بو كه‌سين فه‌قير پي‌تقى دريژ كر، خودى دى وى فه‌قير كه‌ت!

۵- به‌خيلي نه ژ سالو‌خه‌تي‌ن پي‌غه‌مبه‌ر و مرو‌فين چاكه، و مرو‌ف وه‌كى كى بت دى د گه‌ل وى بت.

۶- ئه‌وى د دنيايى دا ره‌حمى ب مرو‌فين مو‌حتاج نه‌بت ووان ژ ته‌نگا‌فيى نه‌ئي‌ننه‌ ده‌ر، ل ئاخه‌رتى خودى ژى وى ژ ته‌نگا‌فيى نائي‌ننه‌ده‌ر، د ده‌ديسه‌كا دورست دا هاتيه‌: ر‌وژا قيامه‌تى خودى دي‌ژ ته‌ عه‌به‌ده‌كى: من داخوازا خوارنى ژ ته‌ ك‌ربوو وته‌ خوارن نه‌دا من، ئه‌و دى بي‌ژت: چاوا دى خوارنى ده‌مه‌ ته، وتو ره‌بى‌ي عالمى‌يى؟ دى بي‌ژت: ما ته‌ نه‌زاني‌بوو فلان عه‌بدى من داخوازا خوارنى ژ ته‌ ك‌ربوو وته‌ خوارن نه‌دا بو‌يى، ئه‌رى ما ته‌ نه‌زاني‌بوو كو ئه‌گه‌ر ته‌ خوارن دابا وى وى تو دا وى ل نك من بينى^(۱).

چاره‌يا به‌خيلى:

چاره‌يا به‌خيلى ب دو ر‌ي‌كي‌ن سه‌ره‌كى دبت:

يا ئي‌كى: ب زاني‌ي: كو مرو‌ف خو د خرابي‌ي به‌خيلى دا زانا بكه‌ت ويرا خو ل وان كر‌ي‌تيان بيننه‌فه‌ ي‌ن به‌خيلى ب سه‌ر خودانى دا دئي‌نست، وناقى وى خرابى و كر‌يت ل سه‌ر نه‌زمانى خه‌لكى دگي‌رت، ژبلى كو ئه‌و وى ل نك خودى ژى شه‌رمزار دكه‌ت.

يا دووى: ب كر‌يارى: يه‌عنى: ب كر‌يار ئه‌و وان ئه‌گه‌ران ل نك خو نه‌ه‌ي‌لت ي‌ن به‌خيلى ل نك مرو‌فى په‌يدا دكه‌ن، وئاشكه‌رايه‌ كو مه‌زن‌ترين ئه‌گه‌ر د پشت به‌خيلى را ثيانا مالى دنيايى يه، كو مرو‌ف ب ره‌نگه‌كى

(۱) وه‌كى موسلم ژ ئه‌بوو هوره‌يره‌ي فه‌دگو‌هي‌رت.

وهسا حهز ژ مالی بکهت ئیدی ههمی حق وواجباتین دی ل بن بیان بهیلت
و ب پشت گوھ فه لی بدەت.. وئەو کەسی ب فی رەنگی بت یا عەجیب
نینە ببتە کەسە کی بەخیل و دەستگرتی و چرپک.

وحدژیکرنا مالی، وئەفە دەرگەهی پینجی یە ژ وان دەرگەهان یین شەیتان
تیرا قەستا دلی دکەت - وەکی د دەرگەهی بیت دا دی بو مه ئاشکەرا بت -
ژ بەر ئیک ژ دو ئەگەران پەیدا دبت:

یان ژ بەر هندی دا مروژ ب وی مالی خووشی وشەهوەتین دنیایی
ب دەست خو بیخت و حالّی خو وی عەیالی خو ژی خوش بکهت، یان
ژی ژ بەر فیانا مالی خو ب خو، چونکی هندی مروژ هەنە عاشقین مالی
ب خۆنە، مالی وان هندی ئەگەر عەمری خو هەمیی روین و بخۆن ناگەهن
خلاس بکەن، د گەل هندی ژی دی یینی ئەو رحەت نابن حەتا هندی کی دی
ژی کۆم نەکەن، ویا غەریب ئەو ئەو دل نادەن تەشتە کی - ئەگەر خو یی
کیم ژی بت - ژ فی مالی بدەنە کەسە کی پیتفی یان کارە کی خیری، ئەفان
عشقا وان بو کۆمکرنا مالی ژ بەر مالی چو خیر د دلی دا نەهیلایه!

فیجا ئەو کەسی بقیت بەخیلی ریکا خو بو دلّی وی نەبیت، دقیت
باوەری ب خودی هەبت کو ئەو هەر سەرەکی خودی بدەت رزقی وی ژ
د گەل ددەت، وکو دانا خیری چوبی ژ مالی کیم ناکەت بەلکی بەرەکەتی
دئیت، و فیانا مالی ژ بەر مالی ب خو چو خیر تیدا نینە.

دهرگه هی پینجی حه ژیکرنا مالی

وه کی د دویماهییا په یقا بوری دا مه ناشکهراکری هه ژیکرنا مالی
دنیا یی ب ږهنگه کی ولسا نه هه ژیکرنا بهری خودانی بده ته طه مه عیی
وجړیکیی، دهرگه هه که ژ وان دهرگه هیڼ مه زن یین شهیتان تیږا قهستا
دلی مروقی دکهت دا وی دهسته سهر بکهت، و مروقی نه گهر دلی خو بو
قیانا مالی دنیا یی ل تاق کر، نه هه قیانه دی دلی وی به قه م کهت وړوژ بو
روژ یی قړیژی کهت حه تا نه و دل ئیدی بو روژناهیی قه نه بت .. قیجا حه تا
مروقی خودان باوهر دلی خو پاقر وېژوین بهیلت دقیت نه و هه لویسته کی
دورست ژ هه ژیکرنا مالی دنیا یی وهر بگرت.

وحه تا هه لویستی مه ژ هه ژیکرنا مالی یی دورست بت دقیت نه م ههر ژ
دهسپکی ناشکهر بکهین کو هندی ماله دقیت ژ بهر وی خو ب خو نه
مروقی بقیت ونه مروقی نه قیانا خو بهاقیتی، بهلکی قیان ونه قیانا مروقی بو
مالی دقیت ژ بهر وی مه عنایی بت یا ژ یی دقیت نه وهر گرتن، و ناشکهراکرنا
قی چهندي دی د ناقبه ره کا تایهت دا بت نه گهر خودی ههز بکهت.

مال .. د ناقبه را قیان ونه قیانی دا:

حه تا هه لویستی مروقی ژ مالی هه لویسته کی دورست بت دقیت مروقی
باش بزانت کانی مال بوچی هاتییه هاتییه دان؟ ومه خسه دا مروقی ژ کو مکرنا
مالی چیه؟

گافا مه بهر سقا فان هه ردو پسیاران ب دورستی زانی دقیت بهری خو
به دینی کانی نه و مالی مه هه ی ونه م کاری بو کو مکرنا وی دکهین نه و ماله

یې وی مه خسه دی ب جه دئینت یا خودی ئه و ژ بهر دای یان نه؟! یه عنی:
کانی ئه و ئه و ماله یې دورسته مه بقیث یان ژ ی پیثقیه مه نه قیث؟

ئه گهر ئه م بهری خو بدهینه قورئانی دی بینین قورئان د جهه کی دا ناشی
مالی دکه ته (الخیر) وه کی دبیزت: ﴿وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ﴾ - وئهو بو
قیانا مالی یې دژواره ﴿(العادیات: ۸) ووه کی ئه م دبیین خودی د قی
نایه تی دا ناشی مالی یې کریه (خیر) و د نایه ته کا دی ژ ی دا خودایی مه زن
هه ر قی ناشی ددانه سهر مالی وه کی دبیزت: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ
الْمَوْتُ أَنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَلَدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ

﴿﴾ - خودی ل سهر هه وه نفیسیه ئه گهر نشانین مرنی ل نک ئیک ژ هه وه
پهیدا بن وئهو ماله کی ل پشت خو بهیلت کو شیره تی ب هنده ک مالی
خو بو دایاب و مروقی نیریک بکه ت د گهل ب کارئینانا دادیی، وئه شه
حه هه کی بنه جهه ته قوادار کاری یې دکه ن ئه وین ژ خودی دترسن ﴿(البقرة:
۱۸۰)﴾.

و ژ فان هه ردو نایه تان بو مه ئاشکه را دبت کو ده می خودی ناشی مالی
دکه ته خیر خودی ژ ی دزانت ژ بهر هندی یه چونکی خیرا دنیایی وئاخه تی
پی دئیه ب جهئینان، وخیرا ژ هه مییی مه زتر ئه وه مروث ژینا خو پی
ب ریقه دبه ت، وه کی د نایه ته کی دا هاتی: ﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي
جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَمًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ - گه لی
سهر کاران هوین مالی وان ژن ومیر وزارو کان ئه وی د بن دهستی هه وه شه
نده نه قی ئه گهر هه وه زانی ئه و دی وی پویچ که ن و د ریکی ب بی و ج دا
خهرج که ن، وئه م ماله یه یی ژینا مروثان پی ب ریقه دجت، وهوین ژ وی
مالی رزقی وان بده ن ووان ب جلك بیخن، وگوته کا باش وقه نج بیژنه ﴿

(النساء: ۵) مه‌عنا: ئە گەر مەرۆڤى مال نەبت ژيانا وى ب دورستى ب رېڤه ناپچت.

وئەو خېرا د مالى دا هەى و مەرۆڤ ژى دىنت دېته دو پشك:

۱ - خېرا دنيايى: وئەڤە بۆ خەلكى هەمىيى يا ئاشكەرايه، لەو وان هەمىيان شەرە سەرا.

۲- خېرا ئاخىرەتى: وئەڤە د سى لايان دا بەرچاڤ دېت:

- ئەو مالى مەرۆڤ بۆ كرنا عىبادەتەكى ل سەر خو خەرچ دكەت، يان ل سەر خو خەرچ دكەت دا بۆ كرنا عىبادەتەكى ب هېز بکەڤت.

- ئەو مالى مەرۆڤ بۆ قەنجى وهاريكاري ل سەر خەلكى خەرچ دكەت.

- ئەو مالى مەرۆڤ ل سەر كارەكى خېرى خەرچ دكەت وهكى ئاڤاكرنا جەهەكى گشتى يى خەلك هەمى مفايى ژى وەر دگرت.

مال ئە گەر بۆڤى چەندى بت دورسته بۆ مەرۆڤى مەرۆڤ حەز ژى بکەت ووى كۆم بکەت، ئە گەر نه.. ئەو مال دى بته ژ پشكا دووى: ئەو مالى پېتڤيه كو مەرۆڤ حەز ژى نه كەت.

وهنگى مال دېته ئەو مال يى نابيت مەرۆڤ حەز ژى بکەت و كاري بۆ كۆمكرنا وى بکەت ئە گەر ئەو مال نه شيا وى ئارمانجى ب جە بينت يا ئەو بۆ هاتيه دان ووى دەورى بگيرت يى خودى ئەو ژ بەر داى.. هنگى مال بۆ خودانى دى بته فتنه، وهكى خودايى مەزن د ئايەتەكى دىيژت: ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ - هەما مال و عىيالى هەو هەو فتنهيه﴾ (التغابن: ۱۵).

بۆچى فتنهيه؟

چونكى ئەو بەرى مەرۆڤى ددەتە سى گونەهيى مەزن:

يا ئېڭى: گەلەك جاران مالدارى بەرى خودانى ددەتە گونەھكارىيى، چونكى مال رەنگە كى شيانى ددەتە مروقى كو ئەو گونەھى پى بكت ئەگەر هند تەقوال نك وى نەبت بەرى وى بدەتە خىركرنى ب وى مالى، ژ خو ئەگەر هند تەقوال نك وى ھەبوو وى ژ گونەھكارىيى بدەتە پاش دڤىت ئەو صەبرە كا مەزن بكيشت ونەخوشىيە كا دژوار بىنت، وصەبرال سەر خوشىيى يا ب زەحمەتەرە ژ صەبرال سەر نەخوشىيى.

يا دووى: مالدارى خودانى خو فيرى بەرفرەھىيى دكەت، ونەوى ژيانە كا بەرفرەھ و تژى (تەرەف) بىتە سەرى ئىدى تەحەموللا بەرتەنگىيى ناكەت، ونەگەر جارەكى هند بەرفرەھى ب دەست وى نەكەت ئەو دى قەستا رېڭىن ب شوبهە كەت دا ئارمانجا خو ب جە بىنت.

يا سىي: مال وكرمكرنا وى پترين جاران خودانى خو هند موژىل دكەت كو زكرى خودى ژ بىرا وى بچت، ونەقە سەرى ھەمى دەردانە، خودايى مەزن د ئايەتە كى دا ديژت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ - ئەى ئەوين باوهرى ئىناى بلا مالى ھەو و عەيالى ھەو ھەو ژ پەرستنا خودى وگوھدارىيا وى موژىل نەكەت، وھەچىيى مال و عەيالى وى وى ژ وى چەندى موژىل بكت، ئەو ئەون يىن چو بار ژ دلوفانىيا خودى بو وان نەھەى ﴿المنافقون: ۹﴾.

حەژىكرنا مالى د ھندەك گوٲىن پىغەمبەرى دا:

ومەخسەدا مە ب مالى ل فيرى پشكا دووى ژ مالىيە، ئەو مالى خودانى خو د سەر دا دبەت، وزكرى خودى ژ بىرا وى دبەت.

۱ - ئەبوو زەر ديژت: ئىقارىيە كى ئەزل (حەررا مەدىنى) د گەل پىغەمبەرى بووم - سلاؤ لى بن - چىايى ئو خودى كەفتە بەر سنگى مە، ئىنا

وی گوت: ﴿يَا أَبَا ذَرٍّ، مَا أَحْبُّ أَنَّ أَحَدًا لِي ذَهَبًا يَأْتِي عَلَيَّ لَيْلَةً أَوْ ثَلَاثَ عِنْدِي مِنْهُ دِينَارٌ، إِلَّا أَرَصُدُّهُ لِدَيْنٍ إِلَّا أَنْ أَقُولَ بِهِ فِي عِبَادِ اللَّهِ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا - نه بوو دهر، نه گهر نوځود هه می زیرې بت ویی من بت نه ز حه ز ناکه م شهفه ک یان سی شهفه د سهر من را ببورن ونه و ل نک من، وه سا نه بت نه ز هنده کی بو دهینه کی ل نک خو بهیلم، من دقیت نه ز وی هو سا وهو سا وهو سا د ناؤه بنیین خودی دا به لاؤه بکه م ﴿پاشی گوت: ﴿الْأَكْثَرُونَ هُمْ الْأَقْلُونَ إِلَّا مَنْ قَالَ هَكَذَا وَهَكَذَا - نه وین پتر نه ون یین کیتر^(۱) نه و تی نه بت یی هو سا کری وهو سا کری ﴿ووی ب دهستی خو ئیشارهت دکره دانی^(۲).

۲- که عبی کوری مالکی ژ پیغه مبهری - سلاؤه لی بن - شه دگو هیژت، دیژت: پیغه مبهری - سلاؤه لی بن - گوت: ﴿مَا ذُبَّانَ جَائِعَانَ أَرْسِلَا فِي غَنَمٍ بِأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حَرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ - دو گورگین برسی بکه فنه ناؤه پدزی هند خرابیی ناگه هینیی هندي طهمه عیا مروقی ل سهر مالی ومه زنییی خرابیی دگه هینه دینی وی ﴿^(۳).

۳- عه بدللاه ی کوری شخخیری دیژت: نه ز هاتمه نک پیغه مبهری - سلاؤه لی بن - وی سووره تا (أَهْكَمُ التَّكَاثُرِ) دخواند، وگوت: ﴿يَقُولُ ابْنُ آدَمَ: مَالِي مَالِي، قَالَ: وَهَلْ لَكَ يَا ابْنَ آدَمَ مِنْ مَالِكَ إِلَّا مَا أَكَلْتَ فَأَفْنَيْتَ، أَوْ لَبَسْتَ فَأَبْلَيْتَ، أَوْ تَصَدَّقْتَ فَأَمْضَيْتَ - کوری ئاده می دیژت: مالی من مالی من، گوت: وما تشتهك ژ مالی ته نهی کوری ئاده می ههیه ژبلی وی یی ته

(۱) یه عنی: نه وین ل دنیا یی پتر هه ی نه وان ل ناخره تی کیتر دی هه بت، نه و تی نه بت یی خیر کرین.

(۲) وه کی بوخاری ژی شه دگو هیژت.

(۳) ترمذی فی حه دیسی ژی شه دگو هیژت.

خواری وپوچ کری، یان کریه بهر خو ورزاندی، یان کریه خیر وبو خو هیلاي ﴿^(۱)﴾.

۴ - مه‌حموودی کوری له‌بیدی دیبژت: پیغمبه‌ری - سلاؤ لی بن - گوت: ﴿اثنان یکرهما ابن آدم: یکره الموت، والموت خیر للمؤمن من الفتنه، ویکره قلة المال، وقلة المال أقل للحساب - دو تشت هه‌نه مروفی نه‌ئین: وی مرن نه‌ئیت، و مرن بو خودان باوهری ژ فتنی چیتسه، ووی کیم مالی نه‌ئیت، و کیم مالی سفکتره بو حسیبی ﴿^(۲)﴾.

۵ - نه‌بوو هوره‌یره دیبژت: پیغمبه‌ری - سلاؤ لی بن - گوت: ﴿اذا مات ابن آدم قالت الملائكة: ما قَدَّم؟ وقال الناس: ما خَلَف؟ - نه‌گهر کوری ناده‌می مر ملیاکه‌ت دیبژن: وی چ به‌ری خو هنارتیه؟ و مروؤ دیبژن: وی چ ل پشت خو هیلايه؟ ﴿^(۳)﴾.

وجیلی ئیکی ژ فی ئوممه‌تی کو جیلی سه‌حابیانه وه‌سا به‌ری خو ددا مالی دنیایی کو نه‌و به‌لا وفتنه‌یه خودی دده‌ته مروفی دا وی پی بجه‌رینت، و ژ به‌ر کو وان پی خوش نه‌بوو نه‌و بینه جه‌رباندن ژ ترسین نه‌ سه‌رکه‌فتنی دا، دو‌عا یا ئیک ژ وان نه‌و بوو خودی هند مالی دنیایی نه‌ده‌تی نه‌و پیقه موژیل بیت..

جاره‌کی ئیمامی عومه‌ر هنده‌ک مال بو ده‌یکا موسلمانان زه‌ینه‌بی هنارت، گافا مال گه‌هشتی پی وی گوت: خودی ل عومه‌ری نه‌گرت! پاشی رابوو هه‌ر د گافی دا نه‌و مال هه‌می ل سه‌ر فه‌قیران به‌لاؤ کر، وده‌ستین خو سه‌رئه‌فراز کرن و گوت: یا ره‌بی تو من هند نه‌هیلیه ساخ حد‌تا جاره‌کا دی

(۱) موسلم فه‌د گو‌هیزت.

(۲) نه‌حمه‌د فه‌د گو‌هیزت.

(۳) به‌یه‌قی فه‌د گو‌هیزت.

عومەر مالی بۆ من بهنیرت! و خودی دوعایا وی قه بویل کر.. وئەو ئیکەمین ژنکا پیغمبەری بوو - سلاڤ لی بن - پشتی وی مری.

ودبیزن: چاره کی مروڤه کی نه خوښیهک گه هانده سه حابی پیغمبەری ئەبوو دهر دائی ئینا وی نفرینهک لی کر وگوت: یا ره بی هه چیی ئەفه چهنده د گهل من کری تو له شی وی ساخله م بکهی، وعه مری وی دریز بکهی، و مالی وی زیده بکهی!

ئەڤ نفرینه یا ل نک گه لهک ژ مه مه زنترین دوعا وهیقیه، ل نک قی سه حابی مه زنترین نفرین بوو ئەو ل نه یاری خو بکهت، ساخله می وعه مری دریز، وزه نگی، خودانی خو د سهردا دهن، وئە گهر ئەو وی د سهردا نه بهن ژی، ئەو ل ئاخهره تی بۆ وی دی بنه بهلا، چونکی حسیبا وی دی پی دریز و دژوار بت.

چاره یا فتنه چه ژیکرنا مالی:

پشتی بۆ مه دیار بووی کو چه ژیکرنا مالی ژ بهر مالی ئیک ژ وان فتنه و به لایین مه زنه یین مروڤی خودان باوهر پی موبته لا دبت، پسار ل قیری ئەفهیه: ئەری چاوا مروڤ دی شیت خو ژ قی به لایی پاریزت، دا کو چه ژیکرنا مالی دلی وی نه ستینت، وریکی بۆ شهیتانی خوش نه کهت کو بیت و قی دلی دهسته سهر بکهت؟

فتنا مالی کو ئیک ژ وان شههواتانه یین مروڤ بی د سهردا دجت ئە گهر هات ووی ئەڤ ماله د وی ریکی دا خه رج نه کریا ئەو بۆ هاتییه دان، سه بر بی د قیت هتا مروڤ ژ بیته پاراست.. وئەو ب خو دو ره نگی فتنی مروڤ بی دچته هیلاکی: فتنه (شوبهاتان) و فتنه (شههواتان)، و فتنه ئیکی ب باوهری ویه قینی دئینه پاشقه برن، و فتنه دووی ب سه بری، و (یه قین و سه بر) ئیمامه تی ب دهست مروڤی فه دئینت، وه کی د ئایه ته کی دا هاتی: ﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً

يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ۖ وَكَانُوا بِعَاقِبَتِنَا يُوْقُنُونَ ﴿٢٤﴾ - ومه هندهك پيشبهر
 ورپيشاندهر د وان دا دانان وان بهرې وان ددا خيرې وتهو حيد و عيادته
 وگوهداريا خودې، خهلكې دويكهفتنا وان دكر، ونه و گه هشتنه في دهره جا
 بلند ژ بهر كو وان صهبر ل سهر فهرمانا خودې دكر، وبهرې خهلكې ددا
 خودې، ووان د رپكا خودې دا ته حمله ملا هه مې نه خو شيان دكر، ووان
 باوره ريسه كا باوهرې ب نايهت وده ليلين خودې دينا ﴿ (السجدة: ٢٤) ﴾
 معنا: ده مې وان صهبر ل سهر شه هواتين دنياي كيشاي، ويه قين ب نايه تين
 خودې نيناي وبهر گرييا شوبو هاتان پي كړي، نه و هيژاي نيمامي بوون.

ودقيت مروف باش بزانت كو خوشي وسه عادهت د هندي دا نينه مالي
 مروفي گه لك بت، راسته مال رپكي ل بهر مروفي خوش دكهت كو بشيت
 بارا پتر ژ خوشيپن دنياي ب دهست خو بيخت، به لي دقيت ژ بير
 نه كهين كو گه لك جار ان مروفه كي پرته كا ناني وفره كا نافي ب تني هه ي،
 د گه ل دله كي قانع ونه فسه كا رازي، دلي وي گه لك يي خوشتره ژ وي
 كه سي يي مالي وي هندي يي قارووني وفير عهوني وهاماني!

واقع في چهندي بنه جه دكهت له و هه وجه ناكهت چو ده ليلان ل سهر
 في چهندي بينين!!

دەرگه‌هی شه‌شی ریمه‌تی و فیانا ناڤ وده‌نگان

ریمه‌تی وحه‌ژیکرنا ناڤ وده‌نگ وجاه و مه‌نصبان ئەو ژى ئیک ژ وان
دەرگه‌هین به‌رفره‌هه یین شه‌یتان تیرا قه‌ستا دلی مروّقی دکه‌ت دا
ده‌سته‌سه‌ر بکه‌ت وییخته‌ داڤین خو.. وئه‌گەر ئەو هەر پینج دەرگه‌هین بۆری
ئەو بن یین شه‌یتان تیرا قه‌ستا دلین مروّقین عامی ونه‌زان دکه‌ت، ئەڤ
دەرگه‌هه ئەوه یی گه‌له‌ک جاران ئەو تیرا قه‌ستا دلین مروّقین زانا
وعیاده‌تکه‌ر ژى دکه‌ت، ووان پی دئیخته‌ ره‌شه‌ داڤین خو، له‌و ئەڤ
دەرگه‌هه زیده یی خه‌طه‌ره، وخو لی هشیارکرن زیده یا فهره.

ریمه‌تی وحه‌ژیکرنا (جاه وشوهره‌ت) وناڤ وده‌نگان، وکو مروّقی بقیّت
خو بینته‌ پی‌ش دا خه‌لک ب سه‌ری تبلان ئیشاره‌تی بده‌ته مروّقی ئیک
ژ ئەگه‌رین تیبرنا خودانینه، له‌و عه‌ره‌بان د که‌فن دا گو‌تییه: (حب‌الظهور
قاصمه‌الظهور - فیانا خو ئینانه پی‌شی پشتان دشکیّت)، وئه‌ڤ دهرده‌یه یی
زانا دی‌ژنی: (شرکا بچویکتر) یان (شرکا به‌رزه)، چونکی ئەو کانی
چه‌ند د ناڤ ئوممه‌تی دا یا به‌لافه‌ هند ئەو یا قه‌شارتییه ژى! وگه‌له‌ک جاران
- وه‌کی مه‌ گو‌تی - مروّقین زانا وعیاده‌تکه‌ر تویشی قی دهردی دبن وپی
دکه‌فن، چونکی ئەو ل سه‌ری ب سستی شه‌ وه‌ردگرن، و ب تشته‌کی
سورشتی دزانن له‌و چو هزری بۆ ناکه‌ن.. ده‌می ئەو دبینن خه‌لک یی ل دۆر
کۆم دبن و مه‌دحین وان دکه‌ن، وموباله‌غی د قه‌درگرتنا وان دا دکه‌ن،
ئەو هزر دکه‌ن ئەڤه‌ قه‌در گرته‌که‌ ژ وان بۆ علمى، له‌و چو هزری ژى
ناکه‌ت، هه‌تا هند ب خو دحه‌سیین کو ئەو ژ خه‌لکی بلندترن له‌و دقیت

د بلندتر بن، وئۀه پښگاڅا ئيکي يۀه وان بهر ب دهردي ريمه تي وحه ژيکړنا
 جاه وشوهره تي څۀه دبه ت، ژ بهر څي ئيکي ئيسلامي ري نه دا يۀه مه ئيک ژ مه
 مه دحيڼ که سه کي د روپي وي دا بکه ت.

راستيا ريمه تي ي وحه ژيکړنا جاه وشوهره تي:

ريمه تي ئەوا ب عه ره بي ديژني: (الرياء) ئەوه که سه ک ب طاعه تي خودي
 رازيوونا به نيان بخوازت، يۀه عني: باشي بکه ت ويژت بو هندي دا خه لک
 پي بجه سيڼ ومه دحيڼ وي بکه ن وژي رازي بن، مه عنا: نارمانجا وي ب څي
 کاري باش ئەوه دلي خه لکي ب نک خو څۀه بکيشت ووان ژ خو رازي
 بکه ت دا وان که يف پي بيټ.

وئۀه گهر مروؤ ب دورستي هزرا خو د څي کاري دا بکه ت دي زانت کو
 ئەو رۀه نگه کي شرکا ب خودي يۀه، چونکي ئەو که سي څي چۀه ندي بکه ت
 نيه تا وي صافي بو خودي نابت، مه عنا: ئەو هنگي هنده ک که سان دئيته رپړا
 خودي ودخوازت وان ژي د گهل خودي ژ خو رازي بکه ت.

وحه ژيکړنا جاه وشوهره تي ئەوه نارمانجا مروؤ څي ههر کاره کي ئەو بت
 مروؤ دليڼ خه لکي ب نک خو څۀه بکيشت، ويکا هند بکه ت ئەو هز ژ وي
 بکه ن دا بشيټ ب څي چۀه ندي بگۀه ته وان شه هوه ت وحه زکړني وي
 دڅيټ ب ده ست خو بيخت، وه کي وي ده وله مه ندي هز دکه ت مالي خو
 پتر لي بکه ت دا بشيټ پتر خوشي وشه هوه تان ب ده ست خو بيخت.

وئۀه گهر مروؤ څي ئەو نارمانجه دانا بهر سنگي خو ل بهر وي دي تشته کي
 گه له کي ب ساناهي بت ئەو پي ل حقيقي بدانت وراستيي څۀه شيړت ئەه گهر
 هات خه لکي ب څي چۀه ندي خوش بت، يان ژي بلا بيژن: دي بته مروؤ څۀه کي
 وه سا حقيقي ل دويځ دلي خه لکي ببه ت، وکاري بو هندي نه که ت خه لکي
 ل دويځ حقيقي ببه ت دا که س ژي عيجز نه بت.

ریمه تی د کیتاب وسونه تی ۱۵:

نه گهر ئه م بهر ی خو بدهینه کیتابی وسونه تی دی بین ل گه له ك جهان خودی و پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - ئه م ژ ریمه تی یی داینه پاش، ووان نه و ل بهر مه یا رهش کری، وئهم ل هند ی ئاگه هدار کرینه کو ریمه تی کاری باش پویچ دکهت وچو خیری تی ناهیلست، و ب راستی ههر نایه ته ك یان حه دیسه کا بهر ی مه دایه ئیخلاصا د کاری دا ئه و داخوازه که بو خو دویر ئیخستنا ژ ریمه تی یی، چونکی رویی بهرانبه ر بو ریمه تی یی ئیخلاصه، ل جهه کی خودایی مه زن ناشکهره دکهن کو فه رمان ل هه می پیغه مبه ر و دو بکه فتی یی وان ب ئیخلاصا د کرنا عباده تی دا هاتیسه کرن وه کی دب یژت: ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (البینة: ۵) وئیخلاصا د کرنا عباده تی دا ئه وه مروؤ خو ژ رویمه تی یی بده ته پاش.

و ل جهه کی دی خودایی مه زن تییرن وهیلاکی ل سهر وان عباده تکه ران دنقیست یی ریمه تی یی دکهن، و دب یژت: ﴿قَوْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿۱﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿۲﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ﴿۳﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿۴﴾﴾ - عه زابا دژوار بو وان نفیژ که ران بت یی خو ژ نفیژا خو موژیل دکهن وژی بی ئاگه ه دمیسن، ئه وین بو ریمه تی یا مروؤ فان کریارین خو ناشکهره دکهن. وهاریکاری یی ژ خه لکی مه نه عه دکهن ﴿(الماعون ۴-۷)﴾.

و د نایه ته کی دا خودایی مه زن دهافیتنه وان منافقان یی خه لکی ژ خو رازی دکهن ل سهر حسییا رازیوونا خودی و دب یژت: ﴿يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿۱﴾﴾ - مه خسه دا وان رویمه تییه ودا خه لك مه دحین وان بکه ن، و کیمه کی نه بت ئه و خودی ل بیرا خو نائین ﴿(النساء: ۱۳۲)﴾.

ويُغَمِّه مِهَر - سلاؤ لی بن - د گۆتته کا خو دا دبیژت: ﴿مَنْ سَمِعَ سَمِعَ
 اللَّهُ بِهِ وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ﴾ ^(۱) ومه عنا فئی حه دیسی ئەوه هەر که سه کی
 کاره کی باش بکهت ومه خسه دا وی بی خودی نه بت، بهلکی ئارمانجا وی
 ئەو بت خه لك وی بیئت وبه حسی وی بکهن، خودی شه رما وی دی د ناؤ
 خه لکی دا بهت، و ئەو تشتی خراب بی د دلی وی دا دی هه ی خودی بو
 خه لکی دی ناشکه را کهت.

و د حه دیسه کا دی دا پیغمه مِهَر - سلاؤ لی بت - دبیژت: ﴿إِنْ أَحْوَفَ
 مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ الشَّرْكَ الْأَصْغَرُ - تشتی ژ هه میان پتر ئەز ژی دترسم
 ل سهر هه وه شرکا بجویکتره﴾ گۆتن: شرکا بجویکتر چیه ئەه ی
 پیغمه مِهَری خودی؟ گۆت: ﴿الرياء، إِنْ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ يَوْمَ تُجَازَى
 الْعِبَادُ بِأَعْمَالِهِمْ: اذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تَرَاءَوْنَ بِأَعْمَالِكُمْ فِي الدُّنْيَا فَاَنْظُرُوا،
 هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جَزَاءً؟ - ریمه تیهه، رۆژا قیامه تی ده می جزای به نییان سهر
 کریارین وان دئیهه دان خودی دبیژت: هه رنه نک وان بین هه وه د دنیا ی دا
 ب کریارین خو ریمه تی بو دکر وبه ری خو بده نی کانی دی جزایه کی ل نک
 وان بین؟﴾ ^(۲)

و نیزیك ژ فئی حه دیسی شه ددادی کوری ئەوسی دبیژت: پیغمه مِهَر - سلاؤ
 لی بن - دبیژت: ﴿أَتَخَوُّفُ عَلَى أُمَّتِي الشَّرْكَ وَالشَّهْوَةَ الْخَفِيَّةَ - ئەز ل سهر
 ئومه تا خو ژ شرکی وشه هه وه تا قه شارتی دترسم﴾ ئینا من گۆتی: ئەه ی
 پیغمه مِهَری خودی ما ئومه تا ته پشتی ته دی شرکی که نه شه؟ وی گۆت:
 ﴿نعم، أَمَّا إِنَّهُمْ لَا يَعْبُدُونَ شِمْسًا وَلَا قَمَرًا، وَلَا حَجَرًا وَلَا وُثْنًا، وَلَكِنْ يَرَاءُونَ
 بِأَعْمَالِهِمْ - به لی، ئەو عه بدینییا رۆژی وهه یقی ناکه ن، و په رستنا چو بهر

(۱) بوخاری وموسلم ژ عه بدلاهی کوری عه عباسی قه دگوهیژت.

(۲) نیمام نه حه د ژ مهوودی کوری له بیدی قه دگوهیژت.

وصه نه مان ژى ناکه ن، به لکى نهو ريمه تيبى ب کريارين خو دکهن ﴿١﴾
 ووه کى نه م دينين پيغه مبهري - سلاؤ لى بن - د فان ههردو حه ديسين خو دا
 ريمه تى ژ شرکى هژمارت.

وکاني چاوا خودى و پيغه مبهري - سلاؤ لى بن - نه م ژ ريمه تيبى داي نه
 پاش وه سا وان نه م ژ حه ژيکرن و داخوازا جاه و شوهره ت و م نه صبان داي نه
 پاش ژ بهر وى نه نجامى خراب يى د دويف دا دئيت، خودايى مه زن
 د نايه ته کى دا ديژت: ﴿تِلْكَ أَلْدَارُ الْأَخِرَةُ لِمَجْعَلِهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي
 الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعِزَّةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ - نهو مالا ئاخره تى يه نه م خو شيا
 وى ددهينه وان يين خو مه زن کرنا د عهردى دا و خرابكارى نه قيت، و دويماهيا
 باش بو وى يه يى خو ژ عه زابا خودى دپاريزت و گوهداريا وى دکه ت ﴿
 (القصص: ٨٣)، ووه کى نه م دينين فى نايه تى ثيانا خو بلند کرنا د عهردى
 دا ب فه سادى و خرابكارى يى فه گري دا، و ئاشکهره کر کو به حه شت
 و دويماهيا باش بو وى که سيه يى نه ژ ههردو تشته ل نک نه ههدين.

دهره جين ريمه تيبى:

ريمه تيبى سى دهره جه هه نه، يان ب سى رهنگان دئيه پيش چاؤ، نهو ژى
 نه فه نه:

ئيك: نهو ريمه تيبا په يوه ندى ب وى تشتى فه هه يى ريمه تى پى
 دئيه کرن، کو طاعه ت و عيباده ته، وه کى ريمه تيبا ب کرنا کارين فهرز يان يين
 سونه ت.

دو: نهو ريمه تيبا په يوه ندى ب وان فه هه يى يين ريمه تى ژ بهر دئيه کرن کو
 مروئن، وه کى وى يى ريمه تيبى ل نک خه لکى دکه ت دا وان بخاينست بو

(١) نيمام نه حه د و به يهه قى فه دگو هيرن.

هندی دا کو ئو شه هوه ته کا دنيایي ب دهست خو فته بينت، يان ژي بو
هندی دا خه لك ب چافه كي كي م بهري خو نه دهنی.

سی: ئو ريمه تيا پدیه وندی ب ريمه تياي ب خو فته هدی، وه کی وی
یي د کاری باش دا زیره ك دبت ده می خه لك وی دینن، وئه گهر كه سی
ئو نه دیت ئو سست دبت يان هدر وی باشیي ناكه ت.

تشتي ريمه تي ژي گرت:

وگه له ك تشت هه نه ريمه تي دكه فتی، ل فیري ئه م دی ئیشاره تی
ب هنده كان دهین:

۱- ريمه تيا د دینی دا ژ لایي له شی وسه رویه ری دا: وه کی وی كه سی
یي ل نك خه لكی خو مه لویل وستو خوار بكه ت وبكه ته گری دا خه لك
بیژن: ئه فته كه سه كي ژ خودی ترس و ب ته قوايه.

۲- ريمه تيا ب كراسی وجلکی: وه کی وی كه سی یي جلکی زانایان
دكه ته بهر خو دا خه لك قه دری وی بگرن و بیژن: ئه فته مرو فته كي زانایه، يان
وه کی وی كه سی یي جلکه كي كه شن ودرپای دكه ته بهر خو دا خه لك
بیژن: ئه فته صووفیه كي زاهده.

۳- ريمه تيا ب گوتنی: وه کی وی كه سی یي ده می وه غزه كي ل خه لكی
دكه ت وه سا د خو دئینته دهر كو ئو یي ژ بهر دئاخفت دا خه لك بیژن:
ئه فی علمه كي زیده هديه، يان وه کی وی یي ده می د نا ف خه لكی دا دروینت
لیقین خو بلقلیقینت دا خه لك بیژن: ئه فته گه له ك زكري دكه ت.

۴- ريمه تيا ب كار وكریاری: وه کی وی یي نفیژا خو دریژ دكه ت
يان د نفیژی دا خو مه لویل دكه ت دا خه لك بیژن: چهند مرو فته كي
ب ته قوايه، يان وه کی وی كه سی یي ل پیش چافین خه لكی خیران دده ت دا
بیژن: چهند مرو فته كي مهرد وخیرخوازه.

۵- ریمه تییا ب گهله کییا هه‌فال وه‌وگر وکەس وکاران: وه‌کی وی یی
خهلکی گه‌له‌ک ل خو کۆم دکەت و ب گه‌له‌کییا هه‌فالان دخورپ، بو
هندی دا خه‌لک بیژن: ئەفه هنده هنده میقان بو دئین، و ل شه‌هی وبه‌هیین
وی هنده زه‌لام کۆم دبن..

ئەفه ئەو رینکن یین ریمه‌تی پی ل نک مرو‌فی په‌یدا دبت، له‌و شریعت مه‌
ژی دده‌ته پاش.

چاره‌یا ریمه‌تییی:

چهند رینکه‌ک هه‌نه مرو‌ف دشی‌ت ده‌ردی ریمه‌تییی پی چاره‌سه‌ر بکه‌ت، ئەو
ژی ئەفه‌نه:

۱- مرو‌فی د دل دا ب ریمه‌تییی بجه‌سیی‌ت دقیت باش بزانت کو خودی
رو‌ژا قیامه‌تی ده‌می‌ی حسییی د گه‌ل دکەت ل دویف ئیه‌تا دلی دی حسییی دی
د گه‌ل که‌ت نه‌ ل دویف وان گۆتین خه‌لک د ده‌ر حه‌قا وی دا دی‌ژت.

۲- وحده‌تا ریمه‌تی جهی خو د دلی وی دا نه‌که‌ت دقیت ئەو ب مه‌دح
وقاین خه‌لکی د سه‌ر دا نه‌چت وراستییا خو ژ بیر نه‌که‌ت، چونکی ئە‌گه‌ر
خه‌لک لای وی یی ناشکه‌را ب تنی بینن ئەو لای خوی یی فه‌شارتی ژ
دبیت وپی دزانت.

۳- دقیت ئەو بزانت کو مه‌دحین خه‌لکی چو مفا‌یی ناگه‌هینه‌ وی ده‌می
ئەو ب تنی به‌رانبه‌ر خودایی خو راده‌وست.. ئە‌گه‌ر هات وئەو ب دورستی
بی وه‌سا نه‌ت وه‌کی خه‌لک ژی دی‌ژن.

۴- دقیت ئەو چو بهایی نه‌ده‌ته گۆتین وی خه‌لکی یین مه‌دحین وی
دکه‌ن یان ده‌افی‌نی ئە‌گه‌ر ئەو ل نک خو یی پشت راست بت کو ئەو
بی ل سه‌ر حه‌قیی وبلا ئەو ب گه‌له‌کی هه‌فال وپشته‌فانان ژ نه‌یته
خاپاندن.

۵ - هندی ژى بېټ بلا ئەو کارى خو يى باش ب رهنګه کى قهشارتى بکەت، وبلا ئەو ژ وان کەسان نەبت يىن مەدحان بو خو ب باشيىن خو دکەن، وخرابيىن خو ژ بير دکەن.

چارهيا حەژيکرنا جاه ومەنصبان:

وئەو کەسى دەردي حەژيکرنا خوئینانە پيش وحەصلکرنا جاه وگەهشتنا مەنصبان ل نک هەى ب چار ريکان ئەو دشت دەردي خو چارەسەر بکەت:
 ۱- دڤيت ئەو باش بزانت کول ئاخەرەتى ئەو ب تنى قالا ژ هەمى جاه ومەنصب وشوهرەتان دى ئيتە نک خودايى خو بو حسيى، ومروڤ هنگى چو مفايى وى ناکەن: ﴿وَرَبُّهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا﴾ (مريم: ۸۲).

۲- ئەگەر خەلکى موبالەغە د مەدحين وى دا کرن دڤيت ئەو راستيا خو بو وان بېژت وديار بکەت، دا ئەو زيده د وى نەگەهن، جاره کى زەلامەک ژ هەبەتا پيغەمبەرى دا - سلاڤ لى بن - قەلەرزى، ئينا پيغەمبەرى گوتى: ﴿هَيْدَى هَيْدَى، هەما ئەز کورى ژنە کى بووم گۆشتى هشکەرى ل مەکەهى دخوار﴾، وجاره کى ھندەک کەسان مەدحين ئەبوو بەکرى ل نک کرن، وى گوت: (يا رەببى تو من باشتەر لى بکەى ژ وى ھزرا ئەو ژ من دکەن، ووى تشتى بو من ژى بى ئەو ژ من نەزان).

۳ - بلا ئەو ب خو ب دەستين خو کارى خو بکەت، وييتقيىن خو بقبەتنت دا مەزنييا نەفسا خو بشکيت.. دەمى موبايەعا ئەبوو بەکرى ھاتييه کرن، ئەو چوو بارەکى داران بو پيرەژنەکا فەقير دا پشتا وخو ئينا، گوت: دا نەفسا من زيده د خو نەگەهت.

۴- ھندى ئەو بشت دڤيت خو ژ مەنصبان بەدەتە پاش، ووان کاران نەکەت يىن مەزنى تيدا ھەبت، وەکى کول دەمى ريڤقەچوونى ب پيش ھەڤالين خو بکەفت، يان ژ خەلکى بخوازت بو وى رابنەڤە، يان خو بو وى بچەمين، يان دەستى وى ماچى کەن، پيغەمبەرى ئەڤ چەندا ھە ھەمى نەدکر.

دهرگه هی جهفتی چاڤرسی و طه مه عی

بهری نوکه مه گوتبوو فیانا دنیا یی و مال و مهنصبان ئیک ژ وان دهرگه هانه
یین شهیتان تیڤا قهستا دلی مروقی دکهت دا دهسته سهر بکهت، و ل قیری
دی بیژین: ئیک ژ وان دهردین مه زن یین حه ژیکرنا مالی و مهنصبان ل نک
مروقی پهیدا دکهت نه وه نهو خودانی خو چاڤرسی دکهت، لهو دی بینی
نهو چو جاران تیڤ نابت، و قه ناعهت بو دلی وی چی نابت، و طه مه عی دی
بو وی بته سالو خه ته کی پشه نویسیای.. و نه شه ب خو خوسه ری خو
دهرگه هه که ژ وان دهرگه هان یین دیسا دل پی دکهفته بن کارتیکرنا شهیتانی
یا خراب، لهو مه دقیت فی مه سه لی ژی د ناڤره کا تایهت دا رو هن
بکهین.

طه مه عی چیه؟

و حدتا مه سه له ل بهر مه یا رو هن و ئاشکهره بت دقیت نه م ل سه ری
وبه ری ههر تشته کی بزاین طه مه عی چیه؟ و بوچی ل نک مروقی پهیدا دبت؟
طه مه عی - وه کی زانایین بسپور دیژن - نه وه: مروق دلی خو بته تشتی،
وی ژی ب هیقی بت، و حهز بکهت بگه هینته خو، بیی نه گهرین دورست
یین ب دهسته قه ئینانا وی تشتی ب کار بینت، و نهو ب خو طه مه عی
رهنگه کی خوزیسی یه مروق راده یلت، قیجا نه گهر نهو خوزیه یا گریدای
کاری بت یه عنی: مروق وی کاری یان وان نه گهران بکار بینت یین وی
خوزیسی ب دهست وی قه دئینت، هنگی نهو خوزی دبه هیقی، و نه گهر نهو
هیقی یا مروقی کار بو کری تشته کی دورست بت دی بته (طومووح)

وهندهك جاران دبیژنه وی ژی (طهمه عی) بهلی ئەو طهمه عی ئەو یه دوریت وه کی د ئایه ته کا قورئانی دال سهر نه زمانی خودان باوهران هاتییه گوتن: ﴿وَنَظْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ﴾ - وئهم طهمه عییا هندی دکهین کو خودایی مه مه بده ته د گهل مروؤقین چاک ﴿ (المائدة: ۸۴). بهلی ئە گهر ئەو خوزییا مروؤ رادهیلت یا گریدایی کاری نه بت، یه عنی: مروؤ وی کاری نه کهت ووان ئە گهران ب کار نه ئینت یین وی خوزییی ب دهست مروؤقی فه دئینن، وئهو خوزی ب خو ژی تشته کی دورست نه بت، هنگی ئەو دبه ژ وی رهنگی طهمه عییی ی نه دورست ئەوی خودی وپیغه مبه ری وی - سلاؤ لی بن - ئەم ژی داینه پاش.

پاستییا طهمه عی:

ژ تبیعه تی مروؤقی یی خودی ئەو ل سهر چی کری ئەو: مروؤ د دل دا ههز دکهت یی دهوله مهنه بت، وخیر وخیرات وخو شییین دنیایی ل خو زیده کهت، و د قی ده رباره یی دا هه دیسه ک ژ پیغه مبه ری - سلاؤ لی بن - دئیه فه گوهاستن تیدا هاتییه: ﴿لَوْ كَانَ لَابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لَا بُتَغَى ثَلَاثًا، وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا الثُّرَابُ، وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ﴾ - ئە گهر کوری ئاده می دو نهالین تژی مال هه بان دا داخوازا نهاله کا دی ژی کهت، و ژ ئاخى پیغه تر تشته ک زکی وی تژی ناکهت، و خودی توبا وی کهسی قه بویل دکهت یی توبه بکهت ﴿ (۱)﴾.

وئهو ههز کرنا مروؤقی بو زیده کرنا مالی ژ بهر هندی یه چونکی ئەو ههز دکهت ئە گهر مالی وی زیده بوو خو شى وسه عادهت دی ل نک پهیدا بت،

(۱) بوخاری قی حه دیسی ژ عه بدلاهی کوری عه بیاسی فه د گوهیژت، و موسلم ژ نه نه سی کوری مالی فه د گوهیژت.

وتشتی ئەو ژ بیرا خو دبهت ئەفهیه: هندی دلخۆشی وسه عاده ته ب مالی نائیته کرین، بهلکی ئەو شعوره که قه ناعهت د دلی دا پهیدا دکهت، ومروڤی ئەگەر مالی قاروونی د دهستی دا ههبت، بهلی قه ناعهت د دلی دا نهبت، ههست ب خوڤی وسه عاده تی ناکهت.

مهعنا: دڤیټ مروڤی څه زکرنا هه ئەوا ل نک هدی ب قه ناعه تی څه گری دهت، ومروڤ ئەگەر قانع بوو دلی وی دی رحهت بت، ئەگەر مال ودهوله مهندی ب دهست کهفت دی حمدا خودی کهت، وئەگەر ب دهست نه کهفت دیسا دی حمدا خودی و ل دویڤ شیاننا خو دی وی کاری کهت بی رزقه کی حلال بو پیڤه بیټ هندی خودی بو نفیسی.

ومروڤی څی چهندی نه کهت وقه ناعه تی ل نک خو پهیدا نه کهت، ژینا خو هه میی ب خهم وکه سهر څه دی بۆرینت، ئەگەر خودی ماله کی زیده دایى دلی وی رحهت نابت چونکی هنده ک کهس یین ههین ماله کی ژ یی وی زیده تر ههیه، وئەگەر خودی ماله کی کیم دایى خوزیا وی دی ئەو بت ماله کی زیده وی ههبت، بلا د مال دا یی ږوینشتی ژى وچو کهدان بو خو نه کهت ژى..

ژ بهر څی چهندی ئیمامی عومهر دگۆت: (طهمه عی فقهیری یه، وقه ناعهت زهنگینی یه)، وجاره کی پسپاره ک ژ عه قلداره کی هاته کرن: ئه ری زهنگینی چیه؟ وی گۆت: زهنگینی ئەوه خوزیی ته دکیم بن، وتو ب هندی رازی بی کو تیرا ته بکهت.

طهمه عی د گۆتین پیڤه مبهری دا:

ئەگەر ئەم بهری خو بدهینه هه دیسین پیڤه مبهری - سلاڤ لی بن - دی بینین ئەو د گهله ک ژ ڤان گۆتنان دا بهری مه دده ته قه ناعه تی ورازیبوونا ب وی رزقی یی خودی بو مه نفیسی، ژ وان هه دیسان:

۱- عهبدللاهی کورې عهمرې کورې عاصی دیبژت: پیغمبه‌ری - سلاډ لى بن - دیبژت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ، وَرُزِقَ كَفَافًا، وَقَنَّعَهُ اللَّهُ بِمَا آتَاهُ - وَیُفْلِحْ دیت یی موسلمان بووی، ورزقی وی هند بت تیرا وی بکهت، و خودی نهو قانع کربت ب وی تشتی دایى﴾^(۱).

ونیزیک ژ فې حه‌دیسې حه‌دیسه کا دی هه‌یه فوضاله‌یی کورې عوبه‌یدی تیدا دیبژت: پیغمبه‌ر - سلاډ لى بن - دیبژت: ﴿طُوبَى لِمَنْ هُدِيَ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَكَانَ عَيْشُهُ كَفَافًا، وَقَنَّعَ - خوزیا وی که‌سی به‌ری وی بو ئیسلامی هاتییه دان، وژیارا وی هند بت تیرا بکهت، ویی قانع بت﴾^(۲).

وقانعبونا ب وی رزقی خودی دایه مروقی مه‌عنا وی نه‌وه مروقی طه‌ماع نه‌بت.

۲- و د حه‌دیسه کا دی دا پیغمبه‌ر - سلاډ لى بن - به‌حسی هنده‌ک ره‌نگین جه‌هنه‌میان دکه‌ت، و دیبژت: ﴿وَالْخَائِنُ الَّذِي لَا يَخْفَى لَهُ طَمَعٌ وَإِنْ دَقَّ إِلَّا خَائَهُ - نه‌و خائینی طه‌مه‌عییا وی نه‌یا ناشکه‌را﴾^(۳) و تشته‌ک نه‌گهر چهند تشته‌کی کیم ژى بت نه‌و خیانه‌تی دکه‌ت ﴿^(۴) مه‌عنا: طه‌مه‌عییا وی یا زیده ئیکا هند ژ وی چی دکه‌ت نه‌و خیانه‌تی خو د تشتی کیم ژى دا بکه‌ت.

و ژ فې حه‌دیسې ناشکه‌را دبت کو نه‌و طه‌مه‌عییا به‌ری مروقی دده‌ته خیانه‌تی دبتنه نه‌گه‌را چوونا جه‌هنه‌می.

(۱) موسلم فې حه‌دیسې فه‌دگوهرت.

(۲) ترمذی فې حه‌دیسې فه‌دگوهرت.

(۳) ل فیرې په‌یقا (لا یخفی) ب مه‌عنا (لا یظهر) دئیت.

(۴) موسلم فې حه‌دیسې ژ عیاضی موحاشعی فه‌دگوهرت.

۳- عه‌بدللاهی کوری عه‌ببسی دبیزت: پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - ئه‌ؤ
دوعایه دکر ودگۆت: ﴿اللهم قنعي بما رزقتني، وبارك لي فيه - یا ره‌بی تو
قناعتی ب وی رزقی ته‌ دایه من بده من، و به‌ره‌که‌تی بو من بها‌قیری﴾^(۱)
وقناعت وه‌کی مه‌ زانی دژی طه‌مه‌عی یه‌.

ژ زیانی‌ن طه‌مه‌عی:

ئه‌و مروؤ قناعت ب وی رزقی نه‌بت یی خودی دایی، وه‌رده‌م یی چاؤ
برسی و طه‌ماع بت، ئه‌و گه‌له‌ك زیانان ب فی کاری خوؤ دگه‌هینته‌ خوؤ،
ژ وان زیانان:

۱- طه‌مه‌عی نیشانا کیم باوه‌رییا خودانییه، چونکی ئه‌وی طه‌ماع بت
مه‌عنا ئه‌و ب وی رزقی یی قانع نینه یی خودی دایی، ویی رازی نینه ب وی
قسمه‌تی یا خودی دانای.

۲- و ژ لایه‌کی دی فه‌ ئه‌و نیشانا هندی یه‌ کو مروؤفی طه‌مه‌عی ل نک
هه‌ی هزرا خراب ژ خودی دکه‌ت، ووه‌ تی دگه‌هت کو ئه‌وا بوؤ
هاتییه دان نه‌ ل مسته‌وا یی وییه، له‌و دقیت بارا وی پتر بت.

۳- طه‌مه‌عی شعور و را ب فه‌قیرییا به‌رده‌وام ل نک خودانی په‌یدا دکه‌ت،
ب عه‌کسا وی که‌سی قناعت هه‌ی و دلی وی یی تیر ئه‌و هه‌رده‌م هه‌ست
دکه‌ت کو ئه‌و یی ده‌وله‌مه‌نده، چونکی زه‌نگینی زه‌نگینییا دلییه.

۴- طه‌مه‌عی خودانی خوؤ هه‌رده‌م ره‌زیل دکه‌ت، و وه‌ لی دکه‌ت کو
هه‌می گا‌فا ستویی وی ل وی که‌سی یی خوار بت یی ئه‌و طه‌مه‌عییا تشته‌کی
وی دکه‌ت.

(۱) حاکم فی حه‌دییسی فه‌دگوه‌یزت.

۵- و ژ بهر ځی خالا بوری دی بینی نهو کهسی طه ماع بت د چافین خه لکی دا کهسه کی بی قیمه ته، وخه لک هز ژئی ناکه، لهو هه ر کهسه کی بقیّت خه لک هز ژئی بکه، دقتی نهو دلئی خو نه به ته وی تشتی د دهستی وان دا هه ی.

۶- طه ماعی وهستیانه کا بهردهوام ل نک خودانی پهیدا دکهت، ورپکی ناده تی کو نهو ب رحه تی ودل ته ناهیی بژیت، چونکی رزقی وی چهند زیده بیت ژی بهری وی دی ل زیده تریی بت.

چاره یا طه ماعی:

ژ بهر کو قه ناعه ت رویی بهر انبه ری طه ماعی یه، مروّ هه تا بشیّت خو ژ دهر دی طه ماعی بیاریزت دقتی بهری هه ر تشته کی قه ناعه تی ل نک خو پهیدا بکهت، و ژبلی ځی چهند پینج رپکین دی ژی هه نه مروّ چاره سهرییا طه ماعی بی بکهت، نهو ژی نه ځه نه:

۱- دقتی مروّ بیرا خو ل وان زیانان بینته ځه یین کو د طه ماعی دا هه ین و ب تایه تی نهو ره زیلی وشه رمزارییا طه ماعی ل نک خودانی پهیدا دکهت، وبزانت کو قه ناعه ت وخو دویر کرنا مروّ ځی ژ طه ماعی وی سه ربه ست دکهت، ویا هاتییه گوتن: تشتی تو دلئی خو دبه یی تو خو دکه یه ئیخسیری وی، وسه رفه رازییا مروّ ځی د هندی دایه مروّ خو ژ خه لکی بی منه ت بکهت و طه ماعییا خو نه به ته مالی دنیا یی.

و نهو کهسی خرابی وزیانین طه ماعی ل بیرا خو بینته ځه نه فسا وی دی وی بهر ب قه ناعه تی ځه پالده ت، راسته نهو دی تام که ته ته علییا صه برا ل سه ر شه هوه تان، به لی مروّ ځی ب عه قل بت سه رفه رازییا نه فسی ناده ته ب شه هوه تا زکی!

۲- بلا ئه و ب ئابوړا د ژين وژيارى دا رازى ببت، و د نه فقه خو دا
 بى دهست بهرداى و ب ئيسراف نهبت، و نه وى بقت سهر فه رازيا قه ناعه تى
 ب دهست خو بيخت دقت دهر گه هى مه صره فا بهر فره ل بهر خو
 فنه كهت، و د كهشن دا ديژن: نه وى ب ئابوړى بت فه قير نابت.

و ژ ئابوړيى يه مه صره فا مروقى ل دويش شيان ويښه هاتين وي بت،
 و نه و كهسى مه صره فا وي ژ ميزانيا وي پتر بت، دى طه مه عيا ماله كى
 زيده تر ژ وي كهت بى وي هه، و هه ر جاره كا ته بهرى خو دا بى د سهر
 خو دا و ته چاؤل وي كر دى ب وهستيانى حه سى ونعمه تا خودى د چاقين
 ته دا دى كيم بت.

۳- دقت مروؤ باش ل بيرا خو بينت كو رزق نه وه بى خودى ددهت،
 وقسمه ت ژى ب دهستى وييه، وه كى خودايى مه زن د نايه ته كى دا ديژت:
 ﴿أَمْ يَقْسُمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ لَئِنْ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ
 فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُلْحِرًا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ —
 نه رى ما نه ون ره حما خودايى ته ليكفه دكه ن؟ نه مين بين كو ژين وژيارا
 وان د دنياى دا د ناڅه را وان دا ليكفه كرى، ومه هنده ك ژ وان ل سهر
 هنده كان بلند كرينه: نه شه بى دهوله مهنده ووى هه بى فه قيره، نه شه بى
 ب هيزه ووى هه بى لاوازه، دا هنده ك ژ وان بينه نه گه را ژيارا هنده كان.
 دلوفانييا خودايى ته ده مى وان دبه ته به حه شتى ژ وى چيتره يا نه و
 د دنيا فاني دا كوم دكه ن ﴿(الزخرف: ۳۲)﴾.

قيجا نه گهر كه سه كى ديت رزقى وي نه فرو بى كيمه يان هه ما هنده تي را
 وي دكه ت، بلا نه و حه مدا خودى بكه ت وخه ما رزقى سوباهى نه خوت،
 وباوهرى هه بت كو نه و رزقى خودى بو نفيسى هه ر دى گه هتى، و نه وى بو
 وي نه نفيسى ژى ناگه هتى نه گه ر دنيا هه مى هارى وي بكه ت، قيجا ماده م

مهسهله ب فی رهنگیه دڤیت نهو حرصی وطهمه عیا ژ سه ری خو بینته دهو.

۴- نه گهر مروؤ هزرا خو د گهلهك ژ وان كهسان دا بكهت یین خودی دهو گههی رزقی ل بهر فرهه كری دی بینت عهقلی وان گهلهك ژ یی وان كهسان کیمتره یی دهو گههی رزقی ل بهر هاتییه گرتن، بهری خو بده پیغه مبهران، خهلیفین راشدی، صهحابی وتابعیان، وزانایین مهزن وموجته همد.. ههمی نهو بوون یین فیهقیر، بهلی نهو قهناعهتا د دلی وان دا ههی نه گهر ل سهر خهلكی ههمیی هاتبا لیكفه كرن، دا تیرو ههمیان كهت.. ومهعنا فی نهوه نه گهر دهوله مهندي نیشانا باشی یان عهقلداریا خودانی با، خودی ته رازییا دهوله مهندي وفهقیری بی ب فی رهنگی نه ددانا. فیجا یی قانع به، وبلا طهمه عی ریكا خو بو دلی ته نه بینت دا بگه هییه ریزا وان یین خودی نعمهت د گهل كری.

۵- مروؤ دڤیت تی بگههت كو كو مكرنا مالی وزیده كرنا په رتالی دنیایی ژ خهه و كو فنان پیقه تر چ ل وی زیده ناكهت، وهوی ماله کی زیده ههی دی پیقه موژیل بت، وترسال سهر نه مان وکیمبوون ودزییا وی مالی ناهیلت نهو رحهت بیت.. نهقه ل دنیایی، و ل ناخره تی حسیبا مالی دی وی گیرو كهت و ناهیلت نهو زوی بچته به حهشتی نه گهر خو نهو ژ به حهشتیان ژ ی بت.

ب نه فان ریكین بوری نهو دی شیت قهناعه تی ب دهست خو ئیخت، وطهمه عیی ژ خو دویر كهت.

دهرگه هی هه شتی ئیسرافا د خوارن وجلکی دا

فیانا خووشیین دنیایی وکۆمکړنا وان ئیک ته گهر یا توخویدای نه بت
 ب توخوویی شه رعی ژ وان دهردانه یین ب سهر دلی دا دئین و د نه نجام دا
 هندهك دهر دین دی یین مه زن د دلی دا پهیدا دبن، وه کی طهمه عی و به خیلیی
 کو بهری نوکه ب درپژئی ئەم ل سهر ناخفت بووین.. وهەر ژ وان دهردان
 یین کو ئەو فیانا هه د گهل خو پهیدا دکهت، ئەو ژی خووشی پیرنا ب قی
 مالییه ب رهنگه گئی و هسا کو ژ حه ددی طبعی دهرباس بیت و بهری خودانی
 بدهته ئیسرافی، وئاشکه رایه کو ههر جاره کا شهیتانی دیت فیانا شه هوهت
 و خه ملا دنیایی دل تژی کر ئەو خه رزی خو ددانته د وی دلی دا، وهەر دی
 مینت بهری خودانی وی دلی دهته خو موژیلکړنا ب ئا فاکرنا دنیایی شه
 ل سهر حسییا کارکړنا بو ئاخه رتی، وئه گهر وی ئەو گه هانده قی مسته وایی
 دی ئیکا هند ژی چی کهت کو ئەو دهست بدهته ئیسرافی، وئهوئ دهست
 بدهته ئیسرافی د خووشی برنا ب شه هوهتین دنیایی دا هیقییین وی ب دنیایی
 دی د بهر فرهه و بی دویماهی بن، وئهوئ هیقییین بهر فرهه ب دنیایی هه بن
 ترسا ل سهر هه ی کو دویماهییا وی یا خراب بت، قیجا حه تا مروؤ بشیت خو
 ژ دویماهییا خراب پاریژت دقیت ئەو خو ژ ئیسرافی بدهته پاش.

ئیسراف و ته بذیر چنه؟

ئیسراف وه کی زمانزان دیبژن ئەوه: مروؤ توخوویان دهرباس بکهت
 د ههر کاره کی دا یی ئەو بکهت، بهلی پتر جاران ده می په یقا
 (ئیسراف) دئیت ب کارئینان هزر بو دهرباسکړنا توخوویان د خه رجکړنا مالی

VΣ

دهمی دبیزت: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ ٧٧ - وئەون یین ئەگەر تشتەك ژ مالی خو خەرچ کر دەست بەردای نابن، و خو دەست گرتی ژ ی ناكەن، و خەرچكرنا وان یا نافئجیه د نافهرا دەست بەردان و دەست گرتنی دا ﴿(الفرقان: ٦٧)﴾.

مەعنا: ئەو كەسی بەخیلیی ئیسرافیی دەرمان بكەت، وەكی ویه یی دخواست تینكا خو ب ئافا سویر بشكینت.. فئجا بلا بەری بدەتی كانی تینكا وی دی شكینت یان دی زیدەتر لی ئیت؟!

رەنگ ورویین ئیسراف و تەبذیری:

مە گۆت: هەلوستی مروؤ د خەرچكرنا مالی دا سی جوين: هەندەك د بەخیل و دەستگرتینە، بەلی ئەو قی بەخیلیا خو حسیب دكەن شارەزایی و ئابوری، و هەندەك د موسرف و دەست بەرداینە، و ئەو ژ ی ئیسرافا خو حسیب دكەن مەردینی، و ئەو هەردو جوينە د خەلەتن و جینی دورست جینی نافئجیه ئەوی ئایەتا بۆری ئیشارەت دای.

و ئەگەر ئەم بەری خو بدەینە دەستەك موسرف دی بینین ئیسرافا وان د دو لایان دا بەرچاؤ دت: د لای چەند خەرچكرنا وان دا، و د لای چاوا خەرچكرنی دا. مروؤكەکی تو دی بینی خەرچكرنا وی بۆ مالی گەلەك پتەرە ژ داهاشیی وی، یەعنی: ئەو هەند مالی ل سەر بەرفرەهكرنا ژینا خو خەرچ دكەت كو زیدەتر بت ژ وی مالی یی وی هەدی، لەو تو دی بینی تەرازیای وی هەمی دەمان یا خواری، و هەمی گاڤان ئەو یی ل بن دەینان، ئەقە رەنگەکی ئیسرافییە.

رەنگی یی یی ئیسرافیی نە بەرچاؤ ئەو مروؤكەك هەندەك مالی خو - بلا گەلەك نەبت ژ ی - د رپكا وی یا نە دورست دا خەرچ بكەت، وەكی وی یی مالی خو د رپكەك حەرام دا خەرچ بكەت، یان بدەتە ب تشتەكی بی

مفا، ئەفە ژى كەسەكى موسرفە بلا ئەو مال يى وى خەرج كرى ماله كى
 كىم ژى بت، وھندەك زانا دىيژن: ئەف رەنگى دووى (خەرجكرنا مالى نە
 د رىكا وى يا دورست دا) نە ئىسرافە، بەلكى تەبذيرە، چونكى ئىسراف
 پىلیدانا توخویبانه د خەرجكرنى دا، يەنى: ئىسرف ئەوۋە مروۋف گەلەك مالى
 خەرج بكت، وئەوى مالى د رىكا وى يا نە دورست دا خەرج دكت
 بەلكى ماله كى كىم خەرج بكت، وھەر چاوا بت (ئىسراف وتەبذير)
 ھەردو رىكا شەيتانىيە بو د سەردابرا نا مروۋفى.

وئەگەر ئەم بەرى خوۋ بدەينە قورئانى دى بو مە ئاشكەرا بت كو ئەف
 رەنگى دووى يى ئىسرافى ئەوى ھندەكان ناڤى تەبذيرى ل سەر دانای
 خرابترە ژ رەنگى ئىكى، قورئان دەمى بەحسى ئىسرافى دكت چ دىيژت؟

قورئان دىيژت: ﴿وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ — ھوين
 ئىسرافى نەكەن، چونكى خودى ھەز ژ مروۋڤىن موسرف ناكەت ﴿الأنعام:
 ۱۴۱﴾.

ودەمى بەحسى تەبذيرى دكت دىيژت: ﴿وَلَا تَبْذِرْ تَبْذِيرًا﴾ ۱۶۱ —
 ﴿الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيْطَانِ ۖ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا﴾ — تو تەبذيرى
 نەكە، چونكى ئەوین تەبذيرى دكەن براين شەيتانانە، وشەيتانى كافر
 ب خودايى خوۋ كرىيە ﴿(الإسراء: ۲۷)﴾، مەعنا ئەفە دژوارترە!

ئىسراف وتەبذير ودويماهيا خراب:

ژ بلى ھەردو ئايەتەين بۆرى ئەوین بو مە دياركرين كو مروۋفى موسرف
 ژ وان كەسانە يىن خودى ھەز ژى نەكەت، ومروۋفى موبەذذر دەستەبراى
 شەيتانىيە، ھندەك ئايەتەين دى ھەنە دويماهيا خراب يا ئىسراف وتەبذيرى
 د دنيابى وئاخرتى دا بو مە ئاشكەرا دكەن، ژ وان ئايەتان:

۱- خودای مه زن دیبژت: ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ۖ﴾ - وتو دهستی خو ژ دانا خیران نه گره، کو ل سهر خو و مالا خو و مروؤفین پیئفی بهرتهنگ بکهی، وتو هند یی دهست بهردای ژی نه به، کو ژ تاقه تا خو زیده تر مالی بدهی، فیجا خه لک لومه ی ته بکه ن وتو لومه لیگری بروینی، په شیمان بی سهر ا دهست بهردان وپوچکرنا مالی خو ﴿(الإسراء: ۲۹)﴾.

ژ فی نایه تی ناشکه را دبت کو نه و که سه کی د ژینا خو دا یی دهست بهردای و موسرف بت ، دی په شیمانی نیته ریکی، چونکی دویر نه گره نه و ئیسراف فه قیریی بینته ریکی.

۲- و د نایه ته کا دی دا خودای مه زن به حسی دویماهییا مروؤفین موسرف ل ناخره تی دکه ت و دیبژت: ﴿وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ - وهندی موسرفن نه ون خه لکی ناگری ﴿(غافر: ۴۳)﴾.

ژ فی نایه تی ناشکه را دبت کو ئیسراف به ری خودانی خو دده ته ناگری جه ه نه می.

ئیسراف د گوئین پیغه مبهری دا:

پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - د هژماره کا هه دیسین خو دا به حسی فی سالوخته تی دکه ت و مه ژی دده ته پاش، ژ وان هه دیسان:

۱- عه بدلاهی کوری عه مری دیبژت: پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - گوټ: ﴿كُلُوا، وَتَصَدَّقُوا، وَالْبُسُوا، فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلَا مَخِيلَةٍ - بخون، وخیران بدهن، وجلکی بکه نه بهر خو، بی ئیسراف وخومه زنکرن ﴿^(۱)﴾.

(۱) نه سائی ژی فه دگو هیژت.

۲- موغیره یی کوری شوعه یی دییژت: پیغه مبهری - سلاؤ لی بن -
 گوت: ﴿إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمَّهَاتِ، وَمَنْعاً وَهَاتِ، وَوَادَ الْبَنَاتِ،
 وَكَرِهَ لَكُمْ قِيلَ وَقَالَ، وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ، وَإِضَاعَةَ الْمَالِ - سى تشت خودای
 مهزن بو هه وه حهرامکرینه: بی نه مریبا ده یکان، وئه شارتن کچان ب ساخی،
 وکو هوین نه دهن وهدر بستین، ووی سى تشت بو هه وه مه گروه کرینه:
 فه گوهاستنا زیده بو ناخفتنان، وگه له ک پسیار، وزه عی کرنا مالی ﴿^(۱).

وزه عی کرنا مالی، یان بلا بیژین: خهر جکرنا وی، د ئیک ژ سى رپکان
 دانه:

أ - د وان رپکان دا یین شریعه تی حهرامکرین، وئه فه تشته کی حهرامه
 نه گهر خو نه و مال ماله کی کیم ژى بت.

ب - د وان رپکان دا یین خیرا ئاخره تی بی ب ده ست مروقی فه دئیت،
 وئه فه کاره کی باشه، ب وی شهرتی مروؤ کاره کی فره تر نه هیلت و بچت
 خیره کا دی بکته.

ج - د وان رپکین حلال دا یین ژینا مروقی بی خوش و به رفره دبته،
 وئه فه تشته کی دورسته، ب وی شهرتی زیده ی عده تی خهرج نه کته.

زیانین ئیسراف وته بذیری:

مروؤ نه گهر باش هزرا خو د ئیسرافى وته بذیری دا بکته، دى زانت کو
 فان سالو خه تان هژماره کا نه یا کیم ژ خرابی وزیانان تیدا هه نه، له و خودی
 وپیغه مبهری - سلاؤ لی بن - نه و حهرامکرینه، ژ وان زیانان:

۱- بی نه مریبا خودی و گوه داریا شهیتانی تیدا هه یه:

(۱) بوخاری وموسلم فه دگو هیزن.

بۆرى د گهل مه كو خودى ويښه مبهري - سلاؤ لى بن - ئەم ژ ئيسرافى
 وته بذيړى يين دايه پاش، ووان ناشكه را كريبه كو ئەڤ هەردو سالوخه ته
 ژ سالوخه تين شهيتانينه، مه عنا ئەو كه سى كارى بى بكهت ئەو غه زه با
 خودى ب دهست خو ڤه دئيت، ومروڤى خودان باوهر وى كارى ناكهت بى
 غه زه با خودى پيښه دئيت.

۲- چاڤليكرنا شهيتانى تيدا ههيه:

بهري نوكه مه ئەو ئايهت ئينا بوو ئەوا خودايى مه زن تيدا گوته: ﴿إِنَّ
 الْمُبْدِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ﴾ (الإسراء: ۲۷)، وگلهك زاناين
 ته فسيري ديژن: مه عنا په يڤا (إخوان الشياطين) ئەو ئەو وهكى شهيتانانه،
 چونكى شهيتانان هەر دهم بهري ل هندی گوهداريا خودى نه كهن، وئهو
 مالى خو زه عى دكهت وته بذيړى دكهت ئەو بى بى ئەمريا خودى دكهت،
 ڤيجال ڤيړى ئەو شهيتان دگه هه نه ئيك.

۳- زه عيكرنا مالى وفه قيرى تيدا ههيه:

ئيسرافى زه عيكرنا مالى تيدا ههيه، وئەڤ مالى خودى ئيخستيه دهستى مه
 ئەم ژى د بهر پسيارين، روژا قيامه تى پسيارا وى دى ژ مه ئيته كرن، وئهو
 مال د ريكا وى يا دورست دا خه رج نه كربت جزايى وى دى بى دژوار بت،
 هەر وهسا ئەو كه سى مالى خو زه عى بكهت وزيده خه رج بكهت فه قيرى
 وموعيزى دى ئيته ريكا وى، وفه قيرى براى كوفرى يه!

۴- په شيمانيا ل سهر مالى زه عيپووى تيدا ههيه:

مروڤ ده ملى مالى خو ل سهر تشته كى بى مفا خه رج دكهت، وئيسرافى
 د صهرفكرنا مالى خو دا دكهت، پشتى ده مهك ب سهر دا دئيت ومال
 د دهستان دا كيم دبت، يان ئيكجار خلاس دبت، وئهو هه وجهى خواستنى

دبت، دى شعورى ب پەشيمانىيى كەت، و مروفي ب عقل بت وى تىشتى
ناكەت يى پىشتى هنگى پەشيمانىيى دئىنتە رىكا وى.

۵- هندەك ئەگەر وئەنجامىن خراب بو ھەنە:

ئەو كەسى ئىسرافى دكەت، ئەو ھەسا خو نىشا خەلكى ددەت كو چو
تىشتى ژ وى كىم نىنە، وئەو يى بى منەتە، وئەفە رەنگە كى خۆمەزىكرنى يە،
وئاشكەرايە ھەر كەسە كى خو مەزىن بكەت د چاقىن خەلكى دا كىم دبت،
وخەلك كەربا خو دھاڧىتى، ژ لايە كى دى فە ئەو كەسى ئىسرافى وتەبذيرى
دكەت ئىكا ھند ژ خو چى دكەت خەلك ھەسويديى يى بىنە، و مروڧىن دل
پىس وچاڧ ھاڧىژ چاڧان لى بدەن، مەنە ئەو گونەھى دكەت، وخەلكى ژى
گونەھكار دكەت.

۶- پاشكەفتنا جفا كى تېدا ھەيە:

ئەو جفاكا ئىسراف د ناڧا دا بەلاڧ دبت، و كورپىن وى فيرى (تەرەڧى
وتەبذيرى) دبن دى جفاكە كا وسست و خاڧ بت، و دى يا دوير بت ژ مجدى
و موكميى، لەو ئەو ھەردەم دى يا پاشكەفتى بت.

چارە چيە؟

ول دويماييى دى بېژىن: چارەيى دەرەدى ئىسرافى ئەو ھەروڧل بىرا خو
بىنتەفە كو ئەو مالى مروڧى ھەي ئيمانەتە كە خودى كرىيە د دەستى مروڧى
دا وروژەك دى ئېت ئەو دى پىسپارا ڧى مالى ژ مە كەت، ول پوژا قىامەتى
پىيى كەسە كى ژ مەحشەرى نالڧت ھەتا پىسپارا مالى وى ژى نەئىتە كرن:
ژ كىڧە ئىنابوو و د چ دا ھەرف كرىوو؟

ڧىجا ھىشتا ئەڧرو بلا ئەم بەرسڧا خو بو ڧى پىسپارا مەزىن بەرھەڧ بکەين!

دەرگه‌هی نه‌هی له‌زکړنا د کاران دا

دەرگه‌هه‌کې دى ژوان دەرگه‌هان یېن شه‌یتان تېرا قه‌ستا دلى مروّفى دکه‌ت نه‌وه مروّف له‌زى د کارى دا بکه‌ت، وهند خو نه‌گرت هه‌تا هزرین خو دوى کارى دا بکه‌ت وکانى دویماییا وى دى ل سهر چ راوه‌ست، و ب راستى نه‌فه نیشانه‌ک ژ نیشانین عدقل سفقیا خودانییه، هزر دکه‌ت دى له‌زى که‌ت دا زوى خو ب ئارمانجى را بگه‌هینت، به‌لى دى هند خو بینت نه‌و ته‌حسى وئارمانجا وى هندى دى ژى دویر که‌فت.. قیجا هه‌تا ههر ئیک ژ مه دلى خو پاراستى وپاقر بهیلت دقیت نه‌و قى دهردى ژ نک خو راکه‌ت وقى دهرى ل شه‌یتانى خو بگرت.

له‌زکړن.. پیناسه وئه‌گه‌ر:

له‌زکړن یان عه‌جه‌له - وه‌کى ب عه‌ره‌بى دیژنى - نه‌وه مروّف تشتى به‌رى ده‌مى وى یى دورست بکه‌ت، وهند خو نه‌گرت هه‌تا ده‌مى وى بیت، ول دویف قى پیناسه‌یى له‌زکړن نه‌نجامى شه‌هوه‌ته‌کې ژ شه‌هوه‌تین مروّقییه، یه‌عنى: دلى مروّفى دى چته تشته‌کى، یان زه‌وقى وى دى ل کاره‌کى ده‌ت، وئو هند خو ناگرت هه‌تا ده‌مى کرنا وى تشتى دقیت یان هه‌تا بزانت کانى نه‌و کار یى دورست یان نه، دى رابت هه‌وايى نه‌فسا خو وحه‌ز وشه‌هوه‌تا خو پیش ههر تشته‌کى دى ئیخت، وده‌ست ده‌ته کرنا وى کارى، ودویر نینه هنده‌ک جارن نه‌و بزانت کو نه‌ف کاره‌یى دورست نینه ژى به‌لى ژ له‌زین خو دا بده‌ته نا‌ف وى کارى، وگازییا عه‌قلى وئهمى

شريعة تى لایده، ژ بهر قی چندی له زکړن د کتایې و سونه تې دا
ب تشته کي خراب وي بها دئته نیشادان.

و نه گهر مه زانی له زکړن پېش ئیخستنا شه هوته وحه زی یه ل سهر
نه مری شهرعی وحوکمی عقلی، دی بو مه دیار بت کو نه و مروقی له زی
دکته مروقه کي لاوازه چونکی وی هند حوکم ل سهر خو ب خو نینه کو
بشیت خو ژ کرنا وی کاری بده ته پاش یی په شیمانیی ب سهر وی دا
دئنت.

وزانایې مه زن (ئېن حه جهر) ئاشکهره دکته کو له زکړن بهری خو پشت
راستکرنا د کاری دا ئیک ژ وان گونه هیڅ مه زنه یېن کو دیژنی: (که بائر)
وپېغه مېهر - سلاؤ لی بن - دیژت: ﴿العجلة من الشيطان -
له زکړن ژ شەیتانییہ﴾ چونکی ده می مروقه له زی دکته نه و دشی خرابیا
خو دهرباسی وی بکته بی نه و ب خو بحه سیټ، نه وه کی وی مروقی یی
هیدی قه سستا کاری دکته، وباش هزرا خو تیدا دکته، نه و عقلی خو
دی دته کاری وراستی دی بو وی ئاشکهره بت.

له زکړن د کتایې و سونه تې دا:

د گه له ک جهان دا ژ قورئانی و سونه تې به حسی عه جلی وله زکړنی
هاتییه کرن وکو نه وی چو خیر پیغه نائیټ، هدر وه سا به حسی مروقی هاتییه
کرن کو نه و ژ (عه جلی) یی هاتییه ئافرانندن! ژ وان ئایه تان:

۱- خودایې مه زن د ئایه ته کي دا به حسی مروقان دکته، و دیار دکته
کانی نه و چهند ب له زن و دیژت: ﴿وَيَدْعُ آلَ نَسْنُ بِالْشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ
آلَ نَسْنُ عَجُولًا﴾ - هنده ک جاران مروقه ده می که ریڼ وی قه دېن نفرینان
ل خو و مال و عه یالی خو دکته، کانی چاوا نه و دوعایان بو خو دکته
و مروقه ب تبعه تې خو یی له زله زوکه ﴿(الإسراء: ۱۱)﴾.

۲- و هه ر ئەو مەعنایە د ئایەتە کا دی یا پیرۆز دا دئێتە دوبارە کرن، دەمی خودایی مەزن دبیژت: ﴿خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأُورِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ﴾ - مروو لەز لەزۆك یی هاتییه ئافراندن، لەزی د تشتان دا دكەت و حەز دكەت تشت زوی چی بن. وقورەبیشیان لەز د هاتنا عەزایی دا كر و دگۆت بۆچی ئەو ب سەری مە نائیت، ئینا خودی ئەو ژ هندی ترساندن كو ئەو دی وی عەزایی نیشا وان دەت یا ئەو لەزی لی دكەن، فێجا بلا ئەو لەزی لی نه كەن ﴿(الأنبياء: ۳۷)﴾.

۳- و دبیژت: ﴿وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقَضَىٰ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ فَبُذِّرَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ - و ئە گەر خودی زوی د بەرسقا نفرینن مروقان دا بیّت دەمی ئەو لەزی تیدا دكەت، وەکی ئەو زوی د بەرسقا د دوعاین وان دا دئیت دەمی ئەو لەزی تیدا دكەن ئەو هەمی دا تی چن، فێجا ئەم وان یین ژ عەزایا مە نە ترسن و باوەریی ب رابوونا پشتی مرنی نه ئینن د سەرداچوونا وان دا حییه تی و بەرزە دەیلین ﴿﴾.

و ئەو ئایەتە هندی دگەهینت كو مروو د خیر و شەران دا یی ب لەزە، و ئەو لەزا هەیه دبتە ئە گەرا هندی گەلەك جارن ئەو تشت بیتە رپکا وی یی وی بێ نه خووش، بۆ نموونه: عیجزیهك دی بۆ چی بت، فێجا دا ئەو كەرا خو دارپژت و دلی خو هویسن كەت دی رابت دی لەزی د نفرینان دا ل خو یان ل ئیكی دی كەت، و ئە گەر نفرینا وی ب جە هات ژ نوی دی پەشیمان بت، بەلی گەنگی؟ دەمی پەشیمانی چو مفاپی نه دەت!

۴- سەعدی كوری ئەبوو وەققاسی دبیژت: من گوهل پیغەمبەری بوو - سلاؤ لی بن - دگۆت: ﴿التَّوَدُّةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي عَمَلِ الْآخِرَةِ -

نەلەزکرن د هەمی تشتان دا پیتقییه کاری ئاخوهرتی تی نەبت ﴿^(۱)﴾، مەعنا:
لەزکرن د هەر کاره کی هەبت دا یا باش نینه، کاری ئاخوهرتی تی نەبت،
نەگەر دەلیقه یا کرنا خیری هاته بەر سنگی ته سستییه نەکه، وپاش نەئێخه
لەزی د کرنا وی دا بکه، چونکی تو نرانی کانی هند دی مینییه ساخ حەتا
تو بگههی پاشی وی کاری بکهی یان نه.

۵- ئەنەسی کوری مالکی دبیژت: پیغمهبری - سلاؤ لی بن - گوت:
﴿التَّائِي مِنَ اللَّهِ، وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَمَا شَيْءٌ أَكْثَرَ مَعَاذِيرَ مِنَ اللَّهِ، وَمَا مِنْ
شَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْحَمْدِ - نەلەزکرن ژ خودی یه، ولەزکرن ژ شهیتانییه،
وئیک ژ خودی پتر پیک هیهجهتان ل بەر خەلکی ناگرت، وتشتهک
ژ حمدی خوشتقیتر نینه ل نک خودی﴾ ﴿^(۲)﴾.

وکانی چاوا ئەف هەدیسە نیشا مه ددهت کو لەزکرن د کاری دا
ژ شهیتانییه، ونەلەزکرن ژ خودی یه، وەسا ئەو بەری مه ددهته هندی ژ
کو ئەم لەزی د دانا حوکمی دا ل سەر خەلکی نەکهین، حەتا ئەم چو
هیهجهتان بو وان نەهیلین، وتشتین ل بەر وان دبهرزە هەمیان ئاشکەرا
نەکهین.

۶- و د هەدیسە کا دی هاتییه کو نەلەزکرن د کاران دا پشکه که
ژ بیست و چار پشکین پیغمهبراتییه، عەبدللاهی موزەنی دبیژت: پیغمهبری
- سلاؤ لی بن - گوت: ﴿السَّمْتُ الْحَسَنُ وَالتَّوَدُّهُ وَالْاِقْتِصَادُ جُزْءٌ مِنْ أَرْبَعَةٍ

(۱) ئەبو داوود فەدگوهیزت.

(۲) ئەبو یەعلا و بیهقی فی هەدیسە فەدگوهیزن.

وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ التُّبُوَّةِ - سهرو سیمایی باش ونه له زکرن وئابوری^(۱)
پشکه که ژ بیست و چار پشکین پیغه مبه ریښی^(۲).

۷- وره نکه کی له زکرنی د دوغایی ژی دا هدی دبنه نه گه را هندي دوعایا
مرؤفی نه ئیته قه بویلکرن، نه بوو هور هیره دیژت: پیغه مبه ری - سلاؤ لی بن -
گوت: ﴿يُسْتَجَابُ لِأَحَدِكُمْ مَا لَمْ يَجْعَلْ، يَقُولُ: دَعَوْتُ فَلَمْ يُسْتَجَبْ لِي -
دوعایا ئیک ژ هوه دی ئیته قه بویلکرن هندي نهو له زی نه کت، بیژت: من
دوعا کر ودوعایا من نه هاته قه بویلکرن^(۳).

صه حابی.. ومه سلا له زکرنی:

صه حابیښ پیغه مبه ری ژی - سلاؤ لی بن - د گوتنن خو دا گه له ک
ته ئکید ل سهر هندي دکر مرؤف د کار وکریار وحوکم و نه حکامین خو دا
له زی نه کت، ل فیری نه دی هنده ک گوتنن وان فه گیرین:

۱- دهیکا موسلمانان عایشا - خودی ژی رازی بت - دیژت: نه گهر
که یفا ته ب کاری مرؤفه کی هات، تو بیژه: ﴿اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ
وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ﴾ وکسه ک بلا ته سفک نه بینت.

یه عنی: نه گهر ته دیت مرؤفه کی کاره کی باش کر تو هند یی سفک نه به
کو ب ظاهری کاری وی بییه خپانندن، باش هزریښ خو تیدا بکه، حه تا بزانی
کانی وی چ نارمانج ب وی کاری هدی، ووه سا یی به سبط نه به خه لک
ب کاره کی یان گوتنه کا خوش ته د سهر دا بیهت، و نه و کیژ مرؤفه دشیت

(۱) یه عنی: مرؤفی ژین وسهر و بهره کی پاقر و بزویښ هه بت، و د کاری خو دا له زی
نه کت، و مرؤفه کی نافنجی و ب ئابور بت د همی کارین خو دا.

(۲) ترمذی فده د گوهیژت.

(۳) بوخاری و موسلم فده د گوهیژن.

ڦښۍ چه ندي بکته؟ بۍ گومان نه وه يۍ له زي د کاري وپرياران دا نه کت.

۲- عه بدللاهۍ کورۍ عه عباسي جاره کۍ زه لامه ک ديت کاري وي نهو بوو وه عزل خه لکي دکرن، گوتۍ: هدر حه فتيبي جاره کۍ بو خه لکي باخفه، ونه گهر تو بيژۍ: کيمه، بلا دو جاران بت، ونه گهر گه له ک گه له ک زيده کهي بکه سي جار، وهند قورثاني بو خه لکي نه خوينه مه لهل بو وان ژۍ چۍ بت، ونه ز ته نه بينم تو بچييه د ناڅ هنده ک مرو فان ونه وي دئاخفن تو رابي ئاخفتنا وان بپرۍ ووه عزان ليۍ بکه ي څي جا وان ژ خو عي جز بکه ي، به لکي خو بۍ دهنګ بکه، ونه گهر وان داخواز ژ ته کر کو بو وان باخفي هنگي باخفه دا ئاخفتنا ته ل بهر وان يا شرين بت.

و ژ ڦښۍ گوتنۍ ئاشک هرا دبت کو يا دوست بو مرو ڦښۍ نهو مرو ڦ له زي د ئاخفتنا خو دا نه کت، نه گهر خو ئاخفتنا وي يا خيري ژۍ بت، وبشيټ هند خو بگرت حه تا ئاخفتن دئيته بهرو کا وي، نه گهر نه نهو دي ل بهر خه لکي سار بت، ودبت گه له ک جاران تويشي هلنگفتن بت.

۳- حه سه نيۍ کورۍ عه لي - خودۍ ژۍ رازي بت - دبېژت: هوين بزنان هندی نهرم وحه ليمييه جوانييه بو خوداني، ووه فا مرو هته، وله زکرن بۍ عه قلبييه، وسه فهر لاوازييه، وروپنشتنا د گهل بۍ خيران کي ماسييه، وتيکه لييا فاسقان شکۍ دئيته سهر خوداني.

۴- وجاره کۍ زه لامه ک هاته نک مو عاويهۍ - خودۍ ژۍ راز بت - دا شاهديه کۍ بدهت، گاڦا وي شاهديه ييا خو داي، مو عاويهۍ ئيکسه ر گوتۍ: تو دره وان دکهي، وي ليۍ ڦه گيږا وگوت: بۍ دره وين نهو نهوي د ناڦه جلکيڼ ته دا! ئينا مو عاويهۍ گوت: نه ڦه جزايۍ وييه يۍ له زي بکته!

یه‌عنی: ئەو کەسی لەزی بکەت دی وی تشتی بینت و گوھ لی بت یی
وی پی نه‌خۆش بت.

لەزکرن د گۆتین عەقلداران دا:

ومروڤین عەقلدار و خودان سەرپۆڕ زی هەمی ل سەر هندی کۆمبووینە
کو لەزکرن د کاری دا تشته کی خرابە، چونکی پتر جارن پەشیمانی پیڤه
دئیت، و ب سەرپۆڕ یا هاتییه دیتن کو ئەو کەسی لەزی د کاران دا دکەت،
گەلەك جارن ناگەهته ئارمانجا خو، چونکی لەزا وی بەری وی ددهته
ته‌حسینی..

خالدی بەرمەکی دگۆت: هەچیێ نه‌فسا خو ژ چار تشتان مەنعە بکەت
دی یی لائیقی هندی بت چو نه‌خۆشیین مەزن ب سەر دا نه‌ئین: لەزکرنی،
جەدەلی، و گەلەك د خو گەهشتنی وخو مەمراندنی، چونکی لەزکرنی
پەشیمانی پیڤه دئیت، و جەدەلی حییه‌تی بوون پیڤه دئیت، و ئیجەب
و گەلەك د خو گەهشتنی نه‌فیانا خەلکی پیڤه دئیت، وخو مەمراندنی
سەرپۆری پیڤه دئیت.

و ئەبوو حاتەمی بوستی دبێژت: لەزکرنی ژ توند وتیریێ یه، و خودانی
لەزی ئەگەر گەهشته ئارمانجی کەس مەدحین وی ناکەت، و ئەگەر
نه‌گەهشتی هەمی دهاڤینی، و ئەو مروڤی لەزەزۆك بت چو جارن ل ریکا
راست ناچت، چونکی بەری وی دی ل ریکین کورت بت ئەگەر خو
د نه‌خۆش زی بن، لەو هەمی گافان پەشیمانی دی ئیتە ریکا وی، و کەسی
لەز نه‌کریه ئەگەر پەشیمانی ب دەست خو ڤه نه‌ئینابت، چونکی لەزی
کەفتن د گەل دایه.

زیانی لەزکرنی:

لەزکرن و عەجەلی گەلەك زیان و خرابی تیدا هەنه، ژ وان زیانان:

۱- هندی لهزه نیشانا کیم عه قلی ونه شاره زاییا خودانییه، چونکی مروّقی عه قله کی تمام ههبت قه سبا وی ریکی ناکهت یا په شیمانی پیقه دئیت. ۲- ب سه ربوړ یا هاتییه دیتن کو ئه و که سی له زی دکهت پتر ژ خه لکی دی توووشی که فتن وته حسینان دبت، وخه له تییین وی ژ خه له تییین خه لکی دی پترن.

۳- وچونکی له زی ته حسین پیقه دئیت وه کی مه گوتی، پستی ته حسینی په شیمانی دئیت، وگه له ک جاران په شیمانی ل وی ده می دئیت یا په شیمانی تیدا چو مفایی نه گه هینته خودانی.

۴- مروّقی له زی د کارین خو دا دکهت گه له ک جاران خیری ژ ده ست ددهت وگونه هی وزیانی دگه هینته خو، وئووی له زی د گوتن وئاخفتنی دا دکهت ناگه هت هزرا خو د گوتنا خو دا بکهت، له و دی بینی گه له ک جاران نه و هنده ک گوتنان دکهت ودیژت دنبه جهی شهرمزاری وروی رهشیا دین ودیایی.

و ژ بهر قی چه ندی ژ عومهری کورپی خه گگابی دئیتنه فه گوهاستن کو وی دگوت: خوزی حه فکا من هندی یا حیشتری با، دا من هزرا خو د ئاخفتنا خو دا کر با بهری بگه هته ده قی من!

۵- مروّقی له زله زوک د ناؤ مروّ وکس وکارین خو دا، هدر وه سا د ناؤ نویجاخ ومله تئ خو دا نابته سهر ورپیهر، چونکی بریارین وی هه ردهم دی نه د جهی خو دا بن.

ومفایین نه له زکرنی:

وچاره یا له زکرنی نه وه مروّ له زی نه کهت، ونه له زکرنی مفایین مه زن تیدا هه نه، وه کی:

۱- ئەو مەرۆقى ژ تەحسین وخەلەتییى دپارژت، وئەوى ژ ڤى چەندى
بیتە پاراستن زوى ب زوى پەشیمانى نائیتە ریکا وی.

۲- ژ بەر ڤى چەندى نەلەزکرن، وکرنا کارى ب رەنگە کى رحەت
وتیگەهشتن وهزر تیدا کرن ژ وان سالوخەتانه یین خودى وییغەمبەر - سلاڤ
لى بن - حەز ژى دکەن.

۳- مەرۆقى رحەت پتر ب سلامەتى دگەهتە ئارمانجا خو، چونكى ئەو
وہ کى مە گوتى ژ هلنگفتن وتەحسینی دئیتە پاراستن، وئەو د ناڤ خەلکى دا
پتر یى ب قەدر وقیمەتە ژى، چونكى بریارین وی پتر د سەرخو وبنەجەن.
ول دویمایی دى بیژین: بلا کەس هزر نەکەت نەلەزکرن ئەو مەرۆڤ
ڤیجا سست وخاڤ بیت، وکارى خو ب جددى نەکەت، نە! ل دەسپیکى مە
گوتبوو: لەزکرن ئەو مەرۆڤ تشتى بەرى دەمى وی یى دورست بکەت،
و ژ خو ئەگەر دەمى تشتى هات و مەرۆقى ئەو نەکر ئەڤە خەلەتییە کا دیبە.

دەرگه‌هی ده‌هی

تیکہ لیا غافل وعامیان

ومەخسەدا مە ب مروؤئېن غافل وعامى ل قئىرى ئەو كەسن يىن دوير
ژ زانين وتيگەهشتنى، ئەويىن ھزرە كا وەسا ساخلەم د سەرى وان دا نەبت
دورستى ونەدورستىيى، باشى وخرايىي ژيىك جودا بكن.. لەو دى يىنى ئيك
ژ وان كەلەك كەيف ب خو وتيگەهشتنا خو دئيت، وزيدە مەزن د خو
دگەھت، ل وى دەمى ئەو ھەتا گوھان د نەزانين وخرايىي دا يى نقو بوويى،
خەلەتییىن خو ب دورستى دزانن، وسەرداچوونا خو ب ھىدايەت ل قەلەم
دەن، ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾
أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ - وئەگەر بۆ وان يىتەگوتن:
ھوين خرابكارىيى د ەردى دا نەكەن، ئەو دى بېژن: ھەما ئەمىن يىن چاك.
نئى ھندى ئەون دخرابكارن، بەلى ژ بەر نەزانين وسەرپقيا خو ئەو پى
ناحەسن ﴿البقرة: ۱۱-۱۲﴾.

فِيْجَا نُهُ مَرُوْفِيْ حَالِيْ وَيْ نُهُ بَت د سهردا برنا وي ژ لايي شهيتاني فُه
 گهلهك دي يا ب ساناھي بت، لهو تيْكهلييا وي ژي دي مهزنترين دهر گهھ
 بت شهيتان تيْرا بيت وقهستا دلي مَرُوْفِي بكت، فيْجا ههر كهسه كي بفيْت
 دلي وي پاراستي بمينت دفيْت بهري خو بدهتيْ كاني د ناڅهرا وان دا يي
 نهو هه څاليني و تيْكهلييا وان دكت، و د گهل وان رادبت و دروينت هندهك
 ژ في رهنكي مَرُوْڤان هه نه يان نه؟ نه گهر بهرسف (نه) بت، دفيْت نهو

ل حسیین خو بزرته شه، نه گهر نه.. بلا نهو لومی ل خو بکته نه گهر زوی
یان دره ننگ په ژبی هه قالان نهو ژی گرت.

تیکه لی و کارتیکن:

جوانترین مه تهل ل سهر مه سه لا کارتیکنرنا تیکه لیا هه قالان ل سهر
مروقی نهوه یا پیغمه بهر - سلاقلی بن - د ده دیسه کا خو دا بو مه شه دگیرت،
نه بوو مووسایی نه شعهری - خودی ژی رازی بت - دیبژت: پیغمه بهری -
سلاقلی بن - گوته: ﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ كَحَامِلِ
الْمَسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ، فَحَامِلُ الْمَسْكِ إِمَّا أَنْ يُخْذِيكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا
أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا
خَبِيثَةً - هه ما مه ته لا هه قالی چاك وهه قالی خراب وه کی خودانی مسکی
ووی كه سییه یی پف دكه ته کویره یی، هلگری مسکی یان دی هنده کی ده ته
ته، یان دی هنده کی بو خو ژی کری، یان دی بیته کا خوش ژی نیته ته،
ونهو ی پف دكه ته کویره یی یان دی جلكین ته سوژت، یان بیته کا نه خوش
دی ژی بینی ﴿١﴾.

ژ فی ده دیسی ناشکه را دبت کو هه قالینیا مروقی چاك فایدین مه زن
دكه هیته خودانی، وه کی: زانینا ب مفا وئه خلاقی باش وکریارین چاك، کا
چاوا هه قالینیا مروقی خراب مروقی ژ فان هه می مفا یان بی بار دكه ته،
فیجا نه گهر هات هه قالین باش ب ده ست مروقی نه كهفن، یان خراب هند
زیده بن باش ل بهر مروقی بهرزه بن، هنگی یا باشتهر بو مروقی نهوه نه گهر
هات ووی فیای بی ب سلامهت بت نهو هندی بشیت خو ژ خه لکی شه دهر
بکته، وتیکه لیا خو د گهل وان کیم بکته، دا ژ خرابیا وان بیته پاراستن،
ونه صل د فی چه ندی دا دو ده دیسین پیغمه بهرینه - سلاقلی بن - .

(١) بوخاری وموسلم فی ده دیسی شه دگوهرن.

حه دیسا ئیکې: عوقبه یی کورې عامرې جوهه نی دبیرت: من
 پسار ژ پیغمبه ری - سلاؤ لی بن - کر: رزگاری د چ تشتی دایه؟ وی
 گوت: ﴿أَمْسِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ، وَلْيَسْغَكَ يَتُّكَ، وَأَبْكَ عَلَى خَطِيئَتِكَ -
 نه زمانې خو بگره، وبلا مالا ته تیرا ته بکته، ول سهر گونه ها خو بکه
 گری﴾^(۱).

مهنا: هندهك دهم ب سهر مروغان دا دین سلامتې ورزگار دی هندي
 دا بت مروغ بشپته نه زمانې خو، وی گوتنی نه بیرت یا نه نجامه کی خراب پیغه
 دئیت، ومالا وی تیرا وی بکته، مهنا: د مالا خو دا روینت وخو
 ژ خه لکی فهدهرکته، وزوی ب زوی تیکه لیا خه لکی نه کته، ول سهر
 گونه ها خو بکه ته گری، وههست ب په شیمانی بکته ل سهر خه له تیپن
 خو بکته.

حه دیسا دووی: نه بوو سه عیدی خودری دبیرت: زه لامهك هاته نك
 پیغمبه ری - سلاؤ لی بن - وپسار ژی کر: کیژ مروغ ژ هه میان باشره؟
 وی گوت: ﴿مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ - نهو خودان
 باوهری ب نه فسا خو ومالی خو جیهادا د ریکا خودی دا دکته﴾ گوتی:
 پاشی کی؟ وی گوت: ﴿مُؤْمِنٌ فِي شَعْبٍ مِنَ الشَّعَابِ يَتَّقِي اللَّهَ وَيَدْعُ النَّاسَ
 مِنْ شَرِّهِ - خودان باوهره کی ل گه لیه کی ژ گه لیان ته قوا خودی دکته
 وخه لکی ژ خرابیا خو دپاریرت﴾^(۲).

مهنا: نه گهر مروغی گه لهك تیکه لیا خه لکی کر، ب تایه تی خه لکی
 غافل ونه زان، دهردی وان دی مروغی ژی فهدگرت، لهو نه مروغ ژ خرابیا
 وان دئینه پاراستن، ونه نهو ژ خرابیا مروغی دئینه پاراستن، لهو یا باشر بو

(۱) ترمذی فهد گوهیرت.

(۲) بوخاری وموسلم فهد گوهیرن.

وی ئهوه ئه و پشت بدهته وان وخو ژ وان قهدهر بکهت، وگلهك ټيکه ليا وان نه کهت، دا پاراستی بمينت.

خو قهدهر کرن .. وراستیهك:

مه گوت: خو قهدهر کرنا ژ خه لکی خیره کا گلهك وسلامه تیه کا مه زن تیدا ههیه، ژ بهر هژماره کا مفایین کو تیدا ههین، وبه ری ئهم وان مفایین بهر چاؤ بکهین راس تیهك ههیه دقیت ئهم ژ بیرا خو نه بهین، ئه و ژ ی ئه قهیه: ئه و مروقی ټيکه لیبی د گهل خه لکی بکهت و صه بری ل سهر نه خوشیپن وان بکیشت، وباوهری وزانینه کا وه سا ههبت پی ژ خرابیپن وان بیته پاراستن، ول شوینا کو ئه و کار ټیکرنه کا خراب ل وی بکهن، ئه و کار ټیکرنه کا باش ل وان بکهت و مفای بیگه هینته وان، ئه و مروقه چیتره ژ وی پی ژ خه لکی بره قث و صه بری ل سهر نه خوشیا وان نه کهت، ب هیجه تا هندي دا ئه و ژ خرابی ونه خوشیا وان بیته پاراستن، وده لیل ل سهر فی چهندي گوتنا پیغه مبه ریبه - سلاؤ لی بن - ئه و ا عه بدلاهی کوری عومهری ژ ی قه دگو هیژت و تیدا هاتیبه: ﴿الْمُؤْمِنُ الَّذِي يُخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلَىٰ أَذَاهُمْ أَكْبَرُ مِنْ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يُخَالِطُ النَّاسَ وَلَا يَصْبِرُ عَلَىٰ أَذَاهُمْ﴾ - ئه و خودان باوهری ټيکه لیبی د گهل مروقان بکهت و صه بری ل سهر نه خوشیا وان بکهت خیرا وی مه زتره ژ وی خودان باوهری پی ټيکه لیبی د گهل مروقان نه کهت و صه بری ل سهر نه خوشیا وان نه کهت. ^(۱)

به لی مه عنا فی گوتنی ئه و نینه کو ټيکه لی هه ردهم ژ خو قهدهر کرنی چیتره، به لکی چیتری ونه چیتری ب سهر و به ری مروقی وجه وده می قه دقیته گریدان، له و یا دورست ئه وه بیته گوتن: بو هندهك كهسان ټيکه لی ل هندهك جه وهندهك ده مان ژ خو قهدهر کرنی باشتهر، وبو هندهك كه سین

(۱) ترمذی و ابن ماجه و نه هده قه دگو هیژن.

دى خۆڧەدەر كرن ل ھندەك جھ وھندەك دەمان باشتەرە، وھەمى دەمان كېم
تېكەلىيان مروڧقېن عامى وغافلان باشتەرە، ژ بەر وان مفايېن كو د ڧى چەندى
دا ھەين يېن كو مە دڧىت نوکە بەحس ژى بکەين.

مفايېن خۆڧەدەر كرن ژ عامى وغافلان:

وڧان مفا وڧايدەيان مروڧ دشت ل سەر دو پشكان دئېنە ليكڧە كرن:
مفايېن دېنى ويېن دىيائى، وئەگەر ئەم ھزرا خۆ د ڧان ھەردو پشكېن مفايان
دا بکەين دى شېين كەينە شەش مفا:

مفايى ئېكى: ئەو كەسى گەلەك تېكەلىيا خەلكى نەكەت، ب تاييەتى
خەلكى غافل ونەزان مەجالى وى بو كرنا عيادەتى دى پتر لى ئىت،
ودى پتر طاما موناجاتا د گەل خودى سەح كەت، چونكى مانا خۆشتقى
ب تنى د گەل خۆشتقى طامەكا تاييەت ددەتە ڧيانا وى.. (شيخ الإسلام ابن
تيمية) وەكى ھندەك شاگردەيېن وى ژى ڧەدگوھيژن ھندەك جاران ژ ناڧ
مالان دەر دكەت وقەستا چۆلى دكر، وئەڧ مالكا شعرى يا (مەجنونى) د گەل
خۆ دوبارە دكر:

وَأَخْرَجُ مِنْ بَيْنِ الثُّبُوتِ لَعَلَّنِي أَحَدْتُ عَنْكَ النَّفْسَ فِي السِّرِّ خَالِيَا

(ئەز ژ ناڧ مالان دەر دكەڧم، بەلكى دەمى ئەزى ب تنى ئەز بەحسى تە
د گەل خۆ بکەم).

- بۆچى ب تنى؟

- خودان دل ڧى چەندى دزان!

وھەر ژ بەر ڧى چەندى ژ ھندەك عەقلىداران دئېتە ڧەگوھاستن، دېيژن:
عەقلىدارى دەھ پشكە، نەھ ژى ئەون مروڧ نەئاخفت، ويا دى ئەوہ مروڧ خۆ
ژ خەلكى ڧەدەر كەت.

مفایى دووى: ئەو كەسى خۆ ژ خەلكى قەدەر كەت ژ وان گونەهان دئێته پاراستن یێن كو ب تێكەلییا مروڤان پەیدا دبن، ومەزنتەرىن ئەو گونەه چارن: غەبەت، وقەسە قەگوهاستن، ورومەتە، وخۆ بى دەنگ كرنا ل سەر خرابىیا خەلكى.. ئەڤ هەمى گونەهە وگەلە كێن دى ژى یێن وه كى وان هنگى پەیدا دبن دەمى مروڤ تێكەلیبى د گەل خەلكى دكەت، ودخوازت موحامەلى د گەل وان بكەت، لەو خوڤەدەر كرن خودانى ژ فان گونەهان ددەتە پاش.

مفایى سبى: خوڤەدەر كرن مروڤى ژ فتنە وههڤر كیبى دپارێزت، ودینى وى ونەفسا وى ژى ب سلامت دەیت، عەبدللاھى كورى عەمرى كورى عاصى دپێژت: پێغەمبەرى - سلاڤ لى بن - گۆتە مە: ﴿يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ زَمَانٌ يُعْرَبِلُ النَّاسَ فِيهِ غَرْبَلَةٌ تَبْقَى حُتَالَةٌ مِنَ النَّاسِ قَدْ مَرَجَتْ عُهُودُهُمْ وَأَمَانَتُهُمْ وَاخْتَلَفُوا فَكَانُوا هَكَذَا - نېزىكە زەمانەك یێت مروڤ تێدا بێنە موخلكرن و بپخیر ب تى ب سەر كەڤن، سۆز و پەیمانین وان تێكەلى ئێك دبن و ب ناڤ ئێك دكەڤن، وهۆ لى دئێته هە ﴿و تەبلىن خو د ناڤێك را برن، ئینا مە گۆت: هنگى ئەم چ بكەین ئەى پێغەمبەرى خودى؟ گۆت: ﴿تَأْخُذُونَ مَا تَعْرِفُونَ، وَتَذَرُونَ مَا تُنْكِرُونَ، وَتُقْبِلُونَ عَلَى أَمْرِ خَاصَّتِكُمْ، وَتَذَرُونَ أَمْرَ عَامَّتِكُمْ - ئەو تەشتى ھوین دزانن حەقیبە بكەن، وتەشتى ھوین نەزانن حەقیبە بھیلن، وهوین كارى خو بى تايبەت دورست بكەن، وهەوہ شۆلە ژ كارى گەشتى نەبت ﴿^(۱).

مەعنا: ل دەمى ب ڤى رەنگى دڤیت مروڤى ھاى ژ خو هەبت و ب گەلەكى و ب سەر كەفتنا باطلى د سەردا نەچت، ونەبێژت: ئەز ژى وه كى خەلكى هەمیبى، نە.. مروڤى خودان باوهر وى سلامتەتى بڤیت چى نابت بێتە دويفەلانكى كۆمى يان دويلكى هەواران، وه كى دئێته گۆتن!

(۱) ئەبوو داوود ونەسائى قەدگوهێرن.

مفایى چارى: ب خوڤه دهر كرن ونه ټيكله ليا عامى وغافلان مروږ ژ خرابى وزيانين وان دټيټه پاراستن، چونكى مروږ چ بكهت مروږ نه شيت خه لكى ژ خو رازى بكهت، ومه سه له ل څيرى راناوه ست، چونكى دهمى نه و ژ ته رازى نه بڼ نه و ته ناهيلن نه.. جار دى غديه تا ته كهن، جار دى بى به ختيان ب ته راډهن، جار دى دره وان د دهر حقا ته دا څه گيرن، چاوا دى ژ څان ههمى خرابيښ وان ئييه پاراستن؟ نه گهر ته خو ژ وان څه دهر كر.

مفایى پښجى: نه وى خو ژ خه لكى څه دهر دكهت طهمه عيا وى ژ خه لكى دټيټه څه برين، وطهمه عيا خه لكى ژى ژ وان دټيټه څه برين، طهمه عيا وى ژ وان دټيټه څه برين چونكى دهمى نه و پشت دده ته وان نه و پشت دده ته هه څر كى ومونافه سى وان ل سهر كه له خى مرارى دنيايى، وطهمه عيا وان ژ وى دټيټه برين چونكى هندى نه و بكهت نه و نه شيت وان هه ميان رازى بكهت، وحه تا ئيك رازى بست دهه عيجز دبن، نه گهر ژى بى هيڅى بوون دى وى ژ بيركهن!

مفایى شه شى: ب خوڤه دهر كرنا ژ غافل ونه زنانان مروږ ژ ديتن وټيكله ليا مروږين نه حمه ق ودارگران رحهت دبت، وناشكه رايه كو ديتنا مروږين دارگران وگوه دانا گوټنن وان تايى دټيټه رحى، ديټن: مروږه ك جاره كى چوو نك زانايى مه زن نه عمه شى وگوټى: ديټن: «هه چيى خودى چافين وى ببهت ب تشته كى دى بو وى به دهل څه دكهت» نه رى وى نه و بو ته ب چ به دهل څه كريبه؟ نه عمه شى گوت: بو من ب هندى يى به دهل څه كرى نه ز مروږين وه كى ته دارگران نابنم!

مه عنا: نه ديتنا دارگرانان ونه ټيكله ليا نه حمه قان نعمه ته كا مه زنه خودى د گهل مروږى دكهت، څيځا بوچى مروږ څى نعمه تى ژ ده ست خو بكهت و ب ده ستين خو تايى بينته رها خو؟

نه.. شه يتانی نه بينه، له عنه تا لي نه بارينه!!

هندهك توره يين تيگه ليا د گهل خهلكي:

مروؤ د گهل حه زكرنا خوؤه دهركرنا ژ خهلكي دقيت هندهك جاران تيگه ليا وان بكهت، ژ بهر وان فايده ومفايین د تيگه ليا وان دا ههين وهكي: فيربوون وفير كرنی، ومفاگه هاندن ومفا ژي وهرگر تنی، و ب جهينانا وان حهق وحقوقين شريعه تي ل سهر مروؤي واجب كرين.. وهتد، ودبيت هندهك جاران مروؤ نه چار بيت تيگه لياي د گهل وي خهلكي ژي بكهت يي مروؤي بي نه خوؤش تيگه لياي د گهل بكهت، وهنگي هندهك توره هه نه دقيت مروؤ ب جه بينت وژير نه كهت، نه گهر فيا يي ب سلامت بت، ژ وان توره يان:

دقيت مروؤ يي موته واضع بت نه خوؤ ژ وان بلندتر بينت ونه ژي خوؤ كي م بكهت، هند يي سنگفره و دلفره بت زوي نه فويرييت، ووه سا يي بي شعور ژي نه بت خوؤ د تشتي نه گه هينت، يي رحهت وته نا بت، ووان كاران نه كهت يين وي ل بهر خهلكي سار دكهت، قهستا وان مه جلس وديو انخانه يان بكهت يين مروؤين زانا وخودان سهر بور لي دروين دا مفاي بو خوؤ ژي وهرگر، وخوؤ ژ وان جهان بده ته پاش يين مروؤين عامي وغافل ونه زان قهست دكهني دا وهكي وان بي بها نه بت، ونه گهر جاره كي نه چار بوو د گهل هندهك ژ فان پهنگه مروؤان روينشت بلا د گهل وان نه كهفته سوحه تي و د گهل وان بهر نه دهت وگوه داريا گوتگوتكيين وان نه كهت، ودقيت نهو مه زن وزه لامين دنياي و كار بدهستان وهكي ناگري حسيب بكهت هند خوؤ نيژيك نه كهت بي بسوژت وهند خوؤ ژي دوير نه كهت سهرما لي بدهت!

و ل هه می ده مان دڤیت مروڤ بزانت هندی مروڤ بی بی دهنگ بت دی بی
ب سلامت بت، وچی گافا ئه و ئاخفت، ئه و ب ئاخفتنا خوڤه دی
ئیتته گریدان.

پشکا دووی کارین دلان

پیشہ کی

پشتی ئەو رېښك بۆ مه ديار بووين يېن كو شهيتان تېرا قهستا دلى مرؤفى
خودان باوهر دكەت، دا خەرزى خو تېدا بدانت، وتؤفى خو لى بچينت،
وپشتى هنگى خودانى وى دلى بيخته داڤين خو، ووى دەسته سەر بکەت..
وپشتى ئەو چارە ژى مه زانين يېن مرؤف دشت ب کاربىنت دا بشيت وان
رېكان ل بەر شهيتانى بگرت، يەنى: پشتى ئېك ژ مه دشت دلى خو پاقر
وېروين بهيت ژ هېرشا دوژمنى خو يى مەزن، يا فەرە ئەو ب وان کاران
ژى زانا بت يېن دل بى رادبت، چونكى كانى چاوا کار هەنە ئەندامين لەشى
بى رادين وئەف کارە ل سەر دو پشكان دئېنە ليکفە کرن: کارين باش، وکارين
خراب، وەسا هەندەك کار هەنە دل ژى بى رادبت، وئەف کارە ژى هەنە يېن
باش وەهەنە يېن دخراب، وئەگەر کارين ئەندامين دى يېن لەشى چەندەكى
يان چەندەك ژى ب ساناهى بن، کارين دلى هەمى ب زەحمەتن، وەتا مرؤف
بشيت بى رابيت دڤيت خو بوەستينت وزەحمەتا پتر پېشە بېت، و ژ بەر
گرنگيا فان کاران هەر د کەفن دا زاناين مه پوينە بى کريبە وکتبين تايەت
ل سەر دانايە، يان ژى ل دەسپىکا کتبين خو يېن دى بىرا خواندەفانان لى
دئېنەفە، و بەرى وان ددەنى.

ونە تشتەكى فەشارتییە ئەم ئاشکەرا دکەين دەمى ئەم دييژين: پرزگارييا
مرؤفى ل ئاخروتى ل سەر کارين دلى رادوہستت بەرى کارين ئەندامين
لەشى، چونكى ئايەتە کا قورئانى فى چەندى ب رەنگەكى روھن وئاشکەرا بۆ
مه بەرچاؤ دکەت دەمى ل سەر ئەزمانى ئىبراھيم پېغەمبەرى - سلاؤ لى بن -
دييژت: ﴿وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ﴾ (٤٧) يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٤٨﴾ إِلَّا مَنْ أٰتٰ

اللَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ - وتو وی رپوژی من شهر مزار نه که رپوژا مروژ بو حسیب
 و جزادانی ژ گورپن خو رادبنه شه، رپوژا مال و کور چو مفای نه گه هیننه
 که سی، نهو تی نه بت یی ب دله کی ساخلم بیته نک خودی ﴿٩٠﴾
 (الشعراء: ۸۷-۸۹).

وئاشکه رایه دلی ساخلم نهو یی کاری ساخلم ژی چی دبت، ودلی
 ساخلم نه بت کاری وی ژی یی ساخلم نابت.

قیجا حه تا ئەم ب فان کاران ژی ناگه هدار بین، وپی رابین دقیت
 چه نده کی ئەم ل سهر فان کاران ژی باخفین ئیک ل دویف ئیکی.. وئهو کار
 ژی نه شه نه:

۱ - دلسوزی (الإخلاص).

۲ - خو هیلا نا ب هیقییا خودی شه (التوکل).

۳ - هیقی (الرجاء).

۴ - ترس (الخوف).

۵ - سوپاسی (الشکر).

۶ - رازیبون (الرضا).

۷ - بینفره هی (الصبر).

۸ - حسیبا د گهل نه فسی (الخاصة).

۹ - هزر کرن (التفکر).

۱۰ - قیان (المحبة).

۱۱ - ته قواداری (التقوی).

کاری ئیکې دلسۆزی (ئخلاص)

کاری ئیکې ویی ژ ھەمییان گرنگتر کو دل پی رادبت ئیخلاصه ئەوی
 ھندەك جارن ئەم ب کوردی دیژینی: (دلسۆزی)، ئەف دلسۆزییە یا دبتە
 راستییە دینی و کلیلا گازییا پیغمبەران - سالا لى بن -، وەکی خودایی
 مەزن د ئایەتەکی دا دیژت: ﴿ وَمَا أَمْرُؤَ إِلَّا لَعَبْدُؤَ اللَّهِ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ
 حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ۝ ﴾ - د ھەمی دین
 و شریعتان دا فەرمان ب تشتەکی ل وان نەھاتبوو کرن ژبلی ھندی کو ئەو
 ب دلسۆزی پەرستنا خودی ب تنی بکەن و ب عیبادهتی قەستنا کناری وی
 بکەن، رویی خو ژ شرکی وەرگیرنە باوهریی، و ب کرنا نقیژی رابن،
 وزە کاتی بدەن، و ئەو ھەمی دینی راست کو ئیسلامە ﴿ (البینة: ۵) 》.

و ئیخلاص کاکل ورحا عیبادهتی، و ئەو بو ھەر کارەکی ھەبت وەکی
 رھی بو لەشی، و کانی چاوا چو لەش بی رح ناژین، وەسا چو کار زی بی
 ئیخلاص ددورست نابن.. قیجا ئیخلاص چیه؟ و چاوا مروف دی شیت ب
 دەست خو ئیخت؟

پامانا ئیخلاصی:

پەیفە (ئیخلاص) د زمانی عەرەبان دا بو ھندی دئیە گۆتن ئەگەر تشتەك
 خوری و صافی بیت ژ ھەر تشتەکی وی پیس و قریژی و شیلی و بەقەم
 بکەت، و د شریعتی دا (ئیخلاص) ئەو: ئیبتەتا مروفی ب گوھدان و کرنا
 عیبادهتی خودی ب تنی بت نە کەسی دی.

لهو دئینه گۆتن: ئیخلاص ئەوہ کاری مرۆفی بو خودی بت، وکەسی دی
چو پشک وبار تیدا نەبن، و مرۆفی (موخلص) ئەوہ یی ل نک وی خەم نەبت
ئەگەر چو بهایی وی د دلین خەلکی دا نەمینت ژ ی پێخەمەت چاککرنا
دلی وی د گەل خودی، چونکی وی نەفیت کەس ب کاری وی ئاگەھدار
بت و مەدحین وی سەرا بکەت.

ئیخلاص د قورئان و سوننەتی دا:

ئەگەر ئەم بەری خو بدەینە قورئانی و هزرا خو د ئایەتین وی دا بکەین
هەر وەسا د حەدیسان ژ ی دا، دی بین ل گەلەك جهان بەحسی ئیخلاصی
هاتییه، و فەرمان پی هاتییه کەن، وەکی بو نمونە:

۱- ئەو ئایەتا بەری نوکە مە ئینا و ئاشکەرا کری کو فەرمان ب ئیخلاصا
د عبادەتی دا ل هەمی پێغەمبەر و ئوممەتین بۆرین هاتییه کەن: ﴿وَمَا أَمْرُو إِلَّا
لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءً﴾.

۲- خودی گۆتنی ئاراستە ی پێغەمبەری - سالا لى بن - د کەت و دیبژتی:
﴿قُلِ اللَّهُ أَعْبُدْ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي﴾ - تو بیژە هندی ئەزم ئەز دی پەرستنا
خودی ب تنی کەم، و ب دلسۆزی دینی خو پێشکشی وی کەم ﴿(الزمر: ۱۴)

۳- و ل جەهەکی دی دیبژتی: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي
لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ لا شریک لە، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿۱۷۷﴾ - تو
بیژە وان: هندی نفیژا من و قوربانی منە ب تنی بو خودینە، و ژینا من و مرنا من
بو خودی یە خودایی هەمی چیکیریان. چو هەپشک بو وی د خوداینی
و پەرستن و ناف و سالو خەتان دا نین، و ب تەوحیدا صافی خودایی من فەرمان

ل من کرییه، وئەز ئیکەمین کەسم ژ فێ ئومەتی من خو ب دەست خودی فه بەردای و باوەری پێ ئینای ﴿(الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳)﴾.

۴- د ئایەتە کا دی دا خودایی مهزن دیژت: ﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ - ئەوی مرن وژین ئاواندی دا ههوه بجهرینت کانی کاری کی ژ ههوه باشتره ﴿(المالك: ۲)﴾.

وزانایی مهزن (الفضیل بن عیاض) د تەفسیرا فێ ئایەتی دا دیژت: کاری باشتەر ئەوه یی پتر ئیخلاص تیدا هە ی وی دورستتر بت، چونکی ئە گەر یی دورست بت و ئیخلاص تیدا نەبت نایتە قەبویلکرن، و ئە گەر ئیخلاص تیدا هەبت وی دورست نەبت ژ ی نایتە قەبویلکرن.

۵- خودی دیژت: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ - دینی کەسی ژ یی وی باشتەر نینه یی ب دلی ولەشی خو ب دەست خودی ب تنی فه بەردای، و ئەو یی قەنجیکار بت، و دو بکەفتنا دینی ئیبراهیمی و شریعەتی وی کر بت، و خو ژ باوەریین خراب و شریعەتین نە حەق دا بته پاش ﴿﴾.

۶- و د ئایەتە کی دا خودی مهزن ئەنجامی وی مروفی دیار دکەت یی ئیخلاصی دکەت وی یی ئیخلاصی نە کەت ژ ی و دیژت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ ۖ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا فَلْيَظْهَرْ ۚ وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ ﴿۱۰۱﴾﴾ - هەچی ب کاری خو خیرا ئاخەرەتی بخوازت و حەقی خودی ژ سەر خو ڕاکەت و مالی د ڕیکا دینی دا خەرچ بکەت، ئەم دی بەره کەتی بو وی هاقینە کاری وی یی باش، و دی خیرین باشیا وی بو وی دەه جار کی زیده کەین و هیشتا زیده تر ژ ی بو وی یی مه بقی، و هەچی ب کاری خو داخوازا دنیایی ب تنی بکەت، ئەم دی وی

ژى دهينى يا مه يو وى كړيېه پشك وبار، و ل ئاخره تى تشتهك يو وى نابت ﴿﴾.

۷- و د گوتنه كا خو دا پيغهمبهري خودى - سلاؤ لى بن - ناشكه را دكه ت كو كار ب ننيه تانه، وه كي دبېژت: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى - كار هه ما ب ننيه تانه، وبو هه ر كه سه كي ل دويف ننيه تا وى دئيه دان ﴿﴾^(۱).

مه عنا: ننيه تا دورست وئى خلاص كاري دورست دكه ت، و ل دويف ننيه تى خودى جزايى دده ته مروفي.

۸- و د گوتنه كا خو يا دى دا پيغهمبه ر - سلاؤ لى بن - ناشكه را دكه ت كول ئاخره تى مروفل دويف ننيه تين وان دئيه راکرن، وه كي دبېژت: ﴿إِنَّمَا يُعِثُّ النَّاسُ عَلَى نِبَاتِهِمْ - هه ما مروفل دويف ننيه تين وان دئيه راکرن ﴿﴾^(۲).

گرنگيا ئي خلاصى:

گرنگيا ئي خلاصى ژ وان مفايان دئيت يين تيدا ههين، كوئدم دشيين د چهند خاله كان دا كوم بكهين:

۱- ئي خلاص ئه گه را رزگار بوونى يه ل ئاخره تى وه كي بهري نوكه د نايه ته كي دا هاتى: ﴿إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ (الشعراء: ۸۹).

۲- ئي خلاص دلى مروفي د دنيايى دا كوم دكه ت وخه مى ژى دهر دئخت، وه كي د هه ديسه كا پيغهمبه رى دا - سلاؤ لى بن - هاتى: ﴿مَنْ كَانَتْ الْآخِرَةُ هَمَّهُ جَعَلَ اللَّهُ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ وَجَمَعَ لَهُ شَمْلَهُ وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ، وَمَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا هَمَّهُ جَعَلَ اللَّهُ فَقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَفَرَّقَ عَلَيْهِ شَمْلَهُ وَلَمْ يَأْتِهِ مِنْ

(۱) وه كي بوخارى ژ عومهرى كورى خه ططابى فهدگوهيژت.

(۲) نين ماجه ژ نه بوو هوره يره ي فهدگوهيژت.

الدُّنْيَا إِلَّا مَا قُدِّرَ لَهُ - هه چیی ئاخروته خه ما وی بت خودی زهنگینیا وی دی که ته د دلی وی دا، وکاری وی دی بۆ پیک ئینت، و دنیا د سهر دفنا خو را دی که هته وی، وهه چیی خه ما وی دنیا بت خودی فه قیریا وی دی دانته نافچاڤین وی وکاری وی دی بۆاله کهت، وهند ژ دنیای دی که هته وی هندی بۆ هاتییه نفیسین ﴿^(۱)﴾.

۳- ئیخلاص د بهته ئه گهرا هندی خیرین مه زن بۆ مروّفی ب وان کاران فه بین یین ئه و چو هزران ژ ی نه کهت، وه کی پیغه مبه ر - سلاؤ لی بن - د گوته کا خو دا دبیرت: ﴿إِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجَهَ اللَّهِ إِلَّا أُجِرْتَ عَلَيْهَا حَتَّىٰ مَا تَجْعَلُ فِيهِ مِمَّ امْرَأَتِكَ - تو تشته کی بۆ کناری خودی ناده ی ئه گه ر خیر ژ ی نه که هته ته، هتا وی پاریی تو دکه یه د ده فی ژنکا خو دا ﴿^(۲)﴾.

۴- ئیخلاص خودانی خو ژ وان گونه و خراییان رزگار دکهت یین ربه تی د که هینته مروّفی، وه کی: پویچبونا کاری، ونه مانا خیری تیدا، وچو نا ئاگری جه هنه می.. هتد، چونکی ئیخلاص وه کی ئه م دزانین دژی ربه تی یه.

۵- ئیخلاص کاری حه لال وه ردگیرت و دکه ته عیادهت، و خودانی خو هیزای دهره جین بلند دکهت، و نمونه ل سهر فی چه ندی هه ر ئه و هه دیسا بۆرییه ئه و ا تیدا هاتی کو هه ر که سه کی بۆ کناری خودی پاریه کی بکه ته د ده فی بچو یکی خۆ دا خیر دی بۆ ئینه نفیسین، یه عنی: ئه و کاری هه یی وی کری هه ر چهنده کاره کی (موباحه) ژ ی، به لی دی بۆ وی حسیب بت عیادهت، چونکی وی ئیه تا خیری و ئیخلاص تیدا کریه.

(۱) ترمذی ژ نه نه سی کوری مالکی فه دگو هیزت.

(۲) بوخاری ژ سه عدی کوری وه ققاصی فه دگو هیزت.

۶- ئىخلاص وئىيەتا خېرى خودانى خۆ دگههينته خېرىن مهزن نه گهر خو
 نهو وان خېران - ژ بهر عوزره كى - نه كدت ژى، نه نهسى كورى مالكى
 دىيژت: پيغه مبهري - سلاؤ لى بن - د غه زايه كى دا گوت: ﴿إِنَّ أَقْوَامًا
 بِالْمَدِينَةِ خَلَفْنَا مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلَا وَادِيًا إِلَّا وَهُمْ مَعَنَا فِيهِ حَبْسُهُمُ الْعَذْرُ -
 ل پشت مه ل مه دينى هنده ك مروؤ هه نه نه م نه چووينه گه ليه كى يان نهاله كى
 نه گهر نهو د گهل مه دا نه بن، عوزرى نهو گريداينه ﴿^(۱)﴾، يه عنى: نهو ژى
 د گهل مه پشكداريى د خېرى دا دكهن، چونكى وان ژى حهز دكر د گهل
 مه دهر كه فنه جيهداى به لى ژ بهر هنده ك عوزران نهو نه شيا دهر كه فنه.

۷- ئىخلاص مروؤى ژ فتنين دنيايى ژى خلاس دكدت، خودايى مهزن
 به حسى پيغه مبهري خۆ يووسفى دكدت، دهمى ژنا عهزىزى مصرى داخوآى
 خرابيى ژى كرى ودييژت: ﴿وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ ۖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنَّ رَّءَا بَرْهَنَ
 رَبِّهٖ ۚ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ ۚ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾﴾
 - راستى دلى يووسفى چوو خرابيى، وهاته سهر دلى وى كو گوهداريا
 وى بكهت نه گهر ژ بهر هندى نه با كو وى نايه تهك ژ نايه تين خودايى خو
 ديت نهو ژ وى چه ندى پاشقه لى دا يا دلى وى گوتىيى، وهه ما مه نهو
 نايهت نيشا وى دا، دا نه م خرابى وكرىيى ژ وى پاشقه لى بدهين، هندى
 نهوه نهو ژ وان به نييين مه يين پاقر وهلبژارتى بو پيغه مبهريينى بوو يين كو
 ئىخلاص د پهرستن وتهو حيدا خودى دا كرى ﴿يوسف: ۲۴﴾.

نیشانين ئىخلاصى:

ئىخلاصى هنده ك نيشان بو هه نه مروؤ ب ريكا وان دزانت كو دلى
 ئىخلاصا تيدا هدى، وئىيەتا وى يا دورسته، نهو ژى ب كورتى نه فنه:

(۱) بوخارى فده گوهيژت.

۱- حەماسا بۆ دىنى و كارى خېرى ل نك مروڤى ھەبت، چونكى ئەو كەسى ئىخلاص ل نك ھەبت دى بىنى ھەمى گاڤان ھەزن دكەت بەر ب كارى خېرى ڤە بچت، وخزمەتا دىنى بكەت، وئەو چو جاران سىستىي د وان كاران دا ناكەت يىن باشىي دىنى تىدا ھەبت.

۲- ئەگەر كارى باش ئەوى مروڤ ب رەنگەكى ڤەشارتى دكەت پتر بت ژ وى كارى باش يى ئەو ئاشكەرا دكەت، ئەڤە نىشانان ھندى يە كو ئەو مروڤ يى (موخلصە) د كارى خۆ دا.

۳- ئەگەر مروڤ ڤەستا خېرى وباشىي بكەت وبەرى وى لى نەبت فايدەكى دىيائى بگەھتى، يان خەلك مەدحىن وى بكەن، بەلى ئەو داخووازا جزايى خيرا خۆ ژ خودى بكەت، وبەرى وى ل ھندى بت خودى ل ئاخەرەتى خيرا وى بدەتى.

۴- ئەگەر ئەو صەبرى ل سەر كارى خۆ بكەت، ويى ب تەحمول بت، وھەمى گاڤان يى دەڤ ب گازندە نەبت كو ئەو يى باشىي دكەت وكەس بەھايى وى نزانن وڤەدرى وى ناگرت، چونكى ئەگەر ئنيەتا وى بۆ خودى بت بەرى وى ل خەلكى نابت.

۵- ئەگەر كارى خۆ ب رەنگەكى تمام وتازە بكەت دەمى يى ب تنى وكەس وى نەبىنت، وخەما وى ئەو نەبت ئەڤ كارى ئەو دكەت ئاشكەرا بىت وخەلك پى بزائن.

ئەڤ نىشانىن ھە ھەمى - ئەگەر ل نك مروڤەكى ھەبن - ھندى دگەھىنن كو ئەو مروڤ يى (موخلصە).

ئىخلاص وھندەك مەسەلېن كورت:

مەسەلا ئىككى: ھندەك جاران يا باش ئەو مروڤ كارى خۆ يى باش ئاشكەرا بكەت وخەلكى پى بچەسىنت، نە ژ بەر ھندى دا ئەو مەدحىن

مرۆڤى بکهن، بهلکى ژ بهر هندهك فايدین دى یین کو د دویڤ دا دئین وه کی کو (تەشجیع) بو خەلکی چى بست ئەو ژى وى خیرى بکهن، وئەڤە دژى ئیخلاصى نینه.

مەسەلا دووی: ئیمامى ئەو هوى دبیژت: هەر کەسە کى کارە کى خیرى کرە دلى خو پاشى ژ بهر خەلکی ئەو خیر نه کر، ئەو وى ریمەتى کر.

بوچی؟ چونکی وى ژ بهر خەلکی ئەو باشى نه کر، هیجەتا وى ئەو بوو نه کو خەلك مه دحین وى بکهن فیجا کارى وى بته ریمەتى، مەعنا: نه ژ ئیخلاصى یه مرۆڤ کارى باش ژ بهر گۆتین خەلکی نه کەت، بهلکى ئەو ریمەتى ب خۆیه!

مەسەلا سیی: یا دورست نینه مرۆڤ هەمى کارین خو یین باش ڤەشیرت حەتا خەلك هزر بکەت مرۆڤ چو باشیان ناکەت، ب هیجەتا هندى دا پتر ئیخلاص د کارى مرۆڤى دا هەبت، ودڤیت ژ بیر نه کەین کو هندهك کار هەیه ب ڤەشارتى نائیڤه کرن، وه کی نفیژا ب جماعت، وچوونا حەجى و جیهادی، وگەلهك کارین دى.

مەسەلا چارى: ئیخلاص ئەو نینه مرۆڤى ژبلى رازیوونا خودى چو ئارمانجین دى ب کارى نه بن، نه.. دبت مرۆڤ کارە کى باش بکەت وئیهتا مرۆڤى خیر بت، و د گەل هندى هندهك ئارمانجین دى یین دنیاى ژى پى هەبن، وه کی ئیک بچته حەجى و تجارەتى ژى بو خو بکەت، یان رۆژیى بگرت وئیهتا وى پاراستنا صحەتى ژى بت.. ئەڤە دورسته بهلى ب وى شەرتى ئیهتا وى یا سەرە کى بو خودى بت.

مەسەلا پینجى: ئەگەر مرۆڤ کارە کى باش بکەت وخەلك مه دحین مرۆڤى سەرا وى باشیى بکهن، فیجا کەیفە مرۆڤى ب هندى بیت، و بو مرۆڤى خوش بت، ئەڤە نه دژى ئیخلاصى یه، ونه ریمەتیه، بهلکى ئەڤە مزگینیا خیرى یه

خودی دده ته عهبدی خودان باوهر، و خودی نه گهر هز ژ ئیکی کر دی قیانا
وی ئیخته دلین خه لکی.

مهسه لا شه شی: نه ژ ریمه تییی یه مروڤ هز بکته سهر و بهری وی یی
جوان وتازه بت، و جلکین وی د پاقر و بژوین بن، و بینه کا خوش ژ ییست،
به لکی نه شه هندهك تشتین فهرن بو مروڤی خودان باوهر.

کاری دووی خوھیلانا ب هیقیا خودی ټه (التوکل)

کاری دووی ژ وان کاران یین دل پی رادبت ئه وه دل د همی کارو باران
دا خو بهیلته ب هیقیا خودی ټه، وئو د فی چندی دا یی راستگو بت
وباوهریه کا باوهری هبت کو ژ خودی پیقه تر کهسه کی دی نه شیت نه چو
مفایی بگه هینته ونه چو زیانی ژی دوبریخت د کارین دنیا یی وین ئاخره تی
ژی دا، وئو ټه یه یا ب عهره بی دیژنی: (التوکل).

و ژ بهر گرنگیا کاری (ته وه ککولی) و کارتیکرنا وی ل سهر باوهریا
خودانی چل و دو جارن د قورئانا پیروژ دا به حسی ژی هاتییه کرن.

راستییا ته وه کوولی:

به ری هدر تشته کی پیقییه ل سهر مه ئه م راستییا (ته وه ککولی) بزاین دا
خه له ت تی نه گه هین، چونکی دبت هنده ک کهس هه بن مه سه له چهنده کی
ل بهر ئالوز بت.

(ته وه ککول) د حقیقه تا خو دا ل سهر دو بناخه یان رادوه ست:

بناخه یی ئیکی: مرؤفی باوهری ب خودی هبت کو ههر تشته کی هبت
خو شی بت نه خو شی بت، ل دنیا یی یان ل ئاخره تی، ب دهستی وی ب تنی
یه، وتشتی وی هه ز نه کربت کهسه ک نه شیت بکه ت.

بناخه یی دووی: مرؤ ټه عماددا دلی خو بده ته سهر وی، و خو بهیلته
ب هیقیا وی ټه، یه عنی: وی ب دلی ئه وه قه ناعه ت هبت کو ژ خودی

پیښه تر کسه ک یی هیڅای هندی نینه نهو خو بهیلته ب هیڅیې څه وکارین خو هلیسیرتی.

وناشکه رایه کو نهډ باوهری ونهډ قه ناعته هندی ناخوازت مروډ وان نه گهرین (ماددی) ب کار نه ئیت یین خودی داناینه د عهردی دا، چونکی ب کارئینانا نه گهران چو زیانی ناگه هینته (ته وه ککولا) خودانی هندی وی باوهری هدت کو نهډ نه گهره ریکن بو ب دهستقه ئینانا نه نجامی، وهاتنا نه نجامی ب خودی یه، ونه گهر خودی حه زن نه کربت نهو ب جه بیت نهو ب جه نائیث نه گهر چهند مروډ نه گهران ب کار بیت ژی.

ومروډی نه گهر نهډ باوهرییه د دل دا هدت هیڅیا وی دی ب خودی ب تنی بت، کو نهو باشیې بیتنه ریکا وی وخرابیې ژی بده ته پاش، وژبلی خودی وی هیڅی ب که سی دی نابت کو وی نه نجامی ب دهست څه بیت یی نهو دخوازت، ونه گهر وی هیڅیا خو ب فی رهنکی ب خودایی خو څه گریدا وخو هیلا ب هیڅیا وی ب تنی څه خودی دلی وی دی رحدت ودی قه ناعته تی بو چی کت کو خودی تیږا وی هدی، وه کی د ئایه ته کی دا هاتی: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ - وه چیې خو بهیلته ب هیڅیا خودی څه نهو تیږا وی هدی ﴿وده می باوهری بو وی چی دبت کو خودی تیږا وی هدی نهو ب خدم ناکه څت نه گهر دنیا همی دوژمنی وی بت هندی خودی هه څالی وی بت.

چاوا ته وه ککول ب دهست مروډی څه دئیت؟

(ته وه ککولی) هنده ک (مهرته به) بو هه نه، یه عنی: حه تا مروډ بشیث وی ب دهست خو څه بیت هنده ک تشت هه نه دڅیث مروډ ب جه بیت، نه گهر نه.. نهو ب دهست مروډی څه نائیث، نهو مهرته به ژی نه څه نه:

۱- دَقِيتَ مَرَوْفَ خودی بنیاست و سالوْخه تین وی ژ ی بزانت، و باوهری ههبت کو شیانین خودی د بی توخوین، وراگرتن ب وی ب تنی دبت، وئو تیرا مَرَوْفِی ههیه باشیی بگههینتی و خرابیی ژ ی بدهته پاش، ودهمی تو خو دهیلیی ب هیقیا خودی قه دَقِيتَ ته باوهری ههبت کو وی هند شیان ههیه وی بۆ ته بکدت یا ته دَقِيتَ، خودایه کی تو ب دورستی نه نیاسی و ب دورستی باوهریی پی نه نیی چاوا دی خو هیلییه ب هیقیا وی قه؟

۲- ژ باوهری ئینانا دورست ب خودی ئه وه ته باوهری ههبت کو ههر تشته کی ههبت د دنیا یی دا خودی ئه گهره کا بۆ دانای، وئو ب وی ئه گهری قه بی گریدای، یه عنی: هاتن وچیوونا وی تشتی ب هاتن وچیوونا وی ئه گهری قه گریدایه، زه قیی ئه گهر تو نه چینی ل هیقیا به ره می نه به، وئو بی کار روینته خواری، و ل هیقیی بت رزقی وی د کوله کی را بیته خواری، یان عه سمان زیران لی ببارینت، و بیژت: ئه ز دی خو هیلمه ب هیقیا خودی قه، ئه و وی ب دورستی باوهری ب خودی نه ئینایه، خودی د ئایه ته کی دا دیژت: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ إِنَّ اللَّهَ بَلِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا - و هه چیی خو بهیلته ب هیقیا خودی قه ئه و تیرا وی ههیه کو خه مین وی نه هیلت، هندی خودیه فەرمانا خو پیک دئیت، چو ژ دهست وی دهرناکهت، و چو کار وی بیزار ناکهن، خودی بۆ ههر تشته کی ده مهک دانایه ئه و دگه هتی، و قه دهرهک بۆ دانایه ئه و ژ ی دهر باز نابت ﴿الطلاق: ۳﴾ وئو که سی ل وی هیقیی وی قه دهری راکهت یان د سهر را بازدهت، ئه و وی باوهریه کا دورست نه ئینایه.

۳- ئه و ئه گهرین (ماددی) وه کی مه گۆتی خودی بین داناین و کار یین پیقه گریداین، وهر جاره کا وی قیا ئه و دشیّت وان ئه گران راکهت، یه عنی: کاری ب جه بینت بی ئه گهر بین ژ ی، ژ قی ئاشکهره دبت کو کار

همی - ب نه گهر څه - ب دهستی خودینه، وبکه ری ژ راستا خودی یه، ونه و
 خودایی نه گهر داناین و کار پیڅه گریډاین دشیټ - ههر جاره کا وی څیا - وان
 نه گهران راکهت، وعه قلی مروڅی ب خو هندی دسه لمنت کو شهرت نینه
 ههر جاره کا نه گهر هاته ب کارئینان نه نجام د دویڅ دا بیت، یان ههر
 جاره کا نه گهر نه هاته ب کارئینان نه نجام نه ئیت، بهری خو بده مروڅی نساخ
 هنده ک جاران دهرمانی ئیشا خو ب کار دئیت ژی د گهل هندی ساخ نابت،
 وهنده ک جاران دبت بیی دهرمانی ب کار بینت!

مه عنا څی چیه؟

مه عنا وی نه وه مه سه له ل به راهیې ودویماهیې ب دهستی خودی یه، له و
 مروڅی باوهرییا وی ب خودی یا دورست بت دڅیت ههردهم هزارا باشیې ژی
 بکهت، وقه ناعه ته کا تمام هه بت کو ههر تشته کی خودی بو وی څیای خیرا
 وی تپدا.. څیجا بلا نه م نه گهران ب کار بینن به لی هزر نه کهین نه گهره
 (عاملی) سهره کی د پشت هاتنا نه نجامی را.

ته وه ککول د کیتابی وسونه تی دا:

وه کی مه ل ده سپی کی دیار کری چل ودو جاران به حسی (ته وه ککولی)
 وخو هیلانه ب هیفییا خودی څه د قورئانی دا هاتییه، و د سونه تی ژی
 گه له ک جاران به حسی وی هاتییه کرن، و ل څیری نه م دی هنده ک نایهت
 وحه دیسان د څی دهر باره یی دا ئینن:

۱- د حه فت جهان دا ژ قورئانی خودی فهرمانی ل مه دکهت نه م خو
 بهیلینه ب هیفییا وی څه، وه کی: ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾، و
 ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ و ههر وه کی نه ؤ نایه ته باوهری
 ئینانا ب خودی ب (ته وه ککولی) څه گریډدهت ودیژت: هوین خو بهیلنه

ب هیفیا خودی ب تنیٰ څه، نه گهر هوین د خودان باوهرن. مه‌عنا: نه‌گهر هوین خو نه‌هیله ب هیفیا خودی څه نه‌وه‌وه باوهری ب وی نه‌ئینایه.

۲- بوری د گهل مه‌کو د نایه‌ته‌کی دا هاتیښه: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ - وهه‌چی ب خو بهیله ب هیفیا خودی څه نه‌وه تیرا وی هدی‌ه‌کو خه‌مین وی نه‌هیلت ﴿(الطلاق: ۳) مه‌عنا: ته‌وه‌وه ککوله مروقی دکته‌ته ئیک ژ مروقین خودی، هه‌ر وه‌سا باری وی سفک دکته و‌خه‌مین وی رادکته.

۳- و ژ وان نایه‌تان بین بهایی ته‌وه‌وه ککولی بو مه‌به‌رچاؤ دکهن، نه‌ډ نایه‌ته‌یه: ﴿وَلَنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَتُ ضُرِّيهِ أَوْ أَرَادَنِيَ بِرَحْمَةٍ هَلْ هِيَ مُنْكَسِكُتُ رَحْمَتِي﴾ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ

الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿۳۸﴾ - وهه‌گهر تو پسارا څان بوته‌ره‌پسان بین شریکان بو خودی چی دکهن بکه‌ی: کی نه‌ډه‌سمان وعه‌رده ئافراندينه؟ مسوگهر نه‌وه دی بیژن: خودی نه‌وه بین ئافراندين، وهه‌وه باوهریی ب ئافرانده‌ری دینن. تو بیژه وان: نه‌ری نه‌ډه‌خوداوه‌ندين هوین بو خودی دکهنه شریک دی شین وی نه‌خوشیی ژ من دویرکهن یا خودی بو من هزکری، یان وی ته‌نگافیی ژ سهر من راکهن یا ب سهر من دا هاتی؟ یان نه‌ری نه‌وه دی شین مفایه‌کی خودی بو من هزکری وگه‌هاندییه من ژ من دویرکهن، یان ره‌حما خودی ژ من گرن؟ نه‌وه دی بیژن: نه. تو بیژه وان: خودی تیرا من هدی‌ه‌وه وهه‌به‌سی منه، بو ب ده‌ستقه‌ئینانا مفای ودویرکرن زبانی، هیفیکار خو ده‌یله ب هیفیا وی څه، فیجا نه‌وی نه‌ډه‌چنده ده‌ستی وی دا نه‌وه تیرا من هدی‌ه‌وه، وهه‌وه دی هه‌می خه‌مان ژ من دویرکته ﴿(الزمر: ۳۸).

۴- عومهری کوری خه ططابی دبیزت: پیغمه‌ری - سلاؤ لی بن -
 گوت: ﴿لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرِزَقْتُمْ كَمَا يُرْزَقُ الطَّيْرُ
 تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا - نه‌گەر هوین ب راستی خو بهیلنه ب هیقییا
 خودی شه نهو دی رزقی ده‌ته هه‌وه کانئ چاوا رزقی ده‌ته ته‌یری سپیدی
 برسی ده‌ر دکه‌فت وئیقاری تیر دزفرت﴾^(۱).

نهو کارین دژی ته‌وه ککولی:

هندهک کار هه‌نه نه‌گەر مروؤ بکه‌ت یان باوه‌ریی پی بینت مه‌عنا وی
 نه‌وه مروؤی خو نه‌هیلایه ب هیقییا خودی شه وته‌وه ککولا خو نه‌دایه
 سه‌ر وی، ژ وان کاران:

۱- بی ئیقله‌حیا ب هندهک تشتین ده‌سنیشانکری:

وه‌کی مروؤه‌کی نه‌گەرر بقییت ده‌ر که‌فته سه‌فه‌ره‌کی، پاشی تشته‌کی
 بینت بیژت: نه‌فه‌ بی بی ئیقله‌حه، سه‌فه‌را من خیر تیدا نابت، رابت بزفرت‌ه‌فه
 ونه‌جت. یان بیژت: فلان جه، یان فلان تشت، یان فلان که‌س، یی بی
 ئیقله‌حه، گا‌فا دیت بترست تشته‌ک بیته سه‌ری. نه‌فه هه‌می یا دورست نینه
 ودژی ته‌وه ککولی یه.

۲- مروؤ بچه‌نک خیفزانکان و باوه‌ریی ب گوتنن وان بینت، ونفشییان
 ب خو شه بهلاویست هزر بکه‌ت نهو دی خرابییی ژی ده‌ته پاش، یان وه‌کی
 وان بین هندهک چا‌فکان ب خو یان ب مال وعه‌یالین خو شه دکهن وه‌زر
 دکهن نهو دی خرابییی ژ وان ده‌نه پاش.

۳- خو هیلانه ب هیقییا تالعی و بورجان شه و باوه‌ری ئینانا پی دژی
 ته‌وه ککولی یه و کارتی‌کرنه‌کا خراب ل سه‌ر ئیمانا مروؤی هه‌یه، ده‌می ئیمام

(۱) ترمذی شه‌دگو‌هیزت.

عهلی بۆ شه‌ری (بوغاتان) ده‌رکه‌فتی هنده‌ك ستيړناس هاتنه به‌راهيا وی وگوټنی: نوکه ده‌رنه‌که‌فه چونکی تالعی ته‌یی ل بورجا (دویشکی)، وی گوهمی خو نه‌دا وان وده‌رکه‌فت.

مفایین ته‌وه‌ککولی:

خوهیلانه ب هیفیا خودی څه هژماره‌کا مفایین مه‌زن تیدا هه‌نه، نه‌م دشیین د څان خالان دا کورت بکه‌ین:

۱- نه‌گه‌ر مروؤ ب دورستی خو بهیلته ب هیفیا خودی څه، خودی مروؤی ناهیلته ب تنی، وسه‌رکه‌فتنی دئینته ری‌کا مروؤی، وه‌کی د ئایه‌ته‌کی دا هاتی: ﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ (١٧٣) فأنقلبوا بنعمة من الله وفضل لم يمسسهم سوء واتبعوا رضوان الله والله ذو فضل عظيم (١٧٤) - وئوین هنده‌ك مروؤان گوتیی: خه‌ك دژی هه‌وه یین کوم بووین ودی هه‌وه برین، فیجا هوین ژ وان بترسن فی ترساندنې باوه‌ریا وان ب سؤزا خودی پتر لی‌کر، وفی چهن‌دی ئه‌و سست نه‌کرن، وگوټن: خودی تی‌را مه‌ه‌یه وئو چتیرین وه‌کیله یی به‌نیین وی خو دهیلنه ب هیفیا وی څه. ئینا ئه‌و ب قه‌نجیه‌کی څه ژ نك خودی وسه‌راتیی څه زڅرینه جهی خو، ووان دوژمنین خودی ره‌زیل کرن ﴿آل عمران: ١٧٣-١٧٤﴾.

۲- ته‌وه‌ککول باوه‌ریا مروؤی ب خودی ب هیژ دئیخت، ودلی مروؤی ژی موکم دکه‌ت، دا خو ل به‌رانبه‌ر ته‌نگاڅیان بگرت، وتویشی شکه‌ستین نه‌فسی وعه‌صه‌بی نه‌بت.

۳- ته‌وه‌ککول خرابیی ژ مروؤی دده‌ته پاش ورزقی مروؤه زیده دکه‌ت.

۴- ئەو كەسى خۆ بهیلتە ب هیقییا خودی قە خودی تیرا وی ههیه وی پاریژت، ویا بهر عدقل نینه كەسەك ب دورستی خۆ بهیلتە ب هیقییا خودی قە خودی وی بهیلت ونه پاریژت، مروقه كی ژیهاتی نه گهر تو خۆ بهییلیه ب هیقییی قە ناهیلت چو نه خوشی بگههنه ته، پا تو چ دیژری بو خودی؟

۵- ئەوی خۆ بهیلتە ب هیقییا خودی قە دی ههست ب هندی كەت كو ههردەم خودی یی د گەل وی، لهو یا بهر عدقل نینه ئەو وی بکەت یا خودی یی خوش نەبت.

۶- تەوه ککول مروقی ل بهر خودی شرین دکەت و فیانا وی ب دەست مروقی قە دئیت.

۷- وئەوی خودی هەز ژێ بکەت سەرفەرازی ل دین و دنیا یی دی بارا وی بت، و دهندهك هەدیسین دورست دا هاتی کو ئەوی ب دورستی خۆ بهیلتە ب هیقییا خودی قە ل ناخوهرتی یی حسیب دچته به حەشتی.

په‌ی‌شا دویم‌ا‌هیی:

زانایی مه‌زن (ابن القیم) د گۆتنه‌کا خۆ دا دیژت: (هندی تەوه‌ککوله‌ نیقا دینییه، و نیقا دی ل خۆزفرین و تەوه‌به‌یه، چونکی دینی ئستعانه و عیاده‌ته، قیجا تەوه‌وه‌کل ئستعانه‌یه، و تەوه‌به‌ عیاده‌ته).

مه‌عنا: مه‌رتەبا (تەوه‌ککولی) به‌ری یا (تەوه‌بی) دئیت، چونکی مروقه‌ بو ب جه‌ئینانا مرادا خۆ خۆ ده‌یلتە ب هیقییا خودی قە، مه‌عنا ئەو ئارمانجه‌ و تەوه‌به‌ ریکه‌.

کاری سیی هیفی (الرجاء)

کاری سیی ژ کاران دلی هیقیه ئهوا ب عه ره بی دیژنی: (الرجاء)،
وهیفی وه کی دئیته ناسین ئهوه مروّفی چافه ری وی تشتی بت بی مروّفی پی
خوش بت و که یفا وی بی بیت، وده می ئهم دیژن: پیثقیه دلی مروّفی
خودان باوهر بی ب هیفی بت مه عنا وی ئهوه دقیت هه ردهم ئهوا بی چافه ری
قهنجی و که ره ما خودی بت، ووی که یف ب نعمه تا خودایی وی بیت،
وباوهریه کا باوهری هه بت کو خودی منه تا خو ل سه ر وی دی تمام که ت
ول ئاخره تی به ری وی دی به حه شتی.

به لی دقیت ژ بیر نه که ین کو هیقیداری ئهوا نینه مروّف روبنته خواری
وکاری نه که ت وهه ما بهس دلی خو خوش بکه ت کو ئهوا دی گه هته
مرادی، نه.. ئه فی کاری نایژنی: هیفی، به لکی ئهوا دبنه خوزی، و خوزیین
ترسی چو پیقه نائیت، مروّفه ئه گهر زه فیا خو بکیلت وتو فی بچینت
و ب دورستی ب کاری خو رابست، هنگی ئهوا دی بی ب هیفی بت
کو به ره کی باش ب دهست وی فه بیت، به لی ئه گهر وی دهست داهیلان
وچو کار نه کرن هنگی نه عه قلداریه ئهوا ل هیقییا چو به ره می بت.

وهیقیداری کاره کی گه له کی پیثقیه بو وی که سی یی قه ستا رپکه کی
بکه ت و بهر ل ئارمانجه کی هه بت، چونکی هه ر جاره کا ئهوا بی هیفی بوو ئهوا
نه شیت به رده و امیی بده ته رپکا خو، وئهوا که سی ئارمانجا وی ئهوا بت د فی
دنایی دا ب سلامه تی بده ته رپکی، و ل ئاخره تی بگه هته به حه شتا خودایی

خو فوره ل سهر وی نهو یی ب هیفی بت، دا بشیت بهردهوامیی بدهته ریکی.

وهیفی ب هیترین نه گهره هاریکاریا مروقی دکهت کو نهو ل سهر ریکی یی خوړاگر بت ل وی دهمی یی ری تری نه خوشی وناسته نگ دبت، وهیفی بهرانبهر بی هیقیوونی یه، ونهوی هیفی ب خودایی خو نهبت نهو چافهړی رهحما وی نابت، ونهوی چافهړی رهحما خودی بت حالی وی ژ حالی کافری یی جودا نابت، خودایی مهزن د نایهته کی دا دبیرت: ﴿وَلَا تَأْتِسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْتِسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ﴾ — وهیفیا خو ژ رهحما خودی نه برن، چونکی ژ وان یین کافریی ب قهدهرا خودی دکهن پیقهتر کهس ژ دلوقانییا خودی بی هیفی نابت ﴿یوسف: ۸۷﴾.

هیفی د کتاب وسونه تی:

نه گهر هم بهری خو بدهینه کیتابا خودی وسونه تا پیغمبهری - سلاؤ لی بن - دی بینن ل گهلهک جه و ب گهلهک رهنگان بهحسی هیفییی هاتییه کرن، د نایهته کی دا بهحسی هیفییا خودان باوهران ب فی رهنگی هاتییه کرن:

خودی دبیرت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ - هندى نهون یین باوهری ب خودی وپیغمبهری وی ئینای وکار ب شریعتی وی کری وجهی خو هیلای ومشهختبووین، وجهاد د ریکا خودی دا کری، نهون یین دلی خو دبهنه قهنجی ودلوقانییا خودی. وخودی گونه ژبری گونه هین

به نبيین خوځه، ب دلوفانيه کا بهر فرمه دلوفانيی پي دبت ﴿ (البقرة: ۲۱۸).

معنا: خودان باور کاري دکهن و ژ خودايي خو ب هيځينه.

و د نايه ته کا دی دا خودايي مه زن ناشکرا دکت کو وی دهر گه هی هيقی ل بهر به نبيین خو - ب تايه تی یين گونه هکار - فه کريه، وه کی ديتر: ﴿ قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿۵۳﴾ - تو نهی موحه ممه د بيژه وان به نبيین من یين گه له ک ب ناڅ گونه هی فه چووين، و ب کرنا خرابيان ته عدايي ل خو کړی: ژ بهر گونه هيڼ خو یين مشه هوين ژ دلوفانييا خودی بي هيقی نه بن، هندي خوديه گونه هان هميان ژي دبت بو وی یي ژي توبه بکته و ل خو بزږت، هندي نه وه نهو باش گونه ژي پري گونه هيڼ به نبيین خو یين توبه کهره، وي دلوفانکاره ب وان ﴿ (الزمر: ۵۳).

و د حه ديسه کا قودسی دا پيغه مبه ر - سلاډ لی بن - ژ خودايي مه زن فه دگو هيتر کو وی گو تيه: ﴿ يٰۤاِبْنَۤاَدَمَ، اِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِيْ وَرَجَوْتَنِيْ غَفَرْتُ لَكَ عَلٰٓى مَا كَانَ فِیْكَ وَلَا اُبَالِيْ، يٰۤاِبْنَۤاَدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوْبُكَ عَنَانَ السَّمَآءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِيْ غَفَرْتُ لَكَ وَلَا اُبَالِيْ، يٰۤاِبْنَۤاَدَمَ اِنَّكَ لَوْ اَتَيْتَنِيْ بِقُرَابِ الْاَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيْتَنِيْ لَا تَشْرِكُ بِيْ شَيْئًا لَاۤ اَتِيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً - نهی کوړی ناده می هندي تو دو عايي ژ من بکهي وي ژ من ب هيقی بي نه ز دی گونه هيڼ ته ژي بهم ويو من نه خه مه، نهی کوړی ناده می نه گهر گونه هيڼ ته بگه هنه پهری عه سماني پاشی تو داخوازا گونه ژي پري ژ من بکهي نه ز دی گونه هيڼ ته ژي بهم ويو من نه خه مه، نهی کوړی ناده می نه گهر تو بييه نک من وته تزی عه ردی گونه هه بن به لی تو بيی وته چو شريك بو من چی نه کړبن،

ئەز دى تۆزى عەردى ب گۆھىژىرن قە ب نك تەقە ئىم ﴿١﴾. وئەقچەندە
دەرگەھى ھىقىيىل بەر بەنيان قەدكەت.

و د حەدىسە كا دى يا قودسى دا پىغەمبەر - سلاۋلى بن - ژ خودايى
خو قەدگۆھىژ دىيژت: ﴿أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ حَيْثُ يَذْكُرُنِي -
ئەز ل دويىف وى ھزرى مە يا بەنيى من ژ من دكەت، وئەز د گەل وى مە
ھەر جەھە كى وى ئەز لى ل بىرا خو ئىنامەقە ﴿٢﴾، مەعنا: ئەگەر مروۋى
ژ خودى يى ب ھىقى بت ئەو ل دويىف ھزرا مروۋى بت.

و د حەدىسە كا دى دا پىغەمبەر - سلاۋلى بن - شىرەتى ل مە دكەت
كو ئەم خو ژ رەھا خودى بى ھىقى نەكەين، جابرى كورى عەبدللاھى
ئەنصارى دىيژت: من گۆھل پىغەمبەرى بوو - سلاۋلى بن - بەرى مرنا خو
ب سى رۆژان دگۆت: ﴿لَا يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ عَزَّ
وَجَلَّ - ئىك ژ ھەوۈە بلا نەمرت بى ئەو ھزرا باش ژ خودايى پاك وبلند
بكەت ﴿٣﴾.

و ژ وان حەدىسان يىن مروۋى گۆنەھكار ب ھىقى دىيخت ئەوۈە يا تىدا
ھاتى: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُدْنِي الْمُؤْمِنَ فَيَضَعُ عَلَيْهِ كَنَفَهُ وَيَسْتَرْهُ، فَيَقُولُ: أَتَعْرِفُ ذَنْبَ
كَذَا؟ أَتَعْرِفُ ذَنْبَ كَذَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ أَيُّ رَبِّ، حَتَّى إِذَا قَرَّرَهُ بِذُنُوبِهِ، وَرَأَى فِي
نَفْسِهِ أَنَّهُ هَلَكَ، قَالَ: سَتَرْتُهَا عَلَيْكَ فِي الدُّنْيَا، وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ الْيَوْمَ، فَيُعْطَى
كِتَابَ حَسَنَاتِهِ، وَأَمَّا الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُونَ فَيَقُولُ الْأَشْهَادُ: هَؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا
عَلَى رَبِّهِمْ^ع أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ - خودى خودان باوهرى نىزىك دكەت

(۱) ترمذى قەدگۆھىژت.

(۲) موسلم قەدگۆھىژت.

(۳) موسلم قەدگۆھىژت.

وستاره‌یا خو دداتنه سهر و دیبژتی: فلان گونه‌ل بیرا ته‌یه؟ فلان گونه‌ل بیرا ته‌یه؟ نهو دیبژت: به‌لی یا ره‌بی، حه‌تا نهو ئعترافی ب هه‌می گونه‌هین خو دکه‌ت، قیجا نهو هزر دکه‌ت کو نهو تیچوو، خودی دیبژتی: د دنیا‌یی من تو ستاره کربووی و نه‌فرو نه‌ز دی وان بو ته‌ ژئی به‌م، و کیتابا وی یا خیران دی ئیته‌دان، و کافر و منافق شاهدل سهر وان دی بیژن: نه‌فه نه‌ون یین دره‌و ژل سهر نا‌فی خودایی خو کری، هندی له‌عنه‌تا خودی یه‌ل سهر زورداران بت ^(۱).

ره‌نگین هیقیی:

هیقییا ب خودی سی‌ره‌نگ بو هه‌نه، دو ژئی ددورستن و دقه‌بویلکرینه، و ئیک یا دورست نینه و نائیته‌قه‌بویلکرن، نهو هه‌ر سی‌ره‌نگ ژئی نه‌فه‌نه:

۱- نهو که‌سی کارین قه‌نج بکه‌ن، و ل دویش شیانا خو گوهدارییا فەرمانا خودی دکه‌ت و خو ژ بی‌ئه‌مرییا وی دده‌ته پاش، و هیقییاری ره‌حما خودی یه‌ و کو خودی خیرا کاری وی بده‌تی.. نه‌فه‌هیقییه یا د جهی خو دایه.

۲- نهو که‌سی ب نا‌ف گونه‌هی قه‌چووی، و بی‌ئه‌مرییا خودی کری، پاشی ژ گونه‌ها خو لیقه‌بووی و ژئی په‌شیمان بووی، قیجا هیقییا وی نه‌وه خودی ل وی ببورت و گونه‌ها وی ژئی بیه‌ت و وی ستاره بکه‌ت، نه‌فه‌هیقییه ژئی یا د جهی خو دایه.

۳- نهو که‌سی زی‌ده ب نا‌ف گونه‌هان قه‌چووی، و ته‌خسیری د گونه‌هان دا نه‌کری، د گه‌ل هندی ژئی هه‌زا لیقه‌بوون و په‌شیمانیی ناکه‌ت، و جاره‌ک ژ جاران نه‌ول خودایی خو نازقپت، و د سهر هندی را نه‌و خو

(۱) بوخاری ژ عه‌بدللاهی کورپی عومهری قه‌دگوهرت.

ب هیقی دئیخت کو خودی ره چی پی بهت.. وئەفە ب راستی رەنگە کی
غوروور و هیقییا ژ دره وه، چونکی خودانی وی دخوازت سه فینا خو
ل هسکاتی پی بهت.

ومروقی خودان باوهر ده می قهستا خودایی خو دکەت، دو رەنگە دیتن
وبه ریخودان وی هه نه:

دیتنه ک بو نه فسا خو و کار و کریارین خو، وهنگی ئەو ههست ب ترسی
دکەت، چونکی ئەو دزانت هندی ئەو کارین باش بکەت زی ئەو نه شی
هەقی خودی ب دورستی ژ سەر خو راکەت، وده می ئەو هزرا خو
د گونە هیئ خو دا دکەت و بیره خو ل وان کارین کریت دئیتنه فە یین وی
کرین هزر دکەت ئەو دی تپت و هیلاک بارا ویه.

ودیتنا وی یا دی بو ره ها خودایی وی یا به رفره هه، وکو ئەو هه می
گونە هان زی دبهت، و ل به نیین خو یین گونە هکار دبورت، وئەفە
دەرگه می هیقیی ل بهر وی فە دکەت، لهو هندە ک زانا ده می هیقیی ددانە
نیاسین دبیزن: هیقی ئەوه بهری مروقی ل فره هییا ره ها خودی بت.

ژ بهر ئەفا بوری ئەم دبیزن: مروقی موسلمان هه ردهم دقیت د نا به را
ترس و هیقیی دا بژیت، هندی یی ساخ دقیت ترسا وی ژ خودایی خو پتر
بت، دا بهری وی نه کەفته گونە می، وده می مرن نیریکی وی دبت دقیت
هیقییا وی ب خودایی وی پتر بت و بیره خو پتر ل وان قەنجیان
بیتنه فە ئەوین وی د ژيانا خو دا کرین، وئەو کەسین ل نک وی د ئاماده زی
دقیت بیرا وی پتر ل ره حم و دلوفانییا خودی بیننه فە، دا هیقییا وی
مه زتر لی بت و بمرت وئەوی ب هیقی.

ده ره جین هیقیی:

هیقیی چەند ده ره جه بو هه نه، دقیت ئەم پی دنا گە هدار بین:

دەرەجا ئېڭى ئەو: ھېقى مړوځى پال بدهت کو ئەو د عیادهتی دا پتر
خو بوهستینت، وئو وهستیان ل بهر وی یا شرین ژى بت.

دەرەجا دووى ئەو: ھېقى مړوځى پال بدهت کو ئەو نفسا خو ژ وان
تشتان بدهته پاش یین بو وی بووینه عدهت، بو هندى دا ئەو پتر نيزىكى
خودى بت.

دەرەجا سىي ئەو: ھېقى خودانى خو وه لى بکەت کو ئەو دلى خو
نەبەتە دىيى، و ژ کەسىن زاهد بیته هژمارتن.

ودځیت ژ بیر نهکەین کو (ھېقى) یا گریدایه ب (تەوہ ککولى) څه،
یەعنی: ئەو کەسى ھېقىیہ کا مەزن ب خودای خو ھەبت دځیت ئەو د ھەمی
کارین خو دا خو بهیلته ب ھېقىا وی څه، وئەوى ھېقىا وی ب خودى
ھەبت ئەو تەوہ ککولا خو نادهتە سەر کەسە کى دى.

حەتا بگەھینە ھېقىی:

ئیک ژ مە حەتا بگەھتە ھېقىی و بشیت بته مړوځە کى ھېقىدار، دځیت ئەو
بیرا خو ل چار خالان بینتەڅه:

۱- ئەو قەنجیین مەزن یین بەرى نوکە خودى د گەل وی کرین، و ھەر
ئیک ژ مە ئەگەر ھزرا خو د ژيانا خو یا بوړى دا بکەت دى زانت کو
خودى گەلەك قەنجى ونعمەتین مەزن د گەل وی کرینە.

۲- ئەو سۆز وپەیمانین خودى ب رەحم دلوقانىی داینە بەنیین خو،
و کو ئەو گونەھین وان ژى بەت وخیرین وان زیدە بکەت ھەر جارە کا وان
خو ھیلا ب ھېقىا وی څه، وداخوازا وی چەندى ژ وی کر.

۳- گەلەك جارەن خودى ژ کەرەما خو قەنجیان د گەل مړوځە کى
دکەت، ونەخوشى وبەلایان ژى ددەتە پاش بیى ئەو وی چەندى ژ وی

بخوازت يان ئەو يى ھەزى ھندى ژى بت، ﴿ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ﴾^۴
وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿۵﴾ وئەقە قەنجىيا خودى ئەو وى ددەتە وى يى وى
بقىت.

۴- بەرفرەھىيا رەھما خودى وکو چو تشت ل بەر وى ئاسى نابت، لەو
ھەر کەسە کى وى بقىت ئەو دشىت رەھى بى بىت وقەنجىيى بدەتى، ئەگەر
خو ئەو کەس يى گونەھکار و خودان تەخسىرى ژى بت.

ئەوى بىرا خو ل فان ھەر چار خالان بىنتەقە ھىقىيا وى ب رەھما خودى
دى ھەبت.

بەرھەمى ھىقىيى:

دەمى مروۋ ھىقىدارى رەھما خودى بت چەند بەرھەمىن باش دى
ب دەست قە ئىن، ژ وان بەرھەمان:

۱- خو ۋەستاندنا د عىبادەتى دا، دا ھىقىيا وى ھىقىيە کا خرش نەبت.

۲- ھندى ئەو پتر ب عىبادەتى خو نىزىكى خودى بکەت، ئەو پتر
دى ھەست ب خوشى و دلرحەتییى کەت، چونكى ئەو دزانت زىدە کرنا وى
بو عىبادەتى ھىقىيا وى مەزن دکەت.

۳- ھىقىيا ب خودى نەخوشىيىن رىكى ل بەر مروۋى سقك دکەت،
ومروۋى ل سەر چوونى مجدتر لى دکەت.

۴- ھەر ۋەسا ئەو بەرى مروۋى ددەتە شوکرى ژى، وشوکر عەبدىنىيا
مروۋى بو خودى بەر چاۋ دکەت.

۵- ھىقى ترسى د گەل خو دئىت، وترس ھىقىيى د گەل خو دئىت،
وخودان باۋەر ب وان ھەردووان دژىت، نە ھىقىيا وى وى ژ خودى بى
منەت دکەت، ونە ترسا وى وى بى ھىقى دکەت.

پسارهك ل دویمایی:

ل دویمایی پسارهك ههیه دبت ژ لای هندهك كهسان فه بیته هلیخستن:
ئه‌ری چی دبت مروؤ هیفیا خو ب ئیکی دی ژبلی خودی فه گری دهت؟
بو به‌رسف دی بیژین: به‌لی چی دبت، ئه‌گه‌ر ئه‌و کار ئه‌و بت یی
د شیانای مروؤی دا بت کو بکه‌ت، به‌لی ئه‌گه‌ر ئه‌و کار د شیانای دا
چی نابت مروؤ هیفیا خو ب وی فه گری دهت.. وئو کارین به‌س خودی
دشی‌ت بکه‌ت دثیت مروؤی ب هیفی نه‌بت كهسه‌کی دی بو مروؤی
بکه‌ت.

کاری چاری (ترس (الخوف)

کاری چاری ژ کارین دلی ترسه، وترس نه وه مروؤ هزرا هاتنا وی تشتی بکەت یی بو وی نه خوش، یان ژ دهست چوونا وی تشتی یی وی پی خوش بت، ومه خسه د ب ترسی ل قیری ترسا ژ خودی یه، یه عنی: مروؤی ژ بهر ته خسیری و گوننهین خو (ته وه قوع) وهزرا هاتنا غه زه با خودی بکەت، وکو خودی ل گوننهین وی نه بورت ووی هیژای چوونا جههنه می بکەت، قیجا نهؤ ترسا هه ئیکا هند ژ وی چی بکەت نه وه عه بدینییا خو بو خودی پتر لی بکەت وخو دویر کرنا خو ژ بی نه مرییا خودی زیده تر لی بکەت.

ونه دلی ترسا ژ خودی تیدا نه بت چو خیر د تیدا نابت، چونکی دی دله کی بی منه بت ژ خودی، وچا قهری رهحما وی نابت.

ترسا ژ خودی د قورئان وسونه تی ۱:

د قورئانا پیرۆز وسونه تا پیغه مبهری دا - سلاؤ لی بن - ب گه له ک رهنگان به حسی ترسی یی هاتییه کرن، وئیک ژ وان رهنگان ترسا ژ خودی یه - کو بابته تی ناخفتنا مهیه - و ل قیری نه م دی ئیشاره تی دهینه هنده ک ژ فان جهان:

۱- د ئایه ته کی دا خودایی مهزن به حسی خودان باوه ران دکەت ومه دحین وان ژ بهر هنده ک سالو خه تی و ان دکەت ودبیژت: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ - ته نشتیین فان یین باوه ریسی ب ئایه تیین خودی دئین ژ نفیان بلند دبن،

ب شهقی رادبن نقیژان بو خودایی خو دکهن، ژ ترسین عهزایی دا و ژ بهر
ب دهستفه ئینانا خیری ئه و دو عایان ژ خودایی خو دکهن، و ژ وی رزقی مه
دایی ئه و مالی د ریکا خودی دا خه رج دکهن ﴿ (السجدة: ۱۶) 》.

۲- و د ئایه ته کا دی دا خودایی مه زن فدرمانی ل مه دکه ت کو ئهم
ب ترس و طهماعی شه دو عایی ژ وی بکهین، وه کی دبیزت: ﴿ وَلَا تُقْسِدُوا
فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ 》

الْمُحْسِنِينَ ﴿ ۵۶ 》 - هوین خرابکارییی د عهردی دا نه کهن، پشتی خودی
ب هنارتنا پیغه مبه ران ئه و چاککری و ب عیاده تی ئافاکری، وهوین
ژ ترسین عهز ابا وی دا و پیخه مه ت وهر گرتنا قهنجیا وی ب دله کی صافی
دو عایان ژ وی بکهن، هندی دلوفانییا خودی یه یا نیژیکی قهنجیکاران ه ﴿
(الأعراف: ۵۶) 》.

و ئاشکه رایه ههر که سه کی مروژ ژی بترست دی ژی رهقت خودی تی
نه بت، ده می مروژ ژ وی دترست مروژ دره فته نک وی، له و ئایه ت دبیزته
مه: ژ وی بترسته، و دو عایان بو خو ژی بکه.

۳- و د ئایه ته کی دا خودایی مه زن ترسا ژ وی ب باوهریی شه گری
دده ت ده می دبیزت: ﴿ وَخَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿ ۱۷۵ 》 ﴾ (آل عمران: ۱۷۵)
یه عنی: ئه گهر هه وه باوهری ب من هه بت ژ من بترسن، و ژ فی دبیزته
زانین کو ئه وی ژ خودی نه ترست وی باوهری ب خودی نینه، مه عنا: ترسا
ژ خودی کاره کی واجبه ل سه ر هه می خودان باوهران.

۴- د گه له ک ئایه تان دا خودایی مه زن به حسی جه هه می و عهز ابا وی یا
دژوار دکه ت، و به حسی غهزه با خودی ژی دکه ت ئه و ا گه له ک جار ان
د دنیایی دا بهری ئاخره تی ب سه ر هنده کان دا دبیزت.. ئه شه هه می ژ بهر

هندی یه دا مروؤ ژ وی بترست و د نهجام دا وان کاران بکهت یین وی پی خوش وفهرمان پی ل مه کری.

۵- دهیکا موسلمانا عائشا - خودی ژی رازی بت - دیوژت: من پسیرا فی نایه تی ژ پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - کر ﴿ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴾ (المؤمنون: ۶۰) من گوئی: ئه ری ئه و به حسی وانه یین مبهی قه دخون و دزیی دکهن؟ وی گوئ: ﴿ لَا يَا بَنَتَ الصَّدِيقِ، وَلَكِنَّهُمْ الَّذِينَ يَصُومُونَ وَيُصَلُّونَ وَيَتَصَدَّقُونَ، وَهُمْ يَخَافُونَ أَن لَا يُقْبَلَ مِنْهُمْ، أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ - نه ئه ی کچا صدیقی، به لکی ئه و ئه ون یین روژیان دگرن و نفیژان دکهن و خیران ددهن، و ئه و دترسن ئه و ژی نه ئینه قه بویلکرن، ئه ون یین له زی دکرنا خیران دا دکهن ﴿^(۱).

دهره جین ترسی:

کانی چاوا هیقیی دهره جه هه نه - وه کی بهری نوکه د گهل مه بو ری - وه سا ترسی ژی دهره جه هه نه، هنده ک ژی ددورستن و دئینه قه بویلکرن، وهنده ک ددورستن نین و نائینه قه بویلکرن، له و ئه م دشیین ترسا ژ خودی ل سهر دو پشکان لیقفه کهین:

پشکا ئیکی: مروؤ هند ژ خودی بترست کو ئه مری وی ب جه بینت، وخو ژ نه هیین وی بده ته پاش، ئه ؤ قه دهر ترسه یا باشه، به لکی واجبه وه کی نوکه مه دیار کری.

پشکا دووی: ترس ئه گهر وه لی هات ئیکا هند ژ خودانی خو چی بکهت کو ئه و وی نساخ بکهت، یان وی بی هیقی بکهت کو ئیدی چو

(۱) ترمذی قه دگو هیژت.

کاران نه کهت، ئەڤ رهنگی ترسی یی دورست نینه و ژ مروڤی نائیته
قهو یلکرن.

وترسا ژ خودی هنگی دی یا ب فایده بت ئە گهر تۆبه و په شیمانی د گهل
دا ههبت، چونکی ترسا بی په شیمانیا ل سهر خرابیی فایده تیدا نابت.

دا کو ژ خودی بترسین:

ترسا ژ خودی ژ بهر ترسی ب خو نه ئارمانجه، بهلکی ترس بو هندی یه
دا ئەو بهری خودانی خو بده ته پیگیریا ب فەرمانا خودی، و چونکی ترسا
مروڤی ژ خودی واجبه کی شه رعیه دڤیت ئەو وان ئە گهران ب کار بینت
یین ترسا خودی ل نک وی زیده دکهت، و وان ئە گهران ئەم دشین د ڤان
خالان دا کۆم بکهین:

۱- کو ئەو بیرا خو ل وان گونه هان بینته ڤه یین وی بهری هنگی کرین،
ووی ته خسیریا وی د دهر حهقا خودایی خو دا کری:

نعمهت و ڤه نجیین خودی ل سهر مروڤی گهله کن، هندی ئەو بیستی ئەو
نهشیت وان بهژمیرت، و هندی ئەو بیستی ئەو نهشیت حهقی وان ژ سهر خو
راکهت، د گهل هندی ژی دی بینی ئەڤ مروڤه ته خسیری یی د گهل خودایی
دکهت، و بهرده و امیی د بی ئەمریا وی دا دکهت، ههر چهنده ئەو دزانت
ژی کو خودایی بی بی زاله و ههرده می وی بقیت ئەو دی تۆلی ژی ستینت،
وعه زابه کا دژوار ده تی.. ڤیجا ههر ئیک ژ مه ئە گهر بیرا خو ل وان گونه ه
وته خسیریان بینته ڤه یین وی د دهر حهقا خودایی خو دا کرین، و بیرا
خو ل مه زنی وشیانا خودایی خو بینته ڤه دلی وی ژ ترسا خودایی وی دی
تژی بت.

ومه سه لهك ل ڤیری ههیه مه دڤیت ب کورتی ئیشاره تی بدهینی: مروڤیت
زانا ترسا وان ژ خودی ب خو یه، چونکی ده می ئەو مه زنییا خودی ل بیرا

خو دښنه څه وهه څه بهري چونډه بيا خو دکهت، دلې وان ژ هه يه تي تړي
 دبت، لهو ترسا ئيک ژ وان ژ (موقابه لا) خودې - نه گهر ب شه رمزاري څه
 بت - مه زنتره ژ ترسا چوونا د ناگري دا، بهري خو بده ني خودې
 د نايه ته کي دا چ ديژت: ﴿وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾ - خودې هه وه ژ خو
 د ترسينت ﴿﴾، زانايه کي خوديناس د گوت: رږژا قيامه تي نه گهر خو نه ز بزانم
 کو خودې نه زي نازا کريم ژي شهرما من ژ وي سهره ته خسيرييا من د دهر
 حه قاي وي دا کري دي ئيکا هند ژ من چي که ت کو نه ز سهرې خو ل بهر
 رانه که م ده مي نه ز دچمه نک!

نه څه ترسا زانايانه، مروقين عامي ترسا وان ژ جه هنه مي وعه زابي يه،
 ونه گهر وان باوهر ييا ب جه هنه مي نه بت چو ترس وشهرم ل نک وان نابت.
 ۲- کو نهو بيرا خو ل پاشه رږژا خو بينته څه، نه گهر هات ونهو يا وهسا
 نه بت وه کي وي دقيت:

پاشه رږژ بهر په ره کي څه شارتييه ل بهر مروقي، چ مه خسه دا مه پي
 پاشه رږژا دنيايي بت، چ يا ئاخره تي بت، وکه فن دا هزار د پاشه رږژي دا
 ژ وان کارانه بين مروځ وهستاندي وباري وي گران کري، ومروقي خودان
 باوهر بت باش دزانت کو پاشه رږژ د دهستي خودي دايه، وپاشه رږژا
 ب دورستي هه ر بو نک خودي يه ﴿اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾
 (الشوري: ۱۵)، وهه ر ئيک ژ مه نه گهر بيرا خو ل څي پاشه رږژي بينته څه
 ووي حسيبي بکه ت کو نهو يا وهسا نابت وه کي وي دقيت دلي وي ژ ترسي
 دي تړي بت.

۳- هزر کرنا د مه زنييا خودي دا:

ومه زنييا خودي ژ مه زنييا چيکريين وي بو مه بهر چاډ دبت، ونهوي
 هزرين خو د مه زنييا خودايي خو دا بکه ت، ترسا خودي د دلې وي دا دي

پهیدا بت، وهه ر ژ بهر قی چهندی یه قورئان ل گهلهك جهان مه زنییا
 خودی ل بیرا مه دئینه شه، قورئان دبیرت: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ
 وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۗ سُبْحَنَهُ
 وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ - وان خودی ب دورستی مه زن نه کریه وه کی نهو
 بی ژ هه ژی، چونکی وان د گهل وی په رستنا وی تشتی کری نه مفای ونه
 زیانی نه گه هینت، قیجا وان نهو ئافراندی ئینا رپژا ئافراندهری، نهوی ژ شیانا
 خو یا مه زن رپژا قیامه تی عه دری هه میی ب مسته کی دگرت، وعه سمان
 د دهستی وی بی راستی دا دیچاینه، خودی بی پاك وپروژ بت ژ وی شرکا
 نه ژ بوتیه ریسه بی دکهن ﴿الزمر: ۶۷﴾.

۴- هزر کرنا د مرنی دا:

نه شه ژی ژ وان نه گه رانه یین ترسا ژ خودی د دلی دا پهیدا دکهت،
 د هه می تشتان دا بهلکی تو ب هیزا خو یان ب مالی خو یان ب مروژ
 وکس وکارین خو بشیی به رپه قانیی ژ خو بکه ی، بهس مرنی تی نه بت، گاڤا
 نهو هات هه می ری ل بهر خودانی دئینه گرتن، وچو ده رگه ه نامین نهو
 بقوت ده رگه هه کی ب تنی تی نه بت: ده رگه هی خودی، نهوی ژین ومرن
 دای.. و ل بهر ده رازینکا مرنی مه زن وچویك، نه میر وفه قیر، وه کی ئیک
 لی دئین، نه نه شه قه سرا خو د گهل خو دبهت نه وی هه کولکی خو، هه می
 کت کته قه سستا قه بری دکهن و ب تنی بی حه رهس وتر ونه جمه لی
 دمین: ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادًى كَمَا خَلَقْنَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرْكُكُمْ مَا خَوَّلْنَكُمْ وَرَاءَ
 ظُهُورِكُمْ ۖ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ ۚ لَقَدْ
 تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ ﴿الأنعام: ۹۴﴾.

وهزر کرنا د مرنی دا نه ژ بهر مرنی ب خوږه، بهلکي ژ بهر وی ژینا
 پشتي مرنی دئیټ، مرن گوهورینا حاله کی ب حاله کیسه، د فی دنیایی دا
 گهلهك تشت هه نه مروؤ د دلی خو دا فهدشیرت، گهلهك نه حهقی هه نه
 ب سهر دفنا مروؤی فهد دچن، بهلی ل ئاخره تی ئه وه می نابت، عهر د تشتی
 د ناؤ خو دا دهر دئیخت ودل سررین خو ئاشکهره دکن: ﴿أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعِثَ
 مَا فِي الْقُبُورِ ۖ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ۖ إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ﴾ ﴿٩-١١﴾
 (العدایات: ٩-١١).

٥- هه ڤالینیا وان که سین ژ خودی ترسن:

ئه وه بو مروؤی دېته هاریکاری کو مروؤی ژ خودی بترست، وتو دشیی
 هه ڤالینیا وان که سان بکهی ب رپکا خواندنا سهرهاتی وگوټنن وان ئه گهر
 خودی نعمه تا هه ڤالینیا وان ب خو ب رزقی ته نه کربت ژی.

وان کتیبان بخوینه ئه وین به حسی مروؤین خودی دکن، وگوټنن وان
 فهدگیرن دا تو ژی چاؤل وان بکهی ومفایی بو خو ژی بیسی.

رپگرین ترسا ژ خودی:

پشتي مه ئه وه ئه گهر زانین یین هاریکاریا مه دکن کو ئه م ژ خودی
 بترسین یا باش ئه وه ئه م ب وان کاران ژی ئاگهدار بین یین دېنه رپگر
 د ناڤهرا مه وترسا ژ خودی دا، ئه وه ژی ئه فهدنه:

١- کرنا گونه هان ب تایبه تی گونه هین بچویک یین مروؤ چو هزران چی
 نه کهت، ئه وه ده می دکه فنه سه ریک وستویر دېن دی مروؤی رهق وتاری
 دکن فیجا ئیدی ترسا ژ خودی کاری تی ناکهت.

٢- حه ژیکرنا دنیایی ب رهنگه کی وesa کو مروؤ ب هه می فهد بېته پالی
 دنیایی، وئاخه تی ژ بیرا خو بېهت.

۳- هه څالينبيا گوننه کاران، نه وړی ئيکا هند ژ مړوڅی چي دکهت دلی مړوڅی رهق ببت وترسا خودی تیدا نه مينت.

مفایین ترسا ژ خودی:

ول دویمایی پسیاره کا هدی دبت بیته کرن: نه ری بوچی نه م ژ خودی بترسین؟ یان مفایین ترسا ژ خودی چنه؟

د بهر سڅی دا دی بیژین: نه گهر بها وگرنگیا هدر تشته کی ژ وان مفایان بیته ناسین یین تیدا هدين، بها وگرنگیا ترسا ژ خودی ژی ژ وان مفایان بو مه ناشکهره بت یین کو تیدا هدين، ژ وان مفایان:

۱- راسته څیان گهلهك جارن بهری مړوڅی ددهته پیگیریا ب فهرمانین وی یی مړوڅه ز ژی دکهت، بهلی دڅیت ژ بیر نه کین کو گهلهك جارن ترسی ژی دهوړ د څی پیگیریی دا ههیه، مړوڅه نه گهر ژ خودی ترسیا دی خو ژ وان کاران دهته پاش یین وی پی نه خوش.

۲- مړوڅه دهی ژ دویماییه کی بترسی دی باش کاری خو کهت وهه می نه گهران ب کار ئینت، دا هندي ژی بیت خو ژ وی دویماییا نه باش پپاریژت، نه بوو هورهیره دبیزت: من گوهرل پیغمبهری بوو - سلاڅ لی بن - د گوت: ﴿مَنْ خَافَ أَذْلَجَ، وَمَنْ أَذْلَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ، أَلَا إِنَّ سِلْعَةَ اللَّهِ غَالِيَةً، أَلَا إِنَّ سِلْعَةَ اللَّهِ الْجَنَّةُ﴾ - نه و کهمی بترست ل دویماییا شه څی نه یار ب سهر دا بگرت ل ده سپيکا شه څی دی دهته ری، و نه وی ل ده سپيکا شه څی بدهته ری دی گه هته مرادی، نی پهرتالی خودی یی ب بهایه، نی پهرتالی خودی به ده شته ﴿^(۱)﴾، مه عنا نه وی ترسا خودی د دلی دا هه بت و ژ دویماییا خراب کو جه هه مه بترست، هیشتا ل دنیای دی کاری خو پاراستی کهت، دا

(۱) ترمذی څه د گوهرت.

نه گه هته وی دویمایی، و ب راستی نه و به حه شتا خودی ل ئاخره تی دده ته
مروقی ب بهر هندی دکه فت خودان خو بو بوه ستینت.
خودی به حه شتا خو ب رزقی مه بکته، و مه بکته ژ وان یین ناشکهره
وفه شارتی ژ وی دترسن.

کاری پینجی سویاسی (الشکر)

سویاسی (یان: شوکر) ئەو کاره یی خودانی خو دگههینته دهرهجا دلخۆش و بهخته وهران، و ئەگەر باوهری دو پارچه بت، پارچهیهك دی: شوکر بت و پارچهیا دی دی صهبر بت.. و دلی مروقی یی پاقر و قهوارتی نابت ههتا دلهکی (شوکردار) نهبت، و ئێك ژ مه ههتا ژ کهسین (شوکردار) بت دقیت ل سهری بزانت کانی شوکر چیه.

پیناسهیا سویاسیی:

سویاسی ئاشکهرا کرنا (تعرافا) ب قهنجیی یه، و پهیقا (شکر) د زمانی عهرهبی دا راما نا ئاشکهرا کرنی ددهت، و بهران بهر وی پهیقا (کفر) دئیت کو راما نا قهشارتنی ددهت، و د زارافی شهروی دا شوکر ئەوه: شوینوارین قهنجی و نعمهتین خودی ل سهر عهبدی ئاشکهرا بن، د دلی وی دا ب ریکا باوهری ئینانی، و ل سهر ئەزمانی وی ب ریکا مه دح و سهنایی، و ل سهر لهشی وی ژی ب ریکا گوهداری و طاعهتی.

وو هکی ژ قی پیناسهیی بۆ مه ئاشکهرا بووی شوکر ژ دلی دهست پی دکهت، و ئەوی دلهکی شوکردار نهبت ب ئەزمانی و ئەندامین لهشی ژ یی شوکردار نابت.. و شوکر بهران بهری قهنجی و نعمهتی یه، و ئەو کهسی ل وی باوهری نهبت کو خودی نعمهت و قهنجی لی کرینه قهت ههزا شوکری ژی ناکهت.

شوکر د قورئانی دا:

ژ بهر گرنگیا شوکری خودایی مه زن گه له ک جاران به حسې وی
د قورئانی دا کریه، وئو ب چهند تشته کین دی ییت گرنگ قه گریدایه،
وه کی:

— زکریٰ خودی، ده می دیبژت: ﴿فَاذْكُرُونِي اَذْكُرْكُمْ وَاَشْكُرُوا لِي وَلَا
تَكْفُرُونِ﴾ - هوین ب کرنا عیاده تی من ل بیرا خو بینن ئەز ب لیبوری و
قهنجیا خو دی هه وه ل بیرا خو ئینم، و ب گوئن و کریار شوکرا من بکن،
وقهنجیا من ل هه وه کری ژ بیرا خو نه بن ﴿البقرة: ۱۵۲﴾.

— باوه ری ب خودی، وه کی دیبژت: ﴿مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ
وَعَمِلْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا﴾ - ما خودی ب عه زابانا هه وه دی
چ که ت نه گهر هوین کاری چاک بکن و باوه ری ب خودی و پیغه مبه ری
وی بینن؟ هندی خودی یه ژ هه مییان یی بی منه ته، وه ما ئه و به نیان
ب گونه هیان وان عه زاب دده ت، و خودی شوکرداری به نیین خو بوویه
ل سهر گوهداریا وان بو وی، وی پرزانا بوویه ب ههر تشته کی هدی ﴿النساء: ۱۴۷﴾.

و د نایه ته کی دا خودایی مه زن ئاشکه را دکه ت کو شوکرداری نعمه تی
زیده دکه ت و کوفر عه زابی ب سهر خودانی دا دئیت، ده می دیبژت: ﴿وَإِذْ
تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ -
هوین ل بیرا خو بینن ده می خودایی هه وه ب ره نگه کی مسوگر دایه
زانینی: کو نه گهر هوین شوکرا وی بکن ئه و دی قهنجیا خو ل هه وه
زیده که ت، وئو گهر هوین کوفری ب قهنجیا خودی بکن ئه و
ب عه زابه کا دژوار دی هه وه عه زاب ده ت ﴿ابراهيم: ۷﴾.

و خودیٰ حەز ژ کاری شوکرداری دکەت و حەز ژ کاری کافری ناکەت،
 وەکی د نایەتەکی دا هاتی: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ
 لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ - گەلی مروڤان ئە گەر هۆین کافریی
 ب خودایی خۆ بکەن ئەو یی بئ منەتە ژ هەو، ووی چو پیتقی ب هەو
 نینە، و ئەو بۆ بەنیی خۆ ب کوفری رازی نابت، و فەرمانی ژ ب کوفری
 ناکەت، بەلکی ئەو ب هندی رازی دبت کو هۆین سوپاسیا قەنجیی وی
 ل سەر خۆ بکەن ﴿(الزمر: ۷)﴾.

و د نایەتەکا دی دا خودایی مەزن ئاشکەرا دکەت کو شوکر ئیک
 ژ ئارمانجین ئافراندا مروڤییه دەمی دیژت: ﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ
 لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾
 - و خودایی مەزنە یی هۆین پستی دەمی هلگرتی ژ زکی دەیکین هەو
 ئینینە دەر، هەو تشتەک ژ دەور و بەرین خۆ نەدزانی، ووی ئەو ئەندام دانه
 هەو یین هۆین تشتان پی بزانی وەکی گو و چا و دلان، دا بەلکی هۆین
 سوپاسیا خودی ل سەر وان قەنجیان بکەن ﴿(النحل: ۷۸)﴾.

چاوا شوکر دئیە کرن؟

بەری نوکە مە گۆت: شوکر ب دلی و ئەزمانی ولەشی دبت، و حەتا ئەم
 بیینە هەندەک کەسین شوکر دار دئیت ئەم سی تشتان بزانی:

۱- وئ نعمەتی یا د گەل مە هاتییه کرن، ووی یئ نعمەت د گەل مە
 کری:

هەر جاره کا مروڤ ل وئ باوهری نەبت کو نعمەت یا د گەل وی هاتییه
 کرن، و هزر بکەت کو غەدره یا ل وی هاتییه کرن و ئەو ژ نعمەت و قەنجیان
 یی بئ بارە، نائیته سەر هزرا وی ئەو شوکری بکەت، چونکی شوکر وەکی

ئەم دزانين سەرا نەمەتەي دڤيئە كرن، و بەرانبەر قى چەندى ئەو كەسى ل وى باوەرى بت كو قەنجى د گەل وى يا ھاتىيە كرن دى شو كرا وى كەت يى قەنجى د گەل كرى..

وقەنجىكارى مەزن يى قەنجيىن وى ئەم ھەمى قە گرتين ھەر خودى يە،
قۇجنا نەمەتا وى ل بىرا خو ڤىنە قە دا شو كرا وى ل بىرا تە بت.

۲- وەر گرتن وقەبويلكرنا نەمەتەي:

وقەبويلكرنا نەمەتەي ب ھندى بت مروڤ ھەوجەييا خو بو وى نەمەتەي
ديار بکەت، وخو ژى بى منەت نە كەت، ئە گەر تە باوەرى ھەبت كو
نەمەت يا د گەل تە ھاتىيە كرن، بەلى تو ھزر بکەى تە چو منەت ب وى
نەمەتەي نينە، يان تو يى ژ ھەژى وى نەمەتەي يى لەو ئەو نەمەت يا د گەل تە
ھاتىيە كرن، ھنگى شو كرا وى نەمەتەي نائىتە سەر ھزرا تە، دڤيت تە باوەرى
ھەبت كو ئەڤ قەنجيە كەرەمە كە خودى د گەل تە دكەت، نە كو حەقى
زەحمەتا تەيە ئەو ددەتە تە، چونكى ھندى تو بو وى بکەى تو نەشيى حەقى
وى ژ سەر خو ڤا كەى حەتا بگەھتە ھندى تە حەق ل سەر وى ھەبت!

۳- كرنا مەدحىن وى يى نەمەت د گەل مە كرى:

وكرنا مەدحىن وى ب دو ڤىكانە: مروڤ وان سالو خەتان بو وى
دەسنیشان بکەت يىن مەردىنى و كەرەم وقەنجيى ددەنە وى، و مروڤ بە حەسى
وان نەمەتان بکەت يىن وى وى د گەل كرين، ب دەڤى بىژت، و وان
نەمەتان د بى ئەمرييا وى دا ب كار نەئىنت.

پشتى ئەم فان ھەر سى تىشتان ل بىرا خو دڤينە قە ئەو دى بو مە بنە
ھاريكار ودى مە پال دەن كو ئەم شو كرا خودى بکەين، بەلى دبت ل قىرى
پسپارەك بىتە كرن: ئەرى مەعنا وى چيە ئەم شو كرا خودى بکەين؟ و شو كرا
مە بو خودى دى يا چاوا بت؟

وهكى ئەم دزانين: شوکرا دورست وتام ئەوه بەرانبەر وى قەنجییى يا
 كەسەك د گەل تە دكەت، تو جزایی وى بدەیی ب دەفى سوپاسییا وى بکەى
 ومەدحین وى بکەى، وتو ژى قەنجییه كى لى بکەى، شوکرا تمام ئەقەبە..
 بەلى خودى یى دەوله مەندە ووى چو منەت ب ھندى نینە ئەم قەنجییى لى
 بکەین، پا چاوا شوکرا بۆ وى دى يا تمام بت؟

ب پىنج تستان:

۱- ئەم ب دلى ئەم ھەز ژ وى بکەین، ھەژیکرنا شوکردارى بۆ وى یى
 شوکرا وى دئیتە کرن.

۲- ب دەفى ئعترافى ب قەنجییا وى بکەین.

۳- و د گەل فى ئعترافى ئەم مەدح وسەنایا وى ژى بکەین ب وى
 ڕەنگى یى ئەم ژ ھەژى.

۴- ئەم ملکہ چى وى بین، وخۆل بەرانبەر وى کیم بینین، چونكى ئەم
 د ھەوجەبى وینە وئەو یى ھەوجەبى مە نینە.

۵- ئەو نەمەتین خودى د گەل مە کرین ئەم د بى ئەمرییا وى دا ب کار
 نەئینین، ونە کەینە ئامیرەت بۆ وى تىشتى یى رازیبونا خودى تیدا نەبت.

مەرتەبەیین شوکرى:

شوکرى سى مەتەبە بۆ ھەنە:

۱- شوکرا ب دلى:

وشوکرا ب دلى ئەوه مروؤ بزانت وباوهرى ھەبت كو خودایى مەزن
 خودانى ھەمى وان نەمەت وقەنجییا نە یین د گەل وى ھاتینە کرن، نەمەتا دان
 وثاfranدنى، يا عقل وساخلەمییى، يا ھیدایەت وباوهریى، ویا مال وعەيال
 وسامان وزانىنى.. وھتەد.

وچونکي باوهری ئینانا ب نعمة تی دهوره کی مه زن د شوکر کرنی دا هه به
 هه رده م قورئان بېرا مه ل وان نعمة تان دئینته فه یین خودی د گه ل مه کرین:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۝ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۝ وَءَاتَيْنَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تَحْصُوهَا ۚ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ۝﴾ - خودایی مه زنه بی عه سمان و عه رد ژ چونه بی نافراندین،
 وباران ژ عه وری ئینا خواری قیجا وی عه رد پستی مری بی شینکره فه
 و رزقی هه وه ژئ ئینادر، وگه می وپاپور بن دهستی هه وه کرن، دا ئه و
 ب فەرمانا وی و ب مفاپی هه وه د ده ریایی دا بچن، ووی پرویار بو هه وه بن
 ده ست کرن دا هه وه و حدیوان و دارو باری هه وه پی ئا ف بدت. ووی روژ
 و هه یف بو هه وه بن ده ست کرن هه ردو د زقرینا خو دا دبه رده وامن، دا
 مه صلحه تا هه وه بی بقه تییت، ووی شه ف بو رحه تی و ته نا هییا هه وه دا وروژ
 بو ژیار و بهر گه ریانا هه وه دا. و ژ هه ر تشته کی هوین بخوازن وی یی دایه
 هه وه، وئه گه ر هوین قه نجییین خودی ل سه ر خو به ژمیرون هوین نه شین
 هه میان به ژمیرون، چونکی ئه و گه له کن. هندی مرو فه گه له ک زور داریی
 ل خو دکه ت، وگه له ک قه نجییین خودایی خو فه دشیرت ﴿(ابراهیم: ۳۲ -
 ۳۴).

۲- شوکرا ب ئەزمانی:

ئەزمان دەر بـرـپـیـنی ژ وی تشتی دکه ت یی د دلی دا هه ی، و هه ر جاره کا
 دل ب شوکرا خودی تژی بوو، ئەزمان ب حه مد و سه نایا وی دی گه رییت،
 له و یا فه ره هه ر جاره کا مرو ف ب قه نجییه کا خودی حه سیا ب ئەزمانی

دهرېږنې ژ سوپاسی وشو کړا خو بکهت، وټه ډه پشکه که ژ وی حکمته تی یا د وان (نه ذکران) دا هدی یې پیغمبه ری - سلاؤ لی بن - نیشا مه داین، دهمی نهم پشتی هر نعمه ته کی رهنکه کی زکری بکهین.

۳- شوکرا ب نندامین له شی:

ومه خسه دا مه ب نندامین له شی ل څیړی ټو نندامین دینه ژبلی دلی وټه زمانی، وشو کړا ب نندامان ټوه خودان څان نندامان د بی ټه مریا خودایی خو دا ب کار نه ټینت، یه عنی: ټه ټه نندامین له شی پشکه که ژ وان نعمه تانه یې خودی د گهل مه کرین، ونه ژ وژدانی یه وی ټه ټه نعمه ته دابنه مه وټم وان د وی تشتی دا ب کار بینین یی وی پی خوش نه بت.

حه تا تو ببیه شوکردار:

حه تا تو ببیه مرو ټه کی شوکردار دڅیت څان مه سه له یان ژ بیر نه که ی:

۱- بهری خو بده یی د بن خو دا نه یی د سهر خو دا، دا بهایی نعمه تا خودی د چاڅین ته دا کیم نه بت، ټه ټه شیر ه تا پیغمبه ریبه - سلاؤ لی بن - : ﴿ انظُرُوا إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْكُمْ، وَلَا تَنْظُرُوا إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَكُمْ، فَإِنَّهُ أَجْدَرُ أَنْ لَا تَزْدَرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ 》^(۱).

۲- باش بزانه پسارا وان نعمه تان یې خودی د گهل ته کرین دی ژ ته ټیته کرن، خو وی فرا نافی یا تو ټه دخوی: ﴿ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ 》 (الشکاثر: ۸).

۳- دوعایی ژ خودایی خو بکه کو ټو هاریکاریا ته بکهت ل سهر هندي کو تو ژ مرو ټین شوکردار بی، و ژ وان دوعایی پیغمبه ری - سلاؤ لی بن - پشتی ههمی نفیزان دکرن ټه ټه بوو: ﴿ اللَّهُمَّ أَعْنِي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ 》

(۱) ترمذی وټن ماجه وټه حه د ژ ټه بوو هورهیره ی ټه دگو هیزن.

وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ - يا رهبي هاريكارييا من بکه ل سهر زکر وشوکر و عياده تي
باش بو ته ﴿١﴾.

٤- سوجدا شوکري ژ وان سوجده يانه يين پيغه مبهري - سلاؤ لي بن -
نيشا مه دايين، دا نهم شوکرا خو بو خودي ل سهر نعمه تين وي پي ناسکهره
بکهين.

وييغه مبهري ب خو - سلاؤ لي بن - ده مي خه بهر هکي خوش گه هشتبايي،
بي فايدي ئيسلامي تيدا هه با دا چته سوجدي، ههر وه سا صه حابييښ وي ژي
نهؤ سوننه تا وي ب کار دئينا.. وزانا يين ئوممه تي ژي ههر ل سهر قي رپکي
دچوون، ده مي خه بهري مرنا حاکمي عيراقی حه ججاجي زالم گه هشتيه
ئيمامي مه زن حه سه ني به صري نه و چوو سوجدا شوکري.

(١) نه بوو داوود ژ موعاډي قه دگو هيژت.

کاری شه‌شی رازیوون (الرضا)

رازیوون (الرضا) ئەو ژێ کاره‌که ژ کارین دلی یین کو پیتقییه ئەم پی دزانا بین وپی رابین، ئە گەر هات و مه‌ قیا دله‌ کی پاقر و بژوین مه‌ هه‌بت، ووه‌ کی هه‌می کارین بۆرین - ویین ژ نوی دئین ژێ - دقیت ئەم بزاین رازیوون چیه‌؟ وچاوا به‌حسی وی د کیتاب و سوننه‌ تی دا هاتییه‌؟ وچاوا دی بینه‌ ژ وان که‌سان یین ب کاری رازیوونی رادبن.

رازیوون چیه‌؟

رازیوون دژی نه‌ رازیوونی یه‌، وکانی چاوا رازیوون ژ عه‌بدی په‌یدا دبت و هه‌سا ئەو ژ خودی ژێ په‌یدا دبت: ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ و رازیوونا عه‌بدی ژ خودایی وی ئەوه‌ ئەو نه‌قیانا خو نه‌هاقیته‌ وی تشتی یی قه‌ده‌را خودی ل سهر هه‌بووی، و رازیوونا خودی ژ عه‌بدی ئەوه‌ ئەو وی ل وی جهی نه‌بینت یی وی بی نه‌خۆش و هه‌رده‌م وی د فه‌رمانا خو دا ببینت، دا د ئەنجام دا ئەو وی بینته‌ ریکا وی یا وی بی خۆش بت.

ریکا رازیوونا خودی:

قورئانا پیرۆز بۆ مه‌ ئاشکه‌را ده‌کت کو ب جه‌ئینانا عه‌بدی بۆ وان ئه‌رك وواجبان یین خودی ل سهر ملین وی داناین ریکا رازیوونا خودی یه‌ ژ وی، وه‌ کی دبیرت: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَّهَهُدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ ﴿يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ﴾ ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ

أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢١﴾ - ئەوین باوهری ب خودی ئینای و ژ جهی کوفری قهستا جهی ئیسلامی کری، و مال و جانی خو پیخه مهت بلند کرنا پدیقا خودی داین، ئەقان دهره جین وان ل نک خودی دمه زنترن، و ئەون یین ب رازیوونا وی دسه رکه فتی. هندی ئەو خودان باوهره نه یین کو مشهخت بووین مزگینی ب دلوفانییا بهر فره و رازیوونا عیجزی ب دویف دا نه ئیت ژ خودایی وان بو وان ههیه، و ل دویمایی ئەو دی چنه بهحه شتین ههرمانی و خوشییا بهردهوام. ههر و ههر ئەو دی د وان بهحه شتان دا مینن چو دویمایی بو مان و خوشییا وان نینه، و ئەو جه جزایی وان چاکیانه یین وان د ژینا خو یا دنیایی دا کرین. هندی خودی یه خیره کا مهزن ل نک وی ههیه بو وی یی باوهری ئینای و چاکی کری و پیگیری ب فهرمانا خودی کری ﴿التوبة: ۲۰﴾ - (۲۲).

وصه برا ل سهر طاعت و عیاده تی خودی، ههر وهسا صه برا ل سهر خوشی و نه خوشیین دنیایی ئەو ژ ی سهری دکیشته رازیوونی: ﴿فَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ﴾ ﴿٢٢﴾ - تو بیهنا خو فرهه بکه ل سهر وان سالو خهت و نهحه قییین دره و پیکه در دهر حهقا ته دا دبیزن، و تو د نقیژا سپیدی دا بهری ههلاتنا رۆژی، و د نقیژا ئیقاری دا بهری ئاقابوونا رۆژی، و د نقیژا عهیشا دا ل شهقی، و د نقیژا نیفرۆ و مه غرهب دا ل رهحین رۆژی ب سوپاسییا خودایی خو ته سبیحا وی بکه، دا ب وی رهنگی تو ژ ی رازی خیرا ئان کریاران بو ته بیته دان ﴿طه: ۱۳۰﴾.

بناخه و مه رته به یین رازیوونی:

رازیوونا عهبدی ژ خودایی وی بناخه یهک و چهند مه رته به بو هه نه، بی هه بوونا وی بناخه یی مروّ هه ژ موسلمانان نائیته هژمارتن، و مه بهست

ب وی بناخهیه ئهوه مروژ یی رازی بت (ئه‌للاه) خودایی وی بت، و
 (ئیسلام) دینی وی بت، و (موحه‌مه‌د) - سلاڤ لی بن - پیغه‌مبه‌ری وی
 بت، وه‌کی دحه‌دیه‌کی دا هاتی: ﴿ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا
 وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا﴾ ^(۱) مه‌عنا: ئه‌وی ب قی چهن‌دی رازی نه‌بت
 ئه‌وی تام نه‌کریه باوه‌ریی.

ورازی‌بوونا ب خودایینیا خودی و پیغه‌مبه‌رینیا موحه‌مه‌دی - سلاڤ لی
 بن - ب چار تشتان دبت: کو مروژ ئعترافی ب (ئولووهیه‌ت وربووبیه‌تا)
 خودی بکه‌ت، و باوه‌ریی ب پیغه‌مبه‌رینیا موحه‌مه‌دی - سلاڤ لی بن - بینت
 و گوهداریا وی بکه‌ت، و رازی بت کو ئیسلام دینی وی بت، و ته‌سلیمی
 خودانی قی دینی بت.

وئه‌ده‌ر چار تشته ئه‌گهر گوتنا ب ده‌قی ب تنی بت دی
 کاره‌کی ب سانه‌ی بت، به‌لی ده‌می ئه‌و دبه‌ت کریار دی کاره‌کی گه‌له‌کی
 ب زه‌حه‌ت بت!

ورازی‌بوونا ب خودی ئه‌وه مروژ ب قیان و عه‌بدینیا وی رازی بت،
 ژ وی بتی بترست و ژ وی ب تنی یی ب هیقی بت، باوه‌ریی ب (ته‌دبیر
 و ته‌قدیرا) وی بینت وی پی‌خوش بت، وئه‌و تشت ب دلی بت یی حوکمی
 خودی ل سهر هاتی، و خو به‌یلته ب هیقییا وی ب تنی قه، ئه‌قه‌یه رازی‌بوونا
 ب خودی.

ورازی‌بوونا ب پیغه‌مبه‌ری - سلاڤ لی بن - ئه‌وه مروژ ب پیغه‌مبه‌رینیا وی
 یی رازی بت، و خو ته‌سلیمی ئه‌مری وی بکه‌ت، و د ئه‌مر و فه‌رمانین وی دا
 یی ب گومان نه‌بت، سونه‌تا وی بو خو بکه‌ته ریبه‌ر، و ب چو حوکمان
 ژ بلی حوکمی وی یی رازی نه‌بت.

(۱) موسلم ژ عه‌بیاسی مامی پیغه‌مبه‌ری - سلاڤ لی بن - فه‌دگوهرت.

ورازیبوونا ب ئیسلامی ئەو مەرۆفی قانع بت ئیسلام بته مەنەج وریاز
 بوژینا وی، دەهەمی (ئەمر ونەهی) یین خو دا پیگیریی ب ئیسلامی بکەت،
 دەهەمی ئەو پیگیریی بی دکەت ژ ی ئەو ل وی باوهری بت کو باشی وحەقی
 ئەو ی دا ئیسلامی دا هە ی ئە گەر خو نه ئەو بت یا هەوایی خەلکی د گەل،
 یان نه ئەو بت یا ل دویش هەوایی نەفسا وی ژ ی.

و ژ بلی قی بناخەیی سەرەکی رازیوونی چار مەرتهبە هەنە، پسار
 ژ یەحیایی کورپی موعادی هاتە کەن: کەنگی مەرۆفی دی شیت گەهتە مەقامی
 رازیوونی؟ وی گۆت: ئە گەر وی ل سەر چار بناخەیان سەرەدەری
 (وتەعامول) د گەل خودایی خو کر.. بیژت: یا رەبی! ئە گەر تو بدەیه من
 دی قەبویل کەم، و ئە گەر تە ژ من ستاند دی رازی ب، و ئە گەر تە ئەز هیلام
 دی عەبدینیا تە کەم، و ئە گەر تە ئەز قەخواندم دی د بەرسقا تە ئیم.

ورازیوونا دلی نیشانا راستیا علمی خودانییه لەو ئەو دمیته د گەل
 مەرۆفی خو پستی ئەو دچتە بەحەشتی ژ ی، نه وه کی هیفی وترسی ئەوا د گەل
 خودانی نامیت پستی ئەو دچتە بەحەشتی.

رازیوون و ئالوزیهك:

مە گۆت: رازیوونا مەرۆفی ب خودانییا خودی ئەو مەرۆفی ب حوکمی
 وی رازی بت، و ب (تەدبیر و تەقدیرا) وی یی خو ش بت، و دبت ئەو گۆتسە
 ئالوزیه کی ل نك هندهك کەسان پەیدا بکەت و وان پال بدەت کو ئیک
 ژ وان پسارەکا ب قی رەنگی بکەت:

ئەری ما شەرتی رازیوونی ئەو مەرۆفی نەئیش دەمی خودی موصیبه تە کی
 ب سەری دئیت؟

د بەرسقی دا دی بیژین: نەخیر! شەرتی رازیوونا ب خودی ئەو نینە تو
 بیشی یان هەست ب نەخو شیی بکە دەمی خودی موصیبه تە کی ب سەری

ته دښت، يان به لايه كې دده ته، بهلكي شهرتې وې نه وه تو (تعتراضې) ل سهر حوكمې خودې نه كهي ونه رازيېونا خو ل سهر ديار نه كهي، و نه گهر ئيك هه بت تې نه گه هت مه عنا وې چيه مروځ هه ست ب نه خوشيې بكه ت وهر د وي دهمې ژي دا يې رازي بت، غوونه كې ب دهرماني دې بو ئيم، مروځي نساخ دهمې دختور دهرمانه كې نه خوش دده تې وديږتې: چاره سهر ييا دهردي ته يا د قې دهرماني دا، دې بيني نه و وي دهرماني دې قه خوت وده مې قه دخوت دې هه ست ب نه خوشي وئيشاني كه ت، به لي د گهل هندې ژي وي پې خوشه نه و وي دهرماني ب پاره بكرت و ب كه يف قه ب كار بينت.

قيجا هزر نه كه دهمې تو ب موصيه تې دئيشي، يان ته ب به لايې نه خوش دبت نه و تو يې رازي نيني ل سهر نه مري خودې.. نه! يا گرنگ نه وه دهمې موصيه ت دئيت تو ب نه رازيېون قه پيشوازيې لي نه كهي، وئيكاهند نه كهي ژي بېته زانين ته كه رب ژ وي خودايي قه دېن يې نه و موصيه ته - بو حكه ته كا نه و پې دزانت - دايه ته.

چاوا دې رازي بين؟

و نه گهر ته بښت رازيېوني ب ده ست خو قه بيني، رې گه لك يا ناسي و ب زه همت نابت.. تو باوه ريې بينه كو ههر تشته كې خودې بو ته هزكري وهلبژارتي نه و باشترين تشته بو ته، نه گهر خو ل بهر چاډ بو ته يې خوش نه بت ژي، به لي (موشكيلا) ته نه قه يه دبت تو نه زاني كاني بوچي نه و باشترين تشته بو ته، و نه گهر تشته كې دي ژبلي وي دابا ته بو ته يا باش نه بوو.

گه لك جار ان مه ديتيه مروځه كي دل سهر تشته كي بوويه وهرز كريه نه گهر نه و تشته نه گه هتي زيانه كا مه زن دې گه هته وي، وپشتي نه و

نه گه هشتيی ب دهمه کی بو وی ئاشکهره بوو کو زیانه کا مهزن دا گه هته
 وی نه گهر نهو تشت گه هشتبا وی.. وهوسا دی بو وی ئاشکهره بت کو
 نهوا خودی بو وی هز کری ژ وی باشر بوو یا وی بو خو هز دکر.
 وهنگی نهو دی ب وی رازی بت یا خودی بو هز کری..

مه قام ودهره جین رازیوونی:

رازیوونی سی مه قام ودهره جه بو هه نه:

یا ئیکی: کو مروڤ ب وی رزقی رازی بت یی خودی بو وی نفیسی.
 یا دووی وبلندتر: مروڤ ب وی قهدهری رازی بت یا خودی بو
 هز کری. یا سیی وبلندتر: مروڤ ب خودی رازی بت و ب کهسی دی
 ژبلی وی رازی نه بت.

وئه قه سی دهره جه نه ئیک ژ یا دی بلندتر، و دبت کهسه ک هه بت
 بشیت ب سهر دهره جه کی بکهت، بهلی نه شیت خو بگه هینته دهره جا دی،
 یی رازی بت ب وی رزقی گه هشتی، بهلی صهبری ل سهر مرنا
 خوشقییه کی خو نه کهت، صهبری ل سهر موصیه تی بکهت، بهلی نه شیت
 بشت بدهته وی تشتی یی دلی وی دچتی، دا خودی ژی رازی بت.

وئو مروڤی ب خودی رازی بت، کو بلندترین دهره جا رازیوونی یه،
 نهوه یی پشت بدهته ههر تشته کی بهری وی نه دهته خودی نه گهر خو نهو
 تشت یی حه لال ژی بت، وه کی هنده ک موژیلاهیین دنیا یی - فیجا پا هوین
 چ دیژن بو تشتی هه رام؟

سی رهنگین رازیوونی:

سی رهنگین رازیوونی هه نه:

رهنگی ئېښکې: رازييونو ب طاعه تي خودي، وئۀفه طاعه ته، يه عني: نه گهر
تو يي رازي بي طاعه تي خودي بيته کړن، و ته پي خوش بت، نهو دي بو ته
حسيب بت طاعت نه گهر خو نه تو بي يي نهو طاعت کړي ژي.

رهنگي دووي: رازييونو ب موصيه تي، ده مي خودي موصيه ته کا ته پي
خوش نه بت دده ته ته تو خو نه رازي نه کهي ل سهر، نهفه واجبه کي
شهر عيه، و بو ته ب خير ژي دئته نفيسين، چونکي نهو حسيب دبت صهر،
ژ خو نه گهر وه ل ته بيت کو ته پي نه خوش ژي نه بت.. نهفه دهره جه که
کيم کهس دشين بگه هني.

رهنگي سبي: رازييونو ل سهر گونه هي، يه عني: ته پي خوش بت گونه
ويي نه مريا خودي بيته کړن، و تو يي پي رازي بي، نهو بو ته ب گونه دي
ئيه حسيب کړن نه گهر خو نه تو بي يي نهو گونه کړي ژي، چونکي
رازييونو ب گونه هي گونه هه، و رازييونو ب کوفي کوفره.

به ره مي رازييونو:

رازييونو ب خودي ويغه مبهري وئيسلامي گه له ک به ره مي باش پيغه
دئين، ژ وان به ره مان:

۱- رازييون ژ تماميا عياده تيه، نهوي ب خودايي خو رازي بت دي
ب دورستي وتمامي عياده تي وي که ت.

۲- رازييونو مروفي ژ خودي رازييونو خودي ژ مروفي پيغه دئيت.

۳- رازييونو ب نه مري خودي غم وکوفان وکه سهران ژ مروفي دوير
دئيت.

۴- رازييونو ب حوکمي خودي مروفي ژ وان منافقان شه دهر دکه ت
نهوين (نعراضی) ل سهر شريعه تي خودي دکه ت، وهه فرکيي سهر
نه مري وي دکه ن.

۵- رازیوون وی شعوری ل نک مروّقی پهیدا دکهت کو خودی یی عادلّه وتشتی نهو تهقدیر دکهت نهوه دادی، ونهوی ب خودی رازی نهبت نهو زولمی پال ددهته وی ونهغه کوفره.

۶- نه گهر تو ب قسمه تا خو یی رازی بی بهری ته نامینته ل کهسی ودلی ته ژ کهرب ونه ثیان وحه سیدی دی یی قالا وپاقر بت.

۷- رازیوون وه ل مروّقی دکهت کو نهو یی شوکردار بت، وبهری نوکه مه گوتهوو: شوکر نعمه تی زیده دکهت.

۸- رازیوون دلی مروّقی بو عیاده تی قالا دکهت، لهو دی بینی نهوی رازی بت پتر ژ خه لکی دی تاما عیاده تی دزانت.

۹- رازیوون خیرا وی کاری ب دهست مروّقی فه دینت یی مروّقی نه کری ژی وه کی بهری نوکه مه دیار کری، چونکی ده می تو ب باشیی رازی بی بو ته باشیه نه گهر خو ته نهو باشی نه کربت ژی.

رازیوونا خه لکی:

ول دویمایی دی بیژین: رازیوونا خه لکی دقیت نهز نارمانج نهبت یا بهری ته دمینته لی، چونکی (رازیوونا خه لکی نارمانجه کهس نه شیّت ب دهست خو بیخت) وه کی ئیمامی شافعی - خودی ژی رازی بت - دبیزت، پستی هنگی خودی نه مری ل مه کری نه م وی ژ خو رازی کهین نه خه لکی، چونکی رازیوونا خه لکی، وه کی دبیزت: ﴿وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَحَقُّ اَنْ يُرْضَوْهُ اِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ﴾ - وخودی وپیغه مبهری وی هیژاترن کو نهو وان رازی بکهن، نه گهر راسته نهو دخودان باوهرن ﴿(التوبة: ۶۲)﴾.

ونهوی لی بگه ریپن خه لکی ژ خو رازی بکهت ل سهر حسییا رازیوونا خودی، نه خودی ژی رازی دبت ونه خه لک، بهلی نهوی خودی ژ خو

رازی بکھت ل سہر حسیبا خہلکی، خودی دی ژی رازی بت ودی خہلکی
ژی ژی رازی کہت.. وہ کی ژ دہیکا موسلمانان عائیشایی - خودی ژی
رازی بت - دئیته فہ گوهاستن.

کاریِ حەفتی بەئەفرەهی (الصبر)

کاریِ حەفتی ژ کارێن دلی بەئەفرەهییە ئەوا ب عەرەبی دیبژنی: (الصبر)،
و ژ بەر گەرنگییای کەری و کارتیکرنا وی یا مەزن ل سەر ژیاننا مەروڤی
نیزیککی نۆت جارێن د قورئانی دا بەحس یی ژێ هاتییه کرن، و ئاشکەرایە
مەروڤێن بەئەفرەه خیرا دنیایی و ئاخەرتی ب دەست خۆ قە دئینن..

ل دنیایی: خودی د گەل وان دایە، لەو ژینا وان ب تام دکەفت، ئیمام
ئەحمەد ژ عومەری کوری خەططابی قەدگوهیزت دیبژت: «باشترین ژیارا
خۆ ب صەبری مە دیتی»، و ئیمامەتیا د دینی دا ژێ هەر ب صەبری ب
دەست خودانی قە دئیت، ئەقە ل دنیایی.. و ل ئاخەرتی ئەو قەنجیا مەزن یا
خودی ددەتە صەبرکیشی هەر نائیتە حسییی، قیجا صەبر چیه؟ و چاوا
دی شیین ژ مەروڤێن صەبرکیش و بەئەفرەه بین؟ ئەقە دی بابەتی گۆتتا مە یا
قێ جاری بت.

پێناسەیا بەئەفرەهیی:

بەئەفرەهی وهکی دئیتە زانین ئەوه مەروڤی هەند تەحەمۆل هەبت کو تویشی
داڤین بێتەنگیی نەبت دەمی ئەو تشتەکی وەسا دینت یی وی پی نەخۆش
بت، و پەیفای (صەبر) ئەوا د زمانی عەرەبان دا بو قی کاری دئیتە گۆتن پمانا
حەبس و گرتنا نەفسی ددەت، یەعنی: مەروڤ نەفسا خۆ بگرت و نەهیلەت ئەو
کارەکی خەلەت بکەت دەمی تشتەکی نەخۆش دینت.

و د زاراقی شەری دا مەبەست ب بەئەفرەهیی ئەوه مەروڤ پێنا خۆ ل سەر
کەرنای تشتی فرەه بکەت یی خودی قیای، یان ل سەر نەکرنا وی تشتی یی

خودى پى نه خوش بت، ونه فسا خو ل سهر قى چهندي حه بس بكت. ههر
 وهسا مروفل ده مى چيپوونا وى كارى پى وى پى نه خوش بت يان ل بهر وى
 گران بت خو راگرت و فدهسه نكييا خو ژ ده ست نه ده ت.

و ژ قى چهندي بو مه ديار دبت كو سى ره نكيين صهبرى هه نه:

- صهبرال سهر كرنا وى كارى پى خودى فهران پى كرى.

- و صهبرال سهر نه كرنا وى كارى پى خودى نه هى ژى كرى.

- و صهبرال سهر وان قه ده رين نه خوش يين خودى بو مروفى حه ز كرين.

بينفره مى د قورئانى دا:

مه گوت: نيژيكى نوت جاران به حسى صهبرى ووى خير وبه اى
 صهبركيش ب ده ست خو فده دئيت د قورئانى دا هاتيه، و ل قيرى نهم دى
 هنده ك ئايه تان بو نمونه فده گيرين:

ل جهه كى خوداي مه زن ئاشكه را دكت كو سونه تا وى د مروقان دا
 نه وه نه و وان ب به لا و موصيه تان بجه رينت دا مروقين صهبركيش ئاشكه را
 بن، نه و صهبركيشين سى جزاين مه زن بو دئينه ده سني شانكون، ئايه ت
 ديژت:

﴿وَلْيَبْلُوكُمْ بَشِيرًا مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَنَبِّئِ
 الصَّابِرِينَ ﴿١٥٦﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٧﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ
 صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٥٨﴾﴾ — ب هنده كى ژ ترس
 وبرس و كي مكرنا مال ورح وده رامتى نهم دى هه وه جه رينين. وتو مزگينيى
 ب كه يف و خوشيا دويماهيمى ل دنباى وئاخره تى بده وان يين بينفره هيبى
 ل سهر قى چهندي دكهن. نه وين نه گهر نه خوشيه ك گه شتى ديژن: نهم
 به نيين خودينه وملكى وينه، و نهم دى زقري نه نك وى. نه وين هه مه دح

ودلوقانییه کا مهزن ژ خودی بۆ وان ههیه، وئهو ئهون یین ل سهر رپکا راست ﴿ (البقرة: ۱۵۵-۱۵۷).

مهعنا: (صلوات ورهحم وهیادیته) هدر سی دگههنه وی کهسی یی صهبری ل سهر موصیبهتی دکیشت.

و د نایهته کا دی دا خودایی مهزن فهرمانی ب صهبری ل مه دکهت وئاشکهرا دکهت کو صهبری ئیفله ح یقه دئیته، یهعنی: مروقی دگههینته مرادی، دهمی ئهمر دکهت و دیبژت: ﴿ يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ - ئه ی ئهوین باوهری ئینای صهبری ل سهر گوهدانا خودایی خو بکیشن، و ل سهر وی تهنگافی ونه خووشیا دئیته سهری ههوه، و بهرانبهری دوژمنین خو دیبهن فرهه بن دا ئهو ژ ههوه د بیهن فرههتر نهبن، و ل سهر جیهادی دبهردهوام بن، و دهمی حالین خو دا هوین ژ خودی بترسن دا هوین ئیفله حی بینن ﴿ (آل عمران: ۲۰۰).

ودهمی خودایی مهزن بهحسی مروقین بینفرهه دکهت ئاشکهرا دکهت ژ بهر صهبرا وان کیشای ئهو دوجارکی خیری ددهته وان، دهمی دیبژت: ﴿ أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا - ئهوان خیرا کاری وان دوجارکی بۆ دئیته دان ژ بهر صهبرا وان کیشای ﴿ (القصص: ۵۴).

و ل ئاخرهتی ژی جزایی صهبری یی ئاشکهرایه: ﴿ وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةٌ وَحَرِيرٌ ﴾ - ژ بهر وی صهبرا وان کیشای خودی بهحهشت دا وان وجلکین ئاثرمیشی کرنه بهر ﴿ (الإنسان: ۱۳).

و ژ فی ژی مهزنتر وئاشکهراتر د نایهته کی دا خودایی مهزن بهحسی جزایی صهبرکیشان دکهت و دیبژت: ﴿ إِنَّمَا يُؤَقِّ الْأَصْبِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴾ - هندی صهبرکیشن ههه ما بی حسیب جزایی وان دئیته دان ﴿

(الزمر: ۱۰) مه‌عنا: جزایی وان ل نك خودی هندی یی مه‌زن و مشه‌یه هه‌ما هه‌ر نائیته حسیی‌کرن.

صه‌بر د گوٚتین پیغه‌مه‌ری دا:

پیغه‌مه‌ر ژی - سلاڤ لی بن - د گه‌له‌ك گوٚتین خو دا به‌حسی صه‌بری وخیر و بهایی وی د‌كه‌ت، وئاشكه‌را د‌كه‌ت كو به‌ره‌می صه‌بری هه‌می خیر و به‌ره‌كه‌ته، ژ وان هه‌دیسان:

۱- ئه‌بوو سه‌عیدی خودری دیٚزت: پیغه‌مه‌ری - سلاڤ لی بن - گوٚت: ﴿وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ - دانه‌ك ب خیرتر و به‌رفره‌تر ژ صه‌بری بو كه‌سی نه‌هاتییه دان﴾^(۱)، یه‌عنی: هه‌ر قه‌نجیه‌كا خودی بده‌ته ته یا باشتر و ب خیرتر نابت ژ هندی ئه‌و صه‌بری بده‌ته ته.

۲- د هنده‌ك ریوایه‌تین هه‌دیسان ئه‌بباسی دا یا ناقدار ئه‌وا پیغه‌مه‌ری خودی - سلاڤ لی بن - تی‌دا چه‌ند شیره‌ته‌كان لی د‌كه‌ت هاتییه: ﴿وَاعْلَمْ أَنَّ فِي الصَّبْرِ عَلَى مَا تَكْرَهُ خَيْرًا كَثِيرًا، وَأَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنَّ الْفَرْجَ مَعَ الْكُرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا - وتو بزانه هندی صه‌برال سه‌ر وی تشتییه یی ته پی نه‌خوش خیره‌كا مه‌زن تی‌دا هه‌یه، و سه‌ر كه‌فتن یا د‌گه‌ل صه‌بری، و به‌رفره‌هی یا د‌گه‌ل ته‌نگافیی، و د‌گه‌ل نه‌خوشیی خوشی هه‌یه﴾^(۲).

۳- و صه‌برا د‌نیایی دال ئاخره‌تی بو خودانی د‌بته رو‌ناهی، ئه‌بوو مالکی ئه‌شه‌ری دیٚزت: پیغه‌مه‌ری - سلاڤ لی بن - گوٚت: ﴿وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ - و صه‌بر رو‌ناهییه﴾^(۳).

(۱) بوخاری و موسلم فه‌د‌گو‌هی‌زن.

(۲) ئه‌حه‌د فه‌د‌گو‌هی‌زت.

(۳) موسلم ریوایه‌ت د‌كه‌ت.

پهنگين صهبري:

صهبر دو پهنگن وهدر پهنگهك ژى دېته دو پشك، نهغه چار پهنگ.

پهنگي ئيكي: صهبرا نهفسى، ونهغه دو پشكه:

پشكا ئيكي: صهبرا نهفسى يا ب كوته كي، نهوا ژبلى صهبري چو پيكيڼ
دى مروفي نههدين، وهكي بو نموونه: دهمي خوشتقييه كي مروفي دمرت، يان
موصييه ته كا مەزن يا مروفي چو دهست تيدا نه دئيه سهرى مروفي، ومروفي
ژبلى صهبري چو پيكي نهبن.

وپشكا دووي: صهبرا نهفسى يا تختياري وهكي وي صهبري يا مروفل
سهر ب جهئينا نه مري خودي دكهت، وهكي: كرنا باشيان وخو
دوير كرنا ژ خرابيان.

پهنگي دووي: صهبرا لهشي، ونهغه ژى دو پشكه:

پشكا ئيكي: صهبرا لهشي يا ب كوته كي، وهكي مروفي گرتي دهمي
دئيه عهزابدان، ووي چو ري نين ژبلى صهبري.

وپشكا دووي: صهبرا لهشي يا تختياري، وهكي وي كهسي هندهك كارين
ب زهجهت دكهت.

و د پشكين ئيكي دا ژ ههردو پهنگان (صهبرا ب كوته كي) حديوانهت
ژى پشكدارييا مروفيان تيدا دكهن، لهو حنير نينه مروفي پهنگي صهبري
بكيشت، بهلكي حنير نهوه مروفي صهبرا تختياري ل نك ههبت.. مروفي كي
عهقلدار ديوت: كهسهك وهكي وي جحيلي خهلكي مهرؤيي نهشيا من،
پروژه كي گوته من: صهبر ل نك ههوه چيه؟ من گوتي: صهبر نهوه نه گهر
خوارن ب دهست مه كهت نه دم دخوين، ونه گهر ب دهست مه نه كهت نه دم
صهبري دكيشين، ئينا وي گوته من: وهكي صهبين مه ل مهرؤيي نهو ژى
دوهسانن! من گوتي: پا صهبر ل نك ههوه چيه؟ وي گوت: نه گهر خوارن

ب دهست مه نه کهت ئەم صەبری دیکشین، وئە گەر ب دەست مه کهت ئەم
دەهینه کهسین پیتقی و تەحەممولی دکەین!

مەعنا: صەبرا دورست ئەو تو صەبری بکیشی ل وی دەمی تە ریکە کا
دی ژبلی صەبری هەبت.. ئە گەر نه ما دی چ کهی؟!

دەلیقەیین صەبری:

ئەو صەبرا مروژ پی خودان خیر دبت گەلەك دەلیقە و مەجال بو هەنه،
و هکی:

۱- صەبرا ل سەر بەلایین دنیا یی: و هکی مرنا خوشتقیان، نساخی،
فەقیری، خوسارەتییا مالی، کیمبوونا دەخل و دەرامەتی.. و هتد.

۲- صەبرا ل سەر خوشییان: و هکی دەوله مەندی وزیدەبوونا مال و عەیالی،
وخو دویر کرنا ژ وان تشتین بو نهفسی دخوش و خودی ل سەر مروژی حەرام
کرین.

۳- صەبرا ل سەر وان نەمەتان یین خودی دایه هندهك کهسین دی ژبلی
وی وئەو دینت، کو حەسویدی پی نهبت و چافی وی لی نهبت، و بزانت
کو خودی ژ بەر حکمەتە کی ئەو قەنجی نه دایه وی.

۴- صەبرا ل سەر طاعەتی خودی، ب تایه تی ل وی دەمی یی هاریکارین
مروژی ل سەر فی چەندی کیم دبن، وئەقە ب زەحمەتترین رەنگین صەبری
یه، لەو د حەدیسە کی دا پیغەمبەر - سلاؤ لی بن - دیژتە صەحابیین خو:
﴿إِنَّ مِنْ وَرَائِكُمْ أَيَّامَ الصَّبْرِ، الصَّبْرُ فِيهِ مِثْلُ قَبْضٍ عَلَى الْجَمْرِ، لِلْعَامِلِ فِيهِمْ
مِثْلُ أَجْرِ خَمْسِينَ رَجُلًا يَعْمَلُونَ مِثْلَ عَمَلِهِ - زەمانەك پشتی هەو ه دی ئیت
روژین صەبرینە، صەبر ل وی دەمی و هکی گرتنا پەلی یه، ئەوی ل وی دەمی
باشیی بکەت خیرا وی هندی یا پینجی کەسانە ژ وان یین کارە کی وەسا
نە ل وی دەمی بکەت﴾.

ئېنا ھندەك صەحابىيان گۆتۈ: ئەي پېغەمبەرى خۇدى! خېرا پېنجى كەسان ژ وان، پېغەمبەرى - سلاڧ لى بن - گۆت: ﴿نەخېرا! يا پېنجى كەسان ژ ھەوھ﴾ ^(۱) مەعنا: خېرا ئېك ژ وان سەرا كرنا وى كارى ھندى خېرا پېنجى صەحابىيانە!

وصەبرال سەر طاعەتى خۇدى سى حالت پېرانه:

بەرى كرنا طاعەتى: كو مروڧ ئىيەتا دلى خۇدى بو خۇدى صافى كەت.

د گەل كرنا طاعەتى: كو مروڧ سىستىي تېدا نەكەت وژى غافل نەبت.

پشتى طاعەتى: كو مروڧ بەلاڧ نەكەت ومەدحان بو خو بى نەكەت.

وطاعەتى ژ ھەمىيان ب زەھمەتتەر بەلاڧكرنا دىنى دورستە ل وى دەمى يى خەلك تېدا ژ دىنى دورست لاددەن.. گاڧا عومەرى كورپى عەبدلەعەزىزى قىاي بەرى خەلكى بەدەتە راستىيا ئىسلامى ووان بىدەعە وخەلەتتيان راکەت يېن خەلكى ل دىنى زىدە كرىن، گۆت: «ئەزى كارەكى وەسا دكەم بو وى كەس ژ خۇدى پېقەتەر ھارى مروڧى ناكەت».

چاۋا دى بىيە ژ صەبركىشان؟

ئەگەر تە بقیّت تو ببىيە ژ مروڧىن صەبركىش يېن خېرا دىيائى وئاخەرەتى دگەھتى بىرا خۆل ڧان خالان بىنەڧە:

۱- باش بزانه دنيا بو كەسى نەبوويه مال، وتبىعەتى دىيائى ئەوہ ئەو وى خوشىيا تمام نەدايە كەسى، ھەر ئېكى تو سەحكەيى دى بىنى ژ لايەكى ڧە بو وى نەخۆشە.. دنيا يا ھۆسايە، وتو نەشىي تبىعەتى وى بگوھۆرى، ڧىجا صەبرى بكىشە.

(۱) ئەبو داوود وئىن ماجە ژ ئەبوو ئەلەبەيى خوشەنى ڧەدگوھىزن.

۲- ژ بیر نه که کو دنیا ملکی خودی یه، بی وی بقیّت نهو ددهتی وی بقیّت ژئی دستینت، وئووا وی ژئی دایه ته ژئی ئیمانته که ل نک ته، وههر جاره کا وی ئیمانتهتی خو زفراند تو خو نهرازی نه که.

۳- بلا ته باوهری هدت کو چو نه خوشییین بهردهوام نین، وپشتی ههر نه خوشیه کی خوشیه که ههیه، قیجا صهبری بکیشه هتا تو ژ تهنگافیی دهرباس دی.

۴- وبو دهرباسوونا ژ تهنگافیی ب سلامهتی بلا ههوار وگازییا ته ههر وههر ژ خودی بت ونه ژ کهسی دی، وههر ژ بهر قی چهندی یه گهلهک جاران قورئان صهبری وتهوه ککولال سهر خودی پیکفه گری ددهت.

۵- صهبری خیره کا مهزن یا تیدا هه، گونه پی دغهفرن، وخودتین ئیماننا دورست و منافع بی ژیک جودا دهن، قیجا بهری خو بدی کانی ته دقیت تو ژ کی ژ ههر دووان بی؟

ئاسته نگین صهبری:

یین کو خودانی خو ژ خیرا صهبری بی بار دکهن:

۱- لهزکرن دب دهستقه ئینانا بهرهمی دا.. ئەڤه صهبری ل نک خودانی ناهیلست.

۲- غهزه ب وخو نهزه بتکرن ل دهمی کهرب قه بوونی دژی صهبری یه.

۳- بی هیقییوون ژ رهحا خودی مهزنترین ئاستهنگه دکهفته ریکا صهبری.

۴- نهرازیوونا ب ئهمری خودی، وخو نهرازیکرنا ل سهر ئهمری، وهکی وان یین ب خو داددهن یان ب مرییان دبیزن، ئەڤه صهبری ناهیلست.

کاری ههشتی حسیبا د گهل نهفسی (الحاسبة)

دل ته گهر یی ساخلم بت دی دهم بو دهمی دی حسیبی د گهل خودانی
خو کهت، وئو مروفی چو جاران حسیبی د گهل نهفسا خو نه کهت، دی
مروقه کی دل مری بت، وگلهک مریں ساخین دل مری د فی دنیایی دا دئینه
دیتن!

فئجا حسیبا د گهل نهفسی ئیک ژ کارین دلییه دفت مروفی خودان باوهر
یی بی ئاگه هدار..

حسیبا د گهل نهفسی پیناسه وگرنگی:

حسیبا د گهل نهفسی ئەوا ب عه ره بی دبیزنی: (الحاسبة) په یقه که یا هاتییه
وهرگرتن ژ په یقا (حاسب) ئەوا پامانا هژمارتنی ددهت، و د زارافی
شهرعی ژی دا ههر ب پامانا هژمارتنی دئیت، به لی هژمارتنا کار
و کریاران و ب تاییه تی گونه هان، یه عنی: مروژ د گهل خو دهم بو دهمی کار
و کریارین خو به ژمیرت و ل بیرا خو بینته فه، فئجا ئە گهر وی دیت کاری
وی یی باشه وی که یف پی بیت و به رده و امیی ل سهر بکهت، وئو گهر وی
دیت کاری وی یی خرابه لیقه بیت و په شیمان بیت وژی توبه بکهت.

وهندهک زانا دبیزن: مو حاسبه به ئەوه عقل زیره فانیی ل نهفسی بکهت دا
ئو د سهر دا نه چت، و پساری ژی بکهت: بوچی ته هو کر و بوچی ته هو
نه کر؟ فئجا ئە گهر وی دیت ئەو کار بو خودی یه ل سهر رازی بیت
و به رده و امیی ل سهر بکهت، وئو گهر دیت بو خودی نینه که یف پی بیت
به یلت وژی په شیمان بیت.

وئەڤ كارە يى ڤو دل يى ڤادبت بو نەفسا مروڤى گەلەك يى گرنگە،
چونكى نەفس يى ڤى كارى دورست نابت، ونەفس ئەگەر يا دورست نەبت
بەرى خودانى ڤو دى ڤەتە هېلاكى، وئەوى ئەڤرو حسييى د گەل ڤو بكت
سوباهى دى يى پشت راست بت، چونكى دى ب عهيبين ڤو كەفت،
وئەگەر ڤى كەفت دى ڤو ژى ڤەتە پاش.

ڤەنگين حسييى:

دو ڤەنگين حسييا د گەل نەفسى هەنە دل دكت، ئەو ژى ئەڤەنە:

۱- حسييا بەرى كارى:

دەمى نەفسا مروڤى كارەكى ل بەر وى شرين دكت و بەرى وى ددەتى،
و بەرى ئەو قەستا وى كارى بكت و بى ڤادبت، ئەگەر وى دلەكى هشار
هەبت دلى وى دى ڤسپارى ژى كەت: ئەرى ئارمانجا تە ب كرنا ڤى
كارى چيە؟ و چ فايده د ڤى كارى دا يى تە دڤيت يى ڤابى هەيە؟
و فايدي ڤى ڤەنگى حسييى ئەو ئىخلاصى ل نك خودانى پەيدا دكت،
وئاشكەرايە كو كارى ئىخلاص تيدا نەبت، چو فايدهى ناگەهنتە خودانى
ڤو، وژى نائيتە قەبويلكرن.

وژبلى ڤى چەندى ژى ئەڤ ڤەنگى حسييى مروڤى ژ گەلەك بەلا
ونەخوشيبين دنيايى ژى ڤزگار دكت، چونكى دەمى بەرى كرنا هەر
كارەكى ئەو هزرا ڤو تيدا دكت، و بەرى ڤو ددەتى كانى چ فايده تيدا
هەيە، ئەو دى ڤو ژ كارى بى فايده ڤەتە پاش، كارى ب سەرگىژى
ونەخوشى د دويڤ دا دڤيت هەر ناكەت.

۲- حسييا پشتى كارى:

ئەگەر مروڤى كارەك كر، هەر كارەكى هەبت، يا پيتڤى ئەو ئەو پشتى
كرنا كارى ڤو حسييى د گەل ڤو بكت، و حسييا پشت كارى سى ڤەنگن:

- حسیب د گهل نه فسی سهره نه کرنا کاری باش، یه عنی: نه گهر مروځه کی کاره کی باش هاته رپکا وی، ووی خو ژی دا پاش، دقیت نهو حسیب د گهل خو بکته: نه ری بوچی وی نه ه کاره نه کرو د شیان وی دا بوو نهو وی بکته؟ یان نه گهر کاره کی باش کر به لی نه ب په نگی تمامتر وباشتر، بلا حسیب د گهل خو بکته: بوچی وی نه ه کاره ب فی په نگی نه یی تمام کر هدر چهنده وی دشیا ب په نکه کی تمام بکته؟

- حسیب د گهل نه فسی سهره کرنا وی کاری یی نه کرنا وی وباشتر، وه کی کرنا گونه هه کی یان کاره کی نه ژ هه ژی نه گهر خو نهو کار یی گونه وهدرام نه بت ژی، نه ری بوچی وی نه ه کاره کرو؟ وما نه گهر وی نهو نه کر با باشتر نه بوو؟

- حسیب نه فسی سهره کرنا کاری (موباح) کانی نارمانجا وی ژ کرنا وی کاری چ بوو؟ نهو وی بو خودی بوو یان نه؟ چونکی کرنا کارین موباح بو خودانی ب خیر دئته نفیسین نه گهر ئیه تا وی یا باش بت.

که نگی مروځ دی حسیب د گهل خو کته؟

نه گهر وی بیرا خو ل هندی ئیناځه کو روژه دی ئیت حسیب دی د گهل وی ئیته کرن، فهرانبه ره که نه گهر بزانت دهمه که دی ئیت رپقه بهر دی وی داخواز کته دا حسیب کاری وی د گهل بکته، دهمی ههر کاره کی دکته نهو دی باش د بهر را پخت، ودی حسیب د گهل خو کته، بو هندی دا نهو د گهل رپقه بهر دی خو شهر مزار نه بت، وعهد نه گهر ل بیرا خو بینته ځه کو روژه کا هه ی نهو تیدا دی ل بهر انبه ر خودایی خو راوه ست دا حسیبه کا هویر سهره هه می کریارین وی د گهل بکته، ههر نوکه نهو دی حسیب د گهل خو کته وکاری خو درست کته، بهری نهو روژ بیت یا نهو تیدا شهر مزار دبت.

ل دور فسي مه عنايي ژ عومهری - خودی ژی رازی بت - دئیتیه
 فه گوهاستن دبیزت: «حسیبی د گهل خو بکهن بهری حسیب د گهل
 هه وه بیته کرن، و (کارین) خو بکیشن بهری نهو بیته کیشان، چونکی نهو
 چهنده بارسقکییه بو هه وه سوباهی ده می حسیب د گهل هه وه دئیتیه کرن».

قورئان وحسیبا د گهل نه فسی:

نایه تهك د قورئانا پیرۆز دا هه یه فه رمان تیدا ل مه هاتییه کرن كو نهو
 خودان باوه ر نه فرۆ - د دنیا یی دا - حسیبی د گهل خو بکهین، و بهری خو
 بدهینی کانی مه چ کار بو سوباهییا خو پیشکیش کریه، خودایی مه زن د وی
 نایه تی دا دبیزت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ
 وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَسُوا اللَّهَ فَأَنسَهُمْ
 أَنفُسَهُمْ ؕ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾﴾ (الحشر: ۱۸-۱۹).

و نهو نایه ته گازییه که بو خودان باوه ران كو نهو ژ خودی بترسن،
 وهشیاری خو بن، وی بکهن یا وی فه رمان بی ل وان هاتییه کرن، و خو ژ وی
 بدهنه پاش یا خودی نهو ژی داینه پاش، خودی دبیزت: بلا هه ر نه فسهك
 هزرا خو د وی کاری دا بکهت بی وی بو رۆژا قیامه تی پیشکیش کری،
 وهوین گهل خودان باوه ران د هه می کاری خو دا ژ خودی بترسن، هندی
 خودی یه ب وی کاری هوین دکهن بی شاره زایه، تشتهك ژ کربارین هه وه
 ل بهر وی بهرزه نابت و نهو دی هه وه سه را وان کاران جزا ده ت.

پاشی خودایی مه زن دبیزته خودان باوه ران: هوین وه کی وان نه بن یین
 نهو حه قی هیلای بی خودی ل سه ر وان واجبکری، قینجا ژ بهر هندی وی
 بارا وان ژ وان خیرین وان ژ عه زابا رۆژا قیامه تی رزگار دکهت ژ بی را وان
 بر، نهوین هه نه یین فاسق، یین كو ژ بن نه مری خودی و پیغه مبه ری وی
 ده ر که فیتین.

ووه کی ناشکه را ئه ژ ئایه ته بناخه یه د مه سله لا حسیبا د گهل نه فسی،
وئیشاره ته که کو ههر که سه کی حسیبی د گهل خو نه که ت دی بته ژ وان
که سان یین خودایی خو ژ بیر کری، قیجا خودی ئیکا هند د گهل وان
کری ئه و خو ب خو ژ ی ژ بیر بکه ن!

و د ئایه ته کا دی خودایی مه زن به حسی سالو خه ته کی ژ سالو خه تین
ته قواداران دکه ت و دبیزت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَئِفٌ مِّنَ
الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ﴾ (الأعراف: ۲۰۱).

یه عنی: ده می شه یطان جاره کی ریکا خو بو دلین ته قواداران دبیت،
وره نگه کی دودلییی بو وان چی دکه ت، ههر زوی ئه و بیرا خو ل ئه مر
و فەرمانا خودی دئینه فه، له و ئه و ب چاؤ فه کرن فه خو ژ بی ئه مر ییا خودی
دده نه پاش.

ووه کی ناشکه را (موحاسه به) یه به ری خودانی دده ته فی چه ندی،
چونکی ئه وی حسیبی د گهل خو نه که ت به ری وی ناکه فته فی چه ندی.

حسیبا نه فسی ژ کیفه ده ست پی دکه ت؟

مرو فه کی ئه گهر بقیث حسیبی د گهل نه فسا خو بکه ت دی ژ کیفه
ده ست پی که ت؟

زانایی مه زن (ابن القیم) ب دریزی به رسقا فی پسپاری دده ت، ل قیری
ئه م دی گوتنا وی ب کورتی فه گیرین.. دبیزت:

ئه و که سی بقیث حسیبی د گهل خو بکه ت دقیت به ری ههر تشته کی
به ری خو بده ته کارین فهرض کانی ئه و ب دورستی پی رادبت یان سستی
دئخته کاری خو، ئه گهر وی ئه و ب دورستی کربن بلا شوکرا خودی
بکه ت و به رده و امیی ل سه ر وی چه ندی بکه ت، ئه گهر نه بلا ل خو بزقرت.

پاشی بلا سەح بکەتێ کانی ئەو ھەندەك ژ وان کاران دکەت یێن خودی ل سەر وی حەرام کرین یان نە، وەەر جارەکا وی دیت ئەو یی کارەکی حەرام دکەت بلا ژێ تۆبە بکەت و خو ژ وان ئەگەران بەدەتە پاش یێن بەری وی ددەنە وی کاری حەرام.

پشتی قی چەندی بلا ئەو پسیاری ژ خو بکەت کانی ئەو کەفتیە غەفلەتی یان نە؟ چونکی دبت مروؤ فەرضان ب جە بینت و خو ژ حەرامی بەدەتە پاش و د گەل ھندی ژێ ئەو تویشی داڤین غەفلەتی بیت، بلا ئەو بیرا خو ل کار و گۆتنان بیستەفە یێن ئەندامین لەشی وی کرین: ئەزمان، چاڤ، گۆھ، دەست و پێ، و ھتەد.. پاشی بەری خو بەدەتی کانی بەرھەمی ئان ئەندامین وی وەکی بەرھەمی غافل و نەزانانە یان نە؟ و ل دویف بەرسقا خو بلا ئەنجامی بو خو دەسنیشان بکەت.

مفایین حسیب:

حسیبا د گەل نەفسی گەلەك مفایین مەزن تیدا ھەنە، ل قیری ئەم دی بەحسی ھەندەكان ب کورتی کەین:

۱- ئەو مروؤقی گەلەك د خو بگەھت، وزیدە ب خو یی موعجب بت، چو خیر د سەری نابت، و ھەر دەم دی یی بەرھەڤ بت بو خو مەزنکرن و د سەر دا چوونی، و کەنگی مروؤ ب دورستی دی خو نیاست؟ دەمی بیرا خو ل گۆنەھ و خرابییین خو دئیتەفە، ھنگی ئەو دی خو نیاست و غوروور بو وی ب گۆتین خەلکی چی نابت دەمی ئەو مەدحین وی دکەن، زانایی مەزن یوونسی کۆری عوبەیدی دگۆت: «ھەندەك جارن ئەز سەد باشییان دئینمە بیرا خو خو ئیک ژ وان ل نك من نینە».

۲- حسیبا د گەل نەفسی ھاریکارییا خودانی ل سەر زیدە کرنا طاعەتی دکەت، و کو ئەو خو ژ خرابییان بەدەتە پاش و تۆبە بکەت.

۳- حسیبا د گهل نه فسی مروؤفی نیریکی خودایی دکته، ووی ژ غه فله تی دده ته پاش.

۴- حسیبا د گهل نه فسی نه فرو خودانی ژ په شیمانییا سوباهی رزگار دکته وه هر که سه کی ل دنیایی حسیبه کا دژوار د گهل خو بکته، ل ئاخره تی حسیبا وی دی یا سفلک بت.

۵- وحسیبا د گهل نه فسی نیشانا هندي یه کو مروؤفی خیرا د سهری مای وئو ژ خودی دترست، ویی د دنیایی دا ژ خودی بترست ل ئاخره تی خودی وی ژ ترسی ئیمن دکته.

هندهك نمونه:

ول دویمایی مه دثیت چهند گوئن ونموونه کان ل سهر حسیبا د گهل نه فسی فه گوهرین:

نه نه سی کورپی مالکی دیبژت: جاره کی من گوهل عومهری بوو د نافهرا من ووی دا دیواره هه بوو ووی نه ز نه ددیتم، وی دگوته خو: «عومهری کورپی خه ططایی (أمیر المؤمنین).. هدی هدی! نه ز ب خودی که مه کورپی خه ططایی یان تو دی ته قوا خودی که ی یان نه و دی ته عذاب دهت».

تابعی موزن (حه سه نی به صری) دیبژت: «عه بد دی یی ب خیر بت هندي نه فسا وی وه عزی ل وی بکته، وحسیب ژ همه تا وی بت».

و (مه عونی کورپی مه رانی) دیبژت: «نه فس وه کی شریکی خائینه، نه گهر تو حسیبی د گهل نه که ی مالی ته هه میی دی بهت».

و (ئیراهیمی ته میمی) دیبژت: «جاره کی من ئینا بهرچاقین خو نه زی د به حه شتی دا ژ خوشی ونعمه تی وی د خوم وفه دخوم، پاشی من ئینا بهرچاقی خو نه زی د جه هه می دا وعذابا وی یا ب سهر من دا دثیت، ئینا من گوته نه فسا خو: نه ی نه فسا من! ته چ دثیت؟ وی گوته من: من دثیت

بزځرمه څه دا کارين باش بکه، ئينا من گوټي: هه ما نوکه تو يا د دنيايي دا،
څيجا کاري باش بکه».

و (مالکي کورې ديناري) ديژت: «خودي رههي ب وي ببهت يي بيژته
نه فسا خو: ما تو نه نهوي يا ته فلان کار کري؟ ما تو نه نهوي يا ته فلان
کار کري؟ پاشي سهرې وي بگرت و بهري وي بده ته کيتا با خودي».

کاری نه‌هی هزرکرن (التفکر)

هزرکرن ژى کاره که ژ کارین دلی یین مه‌زن، وئو کلیلا تیگه‌هشتنى و
رؤناهیه، لهو خودایى مه‌زن د گه‌لهك جهان دا ژ قورئانا پیروژ به‌رى مه‌یى
دایى وفه‌رمان پى ل مه‌ کریه، وپیغه‌مبه‌رى وى ژى - سلاؤ لى بن - ئەؤ
کاره ب کریار وگۆتن ل به‌ر مه‌ شرین کریه، فیجا دا ئەم ب فى کارى ژى
دئاگه‌هدار بین فى جارى گۆتنا مه‌ دى یا تاییه‌ت بت ل دۆر وى.. ئە‌گه‌ر
خودى حەز بکەت.

هزرکرن چیه؟

هزرکرن ئە‌وا ب عه‌ره‌بى دیبژنى: (التفکر) ئە‌وه‌ مروؤ ب دلى تشته‌كى
ل بیرا خو بینه‌فه، ودلى خو تیدا بده‌ته‌ کارى وه‌ر فه‌گیرت حد‌تا باش بیته
سه‌ر هزرا وى ب په‌نگه‌كى وه‌سا خو تو دى بیژى ئە‌و یى ب چاؤ دبیت،
له‌و د پیناسه‌یا (هزرکرنى) دا دبیته‌ گۆتن: ئە‌وه‌ مروؤ دلى خو د رامانین
تشتان دا بده‌ته‌ کارى دا تشتى دلخواز ب ده‌ست خو بیخت.

وه‌زركرن د زارافى شه‌رعى دا ئە‌وه‌ مروؤ هزرا خو كۆم بکەت دا وى
تشتى ل بیرا خو بینته‌فه یى خودى وقه‌نجیى ب گشتى پى ل بیرا مروؤفى
دبیته‌فه، و ب فى چه‌ندى هزرکرن - وه‌كى زانایى مه‌زن (ابن القیم) دیبژت
- قاعده‌یه‌كى مه‌زنه، چونكى ئە‌و بناخه‌یى باشى و خرابیى یه، وده‌سپىكا
ئیرادى وداخواز کرنا زوه‌دى و فیان ونه‌فیانا دورسته.

پهنگین هزرکرنی:

چار پهنگین هزرکرنی هه نه، وهه رهنگه ک ژ وان ژى ل سه ر دو پشکان
دئینه لیکفه کرن.. ئەفه ههشت، ئەو ژى ئەفه نه:

۱- هزرکرن د وی تشتی دا یی فایدی ئاخهرتی تیدا هه ی.. وهزرکرن
د وان ریکان دا یین مروؤ فی فایده ی پی ب دهست خو دئخت.

۲- هزرکرن د وی تشتی دا یی زیانا ئاخهرتی تیدا هه ی.. وهزرکرن
د وان ریکان دا یین مروؤ وی زیانی پی ژ خو دویر دئخت.

۳- هزرکرن د وی تشتی دا یی فایدی دنیایی تیدا هه ی.. وهزرکرن
د وان ریکان دا یین مروؤ فی فایده ی پی ب دهست خو دئخت.

۴- هزرکرن د وی تشتی دا یی زیانا دنیایی تیدا هه ی.. وهزرکرن د وان
ریکان دا یین ئەو زیان پی ژ مروؤی دویر دکهفت.

وسهری هه ر هزرکرنه کا هه ی ئەوه مروؤ هه ر خۆ د وان قهنجی ونعمه تان
دا بکهت یین خودی د گهل مروؤی کرین، و بیهرا خۆ ل وان ئەمرونه هیان
بینته فه یین خودی لی کرین، و بهری خۆ بدهته وان ریکان یین ئەو پی
ب خودی وناؤ و سالوخته یین وی زانا دبت، و ئاشکه رایه کو فیان وزانین
ب فی پهنگی هزرکرنی فه دئیت. و ئەوی هه ر وی د ئاخهرتی دا بت، و بیهرا
خۆ ل وان کاران بینته فه یین سه رفه رازیا ئاخهرتی ب دهست وی فه دئیت
بی بهاییا دنیایی دی بو وی ئاشکه را بت، لهو فیانا ئاخهرتی وزوه دا
د دنیایی دا دی ل نک وی پهیدا بت، چونکی ئەو بهرده وامیا ئاخهرتی نادهته
ب کورتیا دنیایی.

هزرکرن د قورئانی و سونه تی ۱۵:

ئه گه ر ئەم بهری خۆ بدهینه قورئانا پیروژ، هه ر وه سا سونه تا پیغه مبهری
ژی - سلاؤ لی بن -، دی بینین ل گه له ک جهان به حسی (هزرکرنی) هاتییه و

ل گەلەك جهان ژى مه دحيڭ وان كەسان ھاتىيە كرن يېن ھزرا خو دكەن، و
ل گەلەك جهان بە حسي نيشانيڭ مەزنييا خودى ل عەرد وعەسمانى ھاتىيە
كرن، دا ئەم ھزرا خو تېدا بكەين.. ژ وان ئايەت وحەديسان:

۱- عائىشا دېيۆت: شەفەكى يېغەمبەر - سلاؤ لى بن - دەسنقىزا خو
گرت وراپووقە دەست ب كرنا نقيزان كر وھند كرە گرى ھەتا رپھيڭ وى
تەر بووين، پاشى چوو سوجدى وھند كرە گرى ھەتا عەرد تەر بووى، پاشى
خو دريۆت كرە سەر تەنشتا خو ھەتا بىلال ھاتى دا بانگى سپىدى بەت، دەمى
وى يېغەمبەر دىتى ونىشانيڭ گرىي لى دديار گۆتى: ئەى يېغەمبەرى خودى!
بۆ تو دكەيە گرى؟ ما خودى ھەمى گونەھيڭ تە ژى نەبرينە؟!

ئينا وى گۆتى: شقىدى ھندەك ئايەت بۆ من يېن ھاتىنە خواري تېچوون
بۆ وى بت يى وان بخوينت وھزرا خو تېدا نەكەت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ (النَّارِ يَذْكُرُونَ
اللَّهُ قِيمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا
خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا سُبْحَنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٧٢﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ مَن تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ
أَخْرَجْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِّنْ أَنْصَارٍ ﴿١٧٣﴾﴾ (آل عمران: ۱۹۰-۱۹۲) (۱).

ووهكى ئاشكەرا ئەف ئايەتە بەرى مه ددەنە ھندەك ژ وان چيكرىيڭ مەزن
يېن خودى ل عەرد وعەسمانان چيكرين، ومەدحيڭ وان كەسان دكەن يېن
ھەمى دەمان ھزريڭ خو د نافراندنا عەرد وعەسمانى دا دكەن وھەوارين خو
دگەھينە خودى كو ئەو وان ژ عەزابا ئاگرى بپاريۆت، ووان ل ئاخەرەتى
شەرمزار نەكەت.

(۱) ئبن حبان فى حەديسى قەدگۆھيۆت.

۲- د نایه ته کا دی دا خودایی مه زن مه ته له کی بۆ مه دئیت دا ئه م هزرا
 خۆ تیدا بکهین، دیژت: ﴿أَيُّدُ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِّنْ نَّحِيلِ
 وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ
 ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
 الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ (البقرة: ۲۶۶).

هزر بکهن.. زه لاهه کی بیستانه کی مه زن یی دار قهسپ ومیوین تری
 یی ههبت، رویارین ئاف شرین د بن دا بچن، وهمی رهنگین فیقی بو وی
 پیقه بین، ژی بخوت وبفرۆشت وبی دهوله مهند بیت، هتا دهمی ئه و ب نا
 سال شه دچت ورۆژا ژییی وی بهر ب ئافابوونی شه دچت، وپیراتی
 دگه هتی فیجا ئیدی نه شیت سه خیرییا بیستانی خۆ بکهت، هنگی بهری وی
 لی بت عه یالی وی جهی وی بگرت و ب کاری وی رابت.. به لی
 عه یالی وی یی هویر ههبت وپیقه نه ئیت فی کاری بکهن، هنگی هه وجهییا
 وی دی یا چهند بت؟ وکه سه را وی دی یا چاوا بت؟

پاشی هند ببینت ده مه کی ب خافله تی شه هره بایه کی دژوار یی ئاگره کی
 سوژهك د گهل دا بیت و ب بیستانی وی بکهت و بسوژت.. برویسییهك
 لی بدهت وبکهته ره ژی، سه رویه ری وی پیره میری دی گه هته چ حالی؟
 ﴿كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ ئه ها ب فی
 رهنگی خودی مه ته لان بۆ هه وه دئیت، وئایه تان ئاشکه را دکهت، دا به لکی
 هوین هزرین خۆ بکهن!

نوکه.. هه وه زانی ئه شه مه ته لا کی یه؟

زه لاهه کی دهوله مهند، یی گه لهك خیر وقه نجیان بکهت، دهمی پیراتی
 فیرا دگه هت، و بهر ب مرنی شه دچت شهیتان وی بیخته دا ئیت خۆ وکاری

وی مهزن نیشا وی بدهت ههتا یی موعجب بیت، وهزر بکته وی حهقی خودی یی ژ سهر خو راکری، ورویمهتی ریکا خو بو دلی وی بینت فیجا نهو باشیین بهری هنگی ژی کرین پویچ بکته و بسوزت.. نهها مهته لا فی وه کی یا پیره میری خودانی بیستانییه.

۳- مهته له کا دی.. خودی دبیرت: ﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أُنْزِلَتْهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَرَبَ أَهْلُهَا أَغْصَنَ قَدَرُوا بَٰرَئَ عَلَيْهَا أَنَّهَا مُرْتَنًا لَّيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْرَبْ بِالْأَمْسِ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾﴾ (یونس: ۲۴).

ئهو دنیا یا هه وه یا هوین ئیک و دو سهرا فهنا دکهن، هوین دزانن مهته لا وی وه کی یا چیه؟

هوین دبینن ده می ل زفستانی باران دبارت و نهو عهردی ل پائیژی هشک وزوها بووی جاره کا دی شین دبت و گه له ک رهنگین که سکا تی یی کو د نا فیک هه لبووی سهری هله ددهن، وقویتی مروقی ویی حه یوانی ژی پی یقه دئیت، فیجا ل بهاری دی سه حکه بیی خه ملا عهردی یا ل کاره، چا ژ ژی تیر نابن، پاشی ده مه کی دربر پی یقه ناچت دی بهری خو ده یی نهو عهردی وه سا ب خه مل به می وه شک بو و وه لی هات هه ته نه فیت بهری خو بده یی، یان ژی هیشتا هه ره نهو نه گه هشتییه ده می به هیوونی غه زه به ک ژ لای خدی ب سهر دا هات نهو شینکاتی ب عه رد فه بوو کشلاخ، و خودان ژ (لا حیلوه لای!) فه هه ردو ده ستان لی ک ددهت، و (ته حه م ته حه ما) وی بلند دبه بهر په رپن عه سمایی! نه فه مه ته لا عه مرئ ته یه.. ل بهارا ژییی خو هندی تو یی بی منه تی یا ژ ته فه تو چیا بی ژ جه نا لقی، گا فا پیراتی.. یان

بهري هنگي نيشهك د ته نالزيا، ژ نوى ب دورستى دى خو نياسى، بهلى
كهنگى؟ دهمى خونياسين ژ نوى چو مفايى نه گههينته ته ﴿كَذَلِكَ نَفْصِلُ
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾.

۴- رهنهگه كى دى يى هزر كرنى: ﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ مَّا خَلَقَ اللَّهُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَائِي
رَبِّهِمْ لَكُفْرُونَ﴾ ﴿٨﴾ أَوَلَمْ يَسْمُرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ
رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾
(الروم: ۸-۹).

هزر كرنا د خو ب خو دا، مروځ چاوا چيپوويه؟ و د چدند قويناغان را
دبورت؟ وئغه تشته كه ل بهر چاقين مه ژى دبت، وهزر كرنا د عهرد
وعهسمانان دا ئه و چاوا چيپوويه؟ وچاوا كارى وان ب ريقه دجت؟ وئغه
تشته كه مروځين زانا پتر پى دئاگه هدارن، يان ئه و ين بهري مه چووين، يين
ئهم شوينوار وكيلى وههستيكي وان دبينن، دويماهيا وان چ بوو؟ ل زه مانى
خو وان ژ مه پتر عهرد كيلا بوو وشين كربوو، قهسر وقوسوير بلند كربوو،
وهندهك ژ وان گه هشتبوونه دهره جا وهسا د دفن بلنديى دا دگوت: ئهم
ژ مرنى مه زنترين! پاشى چ لى هاتن؟ هدرن پسيارا كيليين وان بكن دا
به رسقا هه وه بدهن، دا بزنان كانى دويماهيا هه وه ژى دى ل سهر
چ راوه ست:

خودانين گهردهن وخالا	جه مال وملكت ومالا
ههمى ژى دهر كتن فلا	مرن خوړته چه وا شيابى

مفایین هزر کرنی:

هزر کرنا دورست ئەوا خودی فەرمان پی ل مه کری گەلەك مفایین مه زن
تیدا هەنە، ل قیری ئەم دی ئیشارەتی دەینە هەندە کان:

۱- زی دە کرنا زانیی و ب دەستفە ئینا نا مه عریفە تی ئیک ژ بەر چاقتیرین
فیقی و بەر هەمی هزر کرنی یە، و ژ بەر فی چەندی فەرمانا ل مه هاتیە کرن
ئەم باش هزرا خو د ئایەتین قورئانی دا بکەین، دا ب دورستی تی بگەهین
وی زانا ببین، و ئاشکەرایە کو تیگەهشتن وزانین بەری مروفی ددەنە
کار پی کرنی.

۲- هزر کرنا د ئایەت و نیشانیین مه زنییا خودی دا باوهرییا مروفی
ب خودی زی دە دکەت، و هەر ژ بەر فی چەندی یە خودایی مه زن د گەلەك
جهان دا ژ قورئانی فەرمانی ل مه دکەت ئەم هزرا خو د شویندەست
و چیکریین وی دا بکەین، دا ئەو هزر کرنا باوهرییا مه ب وی زی دە بکەت،
دیژن: لوقمانی حەکیم پتر دەمی خو ژ خەلکی بی فەدەر بوو و هزرین خو
دکرن، ئینا ئیکی گۆتی: شوینا تو بی ب تنی بی ئە گەر تو د گەل خەلکی
روینی صەبرا تە دی پتر ئیت، وی گۆت: ئە گەر مروفی بی ب تنی بت، دی
شیت باشتەر هزری کەت، و هزر کرنا درێژ نیشانا ریکا بە حەشتی یە.
یە عنی: هزر کرنا درێژ باوهرییا مروفی زی دە دکەت لەو بەری وی بو
بە حەشتی د ئیتە دان.

۳- هزر کرنا د مه زنییا خودی دا سنگی مروفی فرەه دکەت و دلی وی
رحەت دکەت، چونکی راستیی ل بەر وی ئاشکەرا دکەت، و حەقیی ل بەر
وی شرین دکەت.

۴- و تشتی مه زن بی ئەو فایدین بۆری ل نک مروفی پەیدا دکەن ئەو ئەو
دلی مروفی ب ترسا ژ خودی زیندی دکەن، و ئەو دلی ب ترسا ژ خودی

ناڤا بېت دنيا ب هه می خوشییښ خو څه نه شپت وی دهسته سهر بکهت، ونه و
دلی ب فی رهنګی بت دی یی هیژای چوونا به حه شتی بت.

هندهك گوتن ل دور هزرګرنی:

ول دویمایی مه دښت هندهك گوتین زانا ومروځین تیګه هشتی ل دور
هزرګرنی څه ګیرین.

عومه ری کورې عه بدلعه زیزی دیژت: «هزرګرنا د نهمه تین خودی دا
باشترین عیاده ته».

وحه سه نی به صری د کاغه زا خو دا نه و بؤ عومه ری کورې
عه بدلعه زیزی نفیسی ګوتیو: «تو بزانه کو هزرګرنا به ری مروځی دده ته
خیری وکارپنګرنی، ومروځی ژ کرنا خرابیی په شیمان دکهت و به ری وی ژی
وهرد ګیرت، ونه و تشتی فنه دبت نه ګهر خو ګه له ک ژی بت نایته ریږا وی
تشتی بمینت نه ګهر خو یی کیم ژی بت...».

وعه بدلاهی کورې موباره کی دیژت: «زه لامه ک د بهر عیاده تکه ره کی
را بوری، د ناڅه را ګیفکه کی ومه قبه ره کی دا بوو، ئینا ګوتی: نهی راهب!
تو یی د ناڅه را دو خزینه یان دا نه ګهر هزرین خو تیدا بکهی دی فایده ی بؤ
خو ژی که ی: خزینه یا مروځان - کو مه قبه ره یه - و خزینه یا مالی - کو
ګیفکه».

وبشر نه لحافی دیژت: «نه ګهر خه لکی هزرا خو د مه زنییا خودی دا
کربا، که سی بی نه مرییا وی نه دکر».

وفوضه یلی کورې عیاضی دیژت: «هزرګرنا قودیکه که باشی و خرابییښ
ته نیشا ته دده ت».

وئبن قه ییم دیژت: «ب مفاترین دهرمان نه وه تو نه فسا خو ب هزرګرنی
څه موژیل بکه ی، هزرګرنا د وی تشتی دا یی مایی ته تی بچت نه یی مایی ته

تیّ نه چت، چونکی هزر کرنا د وی تشتی دا ییّ ماییّ مروّفی تیّ نه چت
 ده رگه هیّ هه می خرابییانه، وئهو که سیّ هزرا خو د وی تشتی دا بکه ت ییّ
 ماییّ وی تیّ نه چت ئهو تشت دیّ ژ دهستی ده رکه فت ییّ ماییّ وی تیّ
 دچت، و ل شوینا خو ب وی تشتی فه موژیل بکه ت ییّ فایدیّ وی تیّدا دیّ
 خو ب وی تشتی فه موژیل که ت ییّ چو فایدیّ وی تیّدا نه بت ..)).

کاری دہی

فیان (الحبة)

(نہنہسی کوری مالکی) دیڑت: زہلامہ کی پسیار ژ پیغہمبہری - سلاؤ لی بن - کر، گوتی: قیامت کەنگیہ؟ وی گوتی: ﴿ مَا تَهْ چ بَوِیْ بہرہہؤ کریہ؟ ﴾ وی گوت: چونہ! بہلی ئەز حەز ژ خودی و پیغہمبہری وی دکەم، پیغہمبہری - سلاؤ لی بن - گوتی: ﴿ أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ - تَوِ یی د گەل وی یی تو حەز ژ یی دکە یی ﴾ ئەنەس دیڑت: فێجا کەیفامە ب تشتە کی نہہات ہندی کەیفامە ب فی گوتنا پیغہمبہری - سلاؤ لی بن - ہاتی^(۱).

فیان وحەژیکرنا مروؤفی بو خودی ئەو کەلە کا رزگار بوونی یە یا ل ناخەرەتی مروؤفی ژ ہەمی نہخووشی وتەنگافیان دەر باس دکەت، وچونکی فیان د گەل ترس و ہیقیی بو مروؤفی قەست خودی بکەت وەکی سەری و ہەردو چەنگانہ بو تەیری دقیت بلند بفرت، فیان ژ ی دبتە ئیک ژ مەزنتەری کارین دلی یین کو فەرہ ئەم یی دزانا یین..

فیان چیہ؟

فیان ئەوا ب عەرەبی دیڑنی: (الحبة) کەلینہ کە دئیتە دلی دەمی شەوقا دیتنا مەحبووبی تیدا زیدە دبت، یان سووتنہ کە بەردبتە ہناقان دەمی خەریبیا گەشتنا دوستی تیدا دنازریت..

(۱) بوخاری وموسلم فی حەدیسی قەدگۆہێرن.

ڦيان ٺهڻو دهره جديہ يا هه ڦړك سهره هه ڦړكيبی ډكهن، و كار كهر ژ بو گه هشتنا وی غاردانی ډكهن، ټه ڦيندار د رڼكا وی دا خو ڦهنا ډكهن، وعياده تكهړل بهر سبهره وی ډدونه ری، ڦيان - وه کی زانایی ناقدار (ابن القيم) ديڙت - ټهو ژيانه يا ههر كه سه کی څو بار تيډا نه بن ژ مرييان ديته هژمارتن، ټهو رونا هيه يا ههر كه سه کی ل نك نه بت ټهو یی ډنيشا به حرا زولماتی دا، ټهو دهرمانه یی هه چيی ب دهست خو نه ټيخت هه می دهر د دی ڦيړا گهن، و ټهو خوشيه يا هه چيی تام نه كه تی ژيانا وی ټيكدی دی خدم و كوڦان بت.. ټهو بو ټيمانی وه کی وی رحی په يا لهش پی زیندی دبت.

ڦيانه يا مروځی ب ساناهی دگه هينته وان دهره چين بلند يين بي زه حه ته كا مهزن مروځ نه گه ټی، و مروځی دگه هينته وان مهرته يين مهزن يين بي وی څو جار ان مروځ نه دگه هشتی، ټه وه ټهو پيړها مروځی ب له ز دگه هينته خوشتڦيی دلی، و ل بهر دهستی وی به ره ډ دكهت، و ب دیدارا وی شاد دكهت، و ب هيڦيا وی زیندی دكهت..

به لی ټه ڦيندارن شهره فا دين وديایی ب دهست خو ټيخستی ده می ب ڦيانا خو خو دايه د گهل (خوشتڦيی مهزن)، و د ټه زهل دا خودی و ه سا حه زكريه مروځ د گهل وی بت یی مروځ حه ز ژی دكهت: ﴿أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ﴾ ڦيجا به ری خو بدی كانی ل ڦيړی تو حه ز ژ کی ډكهی، دا بزانی كانی ل ويړی تو دی د گهل کی بی!

نیشاین ڦيانا خودی بو مروځی:

ټه ڦينداري هنگی ب دورستی ب تام دكهت ده می ټه ڦيندار پی بجه سيیت كو خوشتڦيی وی هندي وی يان پتر حه ز ژ وی دكهت، چونکی ل وی ده می ټهو ههست ب بهر همداریا ټه ڦينا خو دكهت، دزانت كو ټه ڦينا ټهو پی داخفت و به حس ژی دكهت راستيه كا واقعيه نه كو گوتنه كه ټهو دلی

خو بئی خوش دکهت، یان خه یاله که د هزرا وی ب تنی دا دژیت، وځیانا
 مروځی بو خودی وه کی هه ځیانه کا دی، یان پتر ژ هه ځیانه کا دی، نابته
 راستیه کا وه سا کو مروځ هه ست پی بکهت، هه تا نه بته خودان هنده ک
 نیشاین ناشکه را، نهو نیشاین نه دشیین ل سهر دو پشکان لیکنه بکهین:
 نیشاین ځیانا خودی بو مروځی، پاشی نیشاین ځیانا مروځی بو خودی..
 چونکی ناشکه رایه کو نه هه ده عوایه کا هه بت خودانی وی بئی راستگوځیه:

أيا ربع ليلي ما المحبون في الهوى

سواء.. ولا كل الشراب رحيق

ولا كل من تلقاه يلقاك قلبه

ولا كل من يخطو إليك مشوق

تكاثر الدعوى على الحب فاستوى

أسير صابات الهوى و طليق

ځیجا هنده ک نیشان هه نه هه جار ه کا ل نک عه بدی په یدا بوون دی ژی
 ئیته زانین کو خودی هه ز ژ وی دکهت، ژ وان نیشانان:

۱- چاځیریا خودی بو وی هه ژ زارو کینی، کو بهری وی بده ته ریکا
 خیری وباشی وی ژ خرابی وگونه هی پاریژت، یان ژی ب ته عیرا
 قورئانی: خودی وی بو خو چی بکهت، وه کی د ده رحه قا مووسای دا -
 سلا فی بن - گو تی: ﴿وَأَصْطَفَيْتُكَ لِتَفْسِي﴾ هنده ک کهس هه نه
 چونکی خودی هه ز ژ وان دکهت هه ژ ده سپی کی نهو وان بو خو په روه رده
 دکهت وگه له ک جار ان بی کهسه کی دی ده ست د فی په روه رده کرنی دا
 هه بت.

۲- دانا قه‌بوولی بۆ وی د عهردی دا ب ره‌نگه‌کی وه‌سا کو څیانا وی بکه‌فته دلین خه‌لکی، نه‌بوو هوره‌یره دیبژت: پیغه‌مبه‌ری - سلاؤ لی بن - گوت: ﴿إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيلَ فَقَالَ: إِنِّي أُحِبُّ فُلَانًا فَأَجِبُّهُ، قَالَ: فَيُجِبُّهُ جِبْرِيلُ، ثُمَّ يُنَادِي فِي السَّمَاءِ فَيَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَجِبُّوهُ، فَيُجِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، قَالَ: ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ فِي الْأَرْضِ، وَإِذَا أَبْغَضَ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيلَ فَيَقُولُ: إِنِّي أَبْغَضُ فُلَانًا فَأَبْغِضْهُ، قَالَ: فَيَبْغِضُهُ جِبْرِيلُ، ثُمَّ يُنَادِي فِي أَهْلِ السَّمَاءِ: إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ فُلَانًا فَأَبْغِضُوهُ، قَالَ: فَيَبْغِضُونَهُ، ثُمَّ تُوضَعُ لَهُ الْبُغْضَاءُ فِي الْأَرْضِ - نه‌گهر خودی عه‌ده‌ک څیا دی داخو‌زا جبریلی که‌ت ویبژتی: نه‌ز هز ژ فلانی دکهم تو زی هز زی بکه، گوت: څیجا جبریل زی دی هز زی که‌ت، پاشی د نا‌ف خه‌لکی عه‌سمانی دا دی گازی که‌ت: خودی هز ژ فلانی دکهم تو زی هز زی بکه‌ن، څیجا خه‌لکی عه‌سمانی زی دی هز زی که‌ن، گوت: پاشی قه‌بوول بۆ وی د عهردی دا دی ئیته دانان، ونه‌گهر خودی عه‌ده‌ک نه‌څیا دی داخو‌زا جبریلی که‌ت ویبژتی: نه‌ز هز ژ فلانی ناکهم تو زی هز زی نه‌که، گوت: څیجا جبریل زی هز زی ناکهم، پاشی د نا‌ف خه‌لکی عه‌سمانی دا دی گازی که‌ت: خودی هز ژ فلانی ناکهم تو زی هز زی نه‌که‌ن، څیجا خه‌لکی عه‌سمانی زی دی هز زی ناکهم، گوت: پاشی نه‌څیان بۆ وی د عهردی دا دی ئیته دانان ﴿^(۱).

مه‌عنا: ژ نیشانی‌ن هه‌ژیکرنا خودی بۆ عه‌بدی ئه‌وه عه‌بدین خودی یین چاک هز ژ وی بکه‌ن، هه‌تا گه‌له‌ک جارن بپی بزنان بۆچی.

۳- دانا به‌لایی.. وتشته‌کی ناشکه‌رایه هه‌تا د وی څیانی دا نه‌وا د نا‌قه‌را مرو‌څان زی دا گه‌له‌ک جارن خودانی دځیت خوش‌تځییی خو بجه‌ر ب‌سینت دا

(۱) موسلم ریوایه‌ت دکهم.

ل بهر چاؤ ناشکھرا بکھت کانی راسٽه ٺهو هز ڙي دکھت، يان ڙي
 هڙيکرن وى ههما گوتنه کا سهردهفه، نه نه سى کورى مالکى ديڙت:
 پيغهمبرى - سلاؤ لى بن - گوت: ﴿عِظَمُ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلَاءِ، وَإِنَّ اللَّهَ
 إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا، وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السُّخْطُ﴾ -
 مهزنيا جزاى د گهل مهزنيا به لايى يه، وئ گهر خودى هندك مروؤ فيان دى
 وان جهربينت (به لايى ده تي)، فيجا هه چيى رازى بوو رازيسون بو وييه،
 وهه چيى رازينه بوو نه رازيسون بو وييه ﴿^(۱)﴾.

۴- مرن ل سهر کاره کى باش، دا ناؤ ودهنگين وى ب باشى د ناؤ خه لکى
 دا به لاؤ بن، نهفه ڙي نيشانا هندى يه کو خودى هز ڙ وى عهبدى دکھت،
 ودهليل سهر قى جهندى ٺهو هديسه يا همرى خوزاعى ڙ پيغهمبرى
 - سلاؤ لى بن - فه دگو هيڙت وتيدا هاتييه: ﴿إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا عَسَلَهُ
 - نه گهر خودى عهبدك فيا دى وى شرين كهت ﴿گوتن: چاوا دى وى
 شرين كهت؟ گوت: ﴿يُوقِقْ لَهُ عَمَلًا صَالِحًا بَيْنَ يَدَيِ أَجَلِهِ حَتَّى يَرْضَى عَنْهُ
 جِيرَانُهُ، أَوْ قَالَ: مَنْ حَوْلَهُ﴾ - دى بهرى وى دهته کاره کى چاك بهرى نه جه لا
 وى بيت دا جيرانين وى يان ٺهو كه سين ل دور ورهخين وى ڙي رازى بن ﴿
 و د ريوايه ته كا دى دا هاتييه ﴿دا خودى ڙي رازى بيت ﴿^(۲)﴾. مهعنا: مرنا
 ل سهر كارى باش دبهته نه گهر هندى خه لکى ڙي وخودى ڙي ڙ مروؤفى
 رازى بيت، ههر وهسا نيشانا هندى يه کو خودى هز ڙ وى عهبدى دکھت.

نیشانين فيانا مروؤفى بو خودى:

فيان تشته کى فه شارتييه د دلى دا، بهلى گهلهك جارن - نه گهر نه بيڙين:
 ههمى جارن - نيشانين وى ل سهر كه د وکار وسهر وسيمايى خودانى

(۱) ترمذى وئبن ماجه فه دگو هيڙن.

(۲) نين حبان وحاكم فه دگو هيڙن.

ناشکھرا دین، وھندی ڦیان ڳوٽنا دھڻی ب تنی بت دی کاره کی گھلہ کی
 ب ساناهی بت، بهلی ئەڤ ڳوٽنه نه ژ خودی ونه ژ بهنیان نائیته قه بویلکرن
 حەتا راستیا وی ل بهر چاڤ ناشکھرا نہبت، ونه و مروڤی بیژت: ئەز حەز
 ژ خودی دکەم، ڳوٽنا وی یا دورست نابت حەتا ھندەك نیشان ل نک
 وی دیار نہبن، ژ وان نیشانان:

۱- کو ئەو حەز بکەت ھەر گاڤ خودی ل بیرا خو بینتەڤە، وموناجاتا وی
 بکەت، و ڳوٽنا وی - کو قورئانە - بخوینت، وچونکی نفیژ ئەو ژفانە
 یی د نافبەرا مروڤی وخودایی وی دا ھەدی دی بینی مروڤی ب دورستی
 حەز ژ خودی بکەت گھلەك حەز ژ نفیژ دکەت، ونه وی ڦیان وی بو
 خودی ڳوٽنا دھڻی ب تنی بت نفیژ ل سەر وی گھلەك یا گرانە.

۲- گوھداریا خودی ئەمرو فەرمانین وی دا، چونکی یا بهرەقل نینە
 مروڤ حەز ژ ئیکی بکەت و ڳوٽین وی ل عەردی بدەت، وچو پی نہکەت،
 شاعره کی عەرەب دبیزت:

تعصي الإله وأنت تزعم حبه هذا محال في القياس بدیع
 لو كان حبك صادقاً لأطعته إن المحب لمن يحب مطیع

۳- ڦیانا کەسی ب سەر ڦیانا خودی نہئیت، یان نہئیتتە ڤیژا ڦیانا وی،
 ونهڤە ب ھندی دئیتە زانین دەمی ئەو فەرمانا کەسە کی دی ب سەر یا
 خودی دئیت یان دئیتتە ڤیژا فەرمانا وی.. وەکی وان یین شریعتی خودی
 ژ ژینا خو لاددەن، یان: مەنھەجە کی دی دئینتە ڤیژا شریعتی وی، و د گھل
 ھندی ژی دبیزن: ئەم حەز ژ خودی دکەین!

۴- تەحەمولا ھەمی ڤەنگین نەخوشتیان د ڤیکا وی دا بکەت، وئارمانجا
 وی یا سەرەکی ئەو بت خوشتڤیی وی ژی رازی بیت، ودوریشمی وی یی
 بلندتر ئەو بت: (ئەگەر خودی یار بت، بلا خەلک ھەمی نہیار بت).

۵- بۆ وی نه خوش بت وغیرهت بۆ چی بیت ده می بینت بی ئه مرپا خودی یا دئیته کرن، چونکی ده می مروؤ حه ز ژ ئیکی بکهت مروؤی پی خوش نابت به حسی وی ب خرابی بیتته کرن یان گوتنا وی بیتته پیلیدان.

چاوا دی قیانا خودی ب دهست مه کهفت؟

گهلهك رېكین ههین مروؤ قیانا خودی پی ب دهست خو فته دئیت، ژ وان رېکان:

۱- خواندنا قورئانی ب رهنگه کی وهسا مروؤ خو د مهعنا وی دا شارهزا بکهت، وباش تی بگهت، وخوشیا خو د خواندن وگوهلانا وی دا بینت.

۲- کرنا عیاده تی سوننهت، پشتی کرنا عیاده تی فهرز ب دورستی، د حه دیسه کا قودسی دا پیغه مبه ر - سلاؤ لی بن - دبیرت: ﴿خودی دبیرت: وما یزال عبدي یتقرب إلی بالنوافل حتی أحبه - عهبدی من دی مینت ب کرنا سوننهت خو نیزیکی من کهت حهتا نه ز حه ز ژ وی بکه م﴾.

۳- ل بیرئینانا خودی وگهلهك کرنا زکری وی، وئاشکه رایه نه گهر مروؤ گهلهك ل نک ئیکی بمینت، یان گهلهك وی ل بیرا خو بینته فته وبه حسی وی بکهت، قیانا وی دی ل نک وی پهیدا بت.

۴- پیسخستنا وی کاری خودی دقیت ل سهر وی کاری مروؤی دقیت، یان هیلانا وی کاری مروؤی دقیت چونکی خودی ئه و نه قیت، وئهؤ کاره نه وه بی ب عهره بی دبیرتی: (ایثار)، وکانی چاوا (ایثار) دبته نیشان ل سهر قیانا مروؤی بۆ خودی، وهسا ئه و دبته نه گهر ژی بۆ قیانا وی بۆ خودی، وئه فته مه سه له کا هویره به رفره هکرن پی دقیت، وقیری جهی به رفره هکرنی نینه.

۵- ل بیرئینانا وان نعمه تین مشه یین خودی د گهل مروؤی کرین دبته نه گهرا هندی قیانا ته بۆ خودی زیده بیت، نه گهر جاره کی خودی

موصییه تهك ئینا سه ری ته ونعمه تهك ژ نعمه تیڼ خو ژ ته ستاند، هدر زوی بیرا
 خو ل وان نعمه تیڼ دی بینه فیه یڼ وی بو ته هیلایڼ، دا ئهو چه نده کاره کی
 خراب ل فیانا ته بو وی نه کهت، دهمی دختران بریار دای پییه کی مصعبی
 کورپی زوبهیری بېرن ژ بهر ئیشی، وپشتی وان پیی وی بری مصعبی گوت:
 یا ره بی حمد بو ته بت، ئه گهر ته پییه کی من بر بت ژی ته ئیکی دی بو من
 بی هیلای.. وههر هنگی خه بهری مرنا کورپی وی گه هشتی پشتی که فنییه بن
 پییڼ هه سپان، وی گوت: یا ره بی حمد بو ته بت، ئه گهر ته کوره کی
 من بر بت ژی ته ئیکی دی بو من بی هیلای!

هشیار بی! ب چافه کی کیم بهری خه نه ده نعمه تیڼ وی د گهل ته کرین
 دا فیانا ته بو وی کیم نه بت.

٦- چوونا نك وی ب دله کی شکهستی فه ب تایبه تی ل وان جه ووان
 دهمین نیریکی د نافه را ته ووی دا پهیدا دبت، وه کی ل دهمی چوونا
 سوجدی، وکرنا عیاده تی ل دویماهیا شقی، وه کی خودایی مهزن
 ب رهنگه کی ژ هه ژی وی دئیته عه سماني دنیایی و (ته جه للی) بی ل سهر
 عه بدین خو دکهت، ودیژت: کی داخوازهك ژ من ههیه دا ئه ز داخوازا وی
 بو ب جه بینم؟ کی پسیارهك ژ من ههیه دا ئه ز د بهرسقا وی بیڼم؟

ول دویماهیسی دی بیژین: ئه گهر ته بقیّت خودی حه ز ژ ته بکهت ژ فی
 رهنگی مرو فان به:

سه عدی کورپی نه بوو وه ققاصی دیژت: من گوهل پیغه بهری بوو -
 سلاف لی بن - گوت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ التَّقِيَّ الْغَنِيَّ الْخَفِيَّ﴾ - هندی
 خودی یه حه ز وی عه بدی دکهت بی ب ته قوا بت، و ژ خه لکی بی منهت
 بت، وی بهرزه بت ﴿١﴾، بی ب ته قوا بت، یه عنی: ب گوتنا خودی بکهت

(١) موسلم فه دگو هیزت.

ل هەر جهه کی ئەو لی بت، وی ژ خەلکی هەمی بی منەت ژ بهر وی
زەنگینی و دەوله مه ندییا د دلی وی دا هەی، و گەلەك تیکەلییا خەلکی
نەكەت و خو ژ وان قەدەر كەت.

کاری یازدی تهقوا (التقوى)

کاری یازدی و دیماهی یی دلی کو مه دقیت به حس ژی بکهین تهقوايه،
وئاشکه رایه کو تهقوا کاره کی مهزنه و بو دینی دبنه بناخه، وهر تهقوايه تامی
ددهته ژینا مروقی و بهایی ددهته خودانی، چونکی تهقوايه وی و حیوانی ژیک
جودا دکهت!

فیجا فهره بزاین کانی تهقوا چیه؟ وچاوا مروق دی دشیت وی ب دهست
خو ئیخت؟ و فیقیی ب دارا تهقوایی قه دئیچت چیه؟

تهقوا.. پیناسه و دهسپیک:

تهقوا د زمانی عهره بان دا نافه کی وهر گرتیه ژ پهیقا (التقى)، وژیدهری
وی (الاتقاء) ه، وکاری وی یی بوری (وقی) یه، یه عنی: پاراست، وپاراستن
ئهوه تشتهك ژ تشته کی دی بیته پالدان و دویر کرن ژ بهر تشته کی سییی،
مهعنا: تهقوا د زمانی دا پاراستنه.

و د شریعه تی دا چند پیناسه یهك بو تهقوایی هه نه، ژ وان پیناسه یان:

هندهك دبیزن: تهقوا ئهوه تو پهردیه کی بیخیه د نافه را خو وی تشتی
دا یی خودی حرام کری.

وهنده کین دی دبیزن: تهقوا ئهوه خودی ته ل وی جهی نه بینت یی وی
نهقیای ته لی بینت.

وهنده کین دی دبیزن: تهقوا ئهوه مروق خو ژ وی تشتی یپاریژت یی
بترست کو غزه با خودی پی ب سهر وی دا بیت، و گوه داریا ئهمر

ونههيا خودی بکەت.. ودیته ڤه گوهاستن کو جاره کی ئیمامی عومەر پسیار ژ ئوبهیی کوری که عیبی کر: تهقوا چیه؟ وی گۆت: ئەدی (أمیر المؤمنین) تو چ جارا د ریکه کی را نه چووی ستیری لی هه بن؟ گۆت: بەلی، گۆتی: ته چ کر؟ عومەری: گۆت: من دهلنگین خو هلدان وباش بهری خو دا جهی پیی خو بهری ئەز پیگافا خو بهافیم ژ ترسین هندی دا ستیری ب من بکەشن.. ئوبهیی گۆت: ئەها ئەوه تهقوا!

مهعنا: تهقوا ئەوه مروژ د ریکا خو دا د ڤی ژیانی دا دهلنگ ودهمه نین خو هلدەت، وباش بهری خو بدهته حەرامی و حەلالی، وخو ژ بی ئەمرییا خودایی مهزن بدهته پاش.

(ابن القيم) دیژت: راستیا تهقوایی ئەوه مروژ کاری ب فەرمانا خودی بکەت باوهری پی هەبت وبو خو ب خیر حسیب بکەت، وخو ب باوهری ڤه خو ژ وی تشتی بدهته پاش یی خودی ئەو ژی دایه پاش وبو خو ب خیر حسیب بکەت.

مه رته به یین تهقوایی:

و ژ ئەڤا بۆری ئاشکەرا دبت کو تهقوایی سی مه رته به هه نه:

۱- خو پاراستنا ژ عەزابا ئەبه دی ئەوا خودانی خو هەر وهەر دهیلتە د جههنه می دا کو شرک و کوفره، وباوهری ئینانا ب په یقا ته وحیدی ئەوا قورئانی ناڤی (په یقا تهقوایی) ل سەر دانای ده می گۆتی: ﴿وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى﴾ (الفتح: ۲۶).

۲- خو پاراستنا ژ وان کاران یین کو دبنه ئەگه را چوونا خودانی بو جههنه می ئەگەر خو بو ده مه کی بهروهخت ژی بت، و ئەو کار - وه کی ئاشکەرا - ئەون یین دیژنی: گونەه.

۳- خوږپاراستنا ژ وان کاران ژى يين مړوږى ب ږهنگه کى وهسا موږيل دکهن کوئو خوږى ژ بير بکهت، يان چوونا وى بهر ب خوږى څه هيډى وگيرؤ دکهن، نه گهر خوئو کار د حلال ژى بن، چونکى نه څرهنگه کاره دلى وى ږهق دکهن، وهيدى هيډى وى بهر ب گونه ځى څه دهن.

تهقوا د قورئانى:

ژ بهر گرنگيا تهقوايى به حسى وى ب گلهك ږهنگ وگلهك مه عنايان د قورئانى دا هاتيه:

ل هندهك جهان تهقوا ب مه عنايا ترسا ژ خودى هاتيه، وهكى: ﴿هُم مِّنْ قَوْمٍ ظَلَمُوا النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُ يَنْعَادِ فَاَنْتَقُونَ ﴿١٦﴾﴾ - بو وان د جهنمه مى دا هندهك پارچه يين عذابى ژ ئاگرى د سهر وان دا هه نه وهكى عه ورين ل سهرىك، و د بن وان ژى دا هندهك پارچه هه نه. ب څى عذابا ژيگوتى خودى به نييى خو دترسينت، دا ئهو هشيار بن. ئه ي به نييى من څيځا هوين ژ من بترسن وگوهداريا فه رمانين من بکهن ﴿الزمر: ١٦﴾.

و ل هندهك جهين دى تهقوا ب مه عنايا گوهدارى وعياده تى دئيت، وهكى: ﴿يَتَأْتِيَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٧﴾﴾ - ئه ي ئه وين باوهرى ئيناي، ب دورستى هوين گوهداريا خودى بکهن ويى ئه مرييا وى نه کهن، وشو کرا وى بکهن وکافرييى پى نه کهن، وبه رده وام خو ب ئيسلاما خو څه بگرن هه تا هوين دمړن ﴿آل عمران: ١٧﴾.

وتهقوا ب مه عنايا خوږپاراستنا ژ گونه هان ژى دئيت، وئه څه يه مه عنايا تهقوايى يا دورست، وهكى د ئايه ته کى دا هاتى: ﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ

وَيَحْشَ اللَّهُ وَيَتَّقَهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَٰرِقُونَ ﴿٥٢﴾ - وهه چيی د ئه مر وفه رمانان دا گوهداریا خودی و پیغه مبه ری وی بکته، و ژ دویمه ییا نه گوهداریی بترست، و خو ژ بی ئه مر یا وی بپاریزت، نه و نه ون یین خوشییی د به حه شتی دا ب ده ست خو فیه دینن ﴿ (النور: ۵۲) ۱۹۲

و د نایه ته کا دی دا خودایی مه زن سی جار ان به حسی ته قوایی دکته، وه کی دبیرت: ﴿ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعُمُوا اِذَا مَا اتَّقَوْا وَّءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَّءَامَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَّءَامَنُوا وَاَحْسَنُوا وَاللَّهُ مُجِيبُ الْاَحْسِنِینَ ﴿٥٣﴾ (المائدة: ۹۳)، و نه ف سیاره کرنا په یفا (ته قوایی) یا ژ قه ستا نه بوویه، چونکی ته قوا جارا ئیکی ب راما نا خو پاراستنا ژ شرکی هاتییه، و جارا دووی ب راما نا خو پاراستنا ژ بیدعی یه، و جارا سیی ب راما نا خو پاراستنا ژ گونه هی یه، و به ران به ر شرکی ته وحیده، و به ران به ر بیدعی سونه ته، و به ران به ر گونه هی گوهدارییه، مه عنا فی نایه تی سی مه رته به د گهل ئیک کومکر ن وفه رمان پی ل مه کر: مه رته با ئیمانی ویا سونه تی ویا طاعه تی، دبیرت: چو گونه ل سدر وان خودان باوهران نینه ئه وین مه ی قه خواری به ری نه و بیته حه رامکر نه گهر وان نه و هیلا و باوهری ب خودی ئینا و ته قوا وی کر (یه عنی: خو ژ شرکی دا پاش) و کارین چاک کرن، پاشی ته قوا کر (یه عنی: پیگیری ب سونه تی کر) و باوهری ئینا، پاشی ته قوا کر (یه عنی: گوهداری کر) و باوهری ئینا، هن دی خودی یه حه ز ژ وان دکته ئه وین د باوهریا خو دا گه هشتینه ده ره جا ئحسانی فیجا باوهریا وان ب تشتی غه یب و نه به رچا و وه کی باوهریا وان ب تشتی به رچا و لی هاتی.

تاما یا ته قوایی:

نه فا بو ری هه می ژ مه عنا ورامانین ته قوایی بو، به لی مرو ف ب دورستی نا گه هته ده ره جا ته قوایی و نابه ژ مرو فین ته قوا دار حه تا خو ژ وان تشتین

گونهه تېدا نه بدهته پاش ژ ترسین هندی دا کو بکفته ژ وان تشتان دا یین
گونهه تېدا.

د ناؤ مروؤقان دا هندهك كهس هه نه دييژن: ئهم موسلمانين، وباوهریي
ب خودی وپیغه مبهری وئیسلامی دئینن، ودبت خو ژ گهلهك رهنگین
گونههان زی - ب تاییه تی یین مهزن - بدهته پاش، بهلی دهمی گونههه کا
بچویك دكهفته رېكا وی، یان کاره کی شك تېدا هدی کانې گونههه یان نه،
خو ژى نادهته پاش ودلی خو ب هندی خو ش دكهت کو بهلکی ئەؤ کاره
گونهه نهبت، یان ئەگەر خو گونهه زی بت ئاخری دهمه کی کیم پیشفه دی
چنه جههنه می پاشی ههر دی زقړته به حهشتی.. ئەو كهسی ب فی رهنگی بت
یئ هیژای هندی نابت ناڤی (متقی - تهقوادار) ل سهر بیته دانان.

هه قالی پیغه مبهری - سلاؤ لی بن - (ئهبوو دهر داء) - خودی ژى رازی
بت - دييژت: ((تمامیا تهقوایی ئەوه عهبد د وی تشتی دا یئ هندی دندكه کی
ژى تهقوا خودی، حهتا ئەو وی تشتی ئەو هزر دكهت یئ حهلاله زی
بهیلت ژ ترسین هندی دا ئەو تشت یئ حهرام بت)).

ومه خسه دا وی ب تشتی حهلال ل ڤیری ئەو حهلاله یئ مروؤ تېدا دكهفته
شکی، وئەفه ژ تمامیا وهره عی و تهقوایی یه.

و ل ڤیری مهسهلهك ههیه دڤیت ئیشاره تی بدهینی: ئەو كهسی بڤیت
یئ ب تهقوا بت دڤیت خو د دینی دا شارهزا بكهت دا بزانت کانې ئەو
تشتی دڤیت تهقوایی تېدا بكهت چیه، یه عنی: یا ب زهحهته (ئەگەر نه بیژین:
موسته حیلە) كهسهك د دینی دا یئ جاهل ونهزان بت وبشیت یئ ب تهقوا
بت، چونکی ئەوی حهلالی وهرامی.. خیری وگونههی.. سونه تی وبيدعی
ژيك جودا نهكهت نهشیت خو ژ کارى نه دورست بدهته پاش، ودی بینی
هندهك جاران هندهك مروؤ ژ نهزانینا خو ژ وی تشتی صافی حهلال ددهنه

پاش هزر دكهن نهغه تهقوايه، ونهوب خو نهغه خو بی بارکنا ژ حهلالیه نه
کو تهقوايه!

ونیزیک ژ فی مهسلی مهسلا ب چوفه نه گرتنا گونه هانه، ب تایه تی
گونه هین بچویک، نهوین مروڤ چو هزاران ژی نه کهت، نه فان کارتیکرنه کا
گهله کا خراب ل سهر تهقوایی ههیه، ودویر نینه نهو هندهک جاران تهقوایی
ئیکجار ژ بن ببهت، ژ بهر فی چهندی د هدیسه کی دا هاتییه: عائیشا
دبیژت: پیغمبهری - سلا فی بن - گوته من: ﴿يَا عَائِشَةُ، يَاكِ وَمُحَقَّرَاتِ
الْأَعْمَالِ، فَإِنَّ لَهَا مِنَ اللَّهِ طَالِبًا - نهی عائیشا! هشیاری وان کاران به یین
مروڤ چو هزاران ژی نه کهت چونکی داخواز کهرهک بو وان ژ نک خودی
ههیه ﴿^(۱) یه عنی: خودی ملیاکه تهک تاییهت بو هژمارتنا وان کاران ناماده
کرییه، نهو وان دنقیست ونائینه ژبیر کرن، ودقیژ ژبیر نه کهین کو نه گهر
گهلهک ترک گه هشتنه ئیک ناگره کی بوش دی ژی هلبت.

بهای تهقوایی:

بهای تهقوایی د تهرازیای اسلامی دا گهله که، وهما بهسه بیژین: تهقوا
نهو کاره بی خودی شیرهت پی ل مروڤین بهراهیی وین دویمایی ژی،
وه کی د نایه ته کی دا هاتی: ﴿وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ
وَأَيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ﴾ (النساء: ۳۱). ئیمامی قورطبی د تهفسیرا فی نایه تی دا
دبیژت: فرمانا ب تهقوایی یا گشتیه بو هه می ملله تان.

و د هدیسه کی دا هاتییه: موعاذ دبیژت: من گوته پیغمبهری - سلا فی
لی بن -: شیره ته کی ل من بکه، گوته وی گوته من: ﴿اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا

(۱) بن ماجه فهدگوهرت.

كُنْتُ أَوْ أَيْنَمَا كُنْتُ - ههچی جهیّ تو لیّ بی تهقوا خودیّ بکه ﴿^(۱)﴾. و
(شیخ الإسلام ابن تیمیه) دیبّرت: من نه دیتییه شیره تهك ژ فیّ ب مفاتر ههبت
بو وی کهسی ییّ تیّ بکه هت و ل دویف بچت.

و ژ دوعایین پیغمبه ری - سلاّ لیّ بن - یین هدر بو خو ژ خودیّ دکرن
ئهفه بوو: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالْعُفَاةَ وَالْغِنَى﴾ ^(۲) یه عنی: یا
ره بی ئهز داخوازا هیدا یه تیّ و تهقوایّ و عه فافیّ و دهوله مندییّ ژ ته دکهم.

چاوا دیّ ب تهقوا کهفی؟

ئه گهر ته بقیّ بزانی کانیّ چاوا تو دیّ ب تهقوا کهفی؟ گوهیّ خوّ بده
فان گوّتان:

ئه گهر د دلیّ ته دا فیانا خودیّ ژ فیانا ههر تشته کیّ دی پتر بوو..
وئه گهر ل ههمی ده مان ته ههست ب هندیّ کر کو خودیّ ییّ د گهل ته وته
دبیت.. وئه گهر ته ههمی گاڤا دویماهییا کرنا گونه هیّ ل بیرا خوّ ئینافه..
وئه گهر ته زانی چاوا دیّ بهرگرییا هه واییّ نه فسا خوّ که ی.. وئه گهر تو
ب وان ریکان شارهزا بووی یین شهیتان تیّرا قهستا دلیّ مروّفی دکهت وته
ئهو ریك ههمی لیّ گرتن، ئه و توّ ب تهقوا کهفتی!

سالوخته یین تهقوا داران:

وئه و ب خوّ تهقوا تشته که د دلیّ دا، وه کی د حه دیسه کیّ دا هاتی،
به لیّ د گهل هندیّ ژ ی تهقوا ئه گهر ل نک کهسه کی ههبت ئه و هندهك
سالوخته یین تاییهت دیّ ل نک وی پهیدا کهت، وقورئان د گهلهك ئایهتان دا

(۱) ئیمام نهجهد فه دگوهرت.

(۲) وه کی موسلم ژ یّ فه دگوهرت.

نیشاره تی دده ته وان سالو خه تان، وئهم ل قی ری ب کورتی دی به حسی
هندهك ژ وان سالو خه تان كهین:

- مروځین ته قوادار نه ون یین باوهریی ب غهیی دئین.
- ول خه له تییین خه لکی دبورن، ول وان ب هیجه ت نین.
- گونه هیین مه زن ناکه ن، وئصراری ل سهر گونه هیین بچویك ژی ناکه ن.
- نه گهر جاره کی ب نك خه له تییی قه چوونه وگونه ههك كر ههر زوی
لیقه دبن وپه شییمان دبن وتوبه دکه ن.
- د گزتن وکریارین خو دا د راستگونه، ودره و ژ وان دهر ناکه قه ت.
- (شه عائرین خودی) مه زن دبین، یه عنی: نه دبسته نه ل سهر پیلیدانا وان
تشتان یین خودی احترام لی گرتی وپروژ کرین.
- دادیی د حوکم وئه حکامین خو دا ب جه دئین، وکهر ب قه بوونا
وان ژ که سه کی یان تشته کی ئیکا هند ژ وان چی ناکه ت نه و بی دادیی
ب کار بینن.

مفا و به ره می ته قوایی:

مه زن ترین به ره می ته قوایی د دنیا یی دا نه وه ته قوا خودانی خو دلفر مه
دکه ت، ورزقی وی ژی به رفره دکه ت، وه کی د نایه ته کی دا هاتی: ﴿وَمَنْ
يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۖ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ
حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَلِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۝﴾ (الطلاق: ۲-۳).
ههر وه سا ته قوا دبته نه گه را هندی خودی کاری مروځی ل بهر
مروځی ب ساناهی بیخت، وه کی د نایه ته کی دا هاتی: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ
لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ۝﴾ (الطلاق: ۴).

پشکا سییّ نساخیّن دلان

دهسيك

تبيعه تي خودی مروؤل سهر دای نه قديه: ههر ئيك - بلا چهند یی خراب
 ژى بت - خو باش دینت، وه کی نه م ب کوردی دیژین: «کسهك نایژت:
 دهوی من یی ترشه»! یه عنی: نه گهر خو دهوی وی یی ترش ژى بت، وتاما
 ترشاتییی تژی دهقی وی بت ژى، نهو ئعترافی ب وی ترشاتییی ناکهت،
 ونه گهر وی چو ری نه دیتن دی رابت هندهك هیجه تان پیشقه گرت..
 وننگلیز ژى دمه تهله كا خو دا دیژن: «نیچیرفانی ب کی نه هاتی له عنه تی
 ل ئامیره تی خو دکهت»، یه عنی: ل شوینا ئعترافی بکهت کو نهو ب کی
 نیچیری نایت، دی ب کی نه هاتنا خو دی ئیخته ستویی شوکا خو!

وچونکی مروؤل خهله تی وعه یین خو زوی ب زوی ناینت گهلهك جاران
 وهسا چی دبت مروؤل دهاقیته كهسه كي دی وره خنی لی دگرت سهرا
 خهله تییه كي یان عه ییه كا كول نك وی هه ی، ونهو ب خو نه گهر تو سهح
 بکهیی دی بینی نهو خهله تی یان عه یب، یان ئیكا ژ وی مه زتر ژى ل نك
 وی ب خو یا هه ی، ونه گهر جاره كي ئیکی بیرا وی ل هندى ئینافه كو نهؤ
 خهله تی یان عه یب یان کیماسی یا ل نك وی ژى هه ی، نهوی دی ب قی
 چهنه دی نه خوش بت، ودی خو نه رازی ژى كهت!

وخودی نه گهر خیرا مروقی قیا دی چاقین وی فه كهت دا بهری ههر
 تشته کی نهو خهله تی وکیماسیین خو ببینت، وزیر کییی ژى دی ده تی کو
 نهو ئعترافی ب وان خهله تی وکیماسییان ژى بکهت، دا نهو پشتی هنگی
 هزرا چاره سهری وخو پاراستنا ژ وان کیماسییان بکهت، چونکی تشته کی
 ئاشکه رایه هندى مروؤل ب دهردی خو نه حه سییت هزرا چاره سهرییی ناکهت.

وپشتی مه - د بهر په پړین پوری دا - هنده ک ژ وان پړیکان زانین یین شه یتان
 تیرا قهستا دلی مروقی دکهت، دا دهسته سهر بکهت وخه رزی خو لی
 بدانت، وپشتی مه به حسی هنده ک ژ وان کارین باش ژی کری یین دلی
 ساخلم پی رادبت وخودانی پی سهر فهراز دکهت.. مه دقیت به حسی
 هنده ک ژ وان دهر دان ژی بکهین یین دل تووش دبتی، چهنده کی د گهل
 (نیشین دلی) راوهستین دا پی ناگه هدار بین، پیخه مهت هندی کو خو ژی
 پیاریزین، وئیک ژ مه نه گهر خو گهله ک ژ وان نیشین (عضوی) بترسینت
 یین دئنه دلی وکاری وی تیک ددهن و مروقی بهر ب مرنی قه دبهن، نه ز
 دبیزم: یا فهرتر نه وه مروق پتر ژ وان نیشین (دهروونی) بترست یین
 ب سهر دلی دا دئین ودینه نه گهرا هندی بهری خودانی ژ پړیکا راست بیته
 وهر گیران، قیجال دنیایی وئاخه تی شهر مزار بت، چونکی تر سال سهر وی
 دهر دی نیشه کا بهر دهوام بگه هینت کو حه تا پشتی مرنی ژی بمینت مسو گهر
 دقیت پتر بت ژ وی دهر دی نیشه کا بهر وهخت بگه هینت کو ب مرنی
 ب دویماهی بیت..

قیجا حه تا ئه م ب فان رهنگه دهر دان شاره زا بین، دا خو ژی پیاریزین،
 دقیت چهنده کی ب بهر فرهی ل سهر باخقین.. هیقییا مه ژ خودایی مه زن
 نه وه نه و هاریکاری مه بت ل سهر خو پاراستنا ژ فان هه می دهر دان.

(۱)

بى ئاگەھى (الغفلة)

مەزنىرەن دەرد دل تووش دېتى، و دېتە ئەگەرە ھندى ڪو دل ب دورستى
ب ڪارى ڇو ڀانهت بى ئاگەھىيە ئەوا ب عەرەبى دېڙنى: (الغفلة)، يەنى:
(عەطلەلە ڪا) وەسا بکەفتە ڪارى دلى ڪو ئەو ئىدى نەشىت ب وى تىشتى
ئاگەھدار بىت بى ڪو پېتقىيە بى لى ئاگەھدار بت، ڦيجا ئەڦ بى ئاگەھىيە
سەرى بکېشە وان ئەنجامين خراب يين بەرى وى ژ ڀيڪا دورست
وهر دگيرن، وى بەر ب دوير کەفتنا ژ حەقييە ڦە دېەن.

بى ئاگەھى چيە؟

بى ئاگەھى (يان: غەفلەت) ژ لايى زماڻى ڦە رەنگە ڪى ژبىر ڪرنى يە،
بەلى ئەگەر ھات مروڦى دەست د وى ژبىر ڪرنى دا ھەبت، وەكى د ئايەتە ڪا
قورئانى دا ھاتى: ﴿أَقْرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ﴾ ① - دەمى
حسييدانا مروڦان ل سەر ڪارى وان ڪرى نيزيڪ بوو، و ئەو ژ ڦى ڀاستيى بى
ئاگەھ دڙين، و پشت ددەنە ڦى ھشيار ڪرنى ﴿(الأنبياء: ۱)﴾، يەنى: ئەگەر
ئېك بىرا وان ل ڦى چەندى بينتەڦە ژى ئەو ل بىرا ڇو نائيننەڦە، و پشت
ددەنە وى چەندى، و ئەڦەيە جودايى د ناڦەرا (غەفلەت ونسيانى) دا،
(نسيان - ژبىر ڪرن) تىشتە ڪى بى دەستى، بەروڦاڙى غەفلەت ڪو ڪارە ڪە
خودانى دەست تېدا ھەيە، و مروڦى (غافل) ئەو وى ڇو ژ تىشتى بى ئاگەھ
بکەت، و بىرا ڇو لى نەئىنتەڦە.

ئەڦە ژ لايى زماڻى ڦە.. و ژ لايى زارافى شەرعى ڦە، غەفلەت ئەو: مروڦ
وى تىشتى ژ بىر بکەت، يان ژ بىرا ڇو بېت بى دڦيٽ ئەو ژ بىر نە ڪەت.

وهندهك زاناين دى ديتن: غهفلهت نهوه مروؤ دهى خو ب بى كاريى
 فه بيه ته سهرى، ووى تشتى ل بيرا خو نهينته فه بى نه گهرين ل بيرئينا وى
 ههين.

يه عنى: نهو تشت نه بى ژ هه ژيهه بيه ژ بيركرن، چونكى هه مى
 نه گهرين ل بيرئينا وى بين ههين.

بى ئاگه مى د قورئانى دا:

ل گه لهك جهان ژ قورئانى و ب گه لهك رهنگان به حسى بى ئاگه مى
 وغهفله تى هاتيه كرن، د ئايه ته كى دا خودايى مه زن ب ئاشكه راى مه ژ فى
 كارى دده ته پاش ژ بهر وان خرابيين مه زن بين كو د دويف دا دئين، وه كى
 دبىژت: ﴿وَأَذْكُرُّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ
 بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ﴾ - تو د دل دا ب خوشكندن وترس
 فه خودى ل بيرا خو بينه فه، و ب دهنه گه كى د نافه را بلندى ونزميى دا
 ل سپيده ويثاران دوعا ژ وى بكه، وتو ژ وان نه به بين غافل وبى ئاگه
 (الأعراف: ٢٠٥).

و ل جهه كى دى نهو مه ژ هندى ژى دده ته پاش كوئهم گوهدارى
 وهفالىنيا وى كهسى بكهين بى دلى وى ژ زكرى خودى بى غافل، وه كى
 دبىژت: ﴿وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرْطًا
 - تو گوهداريا وى نه كه بى مه دلى وى ژ زكرى خو بى ئاگه كرى،
 ووى دلچوونين خو ب سهر گوهداريا خودايى خو ئيخستين، ومه سه لا وى
 د هه مى كارى وى دا بوويه زه عييون وتيجوون ﴿(الكهف: ٢٨).

نه ژ غافلان به، ونه ژى گوهداريا غافلان بكه نه گهر هات وته ثيا تو بى
 سهرراز بى د دنياى وئاخه تى دا، چونكى غهفلهت نه گهره كه ژ وان

نه گهران يين عه زابى ب سهر خودانى دا دئين، د نايه ته كى دا خودايى مه زن
 ناشكهره دكهت كو غه فلهت ئيك ژ وان نه گهران بوويه يين ل ئاخره تى
 بهرئ عه بدين دنيايى دايه ناگرى، وه كى دبيت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
 لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غِفلُونَ ﴿٧﴾
 أُولَئِكَ مَاؤُنْهُمْ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾ - هندى نهون يين دلى خو
 نابهنه ديدارا مه ل ئاخره تى بو حسيى، ونهو پيش زينا ئاخره تى فه ب زينا
 دنيايى رازيوون، ووان خو ب زينا دنيايى پشت گهرم كر، ونهوين ژ نايه تين
 مه دى ناگه، نهوان ژ بهر وان گونهه وخهله تيين وان د دنيايى دا دكرن
 جهئ لى زفرينا وان ل ئاخره تى ناگرى جههنه مى يه ﴿ (يونس: ٧-٨) .

ومروئين غافلن ل ئاخره تى ب دورستى خوسارهت دهن، پشتى نهو وى
 تشتى ب چاؤ دينن يى وان د دنيايى دا خو ژى بى ناگه كرى، خودايى
 مه زن دبيت: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَسَمِعِهِمْ وَأَبْصَرِهِمْ
 وَأُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٢﴾ لَا جَرَمَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٣﴾ -
 نهو نهون يين خودى خه تم ب كوفرى ل سهر دل وگوه وچاين وان دى،
 ونه فهنه يين د بى ناگه ژ وى عه زابى يا خودى بو وان ناماده كرى،
 ب راستى نهون ل ئاخره تى يين دزيانكار ﴿ (النحل: ١٠٦-١٠٧) .

غه فلهت د حه ديسين پيغه مبهري دا:

پيغه مبهري - سلاؤ لى بن - د حه ديسه كا خو دا مه ل هندى ناگه هدار
 دكهت كو غافل بوونا دلى دبه ئيك ژ وان نه گهران يين دوعا ژ بهر نه ئيته
 قه بويلكرن، عه بدلاهي كورى عه مري دبيت: پيغه مبهري - سلاؤ لى
 بن - گوٲ: ﴿الْقُلُوبُ أَوْعِيَّةٌ وَبَعْضُهَا أَوْعَى مِنْ بَعْضٍ فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ عَزَّ
 وَجَلَّ أَيُّهَا النَّاسُ فَاسْأَلُوهُ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ لِعَبْدٍ

دَعَا عَنْ ظَهْرِ قَلْبٍ غَافِلٍ - دل نامانن تشتی دپاریژن، وهندهك دل پتر
ژ هندهكان تیگههشتن وپاراستنی دكهن، فیجا نه گهر ههوه گهلی مروشان
داخواز ژ خودی کر، هوین وهسا داخوازی ژی بکهن کو هوین ژ بهرسقدانا
وی دپشت راست بن، چونکی خودی بهرسقا وی عهبدی نادهت یی
ژ دلهکی غافل دوغایی ژی بکهت ﴿^(۱)﴾.

و د حه دیسه کا دی دا پیغمبههر - سلاؤ لی بن - ژنکان ب تاییه تی ژ بی
ناگههی وغهفله تی ددهته پاش، وناشکهرا دکهت کو نهو کهسی غافل بیت،
رهحم پی نایته برن، یه عنی: نهو کهسی خودی ژ بیرا خو دبهت وزکری وی
نه کهت، خودی ژ وی ژ بیرا خو دبهت رهحمی پی نابهت، (یوسهیرا) ئیک
ژ ژنکین موهاجرانه، دیژت: پیغمبههری - سلاؤ لی بن - گوته مه: ﴿عَلَيْكَ
بِالتَّسْبِيحِ وَالتَّهْلِيلِ وَالتَّقْدِيسِ، وَاعْقِدْ بِالْأَمَلِ، فَإِنَّهُمْ مَسْئُولَاتٌ مُسْتَنْطَقَاتٌ،
وَلَا تَغْفُلْنَ، فَتَنْسِينَ الرَّحْمَةَ - هوین گهلهك بیژن: سبحان، لا إله إلا الله،
سبحان الملك القدوس، و ب تیلان بهژمیژن، چونکی پسپار ژ وان دی
ئیته کرن و دی ئینه ناخفاندن وهوین غافل نه بن، دا رهحمی ژ بیر نه کهن ﴿^(۲)﴾.

یه عنی: دا وی کاری ژ بیر نه کهن یی دبنه نه گهرا رهحم برنا ب ههوه.
وعهبدللاهی کوری عومهری و نه بوو هورهیره ههردو دیژن: پیغمبههری
- سلاؤ لی بن - ل سهر مینهرا خو گوته: ﴿لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمْ
الْجُمُعَاتِ أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ - هندهك کهس
نه هاتنا نفیژن نه ییسی دی هیلن یان ژی خودی خه تمی دی ل سهر دلین وان
دهت، پاشی نهو دی بیه ژ غافلان ﴿^(۳)﴾.

(۱) نهحمه دغه دگوهریت.

(۲) ترمذی ریوایهت دکهت.

(۳) موسلم ریوایهت دکهت.

و ژ فې حه دیسی ناکه را دبت کو خو فیه کیشانا مروقی ژ کرنا نقیژا
نه یینی ل مزگه فتی ب جماعت دبتۀ نه گه را هندي کو خه تم ل سهر دلی
مروقی بیتهدان، وئو ببتۀ ژ غافلان.

ژ زیانین غه فله تی:

دلهك نه گه ر تووشی دهر دی غه فله تی بوو، چه ند زیانین مه زن دی
ب سهر خودانی وی دانین، ژ وان زیانان:

۱- مروقی غافل چونکی خودی ژ بیرا خو دبتۀ دبتۀ هه قال و دوستی
شهیتانی، وئو وی دوستینیا شهیتانی بکۀ خو تووشی که رب ونه فیانا خودی
دکۀ.

۲- وئو مروقی خودای خو ژ بیر بکۀ و ببتۀ ژ غافلان، وئو دی خو
وراستییا خو ژ ی بیر کۀ، لهو دی ببتۀ خودان دله کی مری، وئو
که سی دله کی مری هبت تاما خو شیی نرانت.

۳- مروقی غافل ژ خودی نیچیره کا ب سانا هییه بو شهیتانی وله شکهری
وی ژ نه جنین خراب، لهو وئو ریکا خو بو دلی وی دینن، وتژی دودلی
ووه سواس وگومان دکۀ، ووی دئیخه بن باری ئیشین (نه فسی) یین
نه خوش وگران.

۴- مروقی غافل ناگه ژ خودی نینه، وچونکی وی ناگه ژ خودی نینه
دی بینی وئو شهرمی ژ خودی ناکۀ، وهر جاره کا مروقی شهرم ژ خودی
نه کر شهرمی ژ به نییان ژ ناکۀ، وئو که سی شهرمی نه ژ خودی
بکۀ ونه ژ به نییان چو خیر د سهری نابت.

۵- غه فله ت پهرده یی د ناچه را مروقی وگونه هی دا راکۀ، لهو دی
بینی وئو قهت خو ژ گونه هی وی نه مریا خودی ناده ته پاش.

غەفلەت.. وئەگەر مەزن:

ئەگەر مەزن يا دلى مروقى تووشى دەردى غەفلەتى دكەت ئەو
مروقى بىرا خۆبەت كول چو دەمان خودى مروقى ژ بىر ناكەت،
وھەردەم ئەو چاقدىرى وزىرەقانىي ل وى دكەت، و كار وگوتىن وى ل سەر
حسب دكەت ورۆزەك دى ئىت ئەو دى حسبى سەرا وان د گەل وى
كەت، وئەو ژ بىرا خۆبەت كو رۆزەك دى ئىت خۆ ئەو تىتىن وى د دلى
خۆ دا فەدشارتن و ژ سەرى خۆ نەدئىنانە دەر ژى دى ل بەر خودى ئاشكەرا
بن.. ئەو راستىيا مەزن ئەگەر ل بىرا وى نەما دى كەفتە داڧىن غەفلەتى،
ژ بەر قى چەندى قورئان ھەردەم مە ل قى راستىيا مەزن ئاگەھدار دكەت
وھكى دىيۆت: ﴿وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ - خودايى تە بى غافل وبى
ئاگەھ نىنە ژ وى كارى ھوين دكەن ﴿ھود: ۱۲۳﴾.

قېجا مادەم بى بى ئاگەھ نىنە وھەردەم ئەو ھەوە دىنت ھىياري وى بن،
بلا ئەو ھەوە ل وى جھى نەبىنت بى وى نەئىت ھەوە لى بىنت، ئەگەر
پاشى ھوين پسار وى شەر مزارىي نەكەن يا دى ب سەر ھەوە دا ئىت.

غەفلەت و دو ئەنجامىن كرىت:

ئەو دلى غەفلەت ب سەر دا ھات د ئەنجام دا دى تووشى دو كاران
بت ئىك ژ بى دى كرىتتەر و خرابترە:

كارى ئىكى: ئەو دى ھزر كەت ئەو ژ غەزەبا خودى بى پاراستىيە
ورزگار بوون بارا ويە.

يەنى: غەفلەت وبى ئاگەھىيا ژ خودى ئىكا ھند دى ژ وى چى كەت
ئەو وە د خۆ بگەھت كو ئەو مروقى كى تمام وبى كىماسىيە، ھەچى باشىيە كا
ھەبت يا ل نك وى ھەى، و كەسەك وەكى وى بى باش نىنە، قېجا مادەم
وھساىە ما ئەو دى ژ چ ترست، يان بۆچى بترست؟

ئەفە مروؤفى غافله.. بەلى مروؤفى خودان باوهر، ئەوى دەمى بەرى خو
 ددەتە کارى خو وتەخسیریا خو تیرا دبیت، خو بى منەت ژ رەها خودى
 وپشت راست ژ غەزەبا وى نابیت، لەو غوروور بو وى ژ بەر کارى وى بى
 باش چى نابت..

عەبدللاھى کورى مەسعوودى - خودى ژى رازى بت - دبىژت: «مروؤفى
 خودان باوهر وەسا گونەھىن خو دبیت ھەر وەكى ئەو چىاھەکن ل ھنداؤ
 سەرى وى نىزیکە ب سەر دا بىت، و مروؤفى سەرداچووى وەسا گونەھىن خو
 دبیت ھەر وەكى مېشەکن د سەر دفنا وى را دبۆرت ودجت...».

د ئايەتەكى دا خودايى مەزن دبىژت: ﴿أَفَأَمِّنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا
 بَيِّنًا وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِّنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾
 أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾﴾ - ئەرى خەلكى
 گوندان (باژىران) ھزر دكەن كو ئەو دپشت راستن ژ عەزبا خودى، كو
 ب شەؤ د سەر وان دا بىت وئەو دنفستى؟ ئەرى وخەلكى گوندان پشت
 راست بووینە كو عەزبا خودى ل دەمى تېشتەگەھى بگەھتە وان، دەمى
 ئەو د بى ئاگەھ و ب کارى خو بى دنيايى فە دمژويل؟ ئەرى فېجا ئەو پشت
 راست بووینە ژ فى فەھیلان و ل دویف بەردانا خودى بو وان؟ نى ژ مللەتى
 تېچووى پېشەتر كەس ژ دویف بەردانا خودى پشت راست نابت ﴿
 (الأعراف: ٩٧-٩٩).

کارى دووى: ئەو دى ھىقىيىن مەزن رېست، وئومىدین دویر ودریژ
 راجینت، ھەر وەكى د دنيايى دا دى بى ئەبەدى بت.

بورەیدە دبىژت: جارەكى پېغەمبەرى - سلاؤلى بن - دەستى خو دانا
 سەر پاتکا خو وگۆت: ئەفە کورى ئادەمىيە، وئەفە ئەجەلا وىيە، پاشى
 دەستى خو درىژکرە بەراھىيا خو وگۆت: وواھە ھىقىيا وىيە واهە..

ئەفە تىبىعەتتى مەروفيە، ھىقيىن دوير ل بەراھىيا خو ددانت، و ژ بىر
 دكەت كورن پىي پىي يال دويش وى دگەرت، وئەفەيە عەينى
 غەفلەتتى: ﴿وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَاقِبٌ وَشَهِيدٌ﴾ ﴿٢١﴾ لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ
 هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾ (ق: ٢١-٢٢).
 قىچا مەروفي بقتى دلى خو ساخلەم بھىلت بلائەو وى ژ دەردى
 غەفلەتتى پارىزت.

خۆمه زنکرن (التکبر)

دهردى دووى ژ وان دهرديں گاڤا دل گرت چويى تى ناهيلىت
 خۆمه زنکرنه ئهوا ب عهره بى ديبژنى (کبر) يان (تکبر)، و ژ خۆمه زنکرنى يه
 کو مروؤ يى ب خو (موعجب) بت، و گهلهك مهزن د خو بگههت.. وههر
 بهخت رهشى و خرابيه كا ههبت خۆمه زنکرن کليلا وى يه، وهه ما بهسه
 بيژين: خۆمه زنکرن ئه گهرا ئيکهمين گونه هى بوو بى ئه مرييا خودى پى
 هاتييه کړن، ده مى خودى فه رمان ل ئبليسى کړى بو ئاده مى بچته سوجدى
 وى خو مهزن کړ و ژ خو نه گرت بو وى بچته سوجدى وهيجه تا خو کړيه
 نهو گوتى: ته ئه زى ژ ئاگرى چيکريم وئهو ژ ناخى، عه سلى من ژ يى وى
 باشتره.. ئينا له عنه ت لى هاته باراندن و ژ ره ها خودى هاته بى بارکرن،
 فيجا دا ئهم ب فى دهردى دلى ژى شارهزا بين مه دقيت چهنده کى
 ب بهر فره ي ل دور باخفين.

پيناسه يا خۆمه زنکرنى:

خۆمه زنکرن - وه کى ژ په يقى ب خو ئاشکه را دبت - ئه وه مروؤ
 خو ژ حه جمى خو مه زتر ببينت، و بهايه کى زيده تر ژ بهايى خو بو خو
 بدانت، وئه وه حاله ته کى نه فسييه هنگى ل نک مروؤ پيدا دبت ده مى ئه و
 ب خو موعجب دبت وهزر دکه ت ئه و ژ خه لکى دى چيتر و باشتره.

مه عنا: خۆمه زنکرن دهرده که ل نک وى که سى پيدا دبت ئه وى
 ب دورستى خو نه نياست، يان - د دل دا - خو کيم ببينت فيجا ل پيش چاؤ
 وه سا د خو بينته دهرى کو ئه و گهلهك، وحه تا ئه و بشيت خو ب فى رهنگى

بیټه پېش دی رابت ب چافه کي نزم بهري خو دده ته خه لکي، وپي ل قه در
وبه اي وان دانت، وخو ژ حه قبي بلن دتر بينت، و ژ بهر قبي چه ندي
پيغه مبهري - سلاؤ لي بن - د گوته کا خو دا خو مه زنکرن ب قبي رهنگي دا
نياسين وگوټ: ﴿الْكِبْرُ بَطْرُ الْحَقِّ وَغَمَطُ النَّاسِ - خو مه زنکرن نه قه بويلکرنا
حه قبي وکيمکرنا به اي خه لکيه﴾^(۱).

ومروقي ب خو (موعجب) نهو کهسه يي گه لهک د خو بگه هت، لهو
ب چافه کي بلند بهري خو بده ته خو، وشانازيبي ب خو بده ت، نه قه ژ لايي
زمانی قه، و ژ لايي زارافي قه (عوجب) نهوه مروؤ وان قه نجی ونعمه تين
د گهل هاتينه کرن مه زن بينت وخو پي پشت گهرم بکه ت، يي وان قه نجی
ونعمه تان بو وي خودايي پال بده ت يي نهو د گهل کرين.

و ژ قبي چه ندي بو مه ئاشکه را دبت کو جوداييه کا بچويک د ناقبه را
خو مه زنکرن و ب خو موعجبيي دا هه يه، خو مه زنکرن نه خلاقه کي
دهروونيه بهري خوداني خو دده ته هندي نهو خو ژ خه لکي دي بلند تر
بينت، به لي تعجب وه سا ژي دبت نه گهر خو نهو مروؤ ب تني ژي هه بت
وکه سهک نه بت نهو خو ژ وان باشترب بينت ژي.

و (تعجب) پتر جاران سهري د کيشته (ته که بري)، يه عني: نهو که سي
ب خو موعجب بت دي خو ژ خه لکي مه زن تر بينت، لهو هه ر جار نهو
هه ردو ده رده پيکفه دئنه گوټن.

رهنگين خو مه زنکرنی:

خو مه زنکرنی سي رهنگ هه نه:

رهنگي نيکي: خو مه زنکرن ل سه ر خودي، وه کي کو مروؤ شهک ژ دفن

(۱) موسلم ژ عه بدللاهي کوري مه سعودي قه دگو هيرت.

بلندی ژ خو نه گرت ئه مری خودی ل سهر خو ب جه بینت، و خو
ژ عه بدینییا خودی مه زنتر و بلندتر بینت، وئه شه ژ هه می ره نگین
خومه زنکرنی خرابتره، خودایی مه زن دیژت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ
عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ - هندی ئه ون یین خو ژ باوه ری ئینا
ب په رستنا من ب تنی مه زنتر لی دکهن، ئه و ب ره زیلی وشه رمزاری شه
دی چنه جه هه می ﴿﴾ (غافر: ۶۰).

رهنگی دووی: خومه زنکرن ل سهر پیغه مبه ری خودی - سلاؤ لی بن -
وه کی وان که سان ئه و یین باوه ری ب پیغه مبه ری - سلاؤ لی بن -
نه ئینای ب هیجه تا هندی کو ئه و ژ وی چی ترن، یان ژ نه زانین ورکداری
سوننه تا وی لاددن و ژ خو ناگرن پیگرییی پی بکه ن.

رهنگی سیی: خومه زنکرن ل سهر به نییین خودی، کو خو ژ وان چی تر
وبلندتر بینت، وه زر بکه ت کو دثیت خه لک هه می د بن وی دا بن،
و که س ل رپژا وی نه بت.. و هه ر چه نده ئه و رهنگه ژ هه ردووین بۆری
نزمتره ژی به لی گونه ها وی گه له ک یا مه زنه، چونکی مه زنی بابه تی خودی
ب تنی یه، و پیغه مبه ر - سلاؤ لی بن - دیژت: ﴿يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ:
الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعَظْمَةُ إِزَارِي، مَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا أَلْقَيْتُهُ فِي جَهَنَّمَ -
خودایی پاک دیژت: مه زنی جلکی منه، هه ر که سی هه فرکیی سه را وی
د گه ل من بکه ت، ئه ز دی وی ها قیمه د جه هه می دا ﴿﴾^(۱).

دهره جین خومه زنکرنی:

دهره جه و پیکین خو مه زنکرنی ژی سینه:

یا ئیکی: خومه زنکرن ئه گه ر د دلی دا بت، قیجا خودان هزر بکه ت

(۱) ئین ماجة ژ ئه بوو هوره یوه ی شه دگو هیژت.

ئەو ژ خەلکی چیتەرە، وبهائی وی پترە، چونکی ئەو ژ وان زاناترە یان پتر
عیبادەتی دکەت یان مال ومەنصبین وی پیشکیشتن وهتد.. ، بەلێ دگەل
هندی ژ ی ئەو ب هەمی هێرا خو بیتی دا نەهیلەت ئەو تشتە ژ وی دیار بێت،
وهەمی رەنگین تەواضعی ب کار بینت دا خو مەزنکرن کاری د وی
نەکەت، ئەفە یا ب گونەه نینە، بەلێ مەتەلا وی وەکی مەتەلا وی ئاگریه
بی ل بن پەلان هاتییه فەشارتن، خودان نزانن کانێ دی فەمرت یان بایەك
دی ئیت ووی گەش کەت، ووهکی وی دنکا تۆفی ئەوا ل بن ئاخێ دئیتە
فەشارتن مروؤ نزانن کانێ دی مەرت یان دارەکا مەزن دی ژێ شین بێت،
لەو یا باشتەر ئەو هندی مروؤ بشیت ری نەدەتە خو کو بەر ب قی
دەرەجەیا خو مەزنکرنی ژێ فە بچت.

یا دووی: خو مەزنکرنی ئەگەر دل گرت وخودان بن دەستی خو کر دی
بەری وی دەتە هندی ئەو ب کار وتەصەرروفاتین خو قی خو مەزنکرنی نیشا
خەلکی بدەت، دا ئەو بزانی کو ئەو بی مەزنە، دی بینی ئەو خو دفن بلند
دکەت، رویی خو ژ هەقالین خو وئەو کەسین ل مەرتەبا وی
وهردگیپت، و ب چافەکی نزم بەری خو ددەتە خەلکی، وئەگەر دیت
کەسەکی قەدرەکی زیده نەدایێ تیک دچت وناچافین وی دبنە گری.

یا سیی: ویا بلندتر ئەو ئەو مروؤ فە ب ئەزمانی ژێ خو مەزنکرنی خو نیشا
خەلکی بدەت، چ راست چ درەو مەدحین خو بکەت، ووهسا خەلکی تی
بگەهینت کو علمی وی ژ یی خەلکی هەمی پترە، یان ئەصل ونەسەبا
وی ژ یا خەلکی بلندترە، یان زوهد وتەقوایا وی کەسەك ناگەهتی..
وگەلەك جارانی دا ئەو بەری خەلکی بدەتە و ب رەنگەکی نە یی ئیکسەر
مەزنییا خو بو خەلکی دیار بکەت دی ئەزمانی دەر حەقا خەلکی دا
بەردەت و طەعنی ل قی دەت ووی هە دەت هەر وەکی وی دقیت بێرتە
خەلکی: ئەو چو نینن ئەز گەلەکم!

ئەگەر ئېن خۆمەزىكرنى:

خۆمەزىكرنى سى ئەگەر بۆ ھەنە: ئەگەرەكى پەيوەندى ب وى كەسى
قە ھەيە يى خۆ مەزىن دكەت، وئىكى پەيوەندى ب وى كەسى قە ھەيە يى
خۆمەزىكرى ل سەر دئىتە كرن، وئىكى پەيوەندى ب كەسىن دى قە ھەيە
ژىلى وان ھەردووان.

ئەگەر پەيوەندى ب خۆمەزىكەرى ب خۆ قە ھەي: ب خۆ موعجىيە،
وەكى مە گۆتى: ئەو كەسى ب خۆ موعجىبەت، يەنى: خۆ مەزىن بىنت،
دى خۆ ل سەر خەلكى مەزىن كەت.

وئەگەر پەيوەندى ب وى قە ھەي يى خۆمەزىكرى ل سەر دئىتە كرن:
كەرب ژى قەبوون و دلرەشپە، يەنى: خۆمەزىكەرى كەرب ژ كەسەكى
قەدەت يان ژى ھەسويىيى يى دەت، قىچا ۋەكى تۆلقە كرنەكى دى رابەت
خۆ ل سەر سەرى مەزىن كەت.

وئەگەر پەيوەندى ب خەلكى دى قە ھەي: رومەتپە، يەنى: مەرقەك
دى بىنت ئىكى دى ژ وى چىترە، بەلى بۆ رومەتپە خەلكى ئەو دى رابەت
خۆ ل سەر سەرى وى مەزىن كەت، ھەر چەندە ئەو د دل دا دزانت ئەو
كەس ژ وى چىترە، ئەگەر ئەو ۋەو ب تى بانە دىت وى خۆ ل سەر
سەرى مەزىن نە كىرە، مەنە: ژ بەر كەو دا خەلك نەبىژن: ئەقلى دى ژ وى
چىترە، ئەو خۆ ل سەر سەرى مەزىن دكەت.

ئەنجامىن خۆمەزىكرى:

مەرقەك ئەگەر ب خۆ موعجىبەت، ۋقى ئەجەبى بەرى وى دا ھەندى
ئەو خۆ مەزىن بىكەت، ئەۋ خۆ مەزىكرە ب چى رەنگى ھەبەت دى بەرى وى
دەتە ھەندەك ئاتاف ۋەنجامىن خراب يىن كەو دى چاقى خەندى ۋى بەنىيان
ژى دا كىم دكەن، ژ وان ئەنجامان:

- ئەو خەلەتى و كېماسىيىن خۆ نايىنت، يان ئىترافى بى ناكەت، دا وەسا
خۆ بۆ خەلكى ديار بکەت كو ئەو بى بى كېماسىيە، لەو بى ژ ەڭزى ەندى
يە د سەر خەلكى ەمىيان را بت.

- غورورور بۆ وى ب رەئى وبۆچوونىن وى دى چى بت، ودى ەزر كەت
رەئى وبۆچوونا كەسەكى ژ يا وى باشتەر نىنە، لەو خەلك ەمى دڤىت بىنە
سەر سەر رەئيا وى، وقەت ئەو ەزرا ەندى ناكەت كو دبت جارەكى رەئىك
ەبەت ژ يا وى چىتر.

- و ژ بەر ئەڤا بۆرى رەنگەكى ئىستېداد و دكتاتورىيەتى ل نك وى دى
پەيدا بت، لەو ژ خۆ ناگرت جارەكى ئەو گوھى خۆ بدەتە گوتنا كەسەكى
دى، بەلكى ەەر باوەر ناكەت گوتنە كا ژى ژبلى يا وى ەبەت.

- و كانى چاوا خۆمەزنكرن بەرى خودانى ددەتە ەندى ئەو كېماسىيىن
خۆ د گەل خەلكى نەبىنت يان ئىترافى بى نەكەت، وەسا ئەو بەرى وى
ددەتە ەندى كو ئەو تەخسىرىيا خۆ د گەل خودايى خۆ ژى نەبىنت يان
ئىترافى بى نەكەت، يەعنى: مروفى خۆمەزنكەر باوهرىيى نائىنت كو وى
تەخسىرى د ەەر حەڤا خودايى خۆ دا يا كرى، يان كارى وى رەنگەكى
سستىيى تېدا ەهەيە، لەو ئەو ەزر دكەت وى چول سەر خۆ نەهپلايە،
و خودى - حاشا - بڤىت نەڤىت لازم وى بېدەتە بەحەشتى، ما نەبەسە ئەو
ب ڤى مەزنىيا خۆ ڤە سەرى خۆ بۆ خودى دچەمىنت!!

- و ئەڤ ەزرە ئىكا ەند ژ وى چى دكەت ئەو عىبادەت و كارى خۆ بى
باش بکەتە مەت ل سەر خودى، وەزر نەكەت كو دبت ئەڤ عىبادەتە يان
كارى باش بى وى كرى ژى نەئىتە قەبويلكرن، ەەر وەكى وى ضەمانەك
ژ خودى يا وەرگرتى كو كارى وى بى قەبويلكرىيە، وخىرا وى يا نفىسىيە،
ڤىجا ەما بلا پشت راست بت.

- وهەر ژ بهر قی چەندی دی بینی مروقی خۆمهزنکهه لهزی د باشیی دا
ناکهت، چونکی ئەو هزر دکەت باشیی وی تیرا وی هەنە و دزیدهنه زی،
دی بیژت: ما بۆچی خودی من نابەتە بەحەشتی؟ باشی من گەلەکی هەین
و چو خرابی من نین!

دویماییا خۆمهزنکرنی:

ودبیژن: (الجزء من جنس العمل) یه‌عنی: ئەو جزایی مروق و هردگرت دی
ژ رەنگی وی کاری بت یی مروق دکەت، و کاری خۆمهزنکرنی وه‌کی بۆ مه
دیاریبوی ئەوه کەسەك خۆ د سەر خەلکی را بیست، لهو جزایی وی مروقی
یی قی کاری بکەت ئەوه خودی - د دنیا یی و ئاخەرتی دا - وی ژ خەلکی
هەمی نزمتر لی بکەت..

د دنیا یی دا دی بینی ئەو کەسی خۆ مه‌زن دکەت د چاقین خەلکی دا
دکەفت، وه‌می ب رەنگەکی نزم به‌ری خۆ ددەنی، و ل وی دەمی ئەو هزر
دکەت کو ئەو ب قی کاری خۆ یی ب سەر خەلکی دکەفت ئەو ب خۆ یی
دکەفت! و ب سەربۆر زی گەلەك کەس مه‌ بین دیتین و گوهِ لی بوی هزر
دکر ئەو ژ چیا یان بلندترن پاشی رۆژەك د سەر دا کەسەك ژ وان رەزیلتر
نەبوو!

ئەفە د دنیا یی دا.. و ل ئاخەرتی ل پێش چاقین خەلکی هەمی دی بۆ وان
ئیتە گۆتن: ﴿ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَقْوٰی الْمُتَكَبِّرِينَ
(٧٦) - د دەر گەهین جەهەمی را ب ژۆر کەفن، هەروەهەر تیدا بمین، و ئەو
جەهەم پیسترین جەهی فەهەویانی یه‌ بۆ وان کەسین خۆ مه‌زن دکر ﴿
(غافر: ٧٦).

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلْهَبْتُمْ طَيْبَتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا

وَأَسْمَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾ - ورؤږا کافر ل سهر ئاگرى دئینه پيشکيشکرن، وبو
رهزيلکرن بو وان دئینه گوتن: ب راستى ههوه خوشييين خو د ژينا خو يا
دنيايي دا بر بوون وههوه کهيف پي هاتبوو، قيچا نه فرؤ - نهى گهلى کافران -
ب عهزابه کا شهر مزار ورهزيلکهر د ئاگرى دا هوين دى ئينه جزادان، ژ بهر
خومه زنکړنا پي حقه يا ههوه د عهردى دا دکر، و ژ بهر دهر کهفتنا ههوه
ژ بن نه مري خودى ﴿ (الأحقاف: ٢٠) 》.

عبداللاهي کورئى عه مري ديژت: پيغه مبهري - سلاؤ لى بن - گوت:
﴿ يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الدَّرِّ فِي صُورِ الرِّجَالِ، يَعْشَاهُمْ الذَّلَّ
مِنْ كُلِّ مَكَانٍ، فَيُسَاقُونَ إِلَى سِجْنٍ فِي جَهَنَّمَ يُسَمَّى بُولَسَ، تَعْلُوهُمْ نَارُ الْأَنْيَارِ،
يُسْقَوْنَ مِنْ عَصَارَةِ أَهْلِ النَّارِ طِينَةَ الْخَبَالِ - مروفين خو مه زنکړى وه کي
دندکان ل سهر رهنگي زه لاما دئینه کو مکر ل مه حشه ري، شهر مزاری
ژ هه مي لايان شه ب سهر وان دا دئيت، بو وي سجنا د جهنهمي دا يا کو
ديژني: بولس دئینه هاژوتن، ئاگرى ئاگران ب سهر وان دکهفت، ژ وي
کيم وعه دافي شه دخون يا ژ خه لکي جهنهمي دچت، ته قنا خراب ﴿ (١) 》.

مه عنا: د جهنهمي ب خو دا نهو دگرتينه، قيچا نهو سجنا د جهنهمي دا
بت هوين بيژن: دى يا چاوا بت؟
خودى مه ژي پياريت.

(١) ترمذى شه دگو هيژت.

(۳)

جوانکرنا سەرڤه سەرڤه

وخو موژیلکرنا ب کیماسییین خه لکی ڤه

(تزیین الظاهر والاشغال بعیوب الناس)

نساخییه کا دی ژ وان نساخییان یین دل تووش دبنی ئەوه دیتنا مروڤی بو جوانییی یا سەرڤه سەرڤه بت، یه عنی: مروڤ خو ب (مهظهه ری) ڤه موژیل بکهت وچو پوینته یه ددهته (جه وهه ری)، وهزر بکهت هه ر جاره کا وی لایى خو یی بهر چاڤ - ئەوی خه لک دبیت - خوشکۆک کر، وچو عه یب لی نه هیلان، مه عنا وی ئەو بوو مروڤه کی نموونه یی یی ب کیماسی، ئە گه ر خو د ناڤخو ییا خو دا ئەو یی وه سا نه بت ژى.. و ب راستی ئەڤه سالو خه تی کریت رویه که ژ رویین رویه تی، ونیشانه که ژ نیشانی کورته بی نی و نه ټیگه هشتنا خودانی.

و ژ بهر نه دورستییا (نه فسییه تا) وی مروڤی ب ڤی رهنگی بت تو دی بی نی ئەڤ نساخییا وی یا دلی دی بهری وی ددهته نساخییه کا دی ژى یا گریدای هه ر ب ڤی نساخیی ڤه ئەو ژى ئەڤه یه: ل وی ده می ئەو عه یب و کیماسییین خو ڤه دشیرت وخو جوان نیشا خه لکی ددهت، دی بی نی ئەو گه له ک جار ان عه یب یین خه لکی یین ڤه شار تی ئاشکه را دکهت وڤه دجویت، بو هندى دا ب رهنگه کی نه ئیکسه ر بیژت: ئەز ژ خودانی ڤان کیماسیان چیرم، چونکی ئەو کیماسی ل نک من نین.. وژبلی کو ئەڤ دهرده نیشانه ک ژ نیشانی (ئەز ئەزى) یا خودانییه، ئەو هندى ژى دگه هینت کو ئەڤ مروڤه خودانی دله کی رهش وئیشه ویه.

جوانی جوانیا دلییه:

دبت بارا پتر ژ مه رږوژى جاره كى يان پتر ل بهر قوديكى رادوهستن،
دا بهرى خو بدنه سهر و بهرى خو كانى د جوان و (نهنيقن) يان نه، وگافا
نوقته كا ب تنى ژى د ديمه نى خو دا ديت يا ب دلى نهبت، وځى (نهناقه تى)
تيك بدهت، دى خو وهستين دا ځى نوقتا كريت ژى بيهت ونه هيلت،
نه گهر خو نهو هنده ك مالى ژى پينځه مهت ځى چهندي ژ بهريكا خو خه رج
بكهت!

ههر وهسا مروژ لى دگه رپين مالا خو ونهو جهى نهو لى دژيت جوان
بكهت، دا ب رهنگه كى جوان و بهر كهفتى بيته پيش چافين خهلكى، ونهفه
كاره كى خراب نينه وهكى نه م دزانين، چونكى خودى يى جوانه وحه ز
ژ تشى جوان دكهت وهكى د هنده ك هه ديسان دا هاتى.

بهلى تشى ل قيرى مه دځيت بيزين نهفه يه: نهرى چهندي ژ مه رږوژى
جاره كى ل بهر انبه ر قوديكى راستيى رادوهستن دا بهرى خو بدنه نى كانى وان
نه فسه كا جوان و دله كى پاقر هديه يان نه؟

پاقر ييا دلى و جوانيا نهفسى نهوا گهله ك ژ (نهناقه تا) لهشى بو مروژى
فه رتر، ل دكانين (كه مالياتان) نايته فروتن دا مروژ شيشه كا وى بو خو
بكرت، و د گهل شيرى دهيكى ژى بو مروژى نايته فه گوهاستن كو مروژ
خو بهيلته ب هيقىي فه، بهلكى نهو نه نجامى خو وهستاندنه كا رووحي
و عه قليبه.

وجفا كا مه نه فرو ژ ههر دمه كى دى پتر هه و جهى ب وان مروژان هديه
يپن خودان دله كى جوان ونه فسه كا (نهنيق)، نهو وهلا تيبى وژدانه كا پاقر
هه، وژدانه كا خو ژ هه مى بيخيرى و كيماسيان بلند بكهت، چونكى نهو

تارییا ئه‌فه هنده ساله ره شمالا خو ل هندافی ژینا مه فهدای ب دانانا هندهك قانونینن نوی یین شه کلی ب تنی بگوهورن نا فهداقت.

نه دهيك وباب، ونه خواندنگهه، نه شیت جيله کی پهیدا كهت ئافاكرنا كه سینیا خو ووهلاتی خو ب ستویی خو فهدا بگرت، نه گهر هات ومه هندهك مروفتین وهسا نه بن د خودان نه فسه كا (جوان) بن، گوهورینا كراسی كاره کی ب زه حهت نینه، وخو خه ملاندنا سهرقه سهرقه زی گهلهك وهستیان پی نهفت، بهلی جوانكرن وخه ملاندنا دلییه مروفتین مروفت پی دفتین، لهو مروفت ب خو گوهارتنا (جهوه ری) خو، نه كو (مهظه ری) خو ب تنی دشیت واقعی خو ب دورستی بگوهورت، گهلهك مروفت هدهه ددویر كوژن وه کی ئهم ب كوردی دیژین، یه عنی: ب سهرقه و ژ دویر فهدا گه شاتییه كا مه زن زی دجت، مروفت هزر دكهت ئهو گه شاتی رونا هییه، چهند گافه كا دی ب نك فهدا چت، دی بینت گه شاتییه كا ژ دره وه، گاڤا نیژيك بو باش دی زانت ل پشت فی گه شاتییه بهر چاؤ دله کی وه کی ره ژیی هده!

- یوچی؟

- چونکی ئه‌و گه شاتییه ژ نه فسه كا (ئهنیق) ودله کی پاقر دهر نه كهفتیه.

د گوتنه کی دا یا بو پیغه مبه ری - سلاؤ لی بن - هاتییه پالدان هاتییه: ﴿مَنْ أَصْلَحَ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ أَصْلَحَ اللَّهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ - ههر كهسه کی د ناڤهرا خو وخودی دا چاك بكهت، خودی دی د ناڤهرا وی وخهلكی دا چاك كهت﴾ ^(۱)، مه عنا: ئهو مروفتی دلی خو پاقر بكهت، وئیه تا خو دورست بكهت، ودهمی یی ب تنی وكهس نه بینت بهندکی د ناڤهرا خو وخودی دا نه برت، خودی دی وی د چاقین خهلكی دا ب قه در ئیخت، وخهلك دی ههز زی كهن، چونکی جوانیا مروفتی یا

(۱) ئه‌بوو شوجاعی ده یله می د (فردوس) ی دا فهدا گوهرت.

ناقحوی و پاڅړیا وی یا دلی، هر دی کاری د لای وی یی سهرقه کهت
وجوانییه کا ظاهری ده تی.

وبه روفازی فی چندی نهو کهسی بهری وی ل هندی خو ب سهرقه
جوان بینته پیش، ووهسا خو نیشا خه لکی بدهت کو نهو مروقی خودی یه
ووی چو کیماسی نین، ونه و ب خو یی ووهسا نهت، یه عنی: کراسی ته قوایی
ژ دره و بکه ته بهر خو، ده می دچته د نا خه لکی دا لیقین خو ب زکری
بلقلقینت، وگافا خه لک وی دینت پروندکان ژ ترسین خودی دا ببارینت،
وگافا ما ب تنی نه نهو سویک ونه نهو بازار! هر پروژه دی ئیت خودی
دی وی شهرمزار کهت، هر د حه دیسا بوری دا هاتییه: ﴿مَنْ ارَادَ وُجُوهُ
الْخَلْقِ مَنَّهٗ اللّٰهُ وَوُجُوهُ الْخَلْقِ﴾ - نهو کهسی بخوازت بهری خه لکی بمینته
لی، خودی بهری خو ویی خه لکی ژ دی ژی وهر گیت ﴿﴾.

وحدا کو نه م ژ ب شکلی سهرقه سهرقه نه ئینه خاپاندن، پیغه مبر -
سلاف لی بن - د حه دیسه کا خو دا بو مه ئاشکه را دکهت کو ته قوا تشته کی
فشارتییه د دلی دا نه کو هندهک (مه ظاهرن) ئاشکه را سهردهری د گهل
دئینه کرن، وه کی ئیشارهت دایه سنگی خو وسی جارن گوتی: ﴿التقوى
ها هنا﴾ ته قوا د قیری دایه.

و ژ بهر فی چندی زاناین مه یین سهرراست دگوت: نه گهر ته مروقه ک
دیت دفرت، یان ل سهر ئافی ب ریقه دچت باوهر ژی نه که هتا بهری خو
بدهی کانئ نهو د گهل (نهر ونه هیان) یی چاوايه.

ونه وروژا جفاکا مه وه لی هاتی ب ریکا (مه ظاهران) حو کم ب باشی
ونه باشیی ل سهر خه لکی دای، و ب گوتنا ده فی وخوش خوشکان د سهر دا
چووی، هنگی مه ب دهستین خو بازارا (دورویاتی و منافقی) یی د نا خو دا
ب ره و اج ئیخست، ومه ئیکا هند ژ خه لکی جفاکا خو چی کر کو بهری

وان بمیښته ل خو جوانکړنا ب سهرقه سهرقه، نه گهر خو نهو خو جوانکړن
ل سهر حسییا جوانییا نهفسی وپاقرییا دلی ژی بت.

خوموژیلکړنا ب کیماسیین خه لکی فه:

ونه گهر مروؤ وه تی گه هشت کو جوانی جوانییا ب سهرقه، ویا گرنګ
نه وه لایې مروؤی یې بهرچاؤ یې تازه بت، بیې هنری د جوانییا نهفسی وپاقرییا
دلی دا بکته، دیتنا وی بو مه سلا (مروؤی تمام) و (مروؤی کیم) دی ئیتسه
شیلکړن، فیجا هدا نهو خو ب سهر که سیې دی بیخت ژبلی کو نهو
ب سهرقه دی خو جوان نیشا خه لکی دهت، نهو دی ب شکاندنا خه لکی
رابت بو هندي دا بهری روڼا هیی - وه کی دیژن - بده ته خو، وهدا نهو
بشین خه لکی بشکیت نهو دی دو ریکین خراب ب کار ئیت:

یا ئیکې: نهو ب چا فه کی کیم دی بهری خو ده ته خه لکی، یه عنی: دی
خو بلند بینت و خه لکی نرم، و که سی ب چو حسیب ناکهت، خودایې مه زن
فرمانی ل مه دکهت و دیژت: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسٰى
اَنْ يَّكُوْنُوْا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسٰى اَنْ يَّكُنَّ خَيْرًا مِّنْھُنَّ وَلَا تَلْمِزُوْا
اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوْا بِالْاَلْقَابِ بِئْسَ الْاَسْمُ الْفُسُوْقُ بَعْدَ الْاِيْمٰنِ وَمَنْ لَّمْ يَتُبْ
فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُوْنَ ﴿۶۰﴾ - نهی نهوین باوهری ب خودی و پیغه مبهری وی
ئینای کومه کا خودان باوهر بلا یاریان بو خو ب کومه کا دی یا خودان
باوهر نه کهت، به لکی نهوین یاری پی دئنه کرن ژ یین دی دچتر بن، وچو
ژنن خودان باوهر بلا یاریان بو خو ب چو ژنن دی یین خودان باوهر
نه کهن، به لکی نهو ژنن یاری پی دئنه کرن ژ یین دی دچتر بن، وهنده ک
ژ هدهو بلا به حسی عه یین هنده کان نه کهن، وناسناقین کریت هوین ل سهر
ئیک و دو نه دانن، ژ ری دهر کهفتنا هدهو پستی کو هوین هاتینه د ئیسلامی دا
پیسسه سالوخت و نا فه، وه چیی ژ فی کاری توبه نه کهت نهو نهون یین

ب کرنا گونہہان زوردارى ل خو کرى ﴿ (الحجرات: ۱۱). ويغہمبہر ژى - سلاؤ لى بن - د حدیسہ کا خو دا ديڙت: ﴿ بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ - تيرا مروفي هديه خرابى نهو ب چافه کي کيم بهري خو بدهته برايى خو يى موسلمان ﴿^(۱).

مهعنا: نه گهر مروڤه کي موسلمان ههبت ههمى باشى ل نک ههبت، وچو کيماسى ژى ل نک نه بن، بهس کيماسيا وى نهو بت نهو ب چافه کي کيم بهري خو بدهته برايى خو يى موسلمان و (تهقيرا) وى بکته، نهو تيرا وى هديه وى بکتهته مروڤه کي خراب.

يا دووى: نهو دى لى گهر پيت خه لکى بزانت و ب دويڤ کيماسيپن وان بکهت، هتا ب سهر هلبت، بو هندى دا پشتى هنگى نهو رابت وان عهيب و کيماسيان د ناڤ خه لکى دا به لاڦ بکته وشهرما وان پى بهت.. وتشتى غه ريب نهوه دى بينى گه لهک جارن نهو دى طه عنى ل کهسه کى دوت سهر اعهيه کى يان کيماسيپه کى و نه گهر تو باش سهح کهيى دى بينى نهو عهيب يان ئيکا ژ وى مهزنتريال نک وى ب خو هديه، بهلى نهو وى عهيا خو ژ بير دکته يان ژ بير خو دبهت.

ونهو ب خو نه گهر هدر مروڤهک خو ب عهيبن خو ڤه موږيل بکته بو هندى دا نهو ب وان زانا بت، و ب چاره سهر کرنا وان رابت، وى هند دهم نابت نهو خو ب عهيبن خه لکى ڤه موږيل بکته، چونکى ژ خودى پښه تر کهسى بى عهيب و کيماسى نينه.

چاره چيه؟

وپسيار ل ڤيرى نه ڤه يه: نهري چاره سهر ييا ڤى دهردى چيه؟ وچاوا مروڤ

(۱) موسلم ژ نه بوو هوره يرهى ڤه دگو هيژت.

دى شېت دلى خۆ ژ فى نساخىي پاريژت؟

- ئېكەمىن جار دقيت مروڧ بزانت كو جوانى جوانيا دلييه، وتەقوا نه كراسە كى ظاهرييه مروڧ بو خەلكى بكەتە بەر خۆ، وئە گەر مروڧ بشييت راستيا دلى خۆ ل پشت ھندەك (مەظاہرىن ژ درەو) ڧەشييت ژى و ل بەر خەلكى بەرزەكەت، ئەو نەشييت خۆ ل بەر خودى ڧەشييت، وخودى پوڧا قيامەتى حسيي سەرا ئنيەتيي دلى د گەل مروڧى دكەت نە رەنگ وروييىن مروڧى يىن سەرڧە.

- پاشى دقيت مروڧ بزانت كو چو كەس نينىن د بى كيماسى، وھەر كەسە كى تو ب سەرڧە بەرى خۆ بدەيى وتو ھزر كەى ئەڧە مروڧە كى كاملە وچو كيماسى ل نك نينىن، ئە گەر تو خۆ نيزيكي وي بكەى وتيكلەيى د گەل بكەى دى بينى وي ھندەك عەيب و كيماسى يىن ھەين، و ب تنى خودى يى تمامە، ڧيجا ئە گەر تە عەيبەك ل نك مروڧە كى ديت يى تە ھزر دكر ئەو يى بى عەيبە تو ڧى چەندى ب غەريبي ڧە وەرنە گەر.

- ھندى ژ تە بيت تو خۆ ب پاڧر كونا وجوان كونا دل وجەو ھەرى خۆ ڧە موڧىل بكە، وپويته كونا تە ب (مەظھەرى) بلا ھند بت كو تو نەبييه مروڧە كى غەريب و (شاذ) د ناڧ خەلكى دا نە زيڧدەتر، چونكى ھندى تو پتر خۆ ب مەظھەرى ڧە موڧىل بكەى پتر تو دى جەو ھەرى ب پشت گوھ ڧە لى دەى.

- ئە گەر عەيبەك يان كيماسييه تە ل نك خۆ ديت لى بگەرپى ل دويڧ شيان ويڧقەھاتىن خۆ وي عەيبى ل نك خۆ نەھيلە، ئە گەر خۆ خەلك ب وي عەيبا تە نەحەسيين ژى، وبلا خوپاراستنا تە ژ كيماسيان ژ بەر خودى بت نە ژ بەر خەلكى وگوتىن وان.

- كارى تە بلا ئەو نەبت تول دويڧ عەيبىن خەلكى بگەرپى،

وکیماسیین وان بهژمیری، چونکی پیغمه‌بر - سلاڤ لی بن - د گۆته کا خو
 دا دیبژت: ﴿يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بَلِسانِهِ وَلَمْ يَدْخُلْ الْإِيمَانُ قَلْبَهُ، لَا تَعَابُوا
 الْمُسْلِمِينَ، وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ، فَإِنَّهُ مَنْ اتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَمَنْ يَتَّبِعِ
 اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِي بَيْتِهِ - ئەى گەلى ئەوین ب ئەزمانی باوهری ئینای
 وباوهری نه‌چووێه د دلی دا، نه‌کامییا موسلمانان نه‌که‌ن، ول دویف عه‌یی
 وان نه‌گه‌ریین، چونکی هه‌چیى ل دویف عه‌ییین وان بگه‌رییت خودی ژى
 دى ل دویف عه‌یا وی گه‌رییت، وئه‌وى خودی ل دویف عه‌یا وی بگه‌رییت
 دى هه‌تکا وی به‌ت د مالا وی دا 》^(۱).

- ئە‌گه‌ر ته‌ کیماسی وعه‌یه‌ک ل نک مروّقه‌کی دیت، وی عه‌یی د ناڤ
 خه‌لکی دا به‌لاڤ نه‌که‌، وکارى ته‌ بلا ئەو بت وی مروّقی ستاره‌که‌ی،
 پیغمه‌بر - سلاڤ لی بن - دیبژت: ﴿وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ -
 هه‌ر که‌سه‌کی موسلمانه‌کی ستاره‌که‌ت روژا قیامه‌تى خودی دى وی
 ستاره‌که‌ت 》^(۲).

مه‌عنا: ئە‌گه‌ر د دنیاى دا تو ب سه‌ر عه‌یا مروّقه‌کی موسلمان هلبووی،
 عه‌یه‌که‌س پى نه‌حه‌سییت، وتو وی عه‌یی فه‌شیری و د ناڤ خه‌لکی دا
 به‌لاڤ نه‌که‌ی، به‌رانبه‌ر فی کارى ته‌ خودی ژى روژا قیامه‌تى عه‌ییین ته‌ دى
 فه‌شیرت وهه‌تکا ته‌ د ناڤ خه‌لکی دا نابەت.

(۱) ئە‌بو داوود ژ ئە‌بو به‌رزه‌بى ئە‌سه‌مى فه‌دگوه‌یزت.

(۲) بوخارى رىوايه‌ت دکه‌ت.

(۴)

خاپاندن (الغور)

دهرده کی دی ژ وان دهردان یین دل تووش دبتی خاپاندنه، نهوا نهم دشیین بهرانبه ری وی (خداع) ی، یان (غور) ی بدانین، یه عنی: دل نه گهر نه خوش بوو و ب دورستی ب کاری خو رانه بوو دی خودانی کیم فام کت وتیگه هشتنا وی تیک دت، لهو مهسه له ل بهر وی دی یا نالوز بت وحسیبا وی دی یا خه له ت بت.

وحده تا نهم بشیین خو ژ فی دهردی ژ ی پاریزین پیثقیه نهم ل سهری پی ناگه هدار بین و بزاین کانی نهو چاوا و بوچی پهیدا دت.

غوروور (خاپاندن) چیه؟

بارا پتر ژ زانایین زمانی ل وی باوه ری نه کو (غوروور) په یقه که دو رمانین سهره کی ژ ی دچن: یا ئیکی کی مییه ویا دووی سهر داچوونه، ونه و غوروورا مه دقیت ل فی ری به حس ژ ی بکه یین ب راستی فان هه ردو مه عنایان ب خو قه دگرت، مروقه کی دلی وی نساخ بت، ونه ژ نساخیه ئیکا هند ژ ی چی بکه ت تیگه هشتنا وی کیم بت فیجا نهو ب هنده ک تستان بیت خاپاندن، یین نه ژ هه ژ ی هندی بن کو مروقی بخاپینن، ونه و ل بیت خه له تی د چاقان دا جوان بیت و هزر بکه ت نهو خه له تی دورستییه. و هه ر تشته کی د فی دنیایی دا هه بت بلا چه ندی ب بها ژ ی بت ب بهر هندی ناکه فت مروقی ژ خودی ورپکا حقیقی بکه ت، لهو هه ر تشته کی فی ئیکی

بكهت خودى نافي (الغورور) يى ل سهر داناي وه كى ديئرت: ﴿وَلَا يَغُرَّنْكُمْ﴾
 بِاللَّهِ الْغُرُورُ﴾ (لقمان: ٣٣).

وئەو ب خو (غوروور) رهنگەك ژ رهنگين نه زانيني يە، چونكى نه زانين
 ئەو مەروفي خەلەت باوهرى ب تىشتى هەبت ووى ل سهر راستى و دورستيا
 وى نه بينت، بەلى چونكى (غوروور) دخوازەت تىشتەك هەبت مەروفي
 بخاپينت هەتا ئەو خەلەت د تىشتى بگەهت و بى دسەردا بچت
 جوداييهك دكەفته د ناقەرا غوروورى و نه زانيني دا، و نه هەر نه زانينه كا
 هەبت غورووره.

رهنگين خاپاندنى:

خاپاندنى چەند رەنگ بو هەنە، هەندەك ژ هەندەكان خرابتر و مەزنتەرە،
 وئەم دىشين بەرچاقترين رەنگين خاپاندنى د فان خالين ژيى دا كۆم بكەين:

رەنگى ئىكى: خاپاندا ب دىيائى:

د ناو مەرو فان دا گەلەك كەس هەنە ب دىيائى دئىنە خاپاندن، خو شيا
 دىيائى دليى وان دەستەسەر دكەت و ئىكا هەند ژ وان چى دكەت ئەو ئاخەرەتا
 بەردەوام و بى دويمامى بەدەنە ب دىيائى بەروەخت و ژى كورت، چونكى
 تىشتى د دەست دا ئەگەر بى كيم ژى بت - ب ديتنا وان - چيترە ژ دەستى
 د دەست دا نەبت ئەگەر بى پتر ژى بت.. و (دەوى جەرباندى چيترە
 ژ ماستى نەجەرباندى)، وئەفە غوروورا كافرانە.

د ئايەتەكى دا خودايى مەزن ديئرت: ﴿يَمَعْشَرِ الْيَنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ
 مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا
 وَكَرِهْتُمُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿١٣﴾﴾ - گەلى ئەجنە
 و مەرو فان، ئەرى ما چ پيغەمبەر ژ مللەتيىن هەوە بو هەوە نەهاتبون، بەحسى

وان ئايەتین من بۆ ھەوہ بکەن، ھەوہ ژ دیدارا عەزابا من ل رۆژا قیامەتی بترسین؟ وان گۆت: مە شاهدهیی ل سەر خو دا کو پیغمبەرین تە ئايەتین تە گەھاندبوونە مە، وئەم ژ دیدارا قی رۆژا مە ترساندبووین، بەلێ مە درەو پی کربوو، وخەملا ژینا دنیایی ئەو خاپاندن، ووان شاهدهیی ل سەر خو دا کو ئەو دکافربوون ﴿الأنعام: ۱۳۰﴾.

و د ئايەتەکا دی دا خودایی مەزن فەرمانی ل ھەمی مروشان دکەت کو ئەو ب ژینا دنیایی نەئیتە خاپاندن، وەکی دبیرت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنْكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ﴾ — گەلی مروشان ھندی ئەو سۆزە یا خودی دای ب رابوونا قیامەتی و دانا خیری و عەزابی یا راستە و ھەر دی ب جە ئیت، قیجا ژینا دنیایی ب خوشی و پیتقیین خو قە بلا ھەوہ نەخاپینت، و بلا شەیتان ھەوہ نەخاپینت و ژ خودی نەکەت ﴿فاطر: ۵﴾.

وگۆنە ھەکارین مەزنین قی ئومەتی د گەل کو باوہرییا وان ب خودی و قیامەتی یا دورستە ژی بەلێ ئەو د قی خاپاندنی دا پشکداریا کافران دکەن، و ب دنیایی دئیتە خاپاندن، بەلێ ئەصلی باوہرییی پی کول نک وان ھەمی وان ژ کافران جودا دکەت.

رەنگی دووی: خاپاندنا ب کارین باش:

د ناڤ مروشین خودان باوہر دا گەلەک کەس ھەنە باشی و خرابی پیکفە یین کرین، و دبەت ئەو ھەزەر بکەت باشیین وی ژ خرابیین وی پترن، چونکی ئەو باشیین خو د ھەژمیرت و خرابییا ژ بیر دکەت، وەکی وی یی رۆژی سەد جارن تەسبیحا خودی بکەت پاشی دەمی خو یی دی د غەیبەتی وئەزمان درێژیان دا ببۆرینت، وگافا وی کاری خو ل بیرا خو ئینا قە دی بەحسی خیرا تەسبیحاتان کەت بەلێ بیرا خو ل عقووبا غەیبەتی و درەوی نائیتەقە

هەر وه کی نهو ژى ناگرت، څيځا ژ بهر هندى دى هزر کهت باشيښ وى
 گه له کن، وغور وور بو وى ب وان باشيان دى چى بت، ودى هزر کهت
 نهو باشيښ وى دى وى خلاص کهن.

وهنده کيڼ دى هه نه دزانن کو خرابيښ وان ژ باشيان پترن به لى نهو
 خو دهيلنه ب هيڅيا هندى څه کو مانى خودى يى ب ره هه! نهو ب خو
 مروځ هزرا باش ژ خودى بکهت کاره کى باش ويښتفسيه.. به لى کو مروځ
 ته خسر يى د خرابيان دا نه کهت، وه چى گونه ها بيته به راهيى خو ژى
 نه ده ته پاش ب هيڅه تا هندى کو خودى يى ب ره هه! نه څه نهو خپانندن
 وغور ووره يا نه بابته تى خودان عدلى بت.

رهنگى سىي: خاپاندنا ب هيڅيا چورنا به حه شتى:

ويښ ژ څان ژى خرابتر نهون يښ دلى خو ب هندى خوش دکه ن کو
 مانى نهو ههر دى جاره کى چنه به حه شتى نه گهر خو بو دمه کى بچنه
 جه هه مى ژى، چونکى نهو د خودان باوهرن، وخودان باوهر يى نه به دى
 نابت د جه هه مى دا.

خودى د نايه ته کى دا به حسى هنده کيڼ وى څان دکهت ده مى ديږت:
 ﴿لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ
 بَيْنَهُمْ ثُمَّ يُتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وَهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٦٦﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَن تَمَسَّنَا النَّارُ
 إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٦٧﴾﴾ - ما ته ژ وان
 عه جيتتر ديتيه نهوين خودى باره ک ژ کيتابى دايى څيځا وان زانى کو نهوا بو
 ته هاتى حه قبييه، نهو بو وى يا د کيتابا خودى دا هاتى دئينه گازيکرن
 دا حوکمى د نافبه را وان دا بکهت، څيځا نه گهر نهو ل دويښ دلى وان
 نه بت بارا پتر ژ وان حوکمى خودى قه بويل ناکه ن، وئوځ پشتدانا وان بو
 حه قبيى ژ نه گه را وى باوهر ييا خرابه نهوا ل نک وان هه، کو هنده ک پرژين

کیم تى نه بن ئەو نائىنه عەزابدان، و ئەو باوەرییه یە ئەو ل سەر خودى
 بستمە کرین کو سقکىيى ب دىنى وى بکەن، و ل سەر دىنى خو يى پويج يى
 وان خو يى خاپاندی بەردەوام بمین ﴿ آل عمران: ۲۳-۲۴) .

جوينين خاپانديان:

ئەگەر ئەم بەرى خو بدەينهە مروشان دى بينين چار رەنگين مروشان
 هەنە ژ هەمى کەسان پتر غوروور بو چى دبت، و ئەو ژى وەكى ئيمامى
 عەزالى ديبژت ئەقەنە:

۱- مروشين زانا:

هەندەك جار ان ل شويىنا كو زانين خودانى خو بەر ب بلندىيى قە ببەت ئەو
 وى نزم دكەت، وەكى وى يى قورئان بەحس ژى دكەت و ديبژت: ﴿ وَأَتْلُ
 عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ ءَايَتِنَا فَٱنْسَلَخَ مِنْهَا فَٱتَّبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَكَانَ مِنَ ٱلْغَٰوِبِينَ
 ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُ ٱخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ وَٱتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ
 ٱلْكَٱلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ — تو بو وان بەحسى وى
 زەلامى بکە يى مە ئايەت و دەلایلین خو داینی، قیجا وى خو فیرى وان کر،
 پاشى کوفر پى کر، و ئەو ھاقتنە پشت خو، ئینا شەیتانی ئەو ژێردەستى خو
 کر، قیجا ژ بەر نە گوهدارییا وى بو خودایى وى و دوپکەفتنا وى بو شەیتانی
 ئەو بوو ژ وان بەرزەبووین تىچووی. و ئەگەر مە قیابا کو بهایى وى
 بلندکەین ژ بەر وان ئایەتین مە داینى ئەم دا وە کەین، بەلى وى دەست دا
 دنیایى و دوپکەفتنا دلچوونین خو کر، قیجا مەتەلا وى وەكى مەتەلا صەیه،
 ئەگەر تو راھیلیيى یان بهیلی هەر دى حکەحکى کەت ﴿ (الأعراف: ۱۷۵-۱۷۶) .

و ئەو زاناین غوروور بو چى دبت گەلەك رەنگن، هەندەك ئەون یین

گەلەك خۆ شارهزا كرى د علمى شەرىعى دا، بەلى كارى ب وى علمى
ناكەن بى ئەو دزانن، وھندەكان علمى ھەى وكارى ژى پى دكەن، بەلى
دىلى خۆ بۆ خودى ب دورستى پاڧژ نەكرىيە، لەو رومەتییى دكەن، وخۆ
دئىننە پىش، وحەز دكەن خەلك ھەمى وان ب بەرا خۆ بىخن، وبداننە
د سەر خۆ دا، وئەگەر ئىكى ئەو ل فى خەلەتییى ھىياركرن ئەو دى بىژن:
مە نە ژ بەر شەخسى خۆيە، مە دڧىت علمى شەرىعى ھەبەتا خۆ ھەبت!
ئەڧ رەنگى زانايان ھزر دكەن ژ بەر زانن وكارى وان، وقەدرگرتنا
خەلكى بۆ وان دڧىت خودى وان بىەتە بەحەشتى! وئەڧە عەبىنى غوروروى
بە.

۲۔ مَرُوقِیْن عِبَادہ تکر:

ئەوین وەسا د عیادەتی گەهەشتین کو ئەو هەندەك (طوقوسین شە کلینە) وهەندەك (شەعائرین هەشکەن)، لەو بەرێ وان یی ل هەندی عیادەتی خو ژ لایی (کەمیەتی) فە زیدە بکەن، وبەرێ وان ل هەندی نینە کانی ئەف عیادەتی ئەو دکەن ژ لایی (نەوعییەتی) فە یی چاوایه، وئەو ژ بیرا خو دبەن کو خودی دەمی به حسی عەمەلی دکەت دیبژت: ﴿لِیَبْلُوْكُمْ اَیُّکُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا﴾ (المالک: ۲) دا ئەو هەووە بجدربینت کانی کاری کی ژ هەووە باشتەر، گووت: باشتەر، ونەگووت: پترە، مەعنا: شەرت نە ئەووە عیادەتی تە پترەت، شەرت ئەووە باشتەر ودورستەت.

ول جهه کئی دی خودی به حسیٰ هندەك مروّفان دكهت ل پوژا قیامەتی
 ئەو د روی رەش ورەزیلن، و دبیت: ﴿وَجُوهٌ يُّومِئِذٍ خَسِيعَةٌ﴾ ۱۰ عَامِلَةٌ
 نَاصِبَةٌ ۱۱ تَصَلَّىٰ نَارًا حَامِيَةً ۱۲﴾ (الغاشية: ۲-۴)، وی پوژی ژ بەر عەزایی
 ئەو دشکەستی ورەزیلن، وان ب کاری قە خو وەستاندبوو، د دنیایی دا
 گەلەك کار کربوو، بەلێ چونکی کاری وان یی دورست نەبوو ئەو کار

ژوان نه هاته قه بويلکړن، ول شوين کو کارى وان بهرى وان بده ته به حه شتى وى کارى بهرى وان دا جه نه مى.. ده مى ئيمامى عومهر چوويه شامى ديت راهبه کى پيرى خو ب ره شى پىچاى هاته نک، گاڤا عومهرى نه و ديتى کره گرى، هنده کان گوټى: نهى (أمير المؤمنين) چ تشتى گرييا ته ئينا؟ عومهرى گوټ: نهفى هه ژارى، تشتک خواست ونه گه هشتى، وهيقه کى کر وځى نه گهفت، پاشى وى نه ؤ ئايه ته خواند: ﴿وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ۝ عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ﴾.

نه ؤ رهنگى عياده تکه ران نه وه بى هند بهرى وان ل ئيخلاصى و پاڅييا دلى و دورستيا عه ملى نينه، هندى بهرى وان بى ل زیده کرنا هژمارا عه ملى، ئیک ژوان دى بیژت: روژى هنده سوننه تان نه ز دکه م، هنده روژيى سوننه ت نه ؤ ساله من يى گرتين، هنده جاران نه زى چوويه حه جى.. وهوسا څيړا دچت و عياده تى خو ده ژميړت، هر وه کى عياده ته مروځى دبه ته به حه شتى نه ئيخلاص وره ما خودى!

۳- مروځين زاهد و صووفى:

نه وین وهسا خو نيشا خه لکى دده ن کو نه و خودانين دليى صافينه، يى شياين ب (رياضاتين رووحى) خو بگه هينه دهره جا (حق اليقين)، له و ئيدى وان چو هه وجه يى ب عياده تى و شريعه تى نه مايه، خره وکراسين زاهدان ل بهر خو دکه ن ودليى وان ب ځيانا دنيايى و مالى دثافانه، ل پيش چافين خه لکى دکه ښه چلخانه وخه لوهيان، ود پشت وان را غاردانى ل سهر دينارى و دهره مى دکه ن.

ب نافي پاڅييا دلى و (مشاهده دى و نه حوال و مه قاماتان) دثاخن، وده ستى وان هه تا بن که فشا يى د ن او قريژا دنيايى را.. نه ښه ژى جوينه کى مه غروورانه يى کارى وان بى سهرقه سهرقه وان دخاينست.

۴- مړوځين د هوله مهنه د مالدار:

وغوروړا څان ب هندي دېت ده مي ټهو مالي څو هنده كي يان
گه له كي ل كارين باش خه رج دكهن، هزر دكهن ټه كاره ب تني تيړا وان
هده وان بيه ته به حه شتي، دي بيني ټيك ژ وان ب مهلايينان ل سهر چيكرنا
مزگه فته كي خه رج دكته، ول دهه جهان ناڅي څو ل سهر دنقيست، دا كو
به حسي وي ب باشي پشتي وي بمينت، وټه گهر ژي بيته خواست ټهو دهه
ديناران بده ته مړوځه كي برسي بي كس پي بجه سيي ل بهر نايي. يان ژي
حه تا ديناره كي ل كاره كي باش خه رج بكته، دهه ان ل كارين خراب خه رج
دكته، ودلي څو ب هندي څوش دكته كو باشي خرابي ژي دبه ت.

چاره يا غوروړي:

مه عنا غوروړ دهرده كي مهزنه كي كس ژي خلاص دبن، وهه ر
كه سه كي بڅي دلي څو ژ دهردي غوروړي پاريژت دڅي ټهو سي تستان
ل نك څو پهيدا بكته:

بي ټيكي: عه قله كي دورست، يي وي ژ غوروړي پاريژت، وهه ر
تشته كي ل سهر راستيا وي بينت.

يي دووي: ټهو مه عريفه تا څو څو پي بنياست، وبي ب سهر ريكا دورست
يا دنيايي وئاخه تي ژي هلبت.

يي سبي: ټهو زانينا مړوځ وي ريكي پي بزانت يا مړوځي دگه هينته خودي
ووي ژ شهيتاني وځاپاندنا وي دپاريژت.

و د گهل څي هه مبيي ژي هه ردهم ترسا خودي د دلي وي دا،
وڅو ژ ټيكه فتنه د فتنې دا پشت راست نه بينت، زانايه كي مهزن ده مي كه فتيه
بهر سه كه راتي هنده كان گوتي: تو ژ شهيتاني قورتال بووي.. وي گوت: نه
هيشتا يا ماي.

(۵)

مه دح و خو ئینانه پیش

(المَدَح)

خودی مروؤ وهسا یی چیکری نهو هز دکهت خه لکی به حسی
وی ب باشی بکهن، ودیتنا خه لکی بو وی دیتنه کا جوان وتازه بت، ههر
وهسا وی بی نه خوشه خه لک به حسی وی ب خرابی بکهن، یان ناؤ ودهنگین
وی د ناؤ خه لکی دا ب رهنگه کی نه یی جوان به لاؤ بن.. پیغه مبه ری خودی
ئیراهیمی - سلاؤ لی بن - ئیک ژ دوعایی وی نهفه بو وی دکوت: ﴿رَبِّ
هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ﴾ (الشعراء: ۸۳-۸۵) ووه کی ئهم
دیین دوعایا وی یا ناؤ نهفه بو: یا ره بی تو ناؤ ودهنگه کی باش بو من د ناؤ
وی خه لکی دا به لاؤ که یی کو پاشی دی ئین، یه عنی: پشتی مرنا من زی
خه لک مه دحین من بکهن، و ب باشی به حسی من بکهن.

به لی گرفتاری د چ دایه؟ گرفتاری یا د وی ئیه تی دا یا مروؤی د پشت
قی چه ندی را هه ی، ههر وهسا یا د هندی زی دا کانئ مروؤی د قی
خه لک ب چ تشتی مه دحین مروؤی بکهن؟

ل قیری.. و د فان هه ردو مه سه لان دا ریک جودا دبت، و مروؤی باش
ویی خراب دئینه ژیک قافارتن، یه عنی: دورستی ونه دورستی، حه لالی
وهرامی دکه فته مه سه لی، وه کی دی بو مه ئاشکه را بت نه گهر خودی
هز بکهت.

مەبەست ب قى دەردى چيە؟

مەدح وناۋل خوۋ دان، وخوۋ ئىنانە پېش ل بەر چاۋ ب رەنگە كى جوان،
ئەقە زى د ھندەك دەلىقەيان دا دېتە ئېشەك ژ وان ئېشان يىن دلى دگرن،
ودېتە ئەگەر كو دل ب دورستى ب كارى خوۋ را نەبت.. قىچا مەبەست
ب قى دەردى چيە؟

مەدح وەكى ئاشكەرا دژى ھاڧىتنى يە، ومەبەست پى ئەوۋە خەلك
ب باشى ورەنگە كى جوان بەحسى مرؤقى بگەن، ووى كارى ووان
سالۋخەتان بو مرؤقى پال بەدن يىن مرؤقى پى خوش بت وكەيف پى يىت،
بو ھندى دا مرؤف بزانت كو ئەو د چاڧىن خەلكى دا يى مەزن و ب بەھايە،
و (ھەمد وسەنا) ژى د مەعنايىن خوۋ دا نىزىكى قى چەندىنە، دەمى ئەم
دېيىزىن: ھەمدا خودى بگە، يەئنى: ب ئەزمانى خوۋ بەحسى وى ب باشى
بگە وسالۋخەتېن باش بو وى پال بدە ومەدھىن وى بگە.

و (شوكر) ژى د مەعنایا خوۋ دا يا دوير نىنە ژ قى چەندى، بەلى شوكر
بەرانبەر قەنجىيى يە، ئەگەر كەسەكى قەنجىيەك ل تە كر قىچا تە بەحسى
وى ب باشى كر، ئەو تە شوكر وى كر، بەلى ھەمد يان مەدح ژى ھەر
وہسا شەرت نىنە وى قەنجىيەك گەھاندېتە تە، بەلكى تو تىشتە كى باش ل نك
وى دېيىنى تە كەيف پى دئىت قىچا تو بەحسى وى ب باشى دكەى، وئەقە
دژى وى يە دەمى تو تىشتە كى خراب ل نك دېيىنى قىچا تو ژ بەر وى تىشتى
رەخنى لى دگرى ودهاڧىيى.

وكانى چاوا مەدح ژ مرؤقە كى بو ئىكى دى دئىتە كرن وەسا ئەو ژ مرؤقى
بو وى ب خوۋ ژى دئىتە كرن، يەئنى: دى يىنى مرؤقەك كا چاوا ھەز دكەت
خەلك مەدھىن وى بگەن وبەحسى وى ب باشى بگەن، وەسا ئەو ب خوۋ
ژى مەدھىن خوۋ دكەت وبەحسى خوۋ ب باشى دكەت.

د نابقه را دورستی ونه دورستیي:

ونه هردو حاله ته، كو خه لك مه دحيڼ مروڅي بكن، يان مروڅ ب خو مه دحيڼ خو بكت ديت كاره كي دورست بت نه گهر خو ل توخويه كي ده سني شانكري گرت، ودبت بته كاره كي نه دورست نه گهر ژ توخويي خو يي طبعي دهرباس بوو، وهنگي نهو دي بته ئيشهك ژ ئيشين دلي يين كو فهره مروڅ خو ژي پاريزت.

فيجا نهو توخويي طبعي چيه؟

مه گوت: پيغمبه ران دوعا يين كرين كو خودي ناډ ودهنگيڼ وان ب باشي د ناډ خه لكی دا به لاډ بكن، وخودايي مه زن ب خو ژي د نايه ته كي دا فهرمانی ل پيغمبه ري خو موحه ممدی - سلاډ لی بن - دكت، ودبيژتي: ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ (الضحی: ۱۱) و ژ حه سني كوري ئيمام علي دئيه ريوايه تكرن كو مه به ست ب في نايه تي نهوه خودي ديژت: نهو باشي وقه نجيا تو دكه ي بيژه برايڼ خو، ول دويش في ته فسيري دي يا دورست بت مروڅ باشيا خو د ناډ هندهك كه سان دا بيژت، نه گهر خو نهډه رهنگه كي مه دحي ژي بت..

به لي ناقير و فاصل د مه سلی دا چيه كو في كاري هه ژ حه لالی وهرگيرت و حه رام بكت؟

د به رسقي دا دي بيژين: دو خالين گرنګ ل فيري هه نه دقيت مروڅ ژ بيرا خو نه بهت، نهو ژي نهډه نه:

يا ئيكي: ئيه تا دلي:

ئيهت و مه خسه دا دلي ته چيه ده مي ته كه يف ب هندي بيت خه لك مه دحيڼ ته بكن، و ب باشي به حسي ته بكن، ههر و هسا ئيه تا دلي ته

چیه ده می تو د ناؤ خه لکی دا مه دحین خو دکه ی ب به حسکرنا باشیه ک
ژ باشیین خو یین دبت خه لک پی نه حه سیین؟

راسته مه سه له کا نه فسییه هدر که سه کی هه بت پی خوشه دیتن وره ئیا
خه لکی دوی دا یا باش بت، به لی تشته کی دی ل فی ری هه یه مرو فان
دکه ته چهنه د پشکه ک:

هنده ک که سیین هه یین ل دو یف شیا نا خو باشی پی دکهن، وهندی ژ ی بی ت
ئی خلاصی ب کار دئینن، به ری وان ل هندی نینه خه لک ب کاری وان
بجه سییت یان نه، چونکی ئارمانجا وان نه وه خودی ژ ی رازی بیت و جزای
کاری وان بده تی، ژ بهر فی چهنه دی خه لک ب کاری وان بزنان یان نه زانن
نه وه کی ئیک بهرده و امیی دده نه کاری خو یی باش، هدر چهنه ده می
خه لک ب کاری وان بزنان بو وان خوشه .. نه فه تشته کی دورسته و چو
کیما سی پی نائیخته ئی خلاص و خیرا کاری وان.

وهنده ک که سیین دی هه نه باشی پی دکهن، و دبت مه خسه دا وان پی خودی
بت، به لی ده می نه وه وی کاری باش دکهن نه وه بهر گه ریانی دکهن کو
خه لک ب کاری وان بجه سییت دا مه دحین وان بکهن، نه گه ر هات و خه لک
ب کاری وان نه حه سیا دی بو وان نه خوش بت، و ئحتماله نه وه د کرنا وی
باشی پی دا سست بن، یه عنی: نه گه ر خه لک ب وان بجه سیین نه وه د باشی پی دا
مجدتر لی دئین ژ وی ده می یی خه لک تی دا ب وان نه حه سییت .. نه وه
رهنگی مرو فان دبت بی ب خو بجه سیین یین بهر ب ریمه تی پی فه دچن،
وخه طه ره کا مدزن یا ل پشیا وان!

وهنده ک که سیین دی هه نه ئارمانجا وان ژ هدر کاره کی باش یی نه وه دکهن
خه لکه، له وه هدر گافه کا وان زانی که س ب باشیا وان ناحه سییت نه وه چو
باشیا ناکهن، وچی گا فا وان باشیه ک کر و که س پی نه حه سیا نه وه دی رابن

به حسی ویّ باشییا خو د ناؤ خه لکی دا کهن، ومه دحین خو پی کهن، دا زهجه تا وان به لاش نه چت! وه کی نهو هزر دکهن، نهؤ رهنگی مروّان کاری وان ریمه تیبه، وچو خیر تیدا نینه، چونکی کار ب ئینه تانه وه کی د حه دیسه کا دورست دا هاتی.

یا دووی: رهنگی کاری:

نهو کاری تو هز دکهی خه لك مه دحین ته پی بکهن چیه؟ وپه یوه ندیا ته د گهل وی کاری چیه؟

د قی چهندی ژی دا مروؤ ژیک دئینه قافارتن:

نه گهر نهو کاری مروقی پی خوش بت مه دحین وی پی بینه کرن کاره کی شه رعی بت، و ب وان شه رتین د خلا بوری دا مه به حس ژی کر، هنگی مروؤ ژ غوروور وخو مه زنکرنی دی ئینه پاراستن.

ژ خو نه گهر نهو کاری مروؤ هز دکهت خه لك مه دحین وی پی بکهت کاره کی باش بت به لی وی نه کربت، خه لك هزر بکهن وی پی کری قیجا مه دحین وی پی بکهن، ونهو خو بی دهنگ بکهت وکهیفا وی ب قی چهندی بیّت، هنگی نهو دی ل سهر خه طهره کا مه زن بت، چونکی دبت نهؤ نایه ته ژ وی بگرت ده می خودایی مه زن دبیزت: ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبْنَهُمْ بِمَقَازِقٍ مِنْ أَلْعَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ - تو هزر نه که نهوین که یف ب وان کریارین کریت دئیت یین وان کرین، و هز دکهن خه لك په سنا وان ب وی تشتی وان نه کری بدهن، تو قهت هزر نه که نهو د دنیا پی دا ژ عه زابا خودی دی دپاراستی بن، ول ناخره تی عه زابه کا ب ئیش بو وان هیه ﴿(آل عمران: ۱۸۸). ووه کی ناشکه را د قی نایه تی دا گه فه کا مه زن بو هدر که سه کی هیه پی کاره کی خراب بکهت وکهیفا پی بیّت، ههر وه سا بو هدر که سه کی مه دحین خو

ب وی تشتی بکەت یی وی نه کری، وحهز بکەت خەلک ژى مه دحیڻ وی
ب وی چەندی بکەن.

وڤیزیک ژ فی رهنگی مروژان نه وه ژى یی هندەك باشیی دکەت، وخەلک
هزره کا مهزنتەر ژى دکەن، یان سالوخته کی باشی ل نک هه ی وه کی علمی
یان تهقوایی وخەلک هزرا پتر ژى دکەت، ونه و فی چەندی دزانت به لى
خو بى دهنگ دکەت وکەیف ب فی چەندی دئیت.. نهفه ژى یی هیژای وی
گەفا مهز نه نهوا د ئایه تا بۆرى دا هاتی.

ژ بهر فی چەندی زاناییڻ دورست (تهواضع) دکر، ودهمی ددیت خەلک
هزره کا مهزنتەر ژى دکر وان خەلک ل راستیی هشیار دکر وحهقیقه تا خو
بو وان ئاشکه را دکر، نه وه کی وان دره وینین خو ب کراسی زانا وشيخ
ووہلییان نیشا خەلکی ددهن، نه گەر خەلک سه ری خو بو نه چه مین
ودهستین وان ماچی نه کەن، عیجز دهن وهزر دکەن تهعدایی ل سه ر مه قامی
وان یی بلند هاته کړن، وهندهك ژ حەقی وان یی مهزن هاته خوارن!

هشیاری فی رهنگی مه دحان به:

نه و ب خو مه دحکړن چ مروژ مه دحیڻ خو بکەت، چ خەلک ل نک
مروژی مه دحیڻ مروژی بکەن، نه گەر خو د توخوبیڻ شهرعی یین دورست
ژى دا بت کاره کی خه طه ره، چونکی نه فسا مروژی - نه گەر مروژ باش یی
لی هشیار نه بت - گه لهك جار ان ژ دهست مروژی فه درست، ووه کی
دهواره کی شه نبوز به ری خودانی دده ته هیلاکی، ب تاییه تی نه گەر دیت
خەلک ب چاقه کی بلند یی به ری خو دده نی وهزره کا مهزن یی ژى دکەن.

و ژ بهر فی چەندی پیغه مبه ر - سلاؤ لی بن - د هندەك حەدیسیڻ خو دا
مه ل خه طه را فی مه سه لی هشیار دکەت، دا کەس ژ مه سستی یی تی دا
نه کەت، و ب هیجه تا رهنگی دورست تووشی رهنگی خەلەت بیت، و

د گهل هندى دلى خو ب هندى خوش بكت كو چو تشتى خه له ت وى
نه كرييه، وه كى رهنكه كى خو پاراستنى پيغه مبر - سلاؤ لى بن - دييژت:
﴿إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَدَاحِينَ فَاحْثُوا فِي وُجُوهِهِمُ الثَّرَابَ﴾ - نه گهر هه وه مه دحه كهر
ديت ناخى بهاښنه ناچاښن وان ^(۱).

يه عنى: نه گهر كه سه كى ل نك هه وه مه دحين هه وه كرن تژى ده ستى خو
ناخ كهن و د ناؤ چاښان وهركهن.. چاوا؟

هندهك زانا دييژن: يه عنى ب راستى هوين ناخى ب ناؤ چاښن وان
وهركهن وهك پاشقه برن وره زيلكرن بو وان، دا ئه و چو جارين دى قى
چه ندى نه كهن، وهنده كي دى دييژن: مه خسه د پى ئه وه هوين وان شه رمزار
بكه ن، نه گهر مه خسه دا وان ب قى مه دحى تشتهك بت وه كى مالى يان
مراده كى، هوين چو نه دهنى و مرادا وى ب جه نه ئينن.

ئيمامى غه زالى دييژت: شهش خرابى د مه دحكرنى دا هه نه، چار
ژى ژ مه دحه كهرى دگرن، و دو ژ وى دگرن بى مه دحى وى دښنه كرن، بى
مه دحه كهر دبت موباله غى د مه دحى دا بكت هنكى دى بته دره وين، و دبت
مه خسه دا وى ئه و بت خو ل نك قى كه سى شرين بكت وهنكى دى بته
منافق، و دبت تشته كى بيژت نه زانت كانى راسته يان نه وهنكى دى بته
موجازف، و دبت ئه و كه سى ئه و مه دحى وى دكت مروښه كى زالم بت
وهنكى دى بته گونه هكار، و ئه وى مه دحى وى دښنه كرن دبت ئيعجاب
وته كه ببور ل نك پيدا بت سه را قى مه دحى، و دبت كه يفا وى ب ښان
مه دحان بيت قيجا ئه و چهنده بته نه گه را هندى كارى وى بى باش به طال
بت و بته روميته تى. معنا: ب چى رهنكى هه ي باش نينه مروښه مه دحى
ئيكي ل نك وى بكت.

(۱) موسلم ژ مقدادى ښه دگو هيزت.

و د حەدیسە کا دی دا ئەسمائا کچا ئەبوو بە کری دیبژت: پیغەمبەری
 - سلاؤ لی بن - گۆت: ﴿الْمُشْبِعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِسِ ثَوْبِي زُورٍ﴾ ^(۱) وزانا
 د مەعنا فی حەدیسی دا دیبژن: ئەوی خۆ ب وی تشتی بینتە پیش چاقین
 خەلکی یی بو وی نەهاتبته دان، مەتە لا وی وه کی مەتە لا وی مروفی دره وینه
 ئەوی کراسی مروفە کی بکەتە بەر خۆ وخەلکی وهسا تی بگەهینت کو ئەو
 کراس یی وییە.

وئە ف حەدیسه ب مەعنا وی یا بەرفرەه فە دئیتە وەر گرتن، مروفە ک ئەگەر
 مەدحین خۆ ب تشتە کی وی نه کری بکەت، یان خۆ ب رەنگە کی نیشا
 خەلکی بدەت وئەو ب خۆ یی وهسا نینە، یان ژ ی هنده ک کەس ل نک وی
 مەدحین وی ب تشتە کی بکەن ل نک وی نه بت، وئەو خۆ بی دەنگ بکەت
 وی رازی بت ب وی چەندی، ئەو دی ژ دره وینان ئیتە هژمارتن.

(۱) موسلم ریوایەت دکەت.

(٦)

هيفيا ژ وان يين چو پيټه نه ئيت (الامل فيمن لا يملكه)

ديسا ژ وان ئيش ودهردين دل تووش دبتى ټه گهر هات باوهري تيدا نه ما،
يان ژى كيم بووى، يان خهله لك كهفتى ټه هيفيا خو ب ئيكى دى ټه د
گهل خودى يان ژبلى خودى گرى ددهت، دا كو ټه ئيك نه خوشى
وتهنگافيه كى ژ سهر وى لادهت، يان مفايه كى بگه هينتى، يان رزقى بدهتى..

وژبلى كو ټه ټه چهنده نيشانا هه بوونا (خهله لى) يه د باوهريا خودانى دا
ژ لايه كى دى ټه ټه نيشانا نه بوونا مه نطقه كى دورسته ژى ل نك وى،
چونكى مه نطقى دورست هندى دخوازت كو ټه گهر تشتهك ب دهستى
ئيكى بت، ووى ئيكى ټه تشت ب سهرى ته ئينا، چ ټه تشت بى باش بت
چ بى خراب بت، بهس ټه ئيك دى شيت وى تشتى ژ سهر ته راکهت
يان ژ ته ستينت، ژ بهر كو ناشكه رايه ټه وى بشيت بدهت دى شيت
ستينت ژى، وټه وى دان د دهستى دا نه بت ستاندى ژى د دهستى دا نابت.

پساره كا مه نطقى:

جارى دوير ژ مه سه لين دينى و (غهبيا تان) ټه ټه قاعيدى هه يى مه نطقى
مروڤ پال ددهت كو ټه وى پساره كى ژ خو بكهت، ژ عه قلى خو بهرى دلى
خو: ټه وى ټه تشتين د دنيا بى دا ب سهرى من تين چ خوشى بن
چ نه خوشى كى د پشت رايه؟ وكى ټه وى بو من ته قدير كرينه؟

وېشتی بهر یخودانه کا دریژ ل دهلیل و نیشاین علمی، وهیجهت و بورهانیڼ
 مهنطقى ئەو راستى بۆ مروڤى بنهجه بوویه یا دین پی هاتی و باوهریی
 ژ مروڤى خواستی کو ئەو ل وی قهناعهت و باوهریی بت کو ههر
 راپوهستانهك ولفینهك وههر کار وشیانه کا د قى گهر دوونی دا هه ی ژ خودی
 یه و ب خودی یه، وئەقدهیه مهعنا گوتنا مه یا ههردهم: (لا حول ولا قوه إلا
 بالله)، ودهمی دین دیبژت: ژ خودی یه و ب خودی یه.. مهعنا وی ئەو نینه
 ئەم وان ئە گهرین ماددی یین د دنیا یی دا دبه لا ژ بیر بکهین، یان ب پشت
 گوهر قه لی بدهین، نه! بهلکی مهعنا وی ئەوه مه باوهری ههبت کو ئەو
 (ئە گهره) ب خودی یین بووینه (ئە گهر) وههر جاره کا خودی بقیئت شان
 ئە گهران راکهت ئەو چهنده ل بهر وی ئاسی نابت.

پشتی مه ئەقه زانی.. جاره کا دی دی ل بهرسقا پسار بوری زفرین:
 ههر تشته کی هاته ریکا ته، یان ههر خوشی ونه خوشیه کا ب سهر ته دا
 هات ئەو - ژ بلی ئە گهرین وی یین مادی یین بهرچا ژ - ژ خودی یه وه کی
 د ئیه ته کی دا هاتی: ﴿قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا - تَوْبَهُ﴾:
 تشتهك ب سهری مه ناییت ئەو نهبت یی خودی بۆ مه هه زکری و د له وحی
 پاراستی دا نفیسی ﴿التوبة: ۵۳﴾ خوشیهك ئە گهر گه هشته ته ئەو ژ
 خودی یه، ونه خوشیهك زی ئە گهر ب سهری ته هات ههر ژ خودی یه،
 وئەو ئە گهرین ماددی یین کو دکه قنه د نافهرا ته وژیده ری دا کو خودی یه
 مه ته لا وان وه کی مه ته لا وی مروڤی پۆسته چیه، ئەوی بهریده کی دگه هینته
 ته، وحه تا کارى ته کاره کی مهنطقى بت بهری ههر تشته کی دقیت
 بهر یخودانا ته بۆ مه سه له ی کو برتر بت ژ هندی کو تو بهس لایى سه رقه
 سه رقه بیینی.

وحه تا مه سه له ل بهر مه پتر یا روهن وئاشکهرا بت دی نمونه یه کا

ماددی یا ساده څه گټېرېن: مړوڅه کې د هوله موند نه گهر خه لات ته کې مه زن
د گهل کهسه کې بو ته بهنیرت، تو دی سوپاسیا کې که ی؟ یا وی
د هوله موندی، یان ژ ی وی فه قیرئ خه لات که هاندیه ته؟

د مهسلین د ناقبه را مړوڅ و مړوڅان دا هم دبین خه لك هه می چو
نعتباری ناده نه (نه گهر و واسطه یان)، یه عنی: کویر بهرئ خو دده نه مهسلئ
و سوپاسی و شوکرا وان یا دورست بو وی د هوله موندی دئیته ناراسته کرن یئ
نهو خه لات کرین، وئحتماله گهلک جارن هه ما هه ر ل وی کهسی نازفرن
یئ خه لات که هاندی، دبیزن: ما وی چ کریه؟ هه ما ی وی بهس که هاندنه
وئغه کارئ ویه وی بقیت نه قیت!

ویا عه جیب نه وه د وان مهسلان دا یین د ناقبه را مړوڅی و خودی دا هم
د بین بو مړوڅان گهلک یا ب زه هه ته (نه گهر و واسطه یان) ژ بیر بکن، یان
حه تا نعتباره کا کیم بده نی، خودی نعمه ته کې دی د گهل مړوڅه کی که ت دی
وی د هوله موند که ت، نهو دی ژ بیر که ت کو نهو نعمه ته خه لات که خودی
یئ دایئ دی بیژت: هندي هند نهو مړوڅه کې شاره زامه و د تجاه تی دا یئ
زیره کم لهو هنده نهو د هوله موند بوویم! و نهو ژ بیرا خو د بهت کو
گهلک که سین ژ وی شاره زاتر ژ ی بو تجاره تی یین هه ی، و د گهل هندي
ژ ی وه کی وی د هوله موند نه بووینه..

نهو ب نسبت خو شیی.. و نه خو ش ی ژ ی هه ر و ه سایه، دوژمنه کې دی
ل سه ر ته زال بت و ب ریکا هنده ک که سان دی نه خو شیه کې گه هینه ته،
گاڅا ته څیا گازنده یه کې بو خو بکه ی، یان داخوازا را کرنا څی نه خو شیی
بکه ی تو چو نعتباری ناده یه وان که سان یین ب تنی بووینه واسطه بو
که هاندنا وی نه خو شیی بهلکی دی لیگه ریی خو بکه هینییه ژیده ری دا
هیڅی ژ ی بکه ی نهو وی نه خو شیی ژ سه ر ته راکه ت.

د گهل خودی ئەم دینین مهسهله جودا دبت، خودی ژ بهر نه گهرهك
 و حكمهته كا ئهو پى دزانت بهلايه كى دى دت، عهرد دى هژييت، يان
 تووفانهك دى رابت، يان باران دى قهتعه بن، ئەم دى خودى و حكمهتا
 وى ژ بيركهين و نه گهرين ماددى ب تنى - د گهل كو دبت ئهو د دورست
 ژى بن - دى ل بيرا خو ئيننه فه، وهكى وى يى تروميلا خو بيهت
 ل ديوارهكى بدهت و گاڤا پسپارا قى چهندى ژى هاته كرن، بيژت: مانى
 خهتايين ستيرنى يان مه كينى بوو، و ژ بيرا خو بيهت كو سائيقه كى هه
 وى ستيرنى ووى مه كينى دهاژوت!

پشتى قى روهنكرنى، وپشتى ته زانى كو ههر خوشى وههر نه خوشيه كا
 دگههته ته ژ خودى يه، گاڤا ته قيا ئهو خوشى ل سهر ته بهردهوام بيت، يان
 ئهو نه خوشى ل نك ته نه مينت، تو دى ههوارا خو گههنييه كى؟ ودى
 هيقيى ژ كى خوازى؟

ئه گهر مهسهلى بهيليه ب هيقيا عهقلى و مهنطقى، ئهو د بهرسقى دا
 دى بيژته ته: خودى.. بهلى ئه گهر بهرى خو بدهيه واقعى گهلهك كهسان
 نهوين دليين وان نه دساخهلم دى بينى هيقيا وان ههر خودى نينه، يان دبت
 هيقيا وان يا دويماهيمى ژ نوى خودى بت!

قورئان و نه مهسهله:

و ژ بهر كو قورئان ئهو كيتابا خوداييه يا فطرهتا مروقى دئاخيفت،
 وههدهم وى پروى ب پروى بهرانبهر مهنطقى عهقلى ددانت، ئهو ل گهلهك
 بيرا مه ل قى راستيى دئينته فه دا ئەم كوير بهرى خو بدهين: ﴿وَلَا تَدْعُ مِنْ
 دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ (١٦) ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ
 بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ

عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿١٧﴾ (یونس: ۱۰۶-۱۰۷). تو ئه‌ی موحه‌مه‌د، وه‌وین ژ ی گه‌لی مروّان ژبلی خودی گازی ودوعایان ژ که‌سی دی نه‌که‌ن، نه‌ ژ چو صه‌نه‌مان، ونه‌ ژ چو خوداوه‌ندان، چونکی ئه‌و نه‌شپن نه‌ چو مفای بگه‌هینه‌ هه‌وه‌ ونه‌ چو زیانی ژ هه‌وه‌ بده‌نه‌پاش، ژ به‌ر کو ئه‌و چه‌نده‌ د ده‌ستی وان دا نینه‌، وکه‌سه‌کی ئه‌گه‌ر تشته‌ک د ده‌ستی دا نه‌بت نه‌ ژ عه‌قلیه‌ تو رابی وی تشتی ژ ی بجوازی، خودی دیبژت: ئه‌گه‌ر ته‌ ئه‌و چه‌نده‌ کر، و ژ بلی خودی ته‌ دوعا ژ ئیکی دی کر، ئه‌و هنگی تو دی ژ موشرکان بی، یین ب شرکی ونه‌گوهداریی ژورداری ل خو کری.

و د نایه‌تا دووی دا خودایی مه‌زن بو ته‌ئکید مه‌سه‌له‌ ب ره‌نگه‌کی دی دوباره‌ کر، وگو‌ت: ئه‌گه‌ر خودی نه‌خوشیه‌کی بگه‌هینه‌ ته‌ ژ وی پشه‌تر که‌س نینه‌ وی نه‌خوشییی ژ سه‌ر ته‌ راکه‌ت، وئه‌گه‌ر وی به‌رفره‌هیه‌ک یان قه‌نجیه‌ک بو ته‌ قیا که‌س نه‌شی‌ت وی ژ ته‌ شه‌گیرت، خودی یه‌ خوشی ونه‌خوشییی دده‌ته‌ وی که‌سی یی وی بقیت ژ به‌نیین خو، وئه‌وه‌ گونه‌هین گونه‌هکاران ژ ی دبه‌ت، وئه‌و دلوفانیی ب وان دبه‌ت.

و د گه‌له‌ک جهان دا قورئان بو ئومه‌تین بوری ب عه‌یب دزانت ده‌می هنده‌ک ژ وان په‌رستنی ئاراسته‌ی ئیکی دی ژبلی خودی دکه‌ن، یان هه‌قیین خو ب ئیکی دی ژبلی خودی فه‌ گری دده‌ن، بو نموونه‌ خودی د نایه‌ته‌کی دا دیبژت: ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَأُمُّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ (المائدة: ۱۷).

ب راستی تشته‌کی غه‌ریه‌ مروّ خودایینی بده‌ته‌ که‌سه‌کی وه‌سا یی نه‌شی‌ت مرنی ژ خو بده‌ته‌ پاش ده‌می مرن قیرا دگه‌هت. نایه‌ت دیبژت: ئه‌و که‌س کافر بوون ئه‌وین گو‌تین: خودی مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌می ب خو‌یه‌،

تو - ئه‌ی موحده‌مد - بېژه وان: نه‌گهر مه‌سیح خودی بایه‌ ئه‌و دا شېت
 قه‌ده‌را خودی پاشقه‌به‌ت ده‌می حه‌ز کرنا وی ل سهر هندی پیک ده‌ات کو
 ئه‌و وی وده‌یکا وی وه‌ر که‌سه‌کی ل سهر رویی عه‌ردی بیه‌ته‌ هیلاکی.
 به‌س ئه‌و نه‌شیا فی چه‌ندی بکه‌ت، ده‌یکا وی مر وئه‌و نه‌شیا مرنی ژئی دویسر
 بکه‌ت، وئه‌و ژی وه‌کی وی دی مرت وئه‌و نه‌شیت مرنی ژ خو ژی دویسر
 بکه‌ت، چونکی ئه‌و عه‌ده‌که ژ عه‌بدین خودی!

ههر وه‌کی قورئانی دفت بېژته‌ مه: نه‌گهر داخوازه‌کا ته‌ هه‌بت، وته‌ فیا
 وی داخوازی ژ ئیکی بکه‌ی، به‌ری خو بدی وی داخوازی ژ ئیکی وه‌کی
 خو موحتاج نه‌که، چونکی ئه‌وی موحتاج بت ئه‌و یی بېزاره، وئه‌وی بېزار
 بت پېقه‌ نایت حالی بېزاره‌کی وه‌کی خو چی بکه‌ت.

شه‌یتان وره‌نگه‌کی د سهردابرنی:

شه‌یتان ئه‌وی سۆز دا ههر ریکه‌کا هه‌بت بو د سهردابرن دوونده‌ها
 ئاده‌می ئه‌و ب کار بینت، د فی مه‌سه‌لی دا شایه‌ ب فه‌ند وفیلا خو
 گه‌له‌ک زاهدان د سهر دا به‌ت، ده‌می ئه‌و وه‌ تی گه‌هاندین کو حه‌تا ئه‌و
 بشیت خو بگه‌هینه‌ خودی، دفت ئه‌و بو فی خو گه‌هاندنی هنده‌ک ده‌سکاتی
 وواسطه‌یی ب کار بینن کا چاوا خه‌لک خو دگه‌هینه‌ مه‌زین دنیایی! وحه‌تا
 ئه‌و هزر نه‌که‌ن ئه‌و ب فی کاری خو ژ خودی دویر که‌فینه‌ شه‌یتانی ئه‌و وه
 تی گه‌هاندن کو وان ب فی کاری خو یان ب دانانا فان واسطه‌یان ئارمانج
 ههر گه‌هشتنا خودی یه‌ نه‌کو چو تشتین دی.. ئایه‌ته‌کا قورئانی د فی دهر
 حه‌قی دا دیژت: ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ
 وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَنْتَبِتُوكَ اللَّهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ
 وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (٢١) - ئه‌و بو ته‌ره‌سه‌ ژبلی
 خودی په‌رستنا وی تشتی دکه‌ن یی نه‌ ب تشته‌کی زیانی دگه‌هینه‌ وان، ونه‌

ل دنيایى ونه ل ناخړه تی مفایه کی دگه هینتی، وئو دبیژن: هه ما ئهم پهرستنا
 ئه وین هه دکه یڼ دا ئو مهده ری بو مه ل نک خودی بکهڼ، تو - ئه ی
 موحه مده - بیژه وان: ئه ری هوین وی تشتی ژ مهسه لا فان
 مهده رچیان نیشا خودی ددهڼ یی ئو نه ل عهسمانان ونه ل عهردی
 نه زانت؟ چونکی ئه گهر هه وه ل عهردی یان ل عهسمانان هنده ک
 مهده رچی هه بانه مهده ری بو هه وه بکهڼ ئو ژ هه وه چیتر دا وان ناست،
 فیجا خودی یی پاک وبلنده ژ وی تشتی ئو د پهرستنی دا بو وی دکه نه
 هه فېشک ﴿یونس: ۱۸﴾.

مهعنا: دهمی عبادت بو هنده ک که سین دی ژبلی خودی ذکر - و
 دوعا کرن وهیقی ورجا ژ عباده تییه - وان دلی خو ب هندی خوښ ذکر
 کو ئو نه عباده تی وان شریکان (یان واسطان) دکهڼ بهلکی وان دقیت ئو
 شریک مهده ری بو وان ل نک خودی بکهڼ، وه کی وان ئه وین بیژن: ئه د
 چاک وه لیبین ئهم هه واریڼ خو دگه هینتی ئهم عباده تی وان ناکه یڼ، بهلکی
 ژ بهر جاه ومرتبا وان یان بلند ل نک خودی مه دقیت ئو مهده ری بو مه
 ل نک خودی بکهڼ، وئهم فی چه ندی دکه یڼ دا خودی مه بده ته ب خاترا
 وان!!

هه ر یه عنی ضه لاله تی یه بهلی ب کراسه کی دی!

چاره یا فی دهردی:

وچاره یا دورست بو فی دهردی ئه وی ب سهر دلی دا دقیت ئه وه مروؤ
 باوه رییا خو بهر انبهر ته وحیدا خودی دورست بکهت، بزانت کو ژبلی
 خودی که سه ک نینه بشیت نه فایده ی بگه هینتی نه زیانی، چونکی خیر وشهر
 د دهستی خودی ب تنی دایه، وخودی یی نیزیکی ویه وهه ر جاره کا ئه وی
 خو هه وجهی خودی کر وهه واریڼ خو گه هاندنی ئو دی د هه واری ئیت،

خودایی مهزن دیبژته پیغه مبهری خو - سلاؤ لی بن - ﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴾ - نه گهر به نیین من پسارا من ژ ته کر تو بیژه وان: هندی نهزم نه زی نیژیکی وانم، نهز د گازیا وی دئیم یی گازی من بکهت، فیجا بلا نهو گوهداریا من بکهن د وی تشتی دا یی نهز فهرمانی یی ل وان دکهم، وبلا باوهریی ب من بین، دا بهلکی بهری وان بکهفته باشیا دین ودنیا وان ﴿ (البقرة: ۱۸۶).

ویغه مبهر - سلاؤ لی بن - د حه دیسه کا خو دا دیبژته پسمامی خو عه بدللاهی کوری عه بیاسی: ﴿ إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ - نه گهر ته پساره ک کر خو پساری ژ خودی بکه، ونه گهر ته داخوازا هاریکاریه کی کر تو ژ خودی بکه، وتو بزانه کو نه گهر نوممت هدمی کوم بیت دا مفای ب تشته کی بگه هینته ته نهو نه شیئ مفای ب تشته کی بگه هینته ته ژبلی وی تشتی خودی بو ته نقیسی، ونه گهر نهو کوم بیت دا زیانی ب تشته کی بگه هینته ته نهو نه شیئ زیانی ب تشته کی بگه هینته ته ب وی تشتی نه بت یی خودی ل سهر ته نقیسی ﴿ (۱).

(۷)

ترانه کرنا ب خه لکی (الاستهزاء)

بهري نوکه مه ئاشکه را کربوو کو خۆمه زنکرن ئێک ژ وان ئیشانه یین دل
تووش دبنی ههر جاره کا هات و باوه ری تیدا کیم بوو، ونیزیک ژ فی ئیشی
ئیشه کا دی ههیه ئهو ژ دلی دگرت، وئهو ب خو ئه نجامه که ژ ئه نجامین
خۆمه زنکرنی.. ئهو ژی ترانه کرنا ب خه لکیه، که سه کی ئه گهر خو مه زن
دیت که سی ل بهر سنگی خو نابینت، و که سی ب چو حسیب ناکهت، لهو
دی بینی ئهو بو کیم کرنا خه لکی ترانه و یارییان ب وان دکهت، فیجا دا ئه م
ب فی دهردی ژی ئاگه هدار ببین بو هندی دا خو ژی بدهینه پاش مه
دقیق چهنده کی ل دور باخفین.

دهرده کی که فنه نوی:

پیغه مبه ر - سلاڤ لی بن - د گۆته کا خو دا دیبژت: ﴿لَتَسْعَنَّ سَنَنْ مَنْ
قَبْلَكُمْ شَبْرًا بِشِيرٍ وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، حَتَّىٰ لَوْ سَلَكَوْا جُحْرًا ضَبَّ لَسَلَكْتُمُوهُ -
هوين دی ل دویف رپیکین وان یین بهری خو چن بوهۆست بهۆست و گهز
گهز، خو ئه گهر ئهو بچنه د کونین بز ن مشکان فه هوين ژی دی وه که ن ﴿
گۆتن: ئهو جو هی وفه له نه ئه ی پیغه مبه ری خودی؟ گۆت: ﴿پا دی کی
بن؟ ﴿^(۱)

(۱) بوخاری وموسلم ژ ئه بوو سه عیدی خودری فه دگو هیزن.

ژ ڦی حه دیسی ئاشکه را دبت کو رۆژ هک دی ب سهر موسلمانان دا ئیت ئەو دههمی کار و کړیاریڼ خو دا - یڼ دینی ویڼ دنیای - دی چاډ ل ملله تڼ بهری خو کهن، یڼ سهره کړیاریڼ وان خودی لی ب غه زه ب هاتی وله عنهت لی کرین.. وهه ر ژ بهر ڦی چه ندی ئەډ رهنگه موسلمانان هاتی دی خو هیڅای غه زه با خودی دکهن.. وترانه ویاړیکرنا ب خه لکی وه کی ژ نایهت وحه دیسان بو مه ئاشکه را دبت ئیک ژ وان سالو خه تان بوون یڼ ل نک فان ئوممه تڼ بوړین ههین، وئو نه ب تنی سالو خه تهک بوو ژ سالو خه تڼ ئوممه تڼ بهری، به لکی ئەو ئیک ژ بهر چاډترین سالو خه تڼ وان کافر و منافقان بوو یڼ ل ده سپکا ئیسلامی ژی کاری خو کریسه نه یاره تی و دوژمنیا پیغه مبهری - سلاډ لی بن - و دویکه فتڼ وی ژ خودان باوهران.

ومروډ ده می نایه تڼ قورئانی دخوینت باش تی دئینهت دهر کو ترانه ویاړیکرن ئەو چه کی خراب بوو یی هه می ملله تڼ کافر د گهل پیغه مبهریڼ خو ب کارئینای، خودایی مه زن د نایه ته کی دا دبیرت: ﴿وَلَقَدْ آسَفْنَاهُ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِّنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ - ب راستی بهری ته ژی ئەو موحه مده، ترانه ب هندهک پیغه مبهران هاتبوونه کرن، ئینا ئەو عه زاب ب سهر ترانه کهران دا هات یا وان یاری وترانه بو خو بی دکرن ﴿الأنبياء: ٤١﴾.

هندهک رهنگڼ ئستهزائی:

ویاړیکرن یان (ئستهزاء) - ئەو دهر دی ژ ملله تڼ بهری گه هشتیه مه - ل سهر گه له گ رهنگان دکهفته بهرچاډ، رهنگی ژ هه میان کړیتتر یاریکرن ب خودی و نایه تڼ وی و پیغه مبهری وی و دینی ویده، ومه گوت: ئەډ رهنگه ژ هه می رهنگان کړیتتره چونکی ئەو خودانی خو کافر دکهت ووی و ئیسلامی ژیک خلاس دکهت، و دلیل ل سهر ڦی چه ندی ئەډ

نایه تا پیروزه: ﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِإِلَهِ
وَأَيِّنِّيهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾ ٦٥ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنَّ
نَعْفَ عَنْ طَآئِفَةٍ مِّنْكُمْ نُعَذِّبُ طَآئِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾ - و نه گهر تو
نهی موحه ممد، پسپارا وی تشتی ژ وان بکهی یی وان د دهر حقا ته
وهه فالین ته دا دگوت نهو دی بیژن: مه چو مه خسه د ب وی گوتی
نهبوو یا مه گوتی، تو بیژره وان: نه ری هه وه ب خودی و نایه تی وی
ویغه مبه ری وی یاری د کرن؟ هوین - نهی گه لی دورویان - داخوازا
لییورینی نه کهن چو مفا د داخوازا هه وه دا نینه، چونکی هوین ب فی گوتنا
خو یی کافر بووین، نه گهر نه م ل دهسته که کی ژ هه وه ببورین یا کو
داخوازا لییورینی کری و ژ دل توبه کری، نه م دی دهسته که کا دی عه زاب
دهین ژ بهر وی تاوانا وان کری کو نه و گوتنا خراب کری ﴿(التوبة):
٦٥-٦٦﴾.

ژ فی نایه تی ناشکه را دبت کو نهو که سی ترانه ویاریان بو خو ب خودی
یان شریعه تی وی بکه ت، یان ژی ب پیغه مبه ری - سلاؤ لی بن - وسونه تا
وی، نهو مروؤ دی کافر بت، و ژ تشتی زانایه د شریعه تی دا کو (تسته زاناً
ب دینی) ئیک ژ پیشکینین (نهواقضین) ئیسلامی یه.

ول قیری پیغیه ئیشه تی بدهینه دیارده کی کو گه لهك جارن د ناؤ
جفاکا مه دا روی دده ت، نهو ژی یاریپیکرنا ب دینی وسونه تا پیغه مبه ریسه
- سلاؤ لی بن - ب هیجه تا که سه کی یان کو م ودهسته که کی، یه عنی: دی
بینی هندهك جارن مروؤ که دقیت ب یاریپیکرن فه ره خنی ل که سه کی یان
دهسته که کا مروؤان بگرت فیجا بو ب جهننا فی نارمانجی دی رابت یاریان
بو خو ب قورئانی یان سونه تی که ت وه می هزرا وی نهو نهو ب فی
کاری خو یی یاریان بو خو ب وی که سی یان وی کو می دکه ت.. بو نمونه

وه کی وان یین ترانه یان ب ریه بهردانی یان سیواکی، یان حیجابا ژنکا
 موسلمان دکهن، یان ژی ده فی خو ب نایه تین قورنانی وهر بادهت.. نه فه ژ
 وان کارانه یین خودانی کافر دکهت، فیجا مرو فی موسلمان دقیت خو ل فی
 چه ندی هشیار بکهت.

ونیزیک ژ فی رهنگی یاریپیکرنی یاریپیکرنا ب (رمووزین وشه خصیاتین)
 ئیسلامینه، وه کی یاریپیکرنا ب صه حابی وئیمامین موجهده وزانا وعالمین
 ئیسلامی، نهوین ب قهله می ونه زمانی خزمه تا ئیسلامی کری، وزینا خو د
 ریکا دینی خودی دا بوراندی، یان ژی یاریپیکرنا ب که سینیا مه لای وزانای
 دینی نهوی د چاقین خه لکی دا نینه راتییا دینی دکهت، نه فه چهنده ئیک ژ وان
 ریکانه یین نه یار ودورژمین ئیسلامی داناین دا دلی خه لکی پی ژ دینی سار
 بکهن، ویچ پیچه پیروزییا ئیسلامی د چاقین خه لکی دا بشکین دا نهو
 بشین پشتی هنگی ب ساناهی دینی ژ دلی خه لکی بیننه دهر.

ول فیری خاله کا فهر ههیه پیشتیه ئیشاره تی بدهینی: قورنان د نایه تین خو
 دا بو مه ناشکهره دکهت کو رازیوونال سهر یاریپیکرنا ب دینی ژی تاوانا
 وی وه کی تاوانا یاریپیکرنی ب خو یه، یه عنی: نه گهر که سه ک بیت ویا ریان
 بو خو ب دینی بکهت، و که سه کی دی ل نک وی بی حارز بت وخول سهر
 کاری وی بی دهنک بکهت وی بکه ته که نی، فهرقا وان ههرددوان نینه،
 قورنان دبیرت: ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا
 وَتُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى تَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِمْ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ
 اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ۝﴾ - راستی بو ههوه گهلی
 خودان باوهران، د کیتابا خودایی ههوه دا هاتییه خواری کو نه گهر ههوه
 گوه لی بوو کوفر وتیرانه ب نایه تین خودی بینه کرن هوین د گهل وان
 کافران نهروین، هنگی تی نه بت نه گهر وان گوته کا دی ژبلی کوفری

وترانه یین ب ئایه تین خودی کر، نه گهر هوین د گهل وان پروینشتن، وئو ب وی رهنگی بن، هوین ژی دی وهکی وان بن، چونکی هوین ب یاری پیکرن وکوفرا وان رازیوون، وئو وی ب گونه هی رازی بیت وهکی ویه یی گونه هی بکه ت. هندی خودی یه کو مکه ری دوروی وکافران هه میانه د ناگری جه هه می دا ﴿ (النساء: ۱۴۰).

و د ئایه ته کا دی دا قورئان دیژت: ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ تَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ تَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ وَإِمَّا يُنسِئَنَّ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿۶۸﴾ - وئو گهر ته ئهی موحه مه د، ئهو بوته رییس دیتن ئهو یین ب نه حقه وتریانه شه گوئان د دهر حقه ئایه تین قورئانی دا دیژن، تو خو ژ وان دویر بکه حه تا ئهو سوچه ته کا دی دکهن، وئو گهر شه یسانی ئه ؤ مه سه له ژ بیرا ته بر پشتی بیرا ته لی دئیه شه تو د گهل وی ملله تی زوردار نهروینه ئهو یین ب نه حقه د دهر حقه ئایه تین خودی دا دناخفن ﴿ (الأنعام: ۶۸).

هه ره وه سا د مه جالی یاری پیکرنا ب دینی دا قورئان مه ل مه سه له کا دی ئاگه هدار دکه ت، و مه ژ هندی دده ته پاش کو ئه م وان کافران یین کو یاریان بو خو ب دینی مه دکهن و ب چافه کی کیم به ری خو دده نه مه بکه ینه دوست و سه رکار، قورئان دیژت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوءًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُم مِّنْ مُّؤْمِنِينَ ﴿۶۷﴾ - ئهی ئهو یین باوهری ب خودی ئینای ودویکه فتنا پیغه مبه ری وی کری، هوین وان بو خو نه کهنه دوست و سه رکار یین یاری وتریانه یان بو خو ب دینی هه وه دکهن ژ خودانین کیتابی وکافران، وهوین ژ خودی بترسن نه گهر هوین ب وی و ب شریعه تی وی دخودان

باوهرن ﴿ (المائدة: ٥٧). مهعنا: نه بهس چي نابت مروؤ تيكه ليا وان
 بكهت يين ياربيان بو خو ب ديني دكهن، بهلكي چي نابت خو ب دلي زي
 مروؤ هز ژ وان بكهت ووان بو خو بكهته ههقال وهوگر.

ونه گهر نهؤ ياريپكرنا ب ديني ژ لايي بي دين وكافران فه بيته كرن،
 رهنگه كي دي بي ياريپكرنا ب ديني ههيه ژ لايي هندهك كهسان فه دئيه كرن
 يين كو خو ب خوداني ديني دزانن، نهؤ زي نهون يين كول نك دلي خو
 دفين ديني ل بهر خهلكي شرين بكهن، فيجا ديني دكهنه (نوكته) وسوحهت،
 ولي دگهريين ديني ل دويق دلي خهلكي بهن، وكار وگوتني بي خير
 وي بها تيكه لي ديني بكهن دا دينه كي تهر وخودان (حهيه وييهت) ل بهر
 سنگي خهلكي بدانن - وهكي نهو بو خو دييژن! - قورئان د دهر حهقان دا
 دييژت: ﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ
 وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ۝ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلِيَ مُّسْتَكْبِرًا
 كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَن فِي أُذُنِهِ وَقْرًا ۖ فَيُسْأَلُهُ عَذَابُ أَلِيمٍ ۝ - و ژ مروؤان ههيه بي
 گوتنا بي خير دكرت - ونهوهه گوتنه كه يا كو خوداني خو ژ گوهداريا
 خودي بهرزه كهت - دا مروؤان پي ژ ريكا هيدايه تي وهر گيپته ريكا
 سهرداچووني، ونهوهه ترانهيان بو خو ب نايهتين خودي دكهت، نهوان
 عهزابه كا بي رهزيل بين بو ههيه. ونه گهر نايهتين قورئاني بو وي بينه خواندن
 نهو دي پشت دهته گوهداريا خودي، ودي خو مهزن ودفن بلند كهت،
 ههر وهكي وي گوهرل تشته كي نهبووي، ههر وهكي كهرا تي دگوهين
 وي دا هه، وههچيي نهفه حالي وي بت تو نهوي موحه ممد، مزگينيبي
 ب عهزابه كا ب نيش دئاگري دال روژا قيامه تي بدئي ﴿ (لقمان: ٦-٧).

رهنگه كي دي بي ياريپكرني كو ب راستي نيشه كه دلي هندهك كهسان
 دگرت، ودبته نه گهرا هندي نهو گونه هكار بين، وهيژاي عهزابه خودي بين،

يارپيكرنا ب خه لكيه.. خودايي مه زن بؤ پاشقه ليدانا مه ژ في چهندي
 ديترت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ
 مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّغَابِ بِئْسَ ءَلَاتُمْ
 الْفُسُوقُ بَعْدَ ءِلايْمَنِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾ - نهى نهوين باوهري
 ب خودي ويغه مبهري وي ئيناي وکار ب شريعتي وي كري، کومه کا
 خودان باوهر بلا ياريان بؤ خو ب کومه کا دي يا خودان باوهر نه کت،
 بهلکي نهوين ياري بي دئنه کرن ژ بين دي دچتر بن، وچو ژنين خودان
 باوهر بلا ياريان بؤ خو ب چو ژنين دي بين خودان باوهر نه کت، بهلکي
 نهو ژنين ياري بي دئنه کرن ژ بين دي دچتر بن، وهندهك ژ ههوه بلا
 بهحسي عهيين هنده کان نه کت، وناسناقين کريت هوين ل سهر ئيك و دو
 نه دانن، ژ ري دهر کهفتنا ههوه پشتي کو هوين هاتينه د ئيسلامي دا پيسه
 سالوخت وناقه، وهه چيي ژ في کاري تو به نه کت نهو نهون بين ب کرنا
 فان گونه هان زورداري ل خو كري ﴿الحجرات: ١١﴾.

نه گهرين ئسته زائي:

ويارپيكرنا ب خه لكی ئيشه کا جفاکيه، ودهرده که دلی دگرت،
 نهو ژ بهر هژماره کا نه گهران پهيدا دبت، ژ وان نه گهران:

١- نهوي ياريان ب خه لكی دکت خومه زنکرن د دلي وي دا هديه،
 نهو هزر دکت خه لك چو نينه لهو نهو ياريان بؤ خو ب وان دکت..
 نهفه دهرده كي نهفسي بي مه زنه.

٢- نهوي ياريان ب خه لكی دکت خوداني دله كي ئيشه وي وتارييه،
 چونكي نهو قهنجيا خودي ل سهر خه لكی نابينت.

۳۔ وئەڭ كارە نېشانانە زانينا خودانييه ب شيانا خودى، چونكى ئەگەر
ئەو ب شيانا خودى يى زانابا وى بەنييىن خودى كېم نەد كرن.
وئەنجامى قى كارى ل سەر خودانى و ل سەر جفاكى زى يى مەزنە،
خەلك دى خو ژ وى دەنە پاش، چونكى دى خو ژى كرن، ونەقيان
وكەرب و كين زى دى د ناڭ خەلكى دا پەيدا بىت، وئەڭ كارە كە ئىسلامى
نەڭيىت د جفاكا موسلمانان دا پەيدا بىت.

نافه رۆك

بابەت	بەرپەر
پیشگوژن	۵
پشکا ئیکى: ئەو دەرگەھىن شەیتان تېرا قەسا دلى مروقى دکەت	۱۵
دەرگەھى ئیکى: ڤيانا دنيايى ژ بەر شەھوہ تین وی	۱۷
دەرگەھى دووی: کەرب ڤەبوون	۲۵
دەرگەھى سیی: دلرەشى وحەسویدی	۳۳
دەرگەھى چاری: بەخیلی وچریکی	۴۱
دەرگەھى پینجی: حەژنکرنا مالی	۴۹
دەرگەھى شەشى: ریمەتی وڤيانا ناڤ و دەنگان	۵۷
دەرگەھى حەفتی: چاڤر سی و طەمەعی	۶۵
دەرگەھى هەشتی: ئیسراف و تەبذیر د خوارن و ڤەخوارن و جلکی دا	۷۳
دەرگەھى نەهی: لەزکرنا د کاران دا	۸۱
دەرگەھى دەهی: تیکەلییا غافل و عامیان	۹۰
پشکا دووی: کارین دلان	۹۹
پیشەکی	۱۰۱
کاری ئیکى: دلسۆزی (ئىخلاص)	۱۰۳
کاری دووی: خوھیلانا ب هیڤییا خودی ڤە (التوکل)	۱۱۲
کاری سیی: هیڤی (الرجاء)	۱۲۰

کاری چاری: ترس (الخوف)	۱۲۹
کاری پینجی: سوپاسی (الشکر)	۱۳۸
کاری شهشی: رازیوون (الرضا)	۱۴۶
کاری حهفتی: بینفردهی (الصبر)	۱۵۵
کاری هدهشتی: حسیبا د گهل نهفسی (المحاسبة)	۱۶۳
کاری نهی: هزر کرن (التفکر)	۱۷۱
کاری دهی: فیان (الحبة)	۱۸۰
کاری یازدی: تهقوا (التقوى)	۱۸۹
پشکا سیی: نساخیین دلان	۱۹۷
دهسپیک	۱۹۹
نساخییا ئیکی: بی ناگههی (الغفلة)	۲۰۱
نساخییا دووی: خو مه ز ن کرن (التکبر)	۲۰۹
نساخییا سیی: جوان کرنا سهرقه سهرقه وخو موژیل کرنا ب کیما سییین خه لکی فه (تزیین الظاهر والاشتغال بعیوب الناس)	۲۱۷
نساخییا چاری: خایاندن (الغرور)	۲۲۵
نساخییا پینجی: مه دح وخو ئینانه پینش (المده)	۲۳۳
نساخییا شهشی: هیفییا ژ وان یین چو پیقه نه ئیت (الأمل فیمن لا یملکه)	۲۴۱
نساخییا حهفتی: ترانه کرنا ب خه لکی (الاستهزاء)	۲۴۹